

**A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE
XXIX.**

**A FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
ÉVKÖNYVE**

XVII.

1974 - 1976.

BUDAPEST, 1979

A FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
ÉVKÖNYVE XVII.

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE
XXIX.

**A FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
ÉVKÖNYVE**

XVII.

1974 - 1976.

ЕЖЕГОДНИК

Столичной Библиотеки им.
Ервина САБО, Будапешт
1974-76

ANNUAIRE

de la Bibliothèque Municipale
Ervin SZABÓ, Budapest
1974-76

YEARBOOK

for the years 1974-76 of the
Municipal Ervin SZABÓ Library,
Budapest

JAHRBUCH

der Hauptstädtischen Bibliothek
Ervin SZABÓ, Budapest
1974-76

Budapest, 1979.

AZ ÉVKÖNYV ÖSSZEÁLLÍTÁSÁT SZERKESZTŐBIZOTTSÁG VÉGEZTE

TAGJAI:

DOBOS PIROSKA, DR. ECSEDY ANDORNÉ, HARGITAI NÁNDORNÉ,
HONT PÉTERNÉ, KIRÁLY LÁSZLÓNÉ, MIKÓ ZOLTÁN, ÓHEGYI PÁLNÉ
DR. REMETE LÁSZLÓ, RÉVÉSZ FERENC, SZÖKE TIBORNÉ, TÓTH DEZSÖNÉ

SZERKESZTŐ ÉS A JELENTÉS ANYAGÁNAK ELŐKÉSZÍTŐJE:

DOBOS PIROSKA

A TÁBLÁZATOKAT

WEISZ SÁNDORNÉ ÉS SALEK FERENCNÉ,

A GRAFIKONOKAT

WEISZ SÁNDORNÉ KÉSZÍTETTE

KÉPSZERKESZTŐ:

M. KISS JÓZSEF

FOTO:

BRAUN TAMÁS

MŰSZAKI SZERKESZTŐ:

BODNÁR ERZSÉBET

Felelős kiadó: a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igazgatója

77.1781 – FŐINFORM Sokszorosító

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR JELENTÉSE 1974–1976

A háromévi munka főbb számadatai a következők

Év	Közp. és ker. kvt. ¹	Fiók kvt. ²	Összes kvt.	Könyvtári állomány db	Beiratkozott olvasók száma ³	Kölcsönzött és helyben olvasott kötet
	S z á m a					
1974	65	31	96	2.785.621	183.345	6.427.558
1975	61	31	92	2.912.343	174.825	5.757.473
1976	61	33	94	3.035.272	173.485	5.841.818

1 A központi könyvtár a zenei gyűjteménnyel együtt két egységként szerepel

2 A gyermekrészlegek nélkül

3 Az olvasótermi beiratkozottakkal együtt

A XXIX. Évkönyv az utóbbi évtizedek szokásaitól eltérően három év szünet után jelenik meg. Indokolt, hogy a jelentés számot adjon ez időszak főbb eseményeiről, a könyvtár életére jellemző fontos mozzanatokról. Nem lehet azonban a szokásos mértékben részletező, ezért már itt célszerű hivatkozni az évenként összeállított jelentésekre, melyek az egész intézmény munkájával – 1965 óta a kerületi könyvtárak munkájával külön, önálló kötetben is – részletesen foglalkoznak.

E három év az egész közművelődést alapvetően érintő fontos párthatározat, törvényerejű rendelet, s végül a közművelődési törvény megjelenésének időszaka, a 4. ötéves terv két befejező és az 5. ötéves terv első éve. Az intézmény szempontjából mindez egy hosszú, közel 10 éves fejlesztési szünet végét, s egy új, nagyvonalúbb fejlesztési korszak kezdetét jelenti. A beszámoló időszakában mind a szervezeti, fejlesztési munkában, mind a tartalmi tevékenységben – magától értetődően nem minden területen egyenlő mértékű – változás, fejlődés következett be. A jelentés elsősorban ezeket kívánja összegezni, miközben nem hagyhatja figyelmen kívül az évek óta visszatérően jelzett, de meg nem oldott problémákat sem.

Az egész 4. ötéves tervidőszakra, az utóbbi évekre pedig különösen jellemző volt, hogy a Fővárosi Tanács VB megfelelő határozatait értelmében folyamatosan készültek a tervek, mind az új központi könyvtár felépítésére, mind a hálózati új könyvtárak működésére vonatkozóan. Újra fogalmazódott a kerületközi könyvtáraknak 60-as években felvetett terve és funkciója, s ezzel együtt a differenciált szolgáltatást nyújtó könyvtári hálózat koncepciója. A tervezésnek ezt a tendenciáját erősítették az 1975. évi vizsgálatok a Fővárosi Tanács VB és a Kulturális Minisztérium illetékes osztályai részéről.

A tervezés aktualitását bizonyítja, hogy már új, korszerű feltételek között 1975-ben megnyílt a 12-es és a 30-as, 1976-ban pedig a 25-ös könyvtár. A kőbányai könyvtár alapterülete 1500 m², a csepel- királyerdei 500 m², a kispestié 534 m².

Az új központi könyvtár építésére készített tervek valóra váltását ismét kétségesse teszi az, hogy még mindig nem dőlt el a megfelelő hely kijelölése sem.

A racionális szervezet kialakítására való törekvést jelzi az önálló egységek számának csökkenése. Folyamatosan az irányításra alkalmas kerületi könyvtárak fiókjaivá szelődtek kisebb könyvtárak, s a gyermekrezslekek, mint a könyvtárak szerves részei, a statisztikai kimutatásokban sem szaporítják a könyvtári egységek számát. Az egységesebb szervezet érdekében 1976-ban a zenei könyvtár is a központi könyvtár osztálya lett, Zenei gyűjtemény néven.

A beszámolási időszak másik általános jellemzője az együttműködés fejlődése a főváros szinte valamennyi közművelődési intézményével. Az e tárgyban megjelentetett módszertani összegezés is ezt dokumentálja.

Erősödött az intézmény országos hatósugarú funkciója. A szociológiai dokumentációs osztály országos érdekű információszolgáltatási feladatokat lát el a maga szakterületén. A Budapest - és a Zenei gyűjtemény módszertani munkát végez a vidéki könyvtárak hasonló gyűjteményeiben. Az Eseménynaptár, az irodalmi és a társadalomtudományi analitikus feltárás kartotékjainak országos terjesztése mellett a TV műsoraihoz készített és más ajánló bibliográfiák, egyéb könyvtári kiadványok, módszertani anyagok egyre inkább más hálózatokban is segédeszközként szolgáltak.

Megőrizve és továbbfejlesztve az eddigi munkamódszereket reagált az intézmény az ország és a főváros minden jelentős politikai, kulturális akciójára, s a nemzetközi eseményekre.

Új szervezeti és módszertani feladat adódott a Fővárosi Tanács VB művelődésügyi főosztályának 170.852/1974.sz. leirata értelmében. Ez az MM könyvtári osztályával egyetértésben a budapesti közművelődési könyvtárak szakfelügyeletének megszervezéséről és bevezetéséről úgy intézkedett, hogy a szakfelügyeleti tevékenység ellátásával a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központját bízta meg. 1976 szeptemberében a 170.492/2/76.sz. leirat szerint a budapesti közművelődési könyvtárak szakfelügyeletének irányítása a Fővárosi Tanács VB művelődésügyi főosztályának a feladata. A szakfelügyelet ellátása – szakfelügyeleti vonatkozásban közvetlenül a főosztály hatáskörébe tartozó – önálló csoporttal történik.

Az intézmény irányításában a beszámolási időszakban is nagy szerepe volt az igazgatóságnak, amely a társadalmi szervek képviselőinek részvételével tanácsadótestületként működött, továbbá a nagyobb létszámú igazgatósági tanácsnak, amelynek aktívabb, a demokratikus vezetést jobban érvényesítő munkamódszereit keresni kell.

A beszámolási időszakban rendszeresen megvitatta az igazgatóság az intézmény éves tervét, jelentését, a beszámolót az oktatás és továbbképzés feladatairól, az éves kiadványtervet, a káderfejlesztési, személyzeti kérdéseket, a költségvetési felterjesztést, a beruházási, felújítási terveket, a bérfejlesztési és jutalmazási javaslatokat.

Napirendre került a nődolgozók helyzetének javítására kidolgozott intézkedési terv; a tervezet a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60., Ady Endre és Szabó Ervin születése 100. évfordulójának megünneplésére; az előterjesztés a könyvtárhálózat szervezetének, munkaszervezésének és ellátó funkcióinak továbbfejlesztésére; a munkatársak ötéves kutatási programja; a javaslat a jutalmazási rendszer ésszerűbb kialakítására; a szakszervezeti könyvtárakkal való együttműködés eredményei és lehetőségei stb.

Foglalkozott az igazgatóság egy-egy osztályt, ill. több osztályt együttesen érintő kérdésekkel is, a központi könyvtár állományellenőrzésére készült tervszel; a szociológiai dokumentációs osztály, valamint a hálózat nagy könyvtárai gyűjtőkörének problémáival; a hálózaton belüli könyvtárközi kölcsönzés megszervezésével.

1974-ben és 1976-ban is megvitatta az igazgatóság a helyi ifjúsági parlament előkészítését és a parlament javaslatainak megvalósítására ajánlásokat fogadott el.

Az igazgatósági tanács elé nem közvetlenül ugyan, de a közérdeklődésre leginkább számot tartó témák kerültek, és esetenként információs értekezletek szervezésével biztosították, hogy a dolgozók ezeket széles körben megismerjék. Sok még a tennivaló annak érdekében, hogy az információs értekezletek a munkahelyi demokrácia fórumaivá váljanak.

Mindhárom évben igen sok látogatója volt az intézménynek, szocialista és kapitalista országokból egyaránt. Szovjet, cseh, román, bolgár, jugoszláv, olasz, francia, finn, USA-beli, angol, svéd könyvtárosok ismerkedtek a könyvtár munkájával.

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR TEVÉKENYSÉGE

Összefoglaló, főbb adatok

Központi könyvtár a zenei gyűjteménnyel együtt	1974	1975	1976
Könyvtári állomány db	722.717	736.916	748.813
Beiratkozott olvasók száma	14.553	14.891	14.132
Kölcsönzők és helyben olvasók száma	90.617	98.800	81.742
Kölcsönzött és helyben olvasott könyvtári egységek	288.028	328.142	298.623

A három év jellemzője volt az a törekvés, hogy enyhítsék a régóta nyomasztó helyiséghiányt, s hogy korszerűbbé váljanak a munka feltételei olvasóknak és könyvtárosoknak egyaránt. Ez nyilvánult meg az 1974. évi átalakításokban, az 1976. évi raktár bővítési, átépítési munkában. Ez utóbbi azonban azal járt, hogy az állomány egy részéhez az olvasók nem juthattak hozzá, következményként csökkent az előző évhez képest a könyvtárat, s az állományt használók száma.

A központi könyvtár szerzeményezése, az állomány védelme

A beszámolási időszakban a könyvárak emelkedését érzékelteti, hogy a kapitalista országokból vásárolt könyvekre, folyóiratokra 1974-ben még 1.240.999,- Ft-ot fordítottak, 1976-ban viszont 1.836.566,- Ft-ot. 1974-ben kevesebbet költöttek az összes vásárolt könyvre, folyóiraatra, mint 1976-ban a külföldi beszerzésekre. A külföldön beszerzett könyvek átlagára 26%-kal, a tőkés országokból érkezőké 31%-kal, a kottáké 38%-kal növekedett 1974-től 1976-ig.

A leltári gyarapodás szak szerinti megoszlása általában egyenletes fejlődést mutat. A társadalomtudományi művek arányának növekedése elsősorban a közgazdasági irodalom nagyobb mértékű vásárlásából ered, 1974-ben 247, 1976-ban 457 kötet.

A zenei gyűjtemény vásárlásait önállóan végezte, a 3 év alatt közel egymillió forint értékben. Az utóbbi években jelentkező növekvő igényt vették figyelembe a reneszánsz és a XX. századi zeneművek nagyobb arányú vásárlásával.

A Budapest-gyűjtemény külön gondot fordított a peremkerületi lapgyűjtemény kiegészítésére. 298 fővárosi üzemi lapot rendeltek és teljességre törekszenek. Repográfiai másolatokat szereztek be a hazai és külföldi közgyűjteményekben fellelhető budapesti vonatkozású dokumentumokról. Vásároltak üzemtörténeti kéziratokat is.

Az állomány fejlesztése a hagyományoknak megfelelően kollektív munka volt. A nyelvi referensekre épített szerzeményezést a jelentés éveiben is kiegészítette szakszempontról a szociológiai osztály.

Az állomány védelme az intézmény egyik legfőbb gondja volt a beszámolási időszakban. A raktár-szűke, a korszerű könyvvédelmi berendezések hiánya évek óta vészjelzésekre indította a felelős vezetőket. Az értékes, pusztulásnak indult ritkaságok laminálásra való előkészítése, a ritkabecsű és bőrkötéses

könyvek tisztítása, a kötés nélküli 17.-18. századi könyvek bőrbekötöttese mutatja a kezdeti eredményeket. A rendszerileg előírt leltárellenőrzés megszervezése is az állomány védelmét szolgálta. [1-11. tábla]. A cserekapcsolatok alakulását a 12. tábla mutatja.

A feldolgozó munka, az állomány feltárása

E munka méretei folyamatosan növekednek, a három év alatt 18.000 mű került feldolgozásra. 1976-ban a sokszorosított katalóguscédulák száma megközelítette a 100.000-t. Az állomány feltárásának eszközei voltak a központi katalógusokon kívül a beszámoló éveiben is rendszeresen megjelenő Újabb külföldi szerzemények, Újjonnan érkezett szociológiai művek jegyzéke, a Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokból, a Szociológiai Információ, az irodalomtörténeti, a társadalomtudományi analitikus bibliográfiai kartotékok, a Budapest-gyűjtemény feltárását szolgáló Budapesti füzetek és kartoték-rendszerek, az irodalmi archívum kartotékjai stb. [13. tábla].

Olvasószolgálat

A központi könyvtár olvasóinak szolgálatát közvetlenül az olvasószolgálati osztály, a szociológiai dokumentációs osztály, a Budapest- és a zenei gyűjtemény és archívuma révén a bibliográfiai osztály együtt látja el, közvetve természetesen az egész intézménynek ez a fő feladata. Így volt ez a beszámolási időszakban is. 1974 óta a beiratkozott olvasók száma mindig 14.000 felett volt. A jelzett raktárátépítés miatt a könyvek, folyóiratok jelentős része 1976-ban nem volt hozzáférhető, s a Kálvin téri építkezés is akadályozta a könyvtár látogatását. A beiratkozott olvasók számában ez mégsem jelentkezett nagy mértékben. Annál inkább hatással volt a helyben olvasók számának alakulására. Az olvasótermet 1975-ben 27.791-en, 1976-ban 13.589-en látogatták. A folyóiratolvasót is sokkal kevesebben használták. Így annak ellenére, hogy az olvasók szolgálatának egyéb helyein nem volt visszaesés, sőt a zenei gyűjteményben a beiratkozottak, s a helyben olvasók száma növekedett, összességében az 1976. évi statisztika mind 1974-hez, mind 1975-höz hasonlítva alacsonyabb számokat mutat.

A beiratkozott olvasók foglalkozási összetételére jellemző mindhárom évben, hogy a vezető és szakalkalmazottak a felsőoktatási intézmények hallgatóival együtt az olvasók több mint felét adják, minden évben eléri vagy meghaladják a nyolcezeret. 1975-ben több mint ezer, 1976-ban is megközelítően ennyi volt a munkások száma az olvasók között. A másfélezer középiskolás tanuló igényeivel is számolni kellett, amikor az olvasószolgálati feladatokat teljesítették. Ez önmagában is elegendő, hogy érzékelni lehessen a központi könyvtár olvasószolgálatának bonyolultságát, azt az ellentétet, ami évtizedek óta feszül a feltételek és a feladatok között. A kölcsönzött könyvtári egységek száma az 1974. évihez képest emelkedett, az 1975. évihez képest csökkent, csak a zenei gyűjteményben tapasztalható ennek elkerülése.

A helyben olvasott könyvtári egységek tekintetében a már említett okok miatt a folyóirat-olvasóban történt a legnagyobb visszaesés, közel 40%-kal kevesebb az igénybe vett egységek száma, mint 1975-ben, amit sem a zenei, sem a Budapest-gyűjtemény nagyobb mértékű igénybevétele nem egyenlíthetett ki. A kölcsönzött és helyben olvasott kötetek között a könyvtár profiljának megfelelően külön számba veszik a társadalomtudományi, s ezen belül a szociológiai irodalom igénybevételét. Mindhárom évben a kölcsönzött, ill. a helyben olvasott műveknek több mint 25%-a a társadalomtudomány körébe tartozott. A szociológiai irodalom használata az olvasószolgálati statisztikában ingadozást mutat. 1975-ben a kölcsönzött művek 11,1%-a volt szociológiai, 1976-ban 9,6%-a, a helyben olvasottak közül 1975-ben 3,6% volt e szakból, de 1976-ban a helyben olvasott kötetek között elérte a 6,0%-ot. A szociológia könyvtári szolgálatát ezek az arányok egyáltalán nem érzékeltethetik, hiszen kutatóknak a szo-

ciológiai osztályon egész tájékoztatási apparátus áll rendelkezésükre, s a kikölcsonzött és helyben olvasott művek mértéke csak ezzel összefüggésben értékelhető. [14–18. tábla].

A kölcsonzött könyvek nyelvek szerinti megoszlásának fő jellemzője az utóbbi három évben az idegen nyelvűek arányának növekedése (32,8%–ról 38,1%–ra). [19. tábla].

1974–ben az olvasószolgálati osztály és a Budapest-gyűjtemény feltételei az olvasóhelyek szempontjából javultak, s ennek kedvező hatása 1975–ben érezhető volt.

Az olvasókkal érintkező valamennyi osztály folyamatosan törekedett az olvasó felé forduló, érdeklődést felkeltő, igényeket kielégítő tevékenységre. Ezt bizonyítják az állomány feltárását célzó, már említett kiadványok, a tájékoztató munka sokfélesége, a propagandaosztály működésén kívül valamennyi osztály önálló propaganda tevékenysége is.

TÁJÉKOZTATÓ MUNKA, A KUTATÓK SEGÍTÉSE, PROPAGANDATEVÉKENYSÉG

Az olvasószolgálati osztály tárlókban, válogatópolcon folyamatosan készített a beszámolási időszakban összeállításokat változatos tematikával, pl. 1974–ben Dien Bien Phu, Pavlov, Nagy Lajos, olajkérdés, 1975–ben MSZMP XI. kongresszusa, A győzelem napja, Thomas Mann, Szovjetunió festészete, Vörösmarty – Szózat, 1976–ban Madzsar József születésének 100. évfordulójára, II. Rákóczi Ferenc, Berzsenyi Dániel, Vietnam egyesítése és a pártkongresszus stb. A tematikus összeállításokon kívül többször mutatták be az új kiadványokat, s a beszerzett könyveket, folyóiratokat nagyobb kiállítás keretében a propagandaosztály rendezésében.

Olvasók, könyvtárak, kiadók, tömegkommunikációs szervek sok kérdéssel fordultak az olvasószolgálat munkatársaihoz. Ízelítőül: Rákóczi-ról, tanulmányi versenyhez középiskolásoknak, Grúz-magyar kapcsolatokról, Szovjet kandidátusi értekezéshez, a Magyarország c. lap számára a Rajk-per anyaga, az amerikai Függetlenségi Nyilatkozathoz képes anyag a Posta Bélyegmúzeumnak, korabeli anyag az első szovjet öt éves tervről az Ország-Világ c. lapnak. 1976–ban téma-bibliográfiát készítettek a középiskolások tanulmányi versenyének biológiai tételeihez és a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójára.

A szociológiai dokumentációs osztályon mindhárom évben igényes kutatói munkákhoz nyújtottak segítséget tájékoztató apparátusukkal, különböző téma-bibliográfiákkal. Jelentősebbek: Válogatott magyar szociológiai bibliográfia 1970–1974. A Taylor-rendszer 1912–13-as magyar irodalma. A mezőgazdaságban dolgozó fiatalok helyzetéről, A magyarországi cigánykérdés történeti irodalmából. A presztizs irodalmáról, Magatartás modifikáció irodalma, A szalagszerű termelés szervezése, A női munkavállalás motívumai, Tanyakérdés, Demokrácia és közvélemény, A közvélemény-kutatás irodalma, A politikai szociológia újabb irodalma. Az igénybe vevők közül néhányat említünk meg: Bp. Műszaki Egyetem filozófia tanszéke, MTA Szociológiai Intézete, Népszava szerkesztősége, francia, belga, cseh, román kutatók.

A Budapest-gyűjteményben végzett kutatások segítségével jelent meg pl. Gálos Magda: A vendéglátó és gyógyító Margitsziget c. könyve, HUNGEXPO: 1896-os kiállítás története, Gombos: Budai kertek, a Fogaskerekű c. film, a Lánchíd c. dokumentumfilm forgatókönyve és képanyaga, Tarr László: Délibábok országa c. műve. Csak az érdeklődés sokféleségének érzékeltetésére: a pesterzsébeti nyomda történetéhez, Budapest romantikus építészetéhez, a Duna jégtani és vízálláshelyzetéhez 1780–1786 között egyaránt kerestek és találtak irodalmat.

A bibliográfiai osztályon a közvetlen kutatómunkát elsősorban a magyar és idegen nyelvű archívum anyagával segítették. Ez jobb feltételek között sokkal nagyobb nyilvánosságot érdemelne. A jelentős időszakában sok lektor, irodalomtörténész, de érettségiző, szakvizsgára készülő diák is használta. Az archívum és a 8-as szak analitikus bibliográfiai kartotékai segítségével teljesítették a Moszkvában élő Lengyel József leánya kérését, bibliográfiát állítottak össze Lengyel József munkásságáról. A Jókai Emlékbizottság kérésére készítették a Jókai-bibliográfiát, a felszabadulás évfordulójára emlékeztek a Harc

Budapestért c. kiadvánnyal, Lenin halálának 50. évfordulóján jelent meg a Lenin a mi korunkban c. bibliográfia, az SZKP XXV. kongresszusára reagáltak a XXIV–XXV. A Szovjetunió főbb eseményei a két kongresszus között c. adattárral, a IV. Nemzetközi Finnugor Kongresszus tiszteletére jelentették meg a finnugor népek bibliográfiáját, s adtak ezekkel, s a többi itt fel nem sorolt kiadvánnyal segédeszközt a könyvtárosoknak és olvasóknak.

A zenei gyűjtemény tájékoztató munkája mennyiségben és minőségben egyaránt fejlődött a három év alatt. Egyre több igény mutatkozott pl. a képdokumentumok iránt, ezért gyűjtötték a zenei tárgyú szobrok fotomásait, képeket tartalmazó albumokat. Munkájuk egyik fontos része a Rádió zenei műveltségi versenyeivel volt kapcsolatos.

A Zenetudományi Intézet munkatársai, a Zeneművészeti Főiskola tanárai, előadóművészek 1974–76-ban kutatási bázisként használták a gyűjteményt.

Elkészült a zenei gyűjtemény és a Szovjet Kultúra és Tudomány Háza szovjet zenei könyveinek közös bibliográfiája is. Rendszeresen voltak tematikus kiállításai.

A KÖNYV ÉS KÖNYVTÁRI PROPAGANDA

A propagandaosztály fő feladatának tekintette mindhárom évben, hogy a könyvtár életéről minél több tájékoztatást kapjanak az országos lapok, a rádió és TV, de saját eszközeikkel is hírt adtak az újabb kiadványokról, a szolgáltatás változásairól. A tanácsi és szakszervezeti könyvtárakhoz a kiadványjegyzékek eljuttatása a kiadványok szélesebb körű terjesztését eredményezte.

A propagandaosztály folytatta azt a gyakorlatát, hogy propagandaeszközeit kölcsönözte a hálózat könyvtárainak és más intézményeknek, könyvtáraknak, pl. a Nyár utcai szakmunkástanulói intézetnek, a Németvölgyi úti általános iskolának „Budapest”, „Lenin a szovjet képzőművészetben”, a honvédség hatvani egységének „NDK bemutatkozik” c. kiállítását. Ugyanakkor gondoskodtak a Lengyel Kultúrától kapott „Lengyelország ma” c. kiállítás bemutatásáról a központi könyvtárban. A három év alatt jelentős évfordulókról, eseményekről emlékeztek meg kiállításokkal, az Eseménynaptárban közölt kiállítási útmutatókkal, a Dokumentumok c. sorozat újabb anyagaival. Jókaitól a Dokumentumok sorozatban, Kalinyinról és Lunacsarszkijról az MSZBT-vel közösen adtak ki illusztrált képes propaganda anyagot. Budapest felszabadulásának 30. évfordulójára a Budapest-gyűjteménnyel közösen készítettek kiállítást. Kiállítás volt „Költők József Attiláról” címmel. „Szovjetunió ma” c. kiállítás a Szovjet Kultúra és Tudomány Házával közösen készült. Jelentősebb központi kiállítások még: Csehszlovákia könyvtárügye (KMK-val közösen), 175 éve született Puskin (Szovjet Kultúra és Tudomány Háza könyvtárával közös kiállítás).

Új szint jelentett az osztály munkájában a propagandabazár, amelynek keretében bemutatták a kerületi könyvtárosoknak az igénybe vehető, megrendelhető propagandaeszközöket. Képsorozatot készítettek többek között a Rákóczi-dokumentumokról, plakátokat a Mindenki iskolája népszerűsítéséhez. Felvétellel, vagy saját szerkesztésben műsoranyagokat állítottak össze, pl. Spanyol szolidaritási műsor, Chilei nép – és forradalmi dalok stb.

A sokszorosítási munkák, s foto-és xeroxfelvételek mennyisége a beszámolási időszakban is nőtt. 1976-ban 531 féle kiadvány, nyomtatvány készült 1.489.000 példányban.

A hálózati és módszertani munka

A központi könyvtár osztályainak munkája kisebb-nagyobb mértékben kapcsolódott a hálózat könyvtárainak tevékenységéhez. A hálózati főosztály keretében a propaganda és a bibliográfiai osztály szolgáltatásai kiegészítették a hálózati és módszertani osztály egész munkáját, a kerületi könyvtárak közvetlen irányítását, módszertani segítségét, ellenőrzését.

1974-ben kísérletképpen ennek az osztálynak feladatává tették a fővárosi közművelődési könyvtárak szakfelügyeletét. 1976-ban újabb átszervezésre került sor. A szakfelügyeleti csoportot közvetlenül az igazgató, ill. a művelődésügyi főosztály irányítása alá rendelték. Az osztályon három csoport alakult: olvasószolgálati és propaganda, állományfejlesztési, továbbá ügyviteli -munkaszervezési csoport.

A HÁLÓZAT IRÁNYÍTÁSÁNAK SZAKMAI, MÓDSZERTANI KÉRDÉSEI

Az állományalakítás irányítását, ellenőrzését részben az Új Könyvek kézírata alapján előzetesen, a KC nyilvántartása segítségével utólagosan végezték. A fölöslegessé váló állomány kivonását a központi könyvraktárba érkezett bejelentések alapján kísérték figyelemmel. E raktár anyagából készített szakirodalmi tájékoztató közlésével serkentették ezek igénybevételét.

A felszabadulás 30. évfordulójára ajánló jegyzéket és tematikus bibliográfiát készítettek az állomány kiegészítésének megkönnyítésére. Kiadásra előkészítettek új állománykivonási jegyzéket.

Szervezték a könyvkiadók és a könyvtárosok találkozóit, a három év alatt a Műszaki, a Kossuth és a Zenemű Kiadó vezető munkatársaival folytattak eszmecserét.

Elkészült a részleges felsőfokú és a középfokú szolgáltatást nyújtó könyvtárak gyűjtőköri szabályzata. Az érintett könyvtárak vezetői részére két csoportban szakmai vitát rendeztek a gyűjtőköri szabályzatról.

Irányították a kerületi könyvtárakban folyó állományelemzési munkát. A gyermekkönyvtárakban elvégzett elemzés (Válogatás a felnőttek szépirodalmából) tapasztalatait és az új címjegyzéket megvitaták.

Közös szakmai vitát és előadásokat tartottak a tanácsi gyermekkönyvtárosoknak és az iskolai könyvtárosoknak a gyűjtőkör összehangolásáról.

Kerületi könyvtárosokból állományfejlesztési szakbizottságot szerveztek, hogy e munka irányítása gyakorlatibb és demokratikusabb legyen.

Nagy gondot fordítottak a könyvtárak folyóirat -rendelésére, ehhez ajánló jegyzéket adtak ki. A folyóiratok felhasználásáról szakmai vitát tartottak. Találkozót rendeztek a Természet világa c. folyóirat munkatársainak és a könyvtárosok egy csoportjának.

Az állomány fejlesztésének irányításában sokoldalúan hasznosították a központi könyvraktár, a létesítendő könyvtárak raktára és a KC szolgáltatásait. Ez utóbbi értékesen hozzájárult a tájékoztató munkához sok érdeklődő felvilágosításával a kerületi könyvtárakban található keresett ritka művekről.

Az állomány feltárásának irányítását szolgálta 1976-ban a katalógushálózat általános ellenőrzése, s ezt követően az átszakozást is előkészítő szakmai vita. A gyermekkönyvtárak katalógusait gazdagították a történelmi katalógus elkészítésével. Szakbizottságot szerveztek e területen is a tapasztalatok sokrétűbb gyűjtése, hatékonyabb terjesztése érdekében.

Az olvasószolgálat irányításának mindhárom évben központi feladata volt a munkásolvasókkal való foglalkozás tapasztalatainak terjesztése, e munka színvonalának emelése. Az Olvasó munkásért pályázatra szervezték a könyvtárak jelentkezését, részt vettek a bíráló bizottság munkájában. A dolgozók általános iskoláival létesített könyvtári kapcsolatok is a munkások olvasóvá nevelését szolgálta. Tanulmányban összegezték e kapcsolatokban kialakult munkamódszereket a Fővárosi Tanács VB illetékes osztályának felkérésére.

Részt vettek a felszabadulás 30. évfordulója tiszteletére meghirdetett „A Volgától az Elbáig” olvasó- és rejtvénypályázat előkészítésében, szervezésében, értékelésében. A mozgalom könyveiről beszélgetés-vázlat-gyűjteményt adtak ki. Az olvasók és könyvtárosok közötti beszélgetések magnófelvételeit szakmai vitán értékelték, így adtak ösztönzést e munka további folytatásához. Az érdeklődő munkatársakból szakbizottságot szerveztek.

A Mindenki iskolájáról tájékoztatót készítettek a könyvtáraknak, segítették a Gutenberg téri konzultációs központ létrehozását. A TV adássorozat témáihoz bibliográfiát állítottak össze.

A gyermekkönyvtárosok számára készítették vázlatot az SZKP XXV. kongresszusa idejére tervezett könyv-megbeszélésekhez, s irányították azokat a hatásvizsgálati beszélgetéseket is, amelyeket a gyermekkönyvtárakban folytattak a felszabadulás 30. évfordulójával kapcsolatos könyvekről. „Őrizzük a lángot” az úttörőcsapatok névadóiról, továbbá „Törvényeink tetteiben”, „Nekem szülőházam” stb. bibliográfiát szerkesztettek.

A fiatal olvasókról készített portrévizsgálat eredményeit összegezték és a tanulmánnyal részt vettek a szocialista országok olvasáskutatói szakembereinek konferenciáján.

A propaganda irányítása elsősorban azt célozta, hogy a fiatalok és a gyermekek körében legyen intenzív és sokszínű ez a munka. Ennek érdekében pl. 1974-ben a kerületi KISZ-bizottságok kultúrfelelőseinek és az ifjúsági vezetőknek három alkalommal tartottak előadást a könyvtárakkal való együttműködés lehetőségeiről. Szervezték az Ifjúsági Klubok Országos Módszervásárán pályázó anyagok elkészítését, megszervezték ötletvásár keretében a gyermek- és felnőttkönyvtárak könyvtárhasználati forgatókönyveinek bemutatóját és megjelentették az Ötletvásár ifjúsági felelősöknek c. kiadványt. Érettségizők számára a Szovjet Tudomány és Kultúra Házával együttműködve rendeztek előadást és konzultációt Elbert János részvételével. A középiskolások részére tartott könyvtári órák tapasztalatainak összegezéséhez útmutatót, jegyzőkönyvvázlatot készítettek. Esti iskolásoknak, szakmunkástanulóknak szerveztek előadásokat Karinthy: Budapesti tavasz c. regényéről, Koczkás Sándor és Ronyecz Mária közreműködésével. Évenként ismétlődött a könyvhét alkalmával megrendezett bemutató, amelyben a könyvkiadók képviselői ismertették az ünnepi kiadványokat.

Rendszeresen részt vettek a TV műsorszerkesztősége által negyedévenként szervezett sajtótájékoztatókon, s javaslatokat tettek az egyes műsorokhoz kapcsolódó kis bibliográfiák témáira. Ezeket a Kulturális Minisztérium támogatásával a beszámolási időszakban országosan használták a könyvtárak. Észrevételeiket 1976-ban összesítették a Minisztérium megbízásából.

A Szovjetunió és a Szovjet Irodalom c. folyóiratok népszerűsítésére 1975/76-ban szellemi totót állítottak össze, amelyet jól hasznosítottak a könyvtárak az MSZBT „Szovjetunió ma” c. vetélkedőjében részt vevő olvasók felkészítésénél is.

Ösztönözték a könyvtárakat a műszaki könyvnapok alkalmából meghirdetett pályázaton való részvétellel.

Ellenőrizték a kerületi könyvtárakban az Eseménynaptár felhasználását, ill. a szemléltető eszközök alkalmazását.

A Móra Kiadó „Ezt olvastam” 10. jubileumi olvasónaplójához és a felszabadulás 30. évfordulójához kapcsolódva könyvtárhasználati játékot állítottak össze.

A beszámolási időszakban végzett munkából kiemelkedő még az Úttörők Szövetsége megalakulása 30. évfordulójának megemlékezéssorozata, a „Kell a jó könyv 77” olvasómozgalom előkészítése, az 1977-es nagy évfordulók: a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60., Ady Endre és Szabó Ervin születése 100. évfordulójának megünneplésére készített tervek.

A HÁLÓZAT IRÁNYÍTÁSÁNAK SZERVEZETI, FEJLESZTÉSI KÉRDÉSEI

Mindhárom évben elkészült a kerületi könyvtárak munkájáról szóló összefoglaló jelentés, amelyet megküldtek a könyvtárakon kívül a kerületi pártbizottságoknak, tanácsi művelődési osztályoknak, társintézményeknek. Emellett évenként csoportos könyvtárvezetői értekezleten is értékelték a hálózat munkáját. 1976-ban három csoportban megbeszélést folytattak az önálló gyermekkönyvtárak és a gyermekrészlegek vezetőivel aktuális szakmai kérdésekről, s két csoportban tanácskoztak a felnőttkönyvtárak vezetőivel vezetési, ügyrendi kérdésekről.

1975-76-ban állították össze a kerületi könyvtárak közötti könyvkölcsönzés rendszerét és szabályzatát, s megkezdődött a hálózati átkölcsönzés.

A hálózat irányítását segítő célzattal könyvtárvezetőkől álló szervezési szakbizottságot alakítottak. Ennek bevonásával állítottak össze előterjesztést a hálózat szervezetének korszerűsítésére, a központi ellátás továbbfejlesztésére. E koncepció alapján készült javaslat a Fővárosi Tanács VB művelődésügyi főosztálya számára.

Munkafényképezést, időmérleget készítettek 1974-ben két, majd 1975-ben nyolc könyvtárban.

A munkamozgalmi bizottsággal több alkalommal megvitatták a készülő kezelési és ügyviteli szabályzatot, amely 1976-ban kiadásra került.

Olyan munkaköri leíráshoz adtak útmutatót a kerületi könyvtárvezetőknek, amelynek alapja a képesítésnek megfelelő differenciálás.

Ellenőrizték folyamatosan a kerületi könyvtárak leltárrevízióit és kivették részüket a könyvtárvezető-változásokkal összefüggő munkákból. A három év alatt 20 könyvtárban volt vezetőváltás. Megszervezték az önálló könyvtári egységek számának csökkentésével együtt járó adminisztratív feladatokat.

A kialakult gyakorlatnak megfelelően végezték szakmai felülvizsgálataikat azzal a különbséggel, hogy egy-egy kerület könyvtárainak vizsgálatait időben egyeztetették. Így a kerületi tanács együtt kaphatott elemző képet könyvtárainak működéséről.

Nagy feladatot jelentett a három év folyamán az új, sokoldalú szolgáltatásra alkalmas könyvtárak berendezésével való foglalkozás, ügyrendjük kialakítása, új munkakörök szervezése, a fonotekák állomány-nyilvántartásának kidolgozása. Ebben a munkában a belső revizor, a gazdasági főosztály munkatársai egyaránt nagy részt vállaltak, s az új munkatársak felvétele elsősorban a személyzeti vezetőre hárult mégis kiemelés érdemel, hogy az osztályon végzett irányító, szervező munka ebben a vonatkozásban nagyon időigényes, de egyben hatásos is volt.

1.sz. táblázat

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR SZERZEMÉNYEZÉSE

A beszerzés módja	1974	1975	1976	1974	1975	1976
	darab			százalék		
Vásárlás	9.041	11.570	9.420	84,1	86,0	86,3
Ajándék, csere	1.213	1.015	888	11,3	7,5	8,1
Kötelesempórány	495	863	608	4,6	6,5	5,6
Összesen	10.749	13.448	10.916	100,0	100,0	100,0

2.sz. táblázat

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR VÁSÁRLÁSA

	Összeg, forint								
	1974			1975			1976		
	Belföldi	Külföldi	Együtt	Belföldi	Külföldi	Együtt	Belföldi	Külföldi	Együtt
Könyv	381.957	1033.910	1415.867	514.819	988.513	1503.332	478.250	1606.370	2084.620
Folyóirat	71.274	320.150	391.424	69.062	369.636	438.698	62.262	310.023	372.285
Összesen	453.231	1354.060	1807.291	583.881	1358.149	1942.030	540.512	1916.393	2456.905
	Darab, ill. évfolyam								
	1974			1975			1976		
	Belföldi	Külföldi	Együtt	Belföldi	Külföldi	Együtt	Belföldi	Külföldi	Együtt
Könyv	7.247	2.554	9.801	9.680	2.347	12.027	6.528	3.119	9.647
Folyóirat	525	297	822	542	320	862	519	314	833
Összesen	7.772	2.851	10.623	10.222	2.667	12.889	7.047	3.433	10.480

3.sz. táblázat

**A KÖZPONTI KÖNYVTÁR RÉSZÉRE BESZERZETT KÖNYVEK ÉS
FOLYÓIRATOK ÁTLAGÁRA**

KÖNYVEK	1974	1975	1976
KÜLFÖLDI	405	421	515
Szovjet	44	39	33
Népi dem.	209	136	134
Tőkés	482	511	634
BELFÖLDI	35	33	52
Könyv	58	83	100
Kisnyomtatvány	19	15	17
FOLYÓIRATOK (évi előfiz.)	1974	1975	1976*
KÜLFÖLDI	1.077	1.155	987
Szovjet	173	155	124
Népi dem.	287	257	170
Tőkés	1.561	1.709	1.476
BELFÖLDI	135	127	120

*1976 - ban több folyóiratot nem számláltak.

4.sz. táblázat

A KÜLFÖLDI VÁSÁRLÁSOK MEGOSZLÁSA

	Összeg, forint								
	1974			1975			1976		
	Szocia- lista	Kapita- lista	Együtt	Szocia- lista	Kapita- lista	Együtt	Szocia- lista	Kapita- lista	Együtt
	országokból			országokból			országokból		
Könyv	86.493	947.416	1033.909	48.202	940.311	988.513	62.131	1544.239	1606.370
Folyóirat	26.567	293.583	320.150	26.237	343.399	369.636	17.696	292.327	310.023
Összesen	113.060	1240.999	1354.059	74.439	1283.710	1358.149	79.827	1836.566	1916.393
Darab, ill. évfolyam									
Könyv	600	1.964	2.564	499	1.838	2.337	685	2.434	3.119
Folyóirat	109	188	297	119	201	320	116	198	314
Összesen	709	2.152	2.861	618	2.039	2.657	801	2.632	3.433

5.sz. táblázat

A ZENEI KÖNYVTÁR VÁSÁRLÁSAI*

	1974		1975		1976	
	db	Ft	db	Ft	db	Ft
Saját keretből könyvtári egység	1.326	173.198	1.267	234.850	1.205 ^o	203.568
Központi keretből könyv (külf.)	145	102.263	152	95.675	155	128.719
Központi keretből folyóirat	35	16.214	37	17.048	35	12.250
ebből külföldről	18	14.130	19	14.790	18	10.264

^o ebből 72 db hanglemez

*1976-tól Zenei gyűjtemény

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR ÁLLOMÁNYA GYŰJTEMÉNYENKÉNT

	1974			1975			1976		
	gyara- podás	csök- kenés	1974. XII.31. állomány	gyara- podás	csök- kenés	1975. XII.31. állomány	gyara- podás	csök- kenés	1976. XII.31. állomány
Monografikus raktár	4.983	286	274.437	5.227	328	279.336	5.330	241	284.425
Periodika	861	134	71.366	730	1.320	70.776	883	109	71.550
Budapest-gyűjtemény	1.277	6	52.851	1.651	4	54.498	1.369	5	55.862
Röpirat	—	—	4.496	2	1	4.497	2	1	4.498
Szűry-gyűjtemény	—	—	5.776	—	—	5.776	—	7	5.769
Könyvészeti gyűjtemény	140	10	9.281	98	10	9.369	116	2	9.483
Könyvtártani gyűjtemény	8	1	5.145	8	2	5.151	5	—	5.156
Könyvritkaságok gyűjteménye	13	—	9.050	14	—	9.064	7	4	9.067
Ballagi-gyűjtemény	—	—	4.839	—	—	4.839	—	—	4.839
Térképgyűjtemény	27	—	1.183	23	—	1.205	14	—	1.219
Zárt gyűjtemény	—	—	731	—	—	731	—	—	731
Bp. kisnyomtatvány	3.594	—	167.080	6.355	—	173.435	3.111	—	176.546
Bp. újságszelvény	—	—	59.082	—	—	59.082	—	—	59.082
Központi duplumraktár	—	—	26.059	—	—	26.059	—	—	26.059
Mikrofilm	—	—	30	—	—	30	97	—	127
Összesen:	10.903	437	691.406	14.108	1.666	703.848	10.934	369	714.413
Zenei könyvtár, könyv	684*	7	7.311	500**	7	7.804	778 ^o	24	8.558
Zenei könyvtár, zenemű	1.374	20	23.599	1.277	13	24.863	816	13	25.666
Zenei könyvtár, hanglemez	—	—	431	—	—	431	72	—	503
Összesen	2.058	27	31.341	1.777	20	33.098	1.666	37	34.727
Mindösszesen	12.961	464	722.747	15.885	1.686	736.946	12.600	406	749.140

* ebből 28 bekötött folyóirat

** „ 16 „ „

o „ 27 „ „

A LETÁRI GYARAPODÁS MEGOSZLÁSA

S z a k	1974	1975	1976	1974	1975	1976
	darab			százalék		
0 Általános művek	803	963	615	11,2	13,6	8,3
1 Bölcelet	298	234	361	4,2	3,3	4,9
2 Vallás	85	49	59	1,2	0,7	0,8
3 Társadalomtudomány	2.585	2.583	2.814	36,1	36,4	38,1
<i>Ebből: 3K Marxizmus- leninizmus</i>	112	118	180	1,6	1,7	2,4
30 Szociológia	1.119	1.121	978	15,6	15,8	13,3
31 Statisztika	99	121	124	1,4	1,7	1,7
32 Politika	382	386	366	5,3	5,4	5,0
33 Szociálpolitika	144	151	213	2,0	2,1	2,9
34 Jog	72	68	93	1,0	1,0	1,3
35 Közigazgatás	88	86	111	1,2	1,2	1,5
36 Társadalmi tevékenység	34	24	27	0,5	0,3	0,4
37 Nevelés	259	189	208	3,6	2,7	2,8
38 Közgazdaság	247	259	457	3,5	3,7	6,2
39 Néprajz	29	60	57	0,4	0,8	0,8
4 Nyelvtudomány	88	86	112	1,2	1,2	1,5
5 Természettudomány	112	123	155	1,6	1,7	2,1
6 Alkalmazott tudományok	394	274	327	5,5	3,9	4,4
7 Művészet	753	767	784	10,5	10,8	10,6
8 Irodalom	1.125	1.025	1.194	15,7	14,5	16,2
<i>Ebből: Szépirodalom</i>	480	453	686	6,7	6,4	9,3
9 Történelem	392	468	504	5,5	6,6	6,8
91 Földrajz	198	194	184	2,8	2,7	2,5
92 Eletrajz	322	327	269	4,5	4,6	3,6
Összesen	7.155	7.093	7.378	100,0	100,0	100,0

AZ ÁLLOMÁNYGYARAPODÁS MEGOSZLÁSA

Nyelv	1974	1975	1976	1974	1975	1976
	darab			százalék		
Magyar	3.778	4.051	3.734	52,8	57,1	50,6
Orosz	450	432	403	6,3	6,1	5,5
Német	1.070	843	1.142	15,0	11,9	15,5
Angol	1.099	1.036	1.326	15,4	14,6	18,0
Francia	540	532	528	7,5	7,5	7,2
Olasz	101	123	164	1,4	1,7	2,1
Lengyel	10	6	6	0,1	0,1	0,1
Cseh	21	16	22	0,3	0,2	0,3
Román	20	5	3	0,3	0,1	0,1
Egyéb	66	49	50	0,9	0,7	0,6
Összesen	7.155	7.093	7.378	100,0	100,0	100,0

A BEÉRKEZŐ FOLYÓIRATOK ÉS HÍRLAPOK*

Megjelenési hely	Szám			Ebből hírlap		
	1974	1975	1976	1974	1975	1976
Magyarország	299	295	296	12	12	12
Szovjetunió	50	47	50	2	2	2
Német Demokratikus Köztársaság	40	39	39	1	1	1
Románia	17	15	16	2	2	2
Csehszlovákia	18	11	11	1	1	1
Lengyelország	9	10	10	—	—	—
Bulgária	2	3	4	—	—	—
Egyéb szocialista ország	17	15	16	1	1	1
Szocialista országokból összesen	452	435	442	19	19	19
Franciaország	50	49	49	3	3	3
Nagy-Britannia	38	37	38	3	3	3
USA	44	47	48	—	—	—
Olaszország	18	18	17	1	1	1
Német Szövetségi Köztársaság	35	33	34	1	1	1
Ausztria	9	8	8	1	1	1
Svájc	9	9	11	1	1	1
Hollandia	3	5	5	—	—	—
Belgium	2	2	2	1	1	1
Ausztrália	4	4	4	—	—	—
Dánia	5	5	5	1	1	1
Kanada	3	3	2	—	—	—
Izrael	2	2	1	—	—	—
Egyéb	8	12	10	—	—	—
Kapitalista országokból összesen	230	234	234	12	12	12
Összesen	682	669	676	31	31	31

*Kizárólag a folyóirattár adatai.

A KURRENS FOLYÓIRATOK ÉS NAPILAPOK MEGOSZLÁSA

Nyelv	összesen			ebből hírlap		
	1974	1975	1976	1974	1975	1976
Magyar	321	306	308	15	14	14
Orosz	47	50	54	2	7	2
Angol	120	122	123	5	5	5
Francia	61	51	51	3	3	3
Német	90	90	92	4	5	5
Olasz	16	16	15	1	1	1
Egyéb	27	34	33	1	1	1
Összesen	682	669	676	31	31	31

A KURRENS FOLYÓIRATOK ÉS HÍRLAPOK MEGOSZLÁSA

Szak	összesen			ebből hírlap		
	1974	1975	1976	1974	1975	1976
0	174	169	168	29	29	29
1	13	15	14	—	—	—
2	9	8	8	—	—	—
3	294	262	270	1	1	1
4	8	11	11	—	—	—
5	27	25	26	—	—	—
6	35	38	38	—	—	—
7	45	50	50	1	1	1
8	63	72	72	—	—	—
9	14	19	19	—	—	—
Osszesen	682	669	676	31	31	31

FELDOLGOZÓ MUNKA

	1974	1975	1976
Címfelvétel	5811	6109	6048
Osztályozás	5811	6109	6048
Sokszorosított katalóguscédula	97.585	79.445	99.369
Besorolt katalóguscédula	79.970	62.420	88.410

KÜLFÖLDI CSEREKAPCSOLATOK

Év		Szocialista	Kapitalista	összesen
		országok		
1974	Beérkezett művek	43	24	67
	Küldött művek	13	31	44
1975	Beérkezett művek	30	26	56
	Küldött művek	71	58	129
1976	Beérkezett művek	59	52	111
	Küldött művek	30	50	80

A BEIRATKOZOTT OLVASÓK SZÁMA

	A központban		A zenei könyvtárban	Összesen
Év	kölcsönzésre	helyben olvasásra	kölcsönzésre	
	beiratkozott olvasók száma			
1974	8953	3843	1757	14.553
1975	9218	3763	1910	14.891
1976	8742	3380	2010	14.132

A KÖLCSÖNZŐK ÉS HELYBEN OLVASÓK SZÁMA

Gyűjtemények szerint	1974	1975	1976
Kölcsönzők száma a központban	29.473	30.031	30.096
Kölcsönzők száma a zenei könyvtárban	9.753	11.904	12.022
Kölcsönzők összesen	39.226	41.935	42.118
Helyben olvasók száma:			
olvasóteremben	25.201	27.781	13.589
reference- ben	2.580	3.251	3.890
folyóirat-olvasóban	18.201	19.090	15.333
Budapest-gyűjteményben	2.692	3.091	2.949
Szociológiai osztályon	476	571	550
Zenei könyvtárban	2.241	3.081	3.313
Helyben olvasók összesen	51.391	56.865	39.624
Összesen	90.617	98.800	81.742

A KÖZPONTI KÖNYVTÁRBA BEIRATKOZOTT OLVASÓK SZÁMA

Foglalkozás	1974		1975		1976	
	szám	%	szám	%	szám	%
Munkás	880	6.0	1016	6.8	955	6.7
Egyéni termelő, önálló ke- reskedő	155	1.0	26	0.2	10	0.1
Mezőgazdasági foglalkozású	68	0.5	15	0.1	20	0.1
Vezető és szakalkalmazott	4218	29.0	5011	33.6	4483	31.7
Adminisztratív és irodai dolgozó	1498	10.3	1264	8.5	1239	8.8
Középiskolai tanuló	1451	10.0	1785	12.0	1508	10.7
Felsőoktatási intézmény hallgatója	3752	25.8	3522	23.6	3543	25.1
Szaktanulmányozó	306	2.1	147	1.0	97	0.7
Nyugdíjas és háztartásbeli	1065	7.3	1111	7.5	1158	8.2
Egyéb foglalkozású	1160	8.0	994	6.7	1119	7.9
Összesen	14.553	100.0	14.891	100.0	14.132	100.0

KÖLCSÖNZÖTT ÉS HELYBEN OLVASOTT KÖNYVTÁRI EGYSÉGEK

Gyűjtemények szerint	1974	1975	1976
A kölcsönzött kötetek száma:			
Központban	73.219	75.290	73.865
Zenei könyvtárban kötetek	7.867	9.081	9.276
Zenei könyvtárban kották	19.161	22.140	21.450
Összes kölcsönzött könyvtári egység	100.247	106.511	104.591
Helyben olvasott könyvtári egységek száma:			
Olasóteremben, könyv	54.714	66.054	54.282
Reference -ben, könyv	5.511	6.959	8.200
Folyóirat -olvasóban, hírlap (kurrens)	86.606	94.340	84.762
Folyóirat -olvasóban, hírlap (kötet)	19.322	20.828	12.944
Zenei könyvtárban kötet	6.389	10.527	10.883
Szociológiai osztályon	1.343	1.359	1.208
Bp. gyűjteményben könyv	13.896	21.564	21.753
Bp. gyűjteményben egyéb			
Összes helyben olvasott könyvtári egység	187.781	221.631	194.032
Összesen	288.028	328.142	298.623

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI MŰVEK KÖLCSÖNZÉSE ÉS HELYBEN OLVASÁSA SZÁZALÉKBAN

	Kölcsönzés			Helyben olvasás		
	1974	1975	1976	1974	1975	1976
Társadalomtudományok ebből	26.6	29.0	25.2	29.0	26.6	27.5
Szociológia	10.2	11.1	9.6	4.2	3.6	6.0

A KÖZPONTI KÖNYVTÁRBAN KÖLCSÖNZÖTT KÖNYVEK MEGOSZLÁSA SZÁZALÉKBAN

Nyelv	1974	1975	1976
Magyar	67.2	66.2	61.9
Orosz	0.9	1.1	1.5
Német	11.6	13.0	12.7
Angol	12.7	11.7	12.1
Olasz	1.2	1.3	1.6
Francia	5.4	5.3	7.6
Egyéb	1.0	1.4	2.6
Összesen	100.0	100.0	100.0

Bibliográfiák és egyéb kiadványok 1974

AZ IGAZGATÓSÁG KIADVÁNYAI

1. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár jelentése az 1973. évi munkáról. [Szerk. Uray Béla] Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 41 l. 150 pld.
2. Könyvtári Híradó. (Főszerk. Szőke Tiborné. Felelős szerk. Pataki Ferenc.) Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. Megjelent 6 alkalommal. Számonként 650 pld.

A BIBLIOGRÁFIAI OSZTÁLY KIADVÁNYAI

Periodikák

- (Agics Katalin): Társadalomtudományi információ. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. Számonként 400 pld.
1974/1. 43 l.
1974/2. 40 l.
1974/3. 60 l.
- [Agics Katalin]: Társadalomtudományi folyóiratok és tanulmánykötetek analitikus bibliográfiai kártyái. Megjelent három alkalommal. Számonként 200 pld.

Ajánló bibliográfiák

- (Csomor Tibor): [Száz] 100 könyv a 100 éves Budapestről. Bp. 1973/1974. FSzEK, házi soksz. 142 l. 500 pld.
- (Gáliczky Éva): Lenin a mi korunkban. Bp. 1973, [1974]. FSzEK, házi soksz. 142 l. 700 pld.
- (Zimáné Lengyel Vera): Csanádi Imre. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 43 l. 800 pld. [Mai magyar költők.]
- (Zimáné Lengyel Vera): Vas István. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 77 l. 500 pld.

Röplapbibliográfiák

- [Győri Lajosné]: Győry Dezső. 1900–1974. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 6 l. 500 pld.
- [Győri Lajosné]: Illés Béla. 1895–1974. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 8 l. 500 pld.
- [Győri Lajosné]: Keszi Imre. 1910–1974. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 4 l. 500 pld.
- [Győri Lajosné]: Keszthelyi Zoltán. 1909–1974. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 8 l. 500 pld.
- [Győri Lajosné]: Miguel Angel Asturias. 1889–1974. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 4 l. 500 pld.
- [Győri Lajosné]: Urbán Ernő. 1918–1974. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 4 l. 500 pld.
- [Mitru Ibolya]: Georgi Dimitrov. 1882–1949. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 10 l. 500 pld.

[Reguli Ernő]: Vendégünk Nino Nikolov költő, irodalmunk bolgár tolmácsolója. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 8 l. 500 pld.

[Tóth Endréné]: Eyvind Jonson Nobel-díjas, 1974. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 4 l. 500 pld.

[Tóth Endréné]: Harry Martinson Nobel-díjas, 1974. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 4 l. 500 pld.

Ajánló jegyzékek a TV műsoraihoz

[Agics Katalin]: Anton Pavlovics Csehov. 1860–1904. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Agics Katalin]: KGST. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Gáliczky Éva]: Orosz klasszikusok (Gorkij). Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Győri Lajosné]: Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij. 1821–1881. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Győri Lajosné]: Veres Péter. 1897–1970. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Mitru Ibolya]: Kassák Lajos. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Mitru Ibolya]: „A nagy csaták” c. filmsorozat. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Pataki Ferenc]: Az emberi öröklődés törvényei. – Humánngenetika. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Pataki Ferenc]: „Munkaillemtan” – Szervezés. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Pataki Ferenc]: „Néprajzi filmsorozat” – „Népszokások”. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Reguli Ernő]: Felszabadulási évfordulók. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Reguli Ernő]: Szovjet filmtörténeti sorozat. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Tóth Endréné]: Lev Nyikolajevics Tolsztoj. 1828–1910. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Zimáné Lengyel Vera]: Fábri Zoltán. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Zimáné Lengyel Vera]: Lengyel József. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Zimáné Lengyel Vera]: Nagy Lajos. 1888–1954. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

[Zimáné Lengyel Vera]: Turgenyev. 1818–1883. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 2 l. 15 000 pld.

A BUDAPEST-GYŰJTEMÉNY KIADVÁNYAI

Budapest történetének bibliográfiája. 7. köt. Mutatók. (Szerk. Mentessné Rózsa Ilona – Fancsal Petro-nella – Hollósi Tiborné.) Bp. 1974, FSzEK, – Zrinyi Ny. 368 l. 1000 pld.

A FELDOLGOZÓ OSZTÁLY KIADVÁNYAI

(Gordon Erzsébet): Új külföldi szerzemények. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 1974. 1–4.sz. 350 pld.

(Szederkényi Olga): Újonnan érkezett külföldi szociológiai művek jegyzéke. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 1974. 1–12.sz. 450 pld.

A HÁLÓZATI ÉS MÓDSZERTANI OSZTÁLY KIADVÁNYAI

Jelentés a kerületi könyvtárak 1973. évi munkájáról. (Szerk. Dobos Piroška.) Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 74 l. 250 pld.

- (Benkőné Bartha Ilona): Nekem szülőházam. Ajánló jegyzék úttörőknek. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 84 l. 1300 pld.
- (Benkőné Bartha Ilona): „Törvényeink tettekben...” Irodalomjegyzék az úttörőélet törvényeihez. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 122 l. 1200 pld.
- (Gujgiczér Imréné – Kerekes Pálné): Új kor nyitánya volt. Ajánló irodalmi jegyzék a prózamondó versenyhez általános iskolai tanulók részére. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 7 l. 1000 pld.
- (Kerekes Pálné): Ötletek-módszerek a gyermekkönyvtárak csoportos foglalkozásaihoz. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 48 l. 600 pld. /Tapasztalataink a gyermekkönyvtárakban 12./
- (Sz. Richlich Ilona): Új történet kezdődött. Ajánló bibliográfia. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 51 l. 800 pld.
- (Rostás Jenőné – Óhegyi Pálné – Mészáros Jánosné): Új kor nyitánya volt. Könyvek és versek ajánló jegyzéke. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 44 l. 1300 pld.
- (Szabó Emese): Állatokról, növényekről. Bibliográfia a kisdobosok részére. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 32 l. 1200 pld.

A SZOCIOLÓGIAI DOKUMENTÁCIÓS OSZTÁLY KIADVÁNYAI

- (Bátki Anna): A családszociológia újabb irodalma. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 76 l. 600 pld. /Tematikus szociológiai bibliográfiák 1.sz./
- (Hornyánszky Sári): Külföldi kurrens szociológiai folyóiratok Magyarországon 1972–73. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 51 l. 200 pld.
- (Hornyánszky Károlyné – Remete László): Kurrens külföldi szociológiai folyóiratok alapjegyzéke. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 24 l. 100 pld.
- [Nagy Istvánné]: Az öregedés szociológiája újabb irodalma. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 18 l. 750 pld. /Tematikus szociológiai kisbibliográfiák 14.sz./
- (Remete László – Vágh Mária): Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 300 pld.
1973. november–december 86 l.
1974. január–február 78 l.
1974. március–április 82 l.
1974. május–június 109 l.
- (Vágh Mária): Szabadidő és művelődés. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 60 l. 200 pld. /Tematikus szociológiai bibliográfiák 2.sz./
- (Vágh Mária – Bóna Márta): Szociológiai információ. A magyar nyelvű szakirodalom válogatott bibliográfiája. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 600 pld.
1973. 3.sz. 82 l.
1973. 4.sz. 137 l.
1974. 1.sz. 99 l.
1974. 2.sz. 86 l.

A ZENEI GYŰJTEMÉNY KIADVÁNYA

- (Szalai Ágnes): Válogatás a zenei gyűjtemény anyagából. Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 458 l. 800 pld.

Az 1975. évben

AZ IGAZGATÓSÁG KIADVÁNYAI

- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár jelentése az 1974. évi munkáról. [Szerk. Hont Péterné.] Bp. 1974, FSzEK, házi soksz. 67 l. 150 pld.
- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve, XVI. 1972–73. [Szerk. Ecsedy Andorné.] Bp. 1975, FSzEK–Állami ny. 256 l. 500 pld.
- Könyvtári Híradó. (Főszerk. Szőke Tiborné. Felelős szerk. Pataki Ferenc) Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. Megjelent 4 alkalommal, 650 pld.

KÜLÖNLENYOMATOK A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVÉBŐL

XVI. köt. 1972–73.

- Remete László: Elfeledett kéziratok források Szabó Ervin mozgalmi és könyvtárosi tevékenységéhez. Bp. 1975, FSzEK — Állami ny. 62–75. l., VII t. 100 pld. /Tanulmányok. Új sorozat. 59./
- Kovács Csilla: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kiállításai 1930–1960. Bp. 1975, FSzEK — Állami ny. 116–136. l. 100 pld. /Tanulmányok. Új sorozat. 60./
- Faragó Éva: Képek a századvégi Budapestről. Klósz György fényképei a Budapest Gyűjteményben. Adattár. Bp. 1975, FSzEK — Állami ny. 140–160. l., XVI t. 100 pld. /Tanulmányok. Új sorozat. 61./
- H. Drechsler Ágnes: Újabb kiegészítő katalógusok a kerületi könyvtárhálózatban. Bp. 1975, FSzEK — Állami ny. 161–174 l. 100 pld. /Tanulmányok. Új sorozat. 62./
- Vándor Katalin: Az olvasók lemorzsolódásának okai a 9.sz. kerületi könyvtárban. Bp. 1975, FSzEK — Állami ny. 175–206. l. 100 pld. /Tanulmányok. Új sorozat. 63./
- Sándor Ottóné: Ifjúsági olvasószolgálat a kerületi könyvtárakban. Bp. 1975, FSzEK — Állami ny. 207–219. l. 100 pld. /Tanulmányok. Új sorozat. 64./
- Kerekes Pálné: Olvasóvizsgálatok a gyermekkönyvtárakban. Bp. 1975, FSzEK — Állami ny. 220–228. l. 100 pld. /Tanulmányok. Új sorozat. 65./
- A központ kurrens folyóiratainak jegyzéke. Bp. 1975, FSzEK — Állami ny. 236–248. l. 100 pld.

A BIBLIOGRÁFIAI OSZTÁLY KIADVÁNYAI

Periodikák

- (Agics Katalin): Társadalomtudományi információ. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 400 pld.
1974/4. 51 l.
1975/1. 64 l.
1975/2. 93 l.
- [Agics Katalin]: Társadalomtudományi folyóiratok és tanulmánykötetek analitikus bibliográfiai kártyái. Megjelent három alkalommal. Számonként 200 pld.
- [Győri Lajosné]: Irodalomtörténeti tanulmánykötetek és folyóiratok analitikus bibliográfiai kártyái. Bp. 1975, FSzEK, 5774 tétel. 1974. november-december, 1975. január-október (6 alkalommal).

Ajánló bibliográfiák

- [Agics Katalin]: Kongresszusra készülünk. Bibliográfiai gyorstájékoztató. 1–5.sz. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 1000 pld.
- (Ecsedi Andorné — Gáliczky Éva): Fekete Afrika szépirodalma magyar nyelven. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 286 l. 1000 pld.
- (Győri Lajosné — Hont Márta — Nyilas Márta): Így végződött... Képek a második világháború befejezéséről. (3. átd. kiad.) Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. [3], 70 t. 1000 pld.
- (Jávori Jenő): A finnugor népek irodalmának bibliográfiája. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 631 l. 800 pld.
- (Mitru Ibolya): Harc Budapestért 1944–1947. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 294 l. 750 pld.
- (Pataki Ferenc): Faksimilek hazánk felszabadulásának 30. évfordulójára. Dokumentumok /röplapok és plakátok/. Bp. 1974, [1975], FSzEK, házi soksz. 31 l. 1000 pld.
- /Pataki Ferenc — Pesti Ernő/: Vietnám. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 51 l. 1000 pld.
- (Reguli Ernő): József Attila. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 319 l. 1000 pld.
- (Zimáné Lengyel Vera): Jókai Mór. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 158 l. 1000 pld.
- (Zimáné Lengyel Vera): Zelk Zoltán. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 84 l. 600 pld. /Mai magyar költők./

Röplap-bibliográfiák

- [Győri Lajosné]: Ivo Andrić 1892–1975. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 4 l. 500 pld.
- [Győri Lajosné]: Lányi Sarolta 1891–1975. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 4 l. 500 pld.
- [Győri Lajosné]: Lengyel József 1896–1975. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 8 l. 500 pld.
- [Győri Lajosné]: Nádass József 1897–1975. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 4 l. 500 pld.
- [Győri Lajosné]: Németh László 1901–1975. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 8 l. 500 pld.
- [Győri Lajosné]: Simon István 1926–1975. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 8 l. 500 pld.

A TV műsoraihoz ajánljuk

- [Agics Katalin]: Ismerkedés korunk zenéjével. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 2 l. 12 500 pld.
- [Agics Katalin]: Ki az úr a háznál? /Családpolitikai műsorsorozat./ Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
- [Agics Katalin]: Külpolitika. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
- [Agics Katalin]: Gazdaság és társadalom. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 4 l. 12 000 pld.
- [Ecsedy Andorné]: Hazánk, Magyarország. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 2 l. 12 000 pld.
- [Ecsedy Andorné]: Mikrokozmosz. Bartók Béla. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
- [Kovács Jánosné]: Michelangelo Buonarroti. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 2 l. 12 000 pld.
- [Pesti Ernő]: Szójuz- Apolló sorozat. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 2 l. 20 000 pld.
- [Reguli Ernő]: Ifjúsági fórum. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 2 l. 12 500 pld.
- [Reguli Ernő]: Latin-Amerika. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 2 l. 12 500 pld.
- [Reguli Ernő]: A munka és az ember. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
- [Tóth Endréné]: Thomas Mann: Trisztán. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 2 l. 12 500 pld.

A BUDAPEST-GYŰJTEMÉNY KIADVÁNYAI

- (Berza László): Jókai Mór Budapestje. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 102 l., 25 t. 1000 pld.
(Csomor Tibor): Budapesti agglomeráció. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 64 l. 500 pld. /Budapesti füzetek 2./
(Csomor Tibor): Környezetvédelem. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 174 l. 500 pld. /Budapesti füzetek 1./
Zoltán József: Népi szórakozások a reformkori Pest-Budán. - Gaál György: A tudós palótz avagy Furkás Tamásnak Mónosbélbe lakó sógor-urához írt levelei. 1-6. köt. (Buda Hartlében 1803-1804) /Faksz.kiad./ /Szerk. és előszó: Gátiné Pásztor Mária./ Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 108 l., 22 t. 1000 pld.

A FELDOLGOZÓ OSZTÁLY KIADVÁNYAI

- (Gordon Erzsébet): Újabb külföldi szerzemények. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz.
1974. 10-12.sz. 350 pld.
1975. 1-9.sz. 350 pld.
(Szederkényi Olga): Újonnan érkezett külföldi szociológiai művek jegyzéke. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz.
1975. 1-11.sz. 4500 pld.

A HÁLÓZATI ÉS MÓDSZERTANI OSZTÁLY KIADVÁNYAI

- Jelentés a kerületi könyvtárak 1974. évi munkájáról. (Szerk. Király Lászlóné.) Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 80 l. 250 pld.
(Barta Andrásné — Kerekes Pálné): Katalógushasználati útmutató a gyermekkönyvtárak olvasói számára. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 24 l. 25 000 pld.
(Bende Magdolna — Benkőné Bartha Ilona): Folyóiratok ajánló jegyzéke az 1976. évre. Belföldi folyóiratok jegyzéke. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 31 l. 200 pld.
(Bende Magdolna — Benkőné Bartha Ilona): Folyóiratok ajánló jegyzéke az 1976. évre. Külföldi folyóiratok és hírlapok jegyzéke. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 9 l. 250 pld.
[Gál Györgyné]: Beszélgetés- vázlat „A Volgától az Elbáig” c. olvasópályázathoz. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 20 l. 200 pld.
(Kuli Ágota): Őrizzük a lángot. Ajánló bibliográfia a budapesti úttörőcsapatok névadóiról. Bp. 1975. FSzEK — Magyar Úttörők Szövetsége Budapesti Elnöksége, házi soksz. 264 l. 1500 pld.
(Sz. Richlich Ilona): Kiegészítő katalógusok a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtáraiban. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 8 l. 500 pld.
(Sándor Ottóné): Budapest az új életért. Vetélkedő forgatókönyv. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 44 l. 500 pld.

A PROPAGANDAOSZTÁLY KIADVÁNYAI

- [Kovács Csilla]: Jókai Mór dokumentumgyűjtemény. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 33 l. 1000 pld.

A SZOCIOLÓGIAI DOKUMENTÁCIÓS OSZTÁLY KIADVÁNYAI

- (Akay Tibor): Szociológia a szocialista országokban. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 68 l. 600 pld. /Tematikus szociológiai bibliográfiák. 3.sz./
(Litván György — Remete László): A magyar szociológiai irodalom bibliográfiája. 2.köt. Folyóiratok 1900-1919. Bp. 1975, FSzEK — MTA Szoc.Int., házi soksz. XV, 647, /3/ l. 800 pld.

- (Remete László — Vágh Mária — Varsányi Erika): Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 300 pld.
 1974. július — szeptember 103 l.
 1974. október — december 131 l.
 1975. 1–5.sz. 48–48 l.
- (Vágh Mária — Bóna Márta): Szociológiai információ. A magyar nyelvű szakirodalom válogatott bibliográfiája. Bp. 1975. FSzEK, házi soksz. 600 pld.
 1974. 3.sz. 78 l.
 1974. 4.sz. 136 l.
 1975. 1.sz. 100 l.
- (Vágh Mária — Pozsonyi Ágnes): A cigányság társadalmi helyzete. Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. 84 l. 600 pld. /Tematikus szociológiai bibliográfiák 4.sz./

Az 1976. évben

AZ IGAZGATÓSÁG KIADVÁNYAI

- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár jelentése az 1975. évi munkáról. (Szerk. Hont Péterné.) Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 79 l. 150 pld.
- Könyvtári Híradó. (Főszerk. Szőke Tiborné. Felelős szerk. Pataki Ferenc.) Bp. 1975, FSzEK, házi soksz. Megjelent 4 alkalommal. 800 pld.

A BIBLIOGRÁFIAI OSZTÁLY KIADVÁNYAI

Periodikák

- (Agics Katalin): Társadalomtudományi információ. Bp. 1976, FSzEk, házi soksz. 400 pld.
 1975/3. 68 l.
 1975/4. 87 l.
 1976/1–2. 85 l.
 1976/3. 67 l.
- [Agics Katalin]: Társadalomtudományi folyóiratok és tanulmánykötetek analitikus bibliográfiai kártyái. Megjelent három alkalommal. Számonként 220 pld.
- [Győri Lajosné]: Irodalomtörténeti tanulmánykötetek és folyóiratok analitikus bibliográfiai kártyái. Bp. 1976, FSzEK, 5963 tétel. 1975. október-november, 1976. január-október (6 alkalommal).

Ajánló bibliográfiák

- (Agics Katalin): XXIV–XXV. A Szovjetunió külpolitikájának főbb eseményei a két kongresszus között. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 33 l. 200 pld.

- (Győri Lajosné): Kedves Ifjú Olvasó! Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 12 l. 10 000 pld.
 (Pesti Ernő): Devecseri Gábor. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 142 l. 600 pld.
 (Zimáné Lengyel Vera): Ladányi Mihály. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 40 l. 600 pld. /Mai magyar költők./

Ajánló jegyzékek a TV műsoraihoz

- [Agics Katalin]: Letűnt kultúrák nyomában. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
 [Ecsedy Andorné – Gáliczky Éva]: Nyikolaj Osztrovszkij: Az acélt megedzik. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 2 l. 40 000 pld.
 [Győri Lajosné]: Ítélet. /A nürnbergi per 30. évfordulójára./ Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
 [Győri Lajosné]: Szabó Pál: Isten malmai. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
 [Pesti Ernő]: Olimpia 1976. VII. 17. – VIII. 1. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
 [Pesti Ernő]: Sarkvidéki nyár. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
 [Pesti Ernő]: Valentyna Tyereskova. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
 [Pesti Ernő]: Változó Ázsia. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
 [Pesti Ernő – Zimáné Lengyel Vera]: Mindenki iskolája. 7. osztály. A rádió és televízió felnőttoktatási sorozatához. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
 [Reguli Ernő]: József Attila. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
 [Reguli Ernő]: Születésünk titkai. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
 [Zimáné Lengyel Vera]: Századunk. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.
 [Zimáné Lengyel Vera]: Századunk, II. rész. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 2 l. 50 000 pld.

A BUDAPEST-GYŰJTEMÉNY KIADVÁNYAI

- (Csomor Tibor): Budapest népgazdasági tervei. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 32 l. 500 pld. /Budapesti füzetek 4./
 Csomor Tibor: Városi közlekedés. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 98 l. 500 pld. /Budapesti füzetek 3./
 Magyar Országai Kis Kalendárium az 1806. esztendőre. /Szerk. és utószó: Berza László./ [Faksz. kiad.] Bp. 1976, FSzEK, [40] 1., 12 t. 350 számozott pld.
 Mezösy László: „Ezernyolcszáznegyvennyolcadiki levelek.” /Szerk. Berza László./ Bp. 1976, FSzEK, 76 l., 12 t. 1000 pld.
 Muntz, Johannes: „Ervágó kalendárium 1495.” [Faksz. kiad.] Bp. 1976, Kner ny. Békéscsaba. 1 fo. 1000 pld.

A FELDOLGOZÓ OSZTÁLY KIADVÁNYAI

- (Gordon Erzsébet): Újabb külföldi szerzemények. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz.
 1975. 10–12.sz. 350 pld.
 1976. 1–9.sz. 350 pld.
 (Szederkényi Olga): Újannon érkezett külföldi szociológiai művek jegyzéke. Bp. FSzEK, 1976, házi soksz. 1–12.sz. 450 pld.

A HÁLÓZATI ÉS MÓDSZERTANI OSZTÁLY KIADVÁNYAI

- Jelentés a kerületi könyvtárak 1975. évi munkájáról. (Szerk. Király Lászlóné.) Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 76 l. 200 pld.
- (Bánhegyi Gyuláné — Gujgiczer Imréné): „Szívünk egyszerre dobban.” Bp. 1976, FSzEK — Magyar Úttörők Szövetsége Budapesti Elnöksége, házi soksz. 32 l. 1500 pld.
- [Benkőné Bartha Ilona]: A „Válogatás a felnőttek szépirodalmából” című könyvgyűjtemény a FSzEK gyermekkönyvtáraiban. /Vázlat és címjegyzék./ [Bp. 1976.] FSzEK, házi soksz. 23 l. 150 pld.
- (Gujgiczer Imréné — Kerekes Pálné): A művészet vándorútján. Ajánlójegyzék kisdobosoknak és úttörőknek. Bp. 1976, FSzEK — Magyar Úttörők Szövetsége Budapesti Elnöksége, házi soksz. 62 l. 1500 pld.
- (Sándor Ottóné): Csoportos foglalkozások a könyvtárakban. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 27 l. 300 pld. /Tapasztalataink 15./
- (Sándor Ottóné): Könyvtárak együttműködése. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 34 l. 300 pld.
- (Szabó Jánosné — Benkőné Bartha Ilona): A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár részleges felsőfokú könyvtárainak gyűjtőköri szabályzata. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 20 l. 250 pld.
- (Szabó Jánosné — Benkőné Bartha Ilona): Középszintű kerületi könyvtárak gyűjtőköri szabályzata. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 19 l. 250 pld.
- (Tóth Sándorné): Az időszakos sajtótermékek katalógusa. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 45 l. 500 pld.

AZ OLVASÓSZOLGÁLATI OSZTÁLY KIADVÁNYA

- (Bornemisza Lászlóné): Tiziano. Halálának 400 éves évfordulójára. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 59 l. 300 pld.

A SZOCIOLÓGIAI DOKUMENTÁCIÓS OSZTÁLY KIADVÁNYAI

- (Remete László — Vágh Mária — Varsányi Erika): Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 300 pld.
1975. 6–10.sz. 48–48 l.
1976. 1–10.sz. 48–48 l. /A 8.számától Varsányi Erika helyett szerk. Gál Katalin./
- (Vágh Mária — Bóna Márta — Gál Katalin): Szociológiai információ. A magyar nyelvű szakirodalom válogatott bibliográfiája. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 600 pld.
1975. 2.sz. 91 l.
1975. 3.sz. 122 l.
1975. 4.sz. 178 l.
1976. 1.sz. 102 l.
1976. 2.sz. 91 l.

BP

A ZENEI GYŰJTEMÉNY KIADVÁNYA

- (Pintér Ferencné): Szovjet zenei könyvek. Válogatás a Szovjet Kultúra és Tudomány Háza könyvtárának és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár zenei gyűjteményének anyagából. Bp. 1976, FSzEK, házi soksz. 44 l. 1000 pld.

A KERÜLETI KÖNYVTÁRAK TEVÉKENYSÉGE

A beszámolási időszakra leginkább jellemző, hogy megindult a kerületi könyvtári hálózat fejlesztésének új szakasza. Ezt nem az összefoglaló számadatok, hanem elsősorban a könyvtári alapterület növekedése mutatja.

A kerületi könyvtárak alapterülete:

1971- ben	11.007 m ²
1973- ban	11.718 "
1974- ben	11.889 "
1976- ban	14.140 "

Tehát míg 1971–73 között a növekedés 6,4% volt, az utóbbi 3 évben 19%. A növekedés ütemében bekövetkezett változást jól érzékelteti az állomány gyarapodása is. 1971–1973 között az állomány 111.606 kötetrel nőtt, 1974–1976 között 224.908 kötetrel. Az új szakaszt a hálózatszerkezet módosulására való törekvés is jelzi. Erre lehet következtetni pl. a könyvtári egységek számának változásából. Az a tendencia, hogy az önálló egységek száma csökkenjen nem új keletű, hiszen a békásmegyeri (33- as könyvtár) fiókká szervezése már 1969- ben megtörtént. Egyértelmű megfogalmazására mégis csak 1976- ban került sor, azzal együtt, hogy a szolgáltatás szintje szerint differenciált hálózat kiépítését tűzték ki feladatul. A helyzet reális képét igyekeztek azzal is erősíteni, hogy a régebben különálló egységként nyilvántartott gyermekrészlegeket 1976- tól nem számítják statisztikában sem külön egységnek.

Indokolt mindezt a bevezetőben kiemelni, mert a hálózatfejlesztés sokévi megtorpanásának következményei ennek ellenére nem voltak elkerülhetők, s jóllehet ennek egyéb okai is voltak – a hálózat igénybevételét összefoglaló számadatok 1974–1976 között csökkenést jeleznek. A helyzet ellentmondasságát illusztrálja, hogy a felújításra, karbantartásra fordítható összeg növekedése mértékében csökken a beiratkozók s a kölcsönző olvasók száma, ezzel együtt az egy olvasóra jutó kölcsönzési esetek és a könyvek forgási sebessége is. Ezt az Évkönyv egyik tanulmányában kimutatják a szerzők. Folyamatos karbantartási munkálatok esetén ez nem merülhet fel.

A szolgáltatás bővítését lehetővé tette az 1976- ban megindult második bibliobusz. A két mozgókönyvtár összesen 26 állomáshelyen közel 3.000 olvasónak kölcsönözött 1976- ban. Működésükről külön tanulmány ad áttekintést. 1974–1976- ban megváltozott a fiókkönyvtárak szerepe is. A kisebb jelentőségű könyvtárak fiókká szervezésével az eddigi fiókokhoz képest sokkal hatékonyabb egységek kerültek ebbe a csoportba, amilyen pl. az újpesti 41- es, a rákoscsabai 40- es könyvtár volt, ugyanakkor új, a régebbieknél lényegesen nagyobb alapterületű fiókkönyvtárak is nyíltak. Újpesten az Egyesült Izzó lakótelepén, Pesterzsébeten a Vécsey utcában. Ez együtt eredményezte, hogy 1974- ben 34 fiókkönyvtárban 1500- zal kevesebb volt a beiratkozott olvasó, mint 1976- ban 32- ben. A tatározással együtt járó zárva-tartás, továbbá az állandó fluktuáció és tartós létszámhiány miatti kényszerű bezárások okozták a kötetforgalom több mint 45%- os esését.

A kerületi könyvtárakban a jelentés éveiben elért számszerű eredményeket az alábbi táblázatok mutatják.

A HÁLÓZAT ÖSSZEFOGLALÓ SZÁMADATAI

	1974	1975	1976
Kerületi könyvtárak száma	43	41	41
Kerületi gyermekkönyvtárak száma	20	18	18
Fiókkönyvtárak száma	34	31	33 ^o
Különálló gyermekrészelek	18	21	—
Összesen	115	111	92*
Könyvállomány	2.061.551	2.175.421	2.286.459
Beiratkozott olvasók száma	168.792	159.934	159.353
Kölcsönzők és helyben olvasók száma	1.960.799	1.728.117	1.764.374
Kölcsönzött kötetek száma	5.519.831	4.899.167	4.946.711
Kölcsönzött és helyben olvasott könyvtári egységek száma	6.139.530	5.429.331	5.543.195

* 1976-tól a gyermekrészeleket nem számítják külön könyvtári egységnek.

^o 1976-ban csak 32 működött.

A HÁLÓZAT FŐBB KÖNYVTÁRHASZNÁLATI MUTATÓSZÁMAI

	1974	1975	1976
Egy olvasóra jutó kölcsönzési eset	9,8	9,2	9,3
Egy olvasóra jutó kölcsönzött kötet	32,7	30,6	31,0
A könyvek forgási sebessége	3,0	2,5	2,4
Egy alkalommal kölcsönzött kötet	3,3	3,4	3,4

FIÓKKÖNYVTÁRAK

Év	száma	könyvállomány	beiratkozott olv.	kötetforg.
1974	34	226.628	18.083	560.959
1975	31	252.683	18.788	346.571
1976	32	283.195	19.527	366.214

A könyvtári állomány alakulása

Az állomány már említett nagyobb mértékű növekedése mellett figyelemre méltó a felnőttkönyvtári állomány összetételének folyamatos változása az ismeretterjesztő művek arányának javára, 1971-ben 44,3, 1976-ban 47,3% volt a felnőtteknek szánt állományból ismeretterjesztő mű, a gyermekkönyvtári állományban ez az arány 1976-ban 43,2%. A gyarapodás adatai a beszámolási időszak alatt a felnőttkönyvtári állományban e tendencia fokozódását mutatják, 1976-ban a beszerzett kötetek 48,8%-a volt ismeretterjesztő, a gyermekkönyvtári beszerzéseknek 39,4%-a. Az állomány ilyen alakulása kimutathatóan összefügg a gyűjtőkori differenciálás törekvéseivel, a kőbányai könyvtárban az állomány 50,6%-a, az újpesti könyvtárban 51,2%-a, a kispesti könyvtárban pedig 50,0%-a az ismeretterjesztő mű.

A gyermekek arányos, megfelelő könyvellátása hosszú évek következetes munkájának eredménye. Az utóbbi 3 évben az állomány 27,9, 28,4 ill. 28,1%- a a gyermekolvasóké. A gyarapodásból 28,6, 32,5, ill. 27,3% a 14 éven aluliaké volt.

Jellemzője az utóbbi három évnek az idegen nyelvű irodalom beszerzése iránti nagyobb érdeklődés. 1975 decemberében 23 kerületi könyvtárban több mint 20.000 kötet idegen nyelvű könyv volt.

A helyi könyvtárközi kölcsönzés szabályozása nagy eredménye az 1976-os évnek. A 2100 helyi átkölcsönzés jó kezdet. A differenciált állományfejlesztés csak a helyi átkölcsönzések intenzív fejlődésével együtt célravezető.

A gyűjtőkori összehangolás a közművelődési és az iskolai gyermekkönyvtárak állományfejlesztésének nélkülözhetetlen eleme, több éve folytak kísérletek, s néhány kerületben eredményesek is.

A gyermekkönyvtári állomány fejlesztésének fontos kérdése volt az utóbbi években a serdülőknak szánt szépirodalom válogatása. Ez az egész állomány 7,2%- a, nem mennyiségében, de összetételében revízióra szorult.

Kiemelendő még a kézikönyvtári állomány és a periodikák felgyorsult szerzeményezési üteme. 1976-ban több mint 132 ezer kézikönyvtári könyv (ebből 38.000 a gyermekeknek) volt a könyvtárakban, s a periodikák száma több mint 5000.

A könyvbeszerzés kereteit a jelentés éveiben is kiegészítették a kerületi tanácsok hozzájárulásai a községfejlesztési alapból. Ez az összeg 1974-ben 662.800 Ft volt, 1976-ban az összeg egy részét már egyéb felszerelési tárgyakra fordíthatták a könyvtárak, ezért költöttek a KÖFÁ-ból könyvre csak 583.600 Ft-ot. A tárgyalt időszakban ez megfelelt a könyvtárak aktuális közművelődési célkitűzéseinek.

A beszámolási időszakban bővült a hálózat szolgáltatása néhány zenei részleggel. Ezek állománya (hanglemez, magnószalag, kotta, partitúra) speciális nyilvántartással és feltárással külön említést érdemel.

Az 1973-ban megnyílt soroksári könyvtár zenei részlege 1974-ben kezdhette meg működését. 1975-ben a kőbányai, 1976-ban a kistérségi könyvtár zenei részlege és az un. zenei övezetek (a Gutenberg téri 9-es, az I. kerületi 20-as, a Karinthy Frigyes úti 6-os könyvtárban) dolgoztak. Megindult a hanglemek gyűjtése és feldolgozása a 3-as, a 22-es, a 30-as, a 37/2-es fiókkönyvtárban is.

Az állományfejlesztés fogalmkörébe szervesen tartozik az állomány apasztása. Minthogy a megnövekedett alapterület csupán néhány könyvtárat érintett, az állomány csökkenését változatlanul nemcsak az állomány kurrenciáját biztosító apasztás okozza, hanem a raktározási gondok miatti kivonások is. Az összhálózati állománycsökkenés évenként igen különböző mennyisége (1975-ben 71 ezer, 1976-ban 115 ezer kötet) összefüggésben van az új helyiségekbe költöző, vagy karbantartás után nyitó könyvtárak állományrendező munkájával. [1-9. tábla].

Az olvasók

Az olvasók száma 1974 és 1976 között több mint 9.000-rel csökkent. Kisebb mértékben nőtt azonban az olvasók száma az általános iskolai tanulók között. Tülszámoltatva kissé a beszámolási időszakon, könyvtári tagságuk inkább magyarázható demográfiai okokkal, mint a könyvtári feltételek változásával. Bizonyítja ezt néhány összehasonlító adat: 1966-ban a gyermekolvasók száma 56.000 volt, 1970-ben 43.800, 1976-ban 47.850. A beiratkozott olvasók 32,7%-a volt 1966-ban 14 éven aluli, 1970-ben 26,7%-a, 1976-ban 30,0%-a. Az utóbbi években az alsó tagozatosok arányának folyamatos növekedése is a demográfiai okokra utal.

Ezzel együtt nagy a szerepe a szívós szervező munkának és az iskolákkal való egyre intenzívebb munkakapcsolatnak abban, hogy az általános iskolások több mint 30%-a könyvtártag.

A gyermekkönyvtári olvasók számában 1976-ban közel ötezer volt a nem 6-14 éves, kb. fele arányban óvodáskorúak és 15-16 évesek. „A nem lehet elég korán kezdeni” elv alapján látogatták csoportosan az óvodások a könyvtárakat. A 15-16 évesek ragaszkodása a gyermekkönyvtárhoz a jó könyv-

táros- olvasó kapcsolatra épült, de egyik- másik gyermekkönyvtár jó kézikönyvtára, olvasóterme is vonzóerőt gyakorolt.

Az utóbbi három évben a 15-19 évesek arányának csökkenése (1974- ben még az olvasók 17,1%- a, 1976- ban csak 14,6%- a) szintén demográfiai okokra vezethető vissza. A középiskolás és szakmunkástanuló olvasók száma 1974- ben még több mint 23.000, 1976- ban 20.431, de 1970- ben számuk meghaladta a 31 ezret.

A munkások aránya a beiratkozott olvasók között a beszámolási időszakban emelkedett, s 1975- höz képest abszolút számuk is nőtt. Minthogy valamennyi foglalkozási csoportban csökkenés következett be, ez a munkásművelődés előtérbe kerülésének talán egyik szerény jeleként értékelhető. [10-15. tábla].

Kölcsönzők, olvasótermi látogatók

A könyvtárak igénybevételének egyenetlenségét mutatják a statisztikai adatok. A felnőttek száma és aránya a kölcsönzők között 1975- ben is csökkent, míg az olvasótermek látogatóinak száma 1975- höz képest 1976- ban nőtt. Tendenciaként fogható fel az a tény, hogy az olvasóforgalomban évről évre nagyobb arányú az olvasótermek látogatása a kölcsönzőkkel szemben, s így a minden téren észlelhető visszaeséssel ellentétben az olvasótermi látogatók száma 1976- ban nemcsak az 1975. évit haladta meg, hanem az 1974. évit is. Emellett a gyermekek lényegesen nagyobb olvasóterem-használatát mutatja, hogy miközben az 1976. évi kölcsönzőknek 28,4%- a volt gyermek, az olvasóterem-használóinak 44%- a. Ez még inkább feljogosít az előző megállapításra, a gyermekkönyvtárban olvasóteremhez szokott nemzedéknek nagyobb igénye lesz a helyben olvasásra.

A kölcsönzött kötetek száma 1974- ben több mint öt és fél millió, 1976- ban nem éri el az 5 milliót sem, bár 1975- höz képest valamelyest több lett.

A kölcsönzött köteteknek mintegy a harmada ismeretterjesztő mű. A gyermekeknek kölcsönzött művek között csökkent az ismeretterjesztő művek kölcsönzése, ami teljesen egyértelműen függ össze az óvodáskorúak és az alsó tagozatosak nagyobb könyvtári tagságával. [16-20. tábla].

Olvasószolgálat

Mindhárom évben változatos olvasmányfigyelések, igényvizsgálatok, egyéni beszélgetések módszereinek kísérletei folytak a kerületi könyvtárak felnőtt-és gyermek olvasói körében.

A munkásokkal és szakmunkástanulókkal megkülönböztetett figyelemmel foglalkoztak a beszámolási időszakot megelőzően is. A Karinthy Frigyes úti 6-os könyvtárban 1974- ben megkezdett, 1975- re áthúzódó intenzív munkát az Olvasó munkásért pályázat I. díjával jutalmazta a Kulturális Minisztérium. E pályázat 1975- ben és 1976- ban is ösztönözte a könyvtárosokat a munkások olvasásának figyelmes támogatására. A szocialista brigádok vállalásai között a továbbtanulást tudták leginkább eredményesen szolgálni. A Kőbányai 12-es könyvtár jól hasznosította új feltételeit e célra, de a Kulich Gyula téri 44-es, a Gutenberg téri 9-es könyvtár jó példái is bizonyították a lehetőségeket e téren. Az utóbbi a TV és Rádió Mindenki Iskolája konzultációs központjaként rendelkezik televízióval, rádióval, és a Fővárosi Felnőttképzési Szakbizottság módszertani füzetében felsorolt valamennyi segédeszközzel.

A szakmunkástanulókkal való foglalkozásban az angyalföldi 7-es könyvtár ért el kiemelkedő eredményt ugyancsak sokéves tartalmas munka révén.

A felszabadulás 30. évfordulójára meghirdetett A Volgától az Elbáig c. olvasómozgalom és rejtvénypályázatban ajánlott művek kölcsönzését 24 könyvtárban figyelték, s ez együtt járt a művek nagyobb mértékű forgási sebességével, olvasásával. A könyvekről folytatott beszélgetések színvonalának

emelése érdekében a kispesti 25-ös, az angyalföldi 19-es, a II. kerületi 37-es, a Boráros téri 39-es könyvtárban magnószalagra vették a beszélgetéseket, hogy utólagos értékeléssel hozzájáruljanak a minél jobb módszerek kimunkálásához.

A gyermekek körében is nagy jelentőséget tulajdonítottak a felszabadulás 30. évfordulója megünneplésének. Segítették az úttörőakciókat, kapcsolódtak az iskolák oktató- nevelő munkájához. Igényes olvasószolgálati munkát tükröztek a beszélgetések a felszabadulás témakörével foglalkozó regényekről. 15 könyvtárban Varga Katalin: Kislányom, édesem c. művéről 108 olvasóval, 11 könyvtárban Csontos Gábor: Galambsziget c. kötetéről 55 olvasóval beszélgettek. E beszélgetések módszereinek kidolgozásához járultak hozzá az óbudai 8-as, a lőrinci 24-es és a II. kerületi 37-es könyvtárban.

Az SZKP XXV. kongresszusa alkalmából szovjet regényekről szerveztek a gyermekkönyvtárakban tartalmas beszélgetéseket.

Megkülönböztetett figyelemmel fordultak mindhárom évben a 7-8. osztályosok felé. Ez az időszak az, amikor a gyermekek úgy ismerhetik meg a könyvtár szolgáltatásait, hogy későbbi tanulmányaik, munkájuk folyamán is használják, igényeljük azokat. Változatlanul fontos feladatnak tartották a fizikai dolgozók gyermekeinek segítségét, pl. a 19-es könyvtárban a pedagógus kérésére figyelték olvasmányait, s a feljegyzéseket a felnőttkönyvtár ifjúsági felelősének adták át, hogy folyamatossá váljék ez a munka.

A tájékoztató munkában az 1974-1976-os évek bizonyították a könyvtárosi és technikai munkakörök elkülönítésének helyességét. Ahol megfelelő végzettségű szaktájékoztatók álltak az olvasók rendelkezésére, megszabadulva a könyvtári munka rutinfeladataitól, minőségi változást értek el a tájékoztatásban. A tapasztalatok mutatták, hogy egyre nagyobb számú és többféle igény jelentkezett, s ezek kielégítéséhez alapkövetelmény a jól képzett, színvonalasan tájékoztatni tudó könyvtáros, a megfelelő összetételű állomány és a célszerűen kialakított tájékoztató eszköztár. Alátámasztja ezt az értékelést az olvasóterem használatának növekvő mértéke is, amit a statisztikai táblázatok tanúsítanak. Ezért indokolt a fokozott figyelem a kézikönyvtár, a folyóiratok használói és használata iránt.

1974-ben a Vadász utcai 1-es, a Kertész utcai 22-es könyvtárban vizsgálták kérdőíves felméréssel a helyben olvasási lehetőségek kihasználását. A vizsgálat számai is igazolják, hogy a természettudományokban és műszaki tudományokban a folyóiratokból lehet inkább lépést tartani a fejlődéssel. Míg a könyvekből társadalomtudományban 44,8%, az 5-6 szakokban mindössze 7,6% volt az igénybevétel, a folyóiratoknál 23-23%-os, tehát egyenlő arányú.

1976-ban 10féle folyóirat használatát 11 könyvtárban vizsgálták. A vizsgálat ideje alatt a felmérésben résztvevő 300 olvasó 687 alkalommal vette kézbe a kijelölt folyóiratokat. A leggyakrabban a Nagyvilág, a Filmkultúra, a Látóhatár, a Természet Világa volt az olvasók kezében.

A tájékoztató munkával jelentős segítséget nyújtottak a könyvtárak azoknak a pártasoknak és úttörőknek, akik az úttörőmozgalom 30. évfordulója kapcsán kutatómunkát végeztek. Több könyvtár a kerületi úttörőelnökség javaslatára feladatmegoldó állomásként szerepelt. A Budapesti Úttörőelnökséggel közösen kiadott ajánló bibliográfiák összeállításában részt vettek kerületi gyermekkönyvtárosok.

A zenei részlegek igénybevétele a beszámolási időszakban vált lehetségessé. 1976-ban a soroksári zenei részlegben 2127-en 4116 művet hallgattak meg, csoportos foglalkozások keretében elsősorban gyermekek. Kőbányán a zenei részleg használóinak 17%-a fizikai dolgozó volt. A nyelvi lemezek hallgatása a gyermekek körében a tanulás hatékony módja volt. A csillaghegyi 21-es könyvtárban pl. angol tagozatos tanulóknak tették lehetővé a nyelvleckék hallgatását.

Könyvtárpropaganda

1974-ben a 14 éven felüliek számára rendezett előadás, csoportos foglalkozás 585 volt, 1976-ban 699, az 1975. évi lényegesen kevesebb 374 előadás után. A kiállítások száma ezzel ellentétesen alakult, 1976-ban több mint 600-zal kevesebbről számoltak be a kerületi könyvtárak, mint 1975-ben. A gyer-

mekeknek sokkal több csoportos foglalkozást szerveztek mindhárom évben, 1975- ben majd hatszorosát, 1976- ban több mint háromszor annyit, mint a felnőtteknek, ami következik a gyermekkönyvtárak munkamódszereiből. [21–22. tábla].

A beszámolási időszak nagyobb részében a felszabadulás 30. évfordulójára való emlékezés adta a munka tartalmát. A Volgától az Elbáig c. olvasómozgalom és rejtvénypályázat keretében a megélénkült olvasókkal való egyéni foglalkozást kiegészítették kiállítások, könyvkiemelések sorozatával, és segítették a pályázók munkáját irodalmi estek rendezésével is. A kerületi könyvtárak részt vettek a KMK által ugyancsak a felszabadulás 30. évfordulója tiszteletére indított országos „Olvasási program” könyveinek népszerűsítésében. Több könyvtárban könyvheti rendezvénnyel is kapcsolódtak a mozgalomhoz.

Két könyvtár felszabadulási vetélkedőt szervezett szakmunkástanulóknak, gimnazistáknak. A Szovjet Kultúra Hete alkalmából indult 1975- ben és az SZKP XXV. kongresszusáig tartott az a 6 fordulós szellemi totó, amelynek célja a Szovjetunió kulturális és gazdasági életének, irodalmának bemutatása volt, a Szovjetunió és a Szovjetirodalom c. folyóirat megismertetése és népszerűsítése útján. Anyagát több iskolai és szakszervezeti könyvtár is átvette.

A könyvpropaganda összekapcsolása a TV és a Rádió műsoraival nem az utóbbi években kezdődött, de a jelentős időszakában központi segédeszközök biztosításával tervszerűbbé vált.

1974- ben hét könyvtár folyamatosan figyelemmel kísérte megjelölt szépirodalmi és ismeretterjesztő művek hatását. 21 műsorhoz, köztük több sorozathoz készítettek kiállítást, összesen 2046 könyvet kínáltak így olvasásra, s 1477 olvasó választott ezekből. 1974- ben különösen a Nagy csaták c. sorozathoz voltak eredményesek a kiállítások, könyvkiemelések. 1974- ben 17, 1975- ben 13, 1976- ban 10 témához országos terjesztésre készült ajánló bibliográfiákkal dolgozhattak a kerületi könyvtárakban.

1975- ben a legkeresettebb ajánló bibliográfiák voltak: a Tenger titkai, Ki az úr a háznál, Külpolitika 1975.

1976- ban a könyvkiállítások eredményessége szerint hatásos műsorok voltak: Születésünk titkai, Letűnt kultúrák nyomában, valamint a Századunk sorozat.

Az irodalom népszerűsítésének változatlanul nagy alkalmak voltak a felnőtt és gyermekolvasók körében az ünnepi könyvhét és a költészet napja rendezvényei, amelyeknek kialakultak a hagyományos formái és az együttműködés keretei a központi irányításban és a kerületekben is.

A rendezvények közül évek óta nagy az irodalmi, művészeti témájúak aránya, így volt ez az elmúlt három évben is. A legtöbb a középszintű oktatási intézmények tanulóinak rendezett könyvtári óra, könyvtárbemutató. Ezek száma 1976- ban 190 volt. Az órák előkészítéséről, tartalmáról, levezetésük módszeréről hét könyvtár 22 jegyzőkönyvet készített. Sok foglalkozást a pedagógusok kérésére szerveztek a könyvtárosok. Ezek között a leggyakoribbak az érettségire felkészítő irodalmi előadások és konzultációk voltak a beszámolási időszakban is. Jóval kevesebb volt a politikai tájékozottságot, a reáltár-gyakban való eligazodást vagy a pályaválasztást segítő rendezvény.

A műszaki irodalom népszerűsítése a műszaki könyvnapok idején volt élénk. 1976- ban az Országos Szervező Bizottság által meghirdetett feltételeknek a köbányai és a Karinthy Frigyes úti könyvtár felelt meg.

A könyvtári propagandamunka sajátos, de szerves része a művelődési kör. 1974- ben és 1975- ben 10, 1976- ban 9 könyvtárban folyt művelődésköri munka. 1974- ben mérte össze tudását a hálózat valamennyi művelődési köre, a felszabadulás 30. évfordulója tiszteletére rendezett könyvismereti vetélkedő keretében. Az első helyezést a II. kerületi 37- es könyvtár évek óta jól működő politikai vitaköre nyerte.

A foglalkozások száma 1974- ben volt a legmagasabb, 203, 1975- ben csak 118. A fiatalokkal való foglalkozásnak ez a rendkívüli változatokra lehetőséget nyújtó kerete olyan objektív és szubjektív feltételeket kíván meg, amelyek nem minden könyvtárban biztosíthatók. Különösen sok nehézséget okoz a fiatalokhoz értő könyvtárosok nagy fluktuációja, amely a beszámolási időszakban sok könyvtárban visszavetette a művelődésköri tevékenységet.

A gyermekkönyvtárak látogatóit mindhárom évben igen változatos, ötletgazdag programmal várták a könyvtárosok, s eredményes volt az a törekvésük is, hogy a gyermekek aktívan részt vegyenek a

csoportos foglalkozásokon, vetélkedőkön. Igen jellemző, hogy az iskolákkal közös rendezvények aránya 1975-ben 70,3%, 1976-ban 76,4% volt, továbbá ezzel nyilván összefüggésben, hogy emelkedett a világnézet, a természettudományi és a művészeti témákat feldolgozó rendezvények száma. Ugyanakkor 1975-ben jelentősen csökkent az osztálylátogatások száma. Ez nem jelenti azt, hogy kevesebb volt az iskolákkal közösen szervezett rendezvény. Ellenkezőleg, az 1974. évi 607-ről 933-ra emelkedett számuk, de háttérbe szorult a közművelődési gyermekkönyvtárak bemutatásának gyakorlata. Ez és a 7. és 8. osztályosok közötti lemorzsolódás — ami a megkülönböztetett foglalkozás ellenére is tény — együttesen ad okot aggodalomra és a könyvtári olvasóvá válás folyamatához újabb módszerek kutatását teszi feladatná. A gyermekkönyvtári klubok, könyvbarátkörök, egyéb csoportos foglalkozások, vetélkedők színes programjához a forgatókönyvek hálózati szintű cseréje, terjesztése, a gyermek- és felnőttkönyvtárak közötti átmenet minél zavartalanabb megtalálása közös gondjuk volt a könyvtárosoknak a beszámolási időszakban. A 7-es könyvtár bábszakköre „Ki mit tud”-on is indult. A 11-es könyvtár „Krisztinavárosi könyvbarátok köre” előadássorozatának témája: Kalandozások az ókori történelemben.

További jellemzője volt mindhárom évben a gyermekkönyvtári propagandamunkának az állandó szoros kapcsolat az úttörőmozgalom akcióival. 1974-ben a „Nem térkép e táj...”, „Ember az embertelenségben”, az 1974/75-ös úttörőévben „A tettek beszélnek”, az 1975/76-os úttörőévben „Őrizzük a lángot” jelmondat majd „Együtt - egymásért!” mozgalom adott keretet ahhoz, hogy a könyvtári eszközökkel részt vegyenek az akciók céljainak megvalósításában.

Az úttörőmozgalom 30. évfordulójának megünneplésébe már az úttörőév kezdetén bekapcsolódtak. Őrsöket és rajokat fogadtak a könyvtárakban, irányították kutató munkájukat. Szervezték, hogy régi úttörők — ma már a Pajtás szerkesztői, tudományos munkatársak, pedagógusok tartsanak élményeiről beszámolókat a pajtásoknak. Az országos mozgalom feladataiban vállaltak részt, amikor a „Művészet vándorútján” c. kulturális közösségi játékhoz előadásokat, könyvismereti foglalkozásokat rendeztek.

Hagyománnyá és a könyvtár-propagandában jelentőssé váltak a könyvtárak alapításának 20., 25., 50. évfordulói alkalmából rendezett ünnepségek, amelyek alkalmat teremtettek a kerület vezetőinek látogatására, régi olvasók üdvözlésére. Esetenként sikerült a sajtó, a rádió érdeklődését is felkelteni. Ugyanez vonatkozik az új vagy felújított könyvtárak átadási ünnepségeire is. A beszámoló időszakában többek között a VI. kerületi 10-es, a VIII. kerületi 9-es könyvtár alapításának 50. évfordulójára, a kőbányai 12-es és a kispesti 25-ös könyvtár új helyiségének avatására nyílt alkalom.

Nagy a szerepe a könyvtárak propagandamunkájában az Eseménynaptárnak. Számos évfordulóhoz, külföldi és hazai eseményhez készítettek ennek felhasználásával kiállításokat. 1976-ban 10 könyvtár figyelt az Eseménynaptárban feldolgozott témák közül három évfordulóhoz kapcsolódó kiállítás hatását. Az ajánlott 246 mű mindegyike olvasóra talált, s a megkérdezett olvasók több mint felének a kiállítás hívta fel a figyelmét a könyvre.

A szemléltető propaganda lehetőségei keveset fejlődtek az utóbbi három évben. Ezért érdemel kiemelés a soroksári könyvtár „Kisduna Galériája”, ahol Somogyi József, Szönyi István, Hincz Gyula műveiből összeállított kiállítások voltak. A kőbányai és más vonatkozásban a kispesti új könyvtár természetesen e tekintetben is újat hozott. A gyermekkönyvtárakban rendezett kiállítások közül kitűnt a 11-es könyvtár Krisztina kislélektárájának rendezvénye: Szántó Piroska festőművész gyermekkönyv-illusztrációinak bemutatója.

A szemléltetés tekintetében a helyiség szabta korlátok mellett a beszámolási időszakban részben a kerületi tanácsok hozzájárulásából, részben intézeti keretből hanglemezekhez, lemezjátszóhoz, magnóhoz, rádióhoz, vetítőgéphez, vetítőernyőhöz, epizskóphoz, stereó erősítőhöz, dymóhoz, mikrofonhoz jutott sok könyvtár.

Feldolgozó munka, katalógusok

Az 1967-ben engedélyezett ügyviteli egyszerűsítés, mely az egyedi címléltárkönyv helyett leltár karton-nyilvántartást tett lehetővé, a beszámolási időszakban a törzslapos nyilvántartás rendszeresítésével

vált véglegessé. A katalógusok hálózatát a tájékoztatást szolgáló kiegészítő katalógusok sokfélesége jellemzi az utóbbi három év munkája eredményeként is. Ezek: antológiakatalógus, bibliográfiai katalógus, cikluskatalógus, címszókatalógus, földrajzi katalógus, hanglemezkatalógus, helytörténeti katalógus, idegen nyelvű könyvek katalógusa, Nagyvilág katalógus, sorozati katalógus, szépirodalom nemzetek szerinti bontásban, színháztudományi katalógus, színműkatalógus, tárgyszókatalógus, tematikus katalógus, új szerzemények katalógusa. A gyermekkönyvtárban speciális katalógusok: Fiúk és Lányok évkönyve elemző katalógus, folyóiratcikkek elemző katalógusa, illusztrációk katalógusa, vers – témakatalógus.

1974–1976-ban több könyvtár elvégezte a katalógusok revízióját, 1976-ban már a kialakított egységes szerkesztési elvek figyelembevételével. Ugyanakkor további feladat az ETO-módosítások végrehajtása, az alapkatalógusok szerkesztési elveinek következetes érvényesítése az egész hálózatban és a kiegészítő katalógusok készítésének ésszerűbb koordinációja.

o0o

A kerületi könyvtárak főbb adatait évenkénti táblázatok mutatják. Pontosan jelzik a könyvtári ellátottság számszerű egyenetlenségeit kerületenként, az átmeneti visszaeséseket a különböző okokra visszavezethető zárvatartások miatt, a fellendülést egy-egy új egység működésének kezdetekor. A könyvtári munka tartalmi analízisére törekedve sem lehetett e jelentés feladata a táblázatok elemzése, de utalni kell elsősorban a kölcsönzők száma és a kölcsönzési (nyitvatartási) napok száma közötti összefüggésre, továbbá a könyvtártelepítés és az olvasók száma között kimutatható kapcsolatra. [23–25. tábla].

1.sz. táblázat

A KÖNYVTÁRI ÁLLOMÁNY ALAKULÁSA

		Év	Állomány XII. 31-én
			kötet
A.	Kerületi könyvtárak könyvállománya	1974	1.838.446
		1975	1.948.876
		1976	2.033.644
B.	Összes hálózati könyvállomány	1974	2.061.551
		1975	2.175.421
		1976	2.286.459
C.	Teljes könyvtári állomány (dia-, brossúra-, lemez-, magnószalag-állománnyal)	1974	2.115.529
		1975	2.231.121
		1976	2.346.798

A FELNÖTTKÖNYVÁLLOMÁNY SZAKOK SZERINTI MEGOSZLÁSA

Szak- szám	Megnevezés	1974	1975	1976	1974	1975	1976
		darabban			százalékban		
1,2,3,9 3 K 5 61 62, 64-69 63 7 4, 8 0, 91	Társadalomtudomány (filozó- fia, történelem) Marxizmus- leninizmus Természettudomány Orvostudomány Alkalmazott tudomány Mezőgazdaság Művészet Nyelv- és irodalomtudomány Általános művek, Földrajz Szépirodalom	197.394 48.637 16.816 63.830 10.881 103.154 86.353 87.447 710.663	212.353 52.063 17.641 66.179 11.625 108.901 91.969 90.584 743.438	227.053 55.534 18.009 68.542 13.051 114.784 97.608 96.406 770.952	14,9 3,7 1,3 4,8 0,8 7,8 6,5 6,6 53,6	15,2 3,7 1,3 4,7 0,8 7,8 6,6 6,6 53,3	15,5 3,8 1,2 4,7 0,9 7,9 6,7 6,6 52,7
	Összesen	1.325.175	1.394.753	1.461.939	100,0	100,0	100,0

A GYERMEKKÖNYVÁLLOMÁNY MEGOSZLÁSA

Szak	1974	1975	1976	1974	1975	1976
	darabban			százalékban		
Társadalomtudomány	37.226	40.986	42.656	7,4	7,5	7,6
Természettudomány	35.478	38.878	41.258	7,0	7,1	7,3
Technika	36.022	37.911	38.459	7,1	7,0	6,8
Művészet	34.632	37.444	38.490	6,9	6,9	6,9
Egyéb ismeretterjesztő	75.440	80.380	82.269	14,9	14,7	14,6
Szépirodalom	286.607	310.128	319.467	56,7	56,8	56,8
Összesen	505.405	545.727	562.599	100,0	100,0	100,0
Nevelői kézikönyvtár	7.866	8.396	9.106			
Mindösszesen	513.271	554.123	571.705			

AZ ÁLLOMÁNY MEGOSZLÁSA

Év	összes állomány	felnőtt	%	gyermek	%
1974	1.838.446	1.325.175	72,1	513.271	27,9
1975	1.948.876	1.394.753	71,6	554.123	28,4
1976	2.033.644	1.461.939	71,9	571.705	28,1

5.sz. táblázat

AZ ÁLLOMÁNY ÉS A BESZERZETT ÚJ KÖNYVEK ÖSSZETÉTELE %-BAN

Év	össz. ismeretterj.		össz. szépirod.	
	Áll.	Szerz.	Áll.	Szerz.
1974	46,4	48,7	53,6	51,3
1975	46,7	47,5	53,3	52,5
1976	47,1	47,0	52,9	53,0

6.sz. táblázat

A KÖNYVGYARAPODÁS MEGOSZLÁSA

Szak-szám	Megnevezés	1974	1975	1976	1974	1975	1976
		darabban			százalékban		
1,2,3,9	Társadalomtudományok	20.755	21.285	26.777	12,1	11,9	13,4
5	Természettudomány	4.684	5.117	5.894	2,7	2,9	3,0
61	Orvostudomány	1.813	1.610	1.646	1,1	0,9	0,8
62, 64-69	Alkalmazott tudomány	6.454	5.379	6.332	3,8	3,0	3,2
63	Mezőgazdaság	1.044	1.147	1.982	0,6	0,6	1,0
7	Művészet	9.613	9.246	10.575	5,6	5,2	5,3
4, 8	Nyelv- és irodalomtudomány	7.463	7.274	8.151	4,4	4,0	4,1
91, 0	Földrajz, Általános művek	7.678	6.480	9.432	4,5	3,6	4,7
	Szépirodalom	62.615	63.695	74.363	36,6	35,4	37,2
	Gyermekirodalom	48.845	58.464	54.610	28,6	32,5	27,3
	Összesen	170.946	179.697	199.762	100,0	100,0	100,0

7.sz. táblázat

A FELNŐTTKÖNYV - GYARAPODÁS MEGOSZLÁSA

Szakszám	Megnevezés	1974	1975	1976	1974	1975	1976
		darabban			százalékban		
1, 2, 3, 9	Társadalomtudományok	20,755	21.285	26.777	17,0	17,6	18,4
5	Természettudomány	4.684	5.117	5.894	3,8	4,2	4,1
61	Orvostudomány	1.813	1.610	1.646	1,5	1,3	1,1
62, 64-69	Alkalmazott tudomány	6.454	5.379	6.332	5,3	4,4	4,4
63	Mezőgazdaság	1.044	1.147	1.982	0,8	1,0	1,4
7	Művészet	9.613	9.246	10.575	7,9	7,6	7,3
4, 8	Nyelv - és irodalom-tudomány	7.463	7.274	8.151	6,1	6,0	5,6
91, 0	Földrajz, Általános művek	7.678	6.480	9.432	6,3	5,4	6,5
	Szépirodalom	62.615	63.695	74.363	51,3	52,5	51,2
	Összesen	122.119	121.233	145.152	100,0	100,0	100,0

A GYERMEKKÖNYV- GYARAPODÁS MEGOSZLÁSA

Szak	1974	1975	1976	1974	1975	1976
	darabban			százalékban		
Társadalomtudomány	4.720	4.341	4.115	9,7	7,4	7,5
Természettudomány	2.757	4.588	4.133	5,6	7,9	7,6
Technika	2.658	3.154	3.525	5,4	5,4	6,4
Művészet	2.731	3.270	2.824	5,6	5,6	5,2
Egyéb ismeretterjesztő	6.477	7.389	6.909	13,3	12,6	12,7
Szépirodalom	29.502	35.722	33.104	60,4	61,1	60,6
Összesen	48.845	58.464	54.610	100,0	100,0	100,0

ÖSSZHALÓZATI ÁLLOMÁNY CSÖKKENÉS

1974	1975	1976
darabban		
90.840	71.207	115.467

A BEIRATKOZOTT OLVASÓK SZÁMA AZ ÉV VÉGÉN

	1974		1975		1976	
	Fő	%	Fő	%	Fő	%
Felnőtt	121.663	72,1	114.817	71,8	111.503	70,0
14 éven aluli	47.129	27,9	45.117	28,2	47.850	30,0
Összesen	168.792	100,0	159.934	100,0	159.353	100,0

AZ OLVASÓK MEGOSZLÁSA

Kor	1974	1975	1976	1974	1975	1976
	számban			százalékban		
10 évig	20.832	20.067	22.700	12,3	12,5	14,2
10–14 év között	26.297	25.050	25.150	15,6	15,7	15,8
15–19 év között	28.924	24.683	23.290	17,1	15,4	14,6
20–24 év között	20.897	20.075	19.067	12,4	12,6	12,0
25 év és idősebb	71.842	70.059	69.146	42,6	43,8	43,4
Összesen	168.792	159.934	159.353	100,0	100,0	100,0

AZ ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANULÓKHOZ VISZONYÍTOTT OLVASÓK ARÁNYA

	1974		1975		1976	
	száma	%	száma	%	száma	%
Tanuló						
10 évesig	69.892	53,4	74.873	55,7	80.170	56,7
10 éven felül	61.117	46,6	59.618	44,3	61.177	43,3
Összesen	131.009	100,0	134.491	100,0	141.347	100,0
Olvasó						
10 évesig	18.357	43,2	17.991	44,1	20.334	47,4
10 éven felül	24.121	56,8	22.778	55,9	22.588	52,6
Összesen	42.478	100,0	40.769	100,0	42.922	100,0
Egyéb olvasó						
koron alul	2.475	53,2	2.076	47,7	2.366	48,0
koron felül	2.176	46,8	2.272	52,3	2.562	52,0
Összesen	4.651	100,0	4.348	100,0	4.928	100,0
Szervezettség		32,4		30,3		30,4

EGYES KORCSOPORTOK MEGOSZLÁSA AZ AZONOS KATEGÓRIÁN BELÜL

	1974	1975	1976
	százalékban		
Felnőtt korcsoportok			
15–19 év között	17,1	15,4	14,6
20–24 év között	12,4	12,6	12,0
25 éves és idősebb	42,6	43,8	43,4
Összesen	72,1	71,8	70,0
Gyermek korcsoportok			
10 éves alatt	12,3	12,5	14,2
10–14 év között	15,6	15,7	15,8
Összesen	27,9	28,2	30,0
Mindösszesen	100,0	100,0	100,0

A BEIRATKOZOTT OLVASÓK FOGLALKOZÁSA

Foglalkozás	1974	1975	1976	1974	1975	1976
	számban			százalékban		
Munkás	27.829	25.666	26.519	16,5	16,1	16,6
Szellemi dolgozó	29.697	28.545	26.418	17,6	17,8	16,6
Középiskolai tanuló	18.759	16.605	16.046	11,1	10,4	10,1
Főiskolai tanuló	4.809	4.901	4.728	2,9	3,1	3,0
Szaktanulmányozó	4.720	3.883	3.382	2,8	2,4	2,1
Ált. isk. tanuló	47.129	45.117	47.850	27,9	28,2	30,0
Egyéb foglalkozású	35.849	35.217	34.410	21,2	22,0	21,6
Összesen	168.792	159.934	159.353	100,0	100,0	100,0

FELNŐTT BEIRATKOZOTT OLVASÓK

Foglalkozás	1974	1975	1976	1974	1975	1976
	számban			százalékban		
Munkás	27.829	25.666	26.519	22,9	22,3	23,8
Szellemi dolgozó	29.697	28.545	26.418	24,4	24,9	23,7
Középiskolai tanuló	18.759	16.605	16.046	15,4	14,5	14,4
Főiskolai tanuló	4.809	4.901	4.728	4,0	4,2	4,2
Szaktanulmányozó	4.720	3.883	3.382	3,9	3,4	3,0
Egyéb foglalkozású	35.849	35.217	34.410	29,4	30,7	30,9
Összesen	121.663	114.817	111.503	100,0	100,0	100,0

KÖLCSÖNZŐK ÉS OLVASÓTERMI LÁTOGATÓK

	1974		1975		1976	
	száma	%	száma	%	száma	%
Kölcsönzők						
felnőtt	1.219.964	62,3	1.042.938	60,3	1.037.800	58,8
gyermek	430.334	21,9	393.431	22,8	415.405	23,5
összesen	1.650.298	84,2	1.436.369	83,1	1.453.205	82,3
Olvasótermi látogatók						
felnőtt	178.295	9,1	171.246	9,9	174.203	9,9
gyermek	132.206	6,7	120.502	7,0	136.966	7,8
összesen	310.501	15,8	291.748	16,9	311.169	17,7
Teljes olvasóforgalom mindösszesen	1.960.799	100,0	1.728.117	100,0	1.764.374	100,0

KÖLCSÖNZÖTT KÖTETEK SZÁMA

	1974		1975		1976	
	szám	%	szám	%	szám	%
Felnőtteknek kölcsönzött kötetek	4.323.498	78,3	3.786.974	77,3	3.790.564	76,6
Gyermekeknek kölcsönzött kötetek	1.196.333	21,7	1.112.193	22,7	1.156.147	23,4
Összesen	5.519.831	100,0	4.899.167	100,0	4.946.711	100,0

A KÖLCSÖNZÖTT KÖNYVEK SZAK SZERINTI MEGOSZLÁSA

(Reprezentatív adatok)

	1974	1975	1976	1974	1975	1976
	számban			százalékban		
Felnőtt irodalom összesen	1.006.205	916.072	915.202	79,4	78,2	77,3
Szépirodalom	672.051	615.633	611.756	53,0	52,6	51,7
Ismeretterjesztő	334.154	300.439	303.446	26,4	25,6	25,6
ebből:						
ideol.pol.	91.898	84.016	83.898	7,3	7,2	7,1
műszaki irod.	39.487	35.110	34.437	3,1	3,0	2,9
mezőgazd. irod.	7.326	7.250	7.587	0,6	0,6	0,6
természettud.	43.712	38.853	40.619	3,4	3,3	3,4
egyéb ism.terj.	151.731	135.210	136.905	12,0	11,5	11,6
Gyermekirodalom összesen	261.211	255.649	268.145	20,6	21,8	22,7
ebből:						
gyermek szépirod.	152.531	149.427	160.594	12,0	12,7	13,6
Szépirodalom ^x	18.898	20.087	20.366	1,5	1,7	1,7
Ismeretterjesztő	89.782	86.135	87.185	7,1	7,4	7,4
Mindösszesen	1.267.416	1.171.721	1.183.347	100,0	100,0	100,0

^xVálogatás a felnőttek irodalmából

A FELNŐTTEKNEK KÖLCSÖNZÖTT KÖNYVEK %-OS ARÁNYA

	1974	1975	1976
Szépirodalom	66,8	67,2	66,8
Ismeretterjesztő	33,2	32,8	33,2
ebből:			
ideológiai-politikai	9,2	9,2	9,2
műszaki irod.	3,9	3,8	3,8
mezőgazd. irod.	0,7	0,8	0,8
természettud.	4,3	4,2	4,4
egyéb ism.terj.	15,1	14,8	15,0
Összesen	100,0	100,0	100,0

KÖLCSÖNZÖTT GYERMEKKÖNYVEK %-OS MEGOSZLÁSA

	1974	1975	1976
Gyermek szépirodalom	58,4	58,4	59,9
Szépirodalom ^x	7,2	7,9	7,6
Gyermek ismeretterjesztő	34,4	33,7	32,5
Összesen	100,0	100,0	100,0

^xVálogatás a felnőttek irodalmából

KIÁLLÍTÁSOK ÉS RENDEZVÉNYEK

Könyvkiállítások	1974	1975	1976
Felnőttek számára	2599	2786	2153
Gyermekek számára	1247	1175	1339
Összesen	3846	3961	3492

Előadások	1974	1975	1976
Felnőttek számára	585	374	699
Gyermekek számára	2161	2125	2384
Összesen	2746	2499	3083

A KERÜLETI KÖNYVTÁRAK FŐBB ADATAI 1974-BEN

Kerület	Könyvtár száma	Fiókok száma	Könyvvállomány	Beiratkozott olvasók	Kölcsönzők	Kölcsönzött kötetek	Kölcsönzési napok
			száma az év végén		száma az évben		
Hálózati könyvraktár			223.105				
Létesítendő könyvtárak raktára							
I.	11	1	35.392	3.758	35.678	105.330	226
	20		20.805	1.714	15.085	57.555	190
	11 gy		11.992	1.120	10.294	33.713	208
	20		12.325	641	5.281	15.075	251
		1	80.514	7.233	66.338	211.673	875
II.	37	2	63.251	6.797	64.347	216.566	215
	26 gy		9.049	918	8.593	25.522	251
		2	72.300	7.715	72.940	242.088	466
III.	8	1	32.304	2.647	25.326	94.139	216
	21		31.501	2.232	22.872	71.971	291
	8 gy		13.078	1.244	11.343	27.770	241
		1	76.883	6.123	59.541	193.880	748
IV.	28	2	75.085	5.571	37.924	106.460	115
	41		18.673	1.204	14.814	46.229	249
		2	93.758	6.775	52.738	152.689	364
V.	1		30.030	3.744	38.064	145.439	231
	14		21.796	2.690	29.146	104.568	229
	5 gy		12.036	871	6.861	17.915	249
	14 gy		7.981	648	6.208	18.647	230
		—	71.843	7.953	80.279	286.569	939
VI.	10		50.432	6.020	52.657	223.702	250
	1 gy		32.855	2.401	11.653	39.318	82
		—	83.287	8.421	64.310	263.020	332
VII.	2		70.212	6.234	68.495	211.682	243
	22		45.500	5.141	54.398	175.774	251
		—	115.712	11.375	122.893	387.456	494
VIII.	9		52.133	5.082	51.123	186.235	228
	44		34.667	3.000	30.805	103.719	233
	9 gy		16.189	1.444	12.925	33.376	252
	44 gy		10.640	1.080	10.070	27.576	241
		—	113.629	10.606	104.923	350.906	954
IX.	23	1	30.001	1.633	19.272	60.325	257
	26		23.905	2.480	25.401	90.029	236
	39	1	49.130	4.778	57.432	167.022	301
	48		31.424	2.600	24.428	101.168	265
	7 gy		9.976	901	7.854	24.334	230
	15 gy		16.183	1.200	12.116	28.144	265
		2	160.619	13.592	146.503	471.022	1554

X.	12	1	60.892	4.156	42.652	141.186	238
	12 gy	1	14.020	1.240	13.385	30.744	236
		2	74.912	5.396	56.037	171.930	474
XI.	6	2	66.987	7.842	72.756	261.457	220
	6 gy	1	18.955	2.287	14.482	41.727	249
		3	85.942	10.129	87.238	303.184	469
XII.	38	2	43.349	4.755	48.851	157.150	251
	38 gy		15.111	1.409	13.616	40.275	241
		2	58.460	6.164	62.467	197.425	492
XIII.	4		21.889	2.806	29.102	98.633	230
	7	1	33.729	2.667	32.981	117.725	222
	19		30.428	2.700	24.751	86.290	251
	2 gy		12.789	1.340	12.800	25.903	239
	3 gy		11.537	1.088	10.636	25.863	241
	10 gy		9.398	583	5.322	11.640	244
		1	119.770	11.184	115.592	366.054	1427
XIV.	5		21.828	2.361	25.548	124.430	248
	18	1	49.001	4.954	41.618	143.845	231
	43	1	21.462	2.003	16.158	53.069	130
	43 gy		10.640	874	5.541	17.534	128
		2	102.931	10.192	88.865	338.878	737
XV.	29	1	35.188	2.666	29.252	103.020	249
	34	1	32.561	3.216	31.584	100.501	230
		2	67.749	5.882	60.836	203.521	479
XVI.	32	2	37.439	3.087	32.149	115.890	209
	45		22.862	2.781	27.295	88.713	238
		2	60.301	5.868	59.444	204.603	447
XVII.	36	2	40.852	3.047	37.096	148.917	232
	40	1	23.954	1.800	15.521	54.369	166
		3	64.806	4.847	52.617	203.286	398
XVIII.	24	1	34.985	3.841	37.863	115.648	242
	31		19.642	2.083	18.657	61.855	211
		1	54.627	5.924	56.520	177.503	453
XIX.	25	2	52.063	4.542	44.611	153.615	297
	16		14.168	1.619	16.950	55.867	136
		2	66.231	6.161	61.561	209.482	433
XX.	27	3	56.831	5.154	54.957	181.636	229
	35	1	34.930	2.378	23.437	73.891	305
		4	91.761	7.532	78.394	255.527	534
XXI.	30		15.460	1.058	10.529	39.839	264
	46		21.041	1.410	12.897	45.329	221
	4 gy		11.752	960	11.265	31.575	251
	17 gy		13.727	968	9.240	25.083	230
		—	61.980	4.396	43.931	141.826	966

XXII.	13	3	37.781	3.296	34.865	109.761	201
		3	37.781	3.296	34.865	109.761	201
Bibliobusz			22.650	2.028	21.466	77.548	217
Összesen		35	2.061.551	168.792	1.650.298	5.519.831	14.453

24.sz. táblázat

A KERÜLETI KÖNYVTÁRAK FŐBB ADATAI 1975-BEN

Kerület	Könyvtár száma	Fiókok száma	Könyvállomány	Beiratkozott olvasók	Kölcsönzők	Kölcsönzött kötetek	Kölcsönzési napok
			száma az év végén		száma az évben		
Hálózati könyvraktár			226.551				
Létesítendő könyvtárak raktára							
I.	11	1	38.458	3.737	34.151	115.839	223
	20		21.912	1.620	12.647	48.934	180
	11 gy		12.938	824	6.022	18.561	177
	20 gy		13.281	700	5.739	15.639	242
		1	86.589	6.881	58.559	198.973	822
II.	37	1	67.557	5.823	37.999	128.501	146
	26 gy		10.062	768	7.313	21.317	232
		1	77.619	6.591	45.312	149.818	378
III.	8		34.624	2.945	27.923	104.035	238
	21	1	32.831	2.020	20.604	67.069	249
	8 gy		19.730	1.074	6.479	16.748	70
		1	87.185	6.039	55.006	187.852	557
IV.	28	3	96.982	6.896	59.979	163.230	220
		3	96.982	6.896	59.979	163.230	220
V.	1		28.014	3.644	35.743	131.782	229
	14		23.490	2.630	27.169	102.673	221
	5 gy		12.651	609	2.296	7.107	82
	14 gy		7.957	614	5.949	18.695	254
		—	72.112	7.497	71.157	260.257	786
VI.	10		53.247	6.720	56.146	225.206	253
	1 gy		35.028	3.033	22.078	66.602	218
		—	88.275	9.753	78.224	291.808	471
VII.	2		72.622	6.391	63.760	236.095	233
	22		48.431	3.803	30.257	91.324	184
		—	121.053	10.194	94.017	327.419	417
VIII.	9		54.034	4.585	36.793	128.559	333
	44		37.153	—	—	—	—
	9 gy		17.025	1.300	11.729	31.659	253
	44 gy		11.294	830	5.925	18.440	165
		—	119.506	6.715	54.447	178.658	751

IX.	23	1	31.310	1.446	17.820	56.764	232
	26		24.922	2.480	22.210	80.611	224
	39		51.550	4.564	46.937	157.972	288
	48		49.933	3.340	35.444	122.157	317
	7 gy		11.069	874	7.357	26.260	260
X.		1	168.784	12.704	129.768	443.764	1.321
	12	2	80.669	4.873	41.597	112.706	177
		2	80.669	4.873	41.597	112.706	177
XI.	6	2	71.193	7.733	73.374	269.217	319
	6 gy		19.442	2.076	13.255	37.623	227
		2	90.635	9.809	86.629	306.840	546
XII.	38	2	45.414	4.980	51.716	170.480	253
	38 gy		15.903	1.351	14.387	42.172	262
		2	61.317	6.331	66.103	212.652	515
XIII.	4		23.443	2.746	28.052	97.384	230
	7	1	35.746	2.625	30.727	108.074	238
	19		33.067	2.420	22.621	80.495	253
	2 gy		13.639	1.220	11.721	23.737	239
	3 gy		12.121	1.040	10.394	25.573	232
	10 gy		9.878	609	5.366	12.032	244
XIV.		1	127.894	10.660	108.881	347.295	1.436
	5		22.932	2.368	21.557	98.138	245
	18	1	48.848	4.684	38.265	130.917	234
	43	1	20.947	2.202	22.421	75.835	253
	43 gy		10.200	904	7.796	21.834	227
		2	102.921	10.158	90.039	326.724	959
XV.	29	1	33.656	2.629	27.480	101.590	244
	34	1	33.459	3.426	30.137	93.712	233
		2	67.115	6.055	57.617	195.302	477
XVI.	32	1	37.837	1.584	10.631	31.939	24
	45		25.316	3.203	41.914	108.145	253
		1	63.153	4.787	52.545	140.084	277
XVII.	36	4	66.780	4.973	56.963	218.622	236
		4	66.780	4.973	56.963	218.622	236
XVIII.	24		36.707	3.537	32.803	102.885	241
	31		20.658	2.123	20.678	68.194	238
			57.365	5.660	53.481	171.079	479
XIX.	25	2	57.263	4.082	22.018	81.902	98
	16		15.327	1.694	17.284	58.584	136
		2	72.590	5.776	39.302	140.486	234
XX.	27	3	63.299	4.812	49.838	169.086	224
	35		36.872	2.358	22.639	67.889	303
		3	100.171	7.170	72.477	236.975	527

XXI.	30		19.248	1.517	11.603	38.852	217
	46		23.327	1.435	11.963	42.498	211
	4 gy		12.348	991	9.823	25.373	233
	17 gy		14.620	1.002	8.872	26.382	253
	—		69.543	4.945	42.261	133.105	914
XXII.	13	3	40.374	3.363	35.548	109.749	248
		3	40.374	3.363	35.548	109.749	248
Bibliobusz		—	30.238	2.104	22.793	80.415	232
Összesen		31	2.175.421	159.934	1.472.705	4.933.813	12.980

25.sz. táblázat

A KERÜLETI KÖNYVTÁRAK FŐBB ADATAI 1976-BAN

Kerület	Könyvtár száma	Fiókok száma	Könyvállomány	Beiratkozott olvasók	Kölcsönzők	Kölcsönzött kötetek	Kölcsönzési napok
			száma az év végén	száma az évben			
Hálózati könyvraktár Létesítendő könyv- tárak raktára			252.815				
I.	11	1	38.842	3.432	31.622	119.805	225
	20		20.621	1.811	18.330	72.986	235
	11 gy		13.753	953	5.005	12.399	177
	20 gy		14.274	731	6.977	18.505	226
		1	87.490	6.927	61.934	223.695	863
II.	37	1	73.288	6.730	66.726	225.738	257
	26 gy		11.021	872	8.187	23.438	232
		1	84.309	7.602	74.913	249.176	489
III.	8		36.794	2.767	26.495	99.276	242
	21	1	33.974	1.990	23.046	68.194	236
	8gy	1	21.878	1.828	15.019	44.092	235
		2	92.646	6.585	64.560	211.562	713
IV.	28	3	100.187	7.195	76.121	225.868	223
			3	100.187	7.195	76.121	225.868
V.	1		30.051	3.301	34.740	125.266	224
	14		22.841	2.583	25.257	96.328	222
	5 gy		12.234	901	6.928	17.999	254
	14 gy		7.951	556	5.179	16.186	247
		--	73.077	7.341	72.104	255.779	947
VI.	10		56.390	7.050	60.469	243.920	257
	1 gy		16.382	3.117	23.496	74.224	248
		—	72.772	10.167	83.965	318.144	505
VII.	2		66.566	6.489	63.512	207.061	230
	22		45.373	—	—	—	—
		—	111.939	6.489	63.512	207.061	230

	9		56.866	—	—	—	—
	44		39.471	2.688	20.066	75.690	191
VIII.	9 gy		36.714	1.443	12.193	32.226	255
	44 gy		11.446	606	2.935	8.024	97
		—	144.497	4.737	35.194	115.940	543
	23	1	31.800	1.525	16.114	48.910	213
	26		26.393	2.520	24.118	20.380	257
IX.	39		52.703	4.689	51.643	175.783	278
	48		47.909	3.120	29.027	111.536	243
	7 gy		11.747	851	7.572	26.159	251
		1	170.552	12.705	128.474	382.768	1,242
X.	12	2	92.403	8.376	76.704	211.266	287
		2	92.403	8.376	76.704	211.266	287
	6	1	73.048	7.863	69.729	264.111	273
XI.	6 gy		17.055	1.688	11.294	30.242	231
		1	90.103	9.551	81.023	294.353	504
	38	2	46.251	4.895	49.254	164.727	247
XII.	38 gy		15.526	1.496	12.820	35.489	256
		2	61.777	6.391	62.074	200.216	503
	4		24.251	2.449	20.850	70.590	185
	7	1	37.058	2.772	32.426	121.098	233
	19		34.090	2.245	20.497	73.780	257
XIII.	2 gy		13.019	1.252	11.933	23.551	257
	3 gy		11.405	905	10.099	23.056	242
	10 gy		9.883	583	5.210	11.722	247
		1	129.706	10.206	101.015	323.797	1,421
	5		22.674	2.277	23.278	108.851	192
	18	1	52.945	4.585	36.781	131.441	236
XIV.	43		21.549	2.092	21.340	70.764	256
	43 gy		11.385	902	5.209	18.166	246
		1	108.553	9.856	86.608	329.222	930
	29	1	34.753	2.576	25.657	89.048	253
XV.	34	1	34.183	3.287	28.651	92.735	214
		2	68.936	5.863	54.308	181.783	467
	32	1	37.193	3.091	29.708	96.544	258
XVI.	45		25.239	2.967	28.750	98.792	242
		1	62.432	6.058	58.458	195.336	500
XVII.	36	4	67.855	4.907	59.913	233.274	242
		4	67.855	4.907	59.913	233.274	242
XVIII.	24		37.954	2.850	18.343	63.112	141
	31		22.139	2.269	22.707	76.689	258
		—	60.093	5.119	41.050	139.801	399
	25	3	82.847	3.366	15.865	55.845	61
XIX.	16		13.283	1.700	15.151	58.010	136
		3	96.130	5.066	31.016	113.855	197

XX.	27	4	69.636	5.393	50.666	158.164	236
	35		39.424	2.337	19.669	64.755	265
		4	109.060	7.730	70.335	222.919	501
XXI.	30		21.321	1.644	13.707	47.998	231
	46		24.660	1.264	11.743	44.019	244
	4 gy		12.272	940	7.926	19.627	192
	17 gy		14.321	997	8.119	25.922	246
			72.574	4.845	41.495	137.566	913
XXII.	13	3	42.086	2.681	24.163	78.154	240
		3	42.086	2.681	24.163	78.154	240
Bibliobusz			34.467	2.956	25.116	95.176	331
Összesen		32	2.286.459	159.353	1.453.205	4.946.711	13.190

A folyamatos művelődés, önképzés keretében – a növekvő szabad idő értelmes eltöltését is segítve – fokozni kell az érdeklődést a korszerű társadalmi, természettudományos, műszaki ismeretek iránt. Mind szélesebb rétegek válnak rendszeres olvasókká.

Az MSZMP XI. kongresszusa határozatából

A fejlett szocialista társadalom építése szükségessé teszi az egyes emberek és a közösségek sokoldalú továbbképzését szolgáló közművelődési rendszer szervezeti és eszmei erősítését. Fejlesztjük a könyvtárak, a művelődési házak és más kulturális intézmények országos hálózatát.

Az MSZMP programnyilatkozatából

A közművelődési feladatokat, a közművelődés feltételeinek létrehozását és fejlesztését, a közreműködő állami szervek és társadalmi szervezetek, a munkahelyi, a lakóhelyi és a családi közösségek, az oktatási -nevelési és a közművelődést szolgáló intézmények egymásra épülő, egymást kiegészítő összehangolt tevékenységükkel valósítják meg.

1976. évi V. törvény a közművelődésről. A közművelődés alapelvei. 6.§. (3)

Az alapszervezeteknek nagyobb feladatot kell vállalniuk a fiatalok olvasóvá nevelésében, a könyvtárakkal való kapcsolat erősítésében.

A KISZ KB Intéző Bizottságának 1975. február 20-i határozata a KISZ feladatairól az MSZMP KB közművelődési határozatának végrehajtásában

EGYÜTTMŰKÖDÉS

Az egész intézmény munkájában az együttműködési törekvés valamennyi társintézménnyel, szervezettel mindhárom évben intenzív és eredményes volt. Ezért indokolt a jelentés külön fejezetében erről részletebben szólni.

Az SZBT Kulturális, Agitációs és Propaganda Bizottságával évenként megújított együttműködési tervekben vállalt feladatok értelmében többek között kibővült a Könyvtári Híradó szerkesztőbizottsága a szakszervezeti könyvtárak képviselőivel és folyamatosan közölt cikkeket e könyvtárak munkájáról. A Budapest-gyűjteményt, a központi olvasószolgálatot bemutatták az EDOSZ, a Textiles, az Egészségügyi, az Építők Szakszervezete könyvtárosaival, a budakalászi Lenfonógyár több szocialista brigádjának. A könyvtárak 12-es könyvtárat megismertették a kerületi üzemi könyvtárosokkal, szocialista brigádvezetőkkel és más könyvtárakban is jelentkeztek szocialista brigádok vagy azok képviselői vállalásaik teljesítése, vetélkedőkre való felkészülés céljából. Közös rendezték a kerületi és a szakszervezeti könyvtárosoknak a könyvheti bemutatókat. A kerületi könyvtárosok továbbképzési alkalmaira rendszeresen meghívták a hálózati központok és az üzemek könyvtárosaikat. 1976-ban négy ajánló bibliográfiát az üzemi könyvtárosok javaslatára, de mindkét hálózat számára készítettek.

A Fővárosi Levéltárral és a Budapesti Történeti Múzeummal a kapcsolatok fejlesztéséért, a közös tennivalók közös végzéséért még sokat kell tenni. Eredmény, hogy a II. Budapesti Helytörténeti Konferencia előkészítésében és lebonyolításában a Budapest-gyűjtemény munkatársai aktívan részt vettek. Néhány megye helytörténeti munkájában is közreműködtek. A társadalmi segítség és együttműködés szervezésének keretében 1976-ban létrehozták politikusokból, várostörténészekből, írókból, szakemberekből a Budapesti Baráti Kört.

Jelentős a FÖINFORM-mal kötött együttműködési megállapodás. Ennek értelmében a FÖINFORM hozzájárul a helytörténeti gyűjtéshez a náluk előállított dokumentumok biztosításával, s kiadványaikban segítik a Budapest-gyűjtemény anyagának népszerűsítését.

A központ, mint a szociológia országos szakkönyvtára kiépítette, ill. továbbfejlesztette kapcsolatait a társintézményekkel, az MTA Pszichológiai- és Szociológiai Intézetével, a KSH könyvtárával, a TIT szociológiai szakosztályával, az ELTE, az MTA központi könyvtárával, a Társadalmi Szemle szerkesztőségével. Kooperációs szerződést kötöttek az OSZK külföldi könyvek központi katalógusa osztályával a külföldi szociológiai szerzemények központi katalógusa tervszerű továbbépítéséről. A külföldi kapcsolatok építése során eredményt értek el a prágai ECLE, a szovjet INION, a linzi és a grázi egyetem társadalomtudományi intézeti könyvtáraival.

A Fővárosi Művelődési Házal kidolgozott együttműködési tervben szerepeltek a módszertani munkára, a kiadványok terjesztésére, közös vizsgálatokra, a helytörténeti munkára vonatkozó feladatok. A Budapesti Népművelő szerkesztőbizottságában, az igazgatósági tanácsukban, a klubtanácsban egyaránt van képviselője az intézménynek. Közreműködtek a Népművelők zsebnaptára 1976. c. kiadvány összeállításában. Részt vettek abban a kísérletben, amely két munkásszálláson folyó olvasóköri szervezésére irányult. Közös rendezésben zárult az úttörő kulturális seregszemléje és A Volgától az Elbáig c. olvasómozgalom.

A TIT és budapesti szervezete részére az együttműködés során különböző ajánló bibliográfiák készültek. A Szabadidő és művelődés c. nagyobb terjedelmű bibliográfiát a TIT sokszorosította, gyűjteményes kötetében kiadta és különlenyomatot is készített róla.

A budapesti Vöröskereszt szervezet kiadványait, plakátjait folyamatosan terjesztik, ill. kihelyezik a kerületi könyvtárakban. Sokszorosítási kapacitás biztosításával propagandaanyagaik előállításához az intézmény segítséget nyújt.

A művelődési házakkal kialakított kapcsolatról 1974- ben 17 kerületből összegyűjtött tapasztalatok alapján végeztek összegzést. Eszerint az együttműködés általában a költészet napja, az ünnepi könyvhét, neves évfordulók alkalmából a rendezvények közös szervezésében, továbbá kiállítások, propagandaanyagok cseréjében, terjesztésében nyilvánult meg. A művelődési házak műsorfüzeteiben helyet kapott a könyvtár szolgáltatásainak ismertetése. Több művelődési házban a szakkörök, klubok tagsága csoportosan látogatott a könyvtárba. Esetenként egy- egy előadás, előadássorozat tematikájához a könyvtárosok ajánló jegyzéket állítottak össze. Több művelődési ház audióvizuális eszközeivel szemléltethetik a könyvtárak saját rendezvényeiket, lehetőség volt arra, hogy bemutassák a könyvtár új szerzeményeit, tematikus kiállításait a művelődési házban.

Különösen jelentős az együttműködés a könyvtárak és a legkülönbözőbb oktatási intézmények között. A szakmunkástanuló intézetekkel, kollégiumokkal évek óta együttműködési szerződést kötöttek a könyvtárak, s így történt ez az 1974-76- os években is. 1975- ben 10 könyvtárral 13 MüM intézet kötött szerződést. Segítette az együttműködést az olyan kiadvány, mint a szakmunkástanulók tantervéhez kapcsolódó kötelező és ajánlott irodalom címjegyzéke.

Az általános iskolák és a gyermekkönyvtárak közös munkája az azonos korosztállyal való foglalkozás kötelezettsége révén tekinthető magától értetődőnek. Mégsem egyszerű a kapcsolatok folyamatos, célirányos szervezése, s mind a könyvtárosoktól, mind a pedagógusoktól nagy figyelmet kívánt a jelentős időszakában is. Az iskolai könyvtárak fejlődésével a gyűjtőkori egyeztetés és a tanulók foglalkoztatásának egymást kiegészítő szervezése került előtérbe. Az úttörőmozgalom céljainak megvalósításához is szükséges a könyvtár szolgáltatásainak ismerete. Erről gondoskodtak a csapatvezetőknek rendezett bemutató foglalkozások. E szolgáltatások érvényesültek az úttörőmozgalom akciói során a közös kiadványokban, rendezvényekben, játékokban, kiállításokban. A jó együttműködést bizonyították a nyári úttörőfoglalkoztatások is, amelyekben a könyvtárosok aktívan vettek részt.

A középiskolák és könyvtárak kapcsolatát erősítették a kerületenként rendezett iskolai és közművelődési könyvtárosok találkozói, amelyek évről évre lehetőséget adtak a tapasztalatok kicserélésére és a közös tennivalók meghatározására.

A KISZ-szervezetek és a könyvtárak együttműködését a könyvtári összekötők és a könyvtárak ifjúsági felelősei dolgozták ki a beszámolási időszakban is. A részvétel a KISZ KB mellett működő kulturális bizottság munkájában növelte az információ áramlását és az eligazítást a közös feladatokban.

A felnőttoktatás, elsősorban a dolgozók általános iskolája munkájában az utóbbi években egyre inkább számításba vették a könyvtárak lehetséges közreműködését. Ennek bizonyítéka, hogy a fővárosi felnőttoktatási konferenciákra az e munkát irányító módszertani munkatársak meghívást kaptak, részt vehettek a közös gondolkodásban és a feladatok meghatározásában. A könyvtári tapasztalatok összegyűjtésére is az intézmény munkatársa kapott megbízást 1974- ben a Művelődésügyi Főosztálytól, s a Boráros téri kerületi könyvtár dolgozatát a kerületi dolgozók iskolájával való együttműködésről pedig éppen e könyv közli.

A Mindenki iskolája tv és rádió akcióhoz kapcsolódó könyvtári munkát a jelentés más helyén értékeli, mint ahogyan többször utal az egyre inkább sikeres összehangolásra, ami a tömegkommunikációs eszközök és a könyvtárak tevékenysége között kialakult.

A könyvkiadók és folyóirat-szerkesztőségekkel sem voltak újkeletűek az 1974- 76. évi találkozók. De az igény a kiadók részéről, hogy a könyvtárosok közvetítsék saját és olvasóik véleményét a kiadói tervekről, a kiadók munkájáról – határozottan erősödött. Nagy szerepe van ebben a Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesületével kialakított gyümölcsöző munkakapcsolatnak. Ez összefügg a HNF és az MSZBT olvasómozgalmi akciókkal is, amelyek mindegyikéhez a központi irányítás és a kerületi könyvtárak mindennapi tevékenysége sokféle módon kapcsolódott.

Az utóbbi három évben került sor a FÖMO- val, az OKISZ- szal együttműködési megállapodásra, s vált hatékonyabbá a múzeumok reagálása az együttműködési törekvésekre. A szocialista országok kulturális központjai közül különösen a Szovjet Tudomány és Kultúra Házával, a Lengyel és a Bolgár Kultúrával alakult ki folyamatos kapcsolat.

A KÖNYVTÁR GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉGE

A pénzügyi gazdálkodásra a beszámolási időszakban az 1973- as évet bázisként tekintve több mint 40%- os emelkedés volt jellemző. A karbantartásra fordított összeg azonban 88,4%- os növekedést mutat. Miközben 1974- ben csupán 3,753.000 Ft- t fordítottak e célra, 1976- ban 6,900.000 Ft volt a felhasználás. A béralap fejlesztése ugyanakkor az átlagtól elmaradt, ugyancsak 1973- hoz hasonlítva 30,8%.

1974- ben a központi könyvtár részleges karbantartására került sor, s elvégezték mintegy 13 könyvtári egység teljes tatarozását. 1974–75- ben elkészült a központi könyvtár biztonságtechnikai berendezéseinek felújítása és a szükségvilágítás kialakítása.

1975- ben befejeződött a saját kezelésű 32.sz. kerületi könyvtár teljes felújítása, s kilenc könyvtári egység karbantartása készült el. Ez év feladata volt a központi épület fölépcsőházának festése és más ezzel kapcsolatos javítások végeztetése.

1976- ban elkészült a 25/3 sz. (XIX., Kossuth Lajos u. 8.) saját kezelésben levő könyvtár teljes tatarozása és a fűtés korszerűsítése. Tatarozási munkát tíz könyvtári egységben végeztek.

Évenként 15- 20 könyvtári egységben végeztették el az elektromos berendezések biztonságtechnikai felülvizsgálatát és a szükség szerinti javításokat.

(A táblázatban szereplő fejlesztési adatok azokat a célokat tartalmazzák, amelyekre a Fővárosi Tanács VB művelődésügyi főosztálya közvetlenül bocsátott fedezetet az intézmény részére, s melyeknek kivitelezéséről, s a beszerzésekről a gazdasági főosztály gondoskodott.)

A TMK-műhelynek a beszámolási időszakban megnövekedett feladatokat kellett ellátnia. Ez nagy nehézségekbe ütközött és elodáztatatlan a létszámfejlesztés, a helyiséggondok megoldása.

A beszámolási időszakban üzembe helyezett egységek:

IV. ker. 28/2.sz. fiókkönyvtár, Egyesült Izzó lakót. (1974. XI.7.)

XXI. ker. 30.sz. könyvtár, Csepel-Királyerdő (1975. IV.4.)

X. ker. 12.sz. könyvtár, Pataky István Művelődési Központban (1975. XII.17.)

III. ker. 8/1.sz. gyermek-fiókkönyvtár, San Marco u. (1976. III.4.)

XX. ker. 27/4. sz. fiókkönyvtár, Vécsey úti lakót. (1976. IV.5.)

Második bibliobusz (1976. IV.4.)

XIX. ker. 25.sz. könyvtár, Vörös Hadsereg útja (1976. XII.15.)

PÉNZÜGYI GAZDÁLKODÁS

Kiadás	1973 = 100%						
	1973	1975	1975	1976	1974	1975	1976
	Ft	Ft	Ft	Ft	%	%	%
Eredeti költségvetési irányzat	32.654.000	38.428.000	42.644.000	44.793.272	117,7	130,6	137,2
Évközi póthitelek	8.065.168	7.983.470	10.046.943	10.978.332	99,0	124,6	136,1
Módosított előirányzat össz.	40.719.168	46.411.470	52.690.943	55.771.604	114,0	129,4	137,0
Tényleges pénzügyi teljesítés	37.644.821	42.380.218	48.602.172	53.521.682	112,6	129,1	142,2
Ebből: Béralap	15.085.000	16.351.595	17.912.545	19.723.689	108,4	118,7	130,8
Karbantartás	3.667.000	3.753.307	5.110.103	6.909.268	102,3	139,3	188,4
Felújítás	1.239.160	1.149.712	2.191.146	1.759.871	92,8	176,8	142,0
Könyveszerzés	5.136.000	7.041.022	7.832.262	8.542.939	137,1	152,5	166,3

Bevétel	1973 = 100%						
	1973	1974	1975	1976	1974	1975	1976
	Ft	Ft	Ft	Ft	%	%	%
Működési bevétel	866.138	934.933	721.537	842.868	108,0	83,3	97,3
Egyéb bevételek	187.700	270.376	406.057	368.531	144,0	216,3	196,3
Összes bevétel	1.053.838	1.205.309	1.127.594	1.211.399	114,4	107,0	114,9

Felújítás	1973 = 100%						
	1973	1974	1975	1976	1974	1975	1976
	Ft	Ft	Ft	Ft	%	%	%
Központ: tölgyfaterem	561.000	—	—	—	—	—	—
Központ: biztonságtechnika	88.160	998.992	45.342	—	—	—	—
Központ: új kazán tervezése	—	—	—	410.756	—	—	—
Személygépkocsi-vásárlás	110.000	—	—	—	—	—	—
Bibliobusz tápraktár, garázs	128.000	—	—	—	—	—	—
17.gy.kvt. fűtőkorszerűsítés	352.000	—	—	—	—	—	—
32.sz.könyvtár fűtőkorsz.	—	34.226	1.092.500	—	—	—	—
22.sz.könyvtár fűtőkorsz.	—	14.220	96.880	758.419	—	—	—
24.sz. kvt. statikai vizsgálat	—	12.300	10.290	—	—	—	—
25.sz. könyvtár	—	89.974	946.134	590.696	—	—	—
Felújítás összesen	1.239.160	1.149.712	2.191.146	1.759.871	92,8	176,8	142,0

Fejlesztés	1973 = 100%						
	1973	1974	1975	1976	1974	1975	1976
	Ft	Ft	Ft	Ft	%	%	%
35.sz. könyvtár	1.742.900						
37/ sz. fiókkönyvtár							
II. Szabadság u.		460.000					
28/2.sz. fiókkönyvtár							
Egyesült Izzó lkt.	156.000	313.265	4.585				
25.sz. ker.kvt. új fűtésrend.		296.178					
Új 25.sz. ker. kvt.							
(Kispest „Ü”) (belső berend.)			184.685	877.455			
2.sz. ker.kvt. fűtésrendsz.							
átalakítás	557.800						
2.sz. bibliobusz		955.326	315.454				
24.sz. ker.kvt. új épületének							
terve (előleg)		8.500					
22.sz. könyvtár (Lenin krt.)							
átalakításának tervezési díja				32.000			
Tervezési díj	40.000						
Új tehergk.vásárlása (Barkas)		106.700					
Zsuk tehergépkocsi vásárlása			79.960				
Könyvkötő vágógép				294.282			
Fejlesztés összesen	2.496.700	2.139.969	584.684	1.203.737	85,7	23,4	48,2

A könyvvállomány nagyságának és értékének alakulása										1973 = 100%					
	1973		1974		1975		1976		1974		1975		1976		
									százalék						
	db	Ft	db	Ft	db	Ft	db	Ft	db	Ft	db	Ft	db	Ft	
Nyitó állomány	2.662.125	63.631.369	2.723.216	68.140.890	2.785.621	73.576.919	2.915.354	79.927.113	102,3	107,1	104,6	115,6	109,5	125,6	
– Évközi növekedés	223.111	8.158.709	225.813	8.125.289	224.304	8.602.500	295.148	10.846.284	101,2	99,6	100,5	105,4	132,3	132,9	
– Évközi csökkenés	–162.020	–3.649.188	–163.408	–2.689.260	–94.571	–2.252.306	–170.817	–4.364.120	100,8	73,7	58,4	61,7	105,4	119,6	
Évvégi záróállomány	2.723.216	68.140.890	2.785.621	73.576.919	2.915.354	79.927.113	3.039.685	86.409.277	102,3	108,0	107,1	117,3	111,6	126,8	

Perlések

	1974	1975	1976
Perlésre adott könyvek száma	4.008 db	3.743 db	3.423 db
Perelt olvasók száma	4.184 db	3.379 db	2.360 db
Perlésre adott könyvek ára	740.663 Ft	765.906 Ft	747.476 Ft
Perlés útján befolyt kártérítés	314.679 Ft	287.648 Ft	370.379 Ft
Perlés útján visszavett könyvek értéke	274.820 Ft	259.577 Ft	330.637 Ft

SZERZŐDÉSES MUNKAVÁLLALÁS

A könyvtár a 201/1971. (MK 5.) MM-PM sz. együttes utasítás értelmében külső szerződéses munkát vállal, ennek pénzügyi elszámolása az alábbiak szerint alakult:

1973 = 100%

	1973	1974	1975	1976	1974	1975	1976
	Ft	Ft	Ft	Ft	%	%	%
Árbevétel	491.675	800.419	770.004	763.090	162,8	156,6	155,2
Összes ráfordítási költség	297.296	239.801	373.294	406.414	80,7	125,6	136,7
Eredmény	194.379	560.618	396.710	356.676	288,4	204,1	183,5
Az eredményből képzett alapok							
– Fejlesztési	68.033	196.216	138.848	124.836	–	–	–
– Jutalmazási	116.627	336.371	238.026	214.006	–	–	–
– Kult. és szoc.	9.719	28.031	19.836	17.834	–	–	–
Alapok összesen	194.379	560.618	396.710	356.676	288,4	204,1	183,1

A HÁZI KÖNYVKÖTÉSZET FŐBB MUNKÁI

db

	1974			1975			1976		
	Központ	Hálózat	Összes	Központ	Hálózat	Összes	Központ	Hálózat	Összes
Könyvjavítás újrakötéssel	2.485	47.620	50.105	1.896	47.702	49.598	3.428	45.138	48.566
Új kötés	494	2.014	2.508	1.107	1.907	3.014	719	1.715	2.434
Kartonkötés	20.372	595	20.967	20.698	–	20.698	23.739	–	23.739
Aranyozás (helyszámnyomás)	27.888	–	27.888	25.072	–	25.072	32.137	–	32.137
Táskázás	5.761	3.288	9.049	8.280	7.934	16.214	5.076	19.516	24.592
Helyszíni könyvjavítás	–	24.206	24.206	–	25.382	25.382	–	23.902	23.902
Védőfólia borítás	126	19.710	19.836	117	22.792	22.909	105	32.353	32.458

A házi könyvkötészet a jelentős időszakában teljesítette tervét. A tervfeladatokon kívül évente 8.000 db könyv újrakötését végezte el, céljuttatás ellenében.

A táblázatban felsorolt munkák mellett jelentős mennyiségben készített a kötetek kollektívájára kuszost, tékát, választólapokat, dobozokat, feliratokat, a könyvtárak zavartalan működéséhez szükséges anyagokat.

A könyvkötészet a munkatervében egyéb munka címszó alatt (a sokszorosító részére bálavágás, kiadványok készítése, összehordása, hajtogatás, fűzés, kiadványok postázása stb.) végzett munkák 1974-ben 1676, 1975-ben 2596, 1976-ban 2761 óra munkaidőt igényeltek.

A kerületi könyvtárak selejtezésre átadtak 1974-ben 49.721 db, 1975-ben 49.845 db és 1976-ban 46.932 db könyvet. A könyvselejtezési munka lebonyolítását, könyvtáranként és tételenként, jegyzőkönyv készítését, valamint nyilvántartás vezetését a könyvkötészet végezte.

A könyvkötészet segíti a kiállítások rendezését, (táblóborítás, képek felragasztása stb.) Gondoskodik az ünnepi alkalmakra szükséges dekoráció készítéséről is.

A KÖNYVTÁR SZERVEZETEI ÉS SZEMÉLYZETI ÜGYEI

A beszámolási időszakban az intézmény szervezetében több módosulás történt. Ezek szerepeltek a jelentés előző fejezeteiben. Szemléletesebben mutatja e változásokat a vezető beosztású dolgozók felsorolása évenként, amely az osztályok, csoportok létesítését, átszervezését, könyvtári egységek összevonását egyaránt jelzi. Nyugdíjazás miatt nyolc vezető beosztású dolgozó pótlása a káderfejlesztési tervnek megfelelően történt.

A FSZEK VEZETŐ BEOSZTÁSÚ DOLGOZÓI

	1974	1975	1976
Igazgató	Révész Ferenc	=	=
Ig.helyettes	Hont Péterné	=	=
	Szőke Tiborné	=	=
Osztályvezetők:			
Bibliográfiai osztály	Pataki Ferenc	=	=
Budapest-gyűjtemény	Dr. Berza László	=	=
Feldolgozó és szerzeményezési osztály	Gordon Erzsébet	Szederkényi Olga	=
Kerületi könyvtárak o.	Dobos Piroska		=
Hálózati és módszertani o.	Király Lászlóné	Király Lászlóné	
Olvasószolgálati o.	Márffy István	=	=
Propaganda o.	Mikó Zoltán	=	=
Szociológiai dokumentációs osztály	Dr. Remete László	=	=
Személyzeti o.	Csernák Béláné	=	=, Gujgiczer Imréné
Zenei gyűjtemény	nem osztály	nem osztály	Szalai Ágnes
Osztályvezető helyettesek:			
Bibliográfiai osztály	Dr. Ecsedy Andorné	=	=
Budapest-gyűjtemény	Csomor Tibor	=	=
Feldolgozó és szerz.o.	Szederkényi Olga	Vígh Lajosné	=

	1974	1975	1976
Hálózati és módsz.o.	Király Lászlóné,		
	Hargitai Nándorné	=	=
Olvasószolg.o.	Bornemisza Lászlóné	=	=
Propaganda oszt.	Kovács Jánosné	=	=
Kerületi könyvtárak vezetői			
1.sz. könyvtár	Meisner Tamásné	=	=
2.sz. „	Farkas Józsefné	=	=, Zachár Zoltánné
3.sz. „	—	Horváth Györgyné	=
4.sz. „	Kovács Lajosné	=, Lovas Zoltánné	=
5.sz. „	Uray Béláné,		
	Csoma Mihályné	Csoma Mihályné	=
6.sz. „	Simon Lászlóné	=	=
7.sz. „	Csép Attiláné	=	=
8.sz. „	Bakó Jánosné	=	=
9.sz. „	Tongori Imréné	=	=
10.sz. „	Sugár Jenőné	=	=
11.sz. „	Szabó Józsefné,		
	Ecsedy Klára	Ecsedy Klára	=
12.sz. „	Bacsa Andrásné	=	=
13.sz. „	Szokmári Istvánné	=	=
14.sz. „	Zachár Zoltánné	=	=, Farkas Józsefné
16.sz. „	Lendvai Istvánné	=	=
18.sz. „	Radvány Tiborné	=	=
19.sz. „	ifj. Szecsődi Jánosné	=	=
20.sz. „	Tóth Sándorné	=, Dr. Kiss Béláné	=
21.sz. „	Sólyom Károlyné	=	=
22.sz. „	Lakner Gyuláné	=	=, Nitsch Lászlóné
23.sz. „	Lukács Györgyné	=	=
24.sz. „	Székely Ervinné	=	=
25.sz. „	Vukán Viktória	=	=
26.sz. „	id. Szecsődi Jánosné,		
	Kerékgyártó Ferencné	=	=
27.sz. „	Erdődy Ferencné	=	=
28.sz. „	Tóth Dezsőné	=	=
29.sz. „	Dr. Kövér Györgyné	=	=
30.sz. „	Deák Gézáne	=	=
31.sz. „	Kerékgyártó Ferencné,		
	Véghelyi Gusztávné	=	=
32.sz. „	Szabó Jánosné,		
	Takács Józsefné	=	=
34.sz. „	Szilágyi Zoltánné	=	=
35.sz. „	Bárany Lajos	=	=
36.sz. „	Szekeres Lászlóné	=	=
37.sz. „	Horváth Györgyné	=, Dr. Bardócz Antalné	=
38.sz. „	Samu Gizella	=	=
39.sz. „	Harmat Ferencné	=	=

	1974	1975	1976
40.sz. könyvtár	Tverdota Miklósné	=	=, fiók
41.sz. „	Sarlós Kálmán	=, fiók	=
43.sz. „	Talpasné Vincze Gabriella	=	=
44.sz. „	Forgács Tiborné	=	=
45.sz. „	Kuli Ágota	=	=
46.sz. „	Ecsedy Klára	=, Bálinth Lehelné	=
48.sz. „	Maruszkai József	=	=
Központi könyvraktár	Csanády Károlyné	=, Tóth Kálmánné	=
Mozgókönyvtár	Cziboly Józsefné	=	=
Zenei könyvtár	Szalai Ágnes	=	osztály
1.sz. gyermekkönyvtár	Kepes Ágnes	=	=
2.sz. „	Dr. Barta Andrásné	=	=
3.sz. „	Óhegyi Pálné	=	=, Mészáros Jánosné
4.sz. „	Lovas Zoltánné	=, Szemkeő Gáborné	=
5.sz. „	Pataki Ferencné	=	=
6.sz. „	Paál Éva	=	=
7.sz. „	Bálinth Lehelné	=, Mihályi Imréné	=
8.sz. „	Jancsovcics Klára	=	Varró Istvánné
9.sz. „	Szathmáry Imréné	=	=
10.sz. „	Dr. Szűcs Ferencné	=	=
11.sz. „	Bíró Irén	=	=
12.sz. „	Bóta Gyuláné	egyesült	—
14.sz. „	Benczur Ágnes	=	=
15.sz. „	Rostás Jenőné	=	egyesült
17.sz. „	Salek Ferencné	=	=, Varga Sarolta
20.sz. „	Gujgiczér Imréné, Tompek Lászlóné	=	=
26.sz. „	Bartha Lajosné	=	=
38.sz. „	Dr. Friedrich Lajosné	=	Lakatos Józsefné
43.sz. „	Földi Egonné	=, Rátky Györgyné	=
44.sz. „	Szabó Emese	=	=, Óhegyi Pálné
Csoportvezetők:			
Feldolg.o.	Vígh Lajosné	Hernádi Györgyné	=
	Dr. Nagy Emilné	=	=
Hálózati és módsz.o.	Gál Györgyné	=	=, Szabó Jánosné
	Hargitai Nándorné	—	—
	Sándor Ottóné	=	=
	Weisz Sándorné	=	=
Olvasószolgálat	Forgács Zsuzsa	=	=
	Sándor Béláné	=	=
Propaganda o.	—	Kásás László	=
Szakfelügyeleti csoport	—	—	Gál Györgyné
3.sz. könyvtár	—	—	Dr. Friedrich Lajosné
12.sz. könyvtár	—	Jakubecz Ilona	=
	—	Tverdota Miklósné	=

	1974	1975	1976
Gazdasági Főosztály			
Igazgató	Papp Györgyné	=	=
Ig.helyettes	Sávoly Veronika	=	=
Osztályvezetők			
Kötészet	Svientek Sándor,		
	Horváth Ferencné	=	=
Műszaki o.	Sóvári Lajos	=	=
Pénzügyi és számv.	Zubonyai Istvánné	=	=
Csoportvezetők			
Gondnokság	Müller Gézané	=	=
Munkaügyi csop.	Fóti Pálné	Szekér Márta	=
Műhely	Varga József	=	=
Számviteli csop.	Szekér Márta	Sankó Istvánné	=
Pénzügyi csop.	Szalai Imréné	=	=
Perlési csop.	Rubinstein Pál	=	=
Az intézmény párt-és társadalmi szervezeteinek vezetői			
Az MSZMP pártalapszer-			
vezet titkára	Hargitai Nándorné	=	=
A szakszervezeti bizottság			
titkára	Horváth Györgyné	=	=
A KISZ titkára	Cziboly Józsefné	Pobory Ágnes	=

Főfoglalk. dolgozók megoszlása:										Össz. létszáma 1973 = 100%					
	Közp.	Hál.	Közp.	Hál.	Közp.	Hál.	Közp.	Hál.	Összesen				1974	1975	1976
	1973		1974		1975		1976		1973	1974	1975	1976	%	%	%
Könyvtárosi munkakörben	89	261	87	279	99	303	83	319	350	366	402	402	104,6	114,8	114,8
Egyéb munkakörben	100	41	105	44	96	36	111	41	141	149	132	152	105,6	93,6	107,8
Összesen:	189	302	192	323	195	339	194	360	491	515	534	554	104,9	108,7	112,8
Részfogl. megoszlása:															
Könyvtárosi munkakörben	2	81	3	77	7	64	9	57	83	80	71	66	96,4	85,5	79,5
Egyéb munkakörben	38	75	37	83	50	92	47	98	113	120	142	145	106,2	125,7	128,3
Összesen:	40	156	40	160	57	156	56	155	196	200	213	211	102,0	108,7	107,6

A főfoglalkozású és részfoglalkozású dolgozók számának alakulása érzékelteti a feszültséget, amelyet a könyvtári szolgálat sokrétű feladatainak teljesítése és a személyi feltételek korlátai okoznak. Az új létesítmények személyzetéről való gondoskodás, az évenként 25–30%-os fluktuáció egyaránt feszültséget növelő tényező volt.

A szolgálatból adódó folyamatos esti elfoglaltság megoldhatatlan probléma elé állította a kisgyermekes anyák jelentős részét. Közülük sokan kerestek és találtak olyan munkahelyet, ahol biztosítják a gyermekek bölcsődei, óvodai elhelyezését és azt is, hogy az esti órákban velük lehessenek.

A számszerűen az igényeket ki nem elégítő könyvtárosképzés a beszámolási időszakban arra kényszerítette az intézményt, hogy nagyobb részt vállaljon az érettségizett fiatalok munka melletti főiskolai, egyetemi tanulmányainak terheiből. Ez a vizsgaidőszakokban a létszámhiányt tovább növelte, s esetenként kisebb fiókkönyvtárak átmeneti bezárására is kényszerítette a vezetőket.

Törzsgárda	1974	1975	1976
10–15	105	83	72
16–20	64	60	65
21–25	33	38	35
26–30	17	18	17
31–	2	4	2
	221	203	191

A törzsgárdatagok száma kedvezőtlenül alakult. Különösen jellemző a 10–15 éve a könyvtárban dolgozók számának csökkenése.

Kitüntetések

1974.

MUNKA ÉRDEMREND ARANY FOKOZAT

Dobos Piroska

MUNKA ÉRDEMREND EZÜST FOKOZAT

Svientek Sándor

25 ÉVES A SZOCIALISTA MAGYAR KÖNYVTÁRÜGY.

A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTERIUM EMLÉKPLAKETTJE

Balázs Jánosné
Bárany Lajos
Dr. Berza László
Budaváry Gusztávné
Deák Lászlóné
Dobos Piroska
Döme Ottó
dr. Ecsedy Andorné
Erdődy Ferencné
Galuska Gyula
Gáti Istvánné
Dr. Geréb Lászlóné
Gordon Erzsébet
Hajdu Miklósné
Harmat Ferencné

Kepes Ágnes
Kerékgyártó Ferencné
Kertész Pál
Kratochwill Lászlóné
Mészáros Sándor
Dr. Nagy Emilné
Dr. Németh Sándorné
Dr. Novák Tamásné
Pataki Ferenc
Pender Ferenc
Dr. Remete László
Rieth Györgyné
Sávoly Veronika
Sugár Jenőné

Süth Jánosné
Svientek Sándor
Szalai Tibor
id. Szecsődi Jánosné
Szendrői Józsefné

Szőke Tiborné
Szöllősi Istvánné
Dr. Tichler Jánosné
Dr. Tóth Endréné
Uray Béláné
Zachár Zoltánné

MSZBT ARANYKOSZORÚS JELVÉNY

SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT

Mitru Ibolya

Lakner Gyuláné
id. Szecsődi Jánosné
Uray Béláné
Zachár Zoltánné

MINISZTERI DICSÉRET

Kerekes Pálné
Szabó Józsefné
Szendrői Józsefné

KIVÁLÓ DOLGOZÓ

Ferenczi Józsefné
Horváth Ferencné
Talián Sándorné

FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR KIVÁLÓ DOLGOZÓ

Bornemisza Lászlóné
Hargitai Nándorné
Klinda Mária
Meiszner Tamásné
Dr. Novák Józsefné
Óhegyi Pálné
Pender Ferenc
Szathmáry Imréné
Dr. Tichler Jánosné
Dr. Tóth Endréné

FSZEK IFJÚ KIVÁLÓ DOLGOZÓ

Kopré Judit

CENTENÁRIUMI OKL. KER. TANÁCS

Pongor Pálné
Szabó Józsefné
Tóth Sándorné

KISZ KB DICSÉRŐ OKLEVÉL

Sándor Ottóné

ARANYKOSZORÚS KISZ-JELVÉNY

Vígh Lajosné

KIVÁLÓ IFJÚSÁGI VEZETŐ

Cziboly Józsefné
Maruszkai József

KISZ KER.BIZ. EMLÉKPLAKETT

Klein Judit

Kitüntetések

1975.

Az MSzMP VIII. kerületi Bizottsága és a VIII. kerületi Tanács VB hazánk felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából *köszönetét fejezte ki* a FSZEK tevékenységéért.

MUNKA VÖRÖS ZÁSZLÓ ÉRDEMREND

Benjámin László

KIVÁLÓ NÉPMŰVELŐ

Szőke Tiborné

SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT

Csanádi Károlyné

Forgács Tiborné

Gordon Erzsébet

Kovács Jánosné

Sarlós Kálmán

Sávoly Veronika

Szalay Tibor

Szilágyi Zoltánné

MINISZTERI DICSÉRET

Borsos Gyuláné

Gujgicz Imréné

Indali György

Klein Judit

Krecsmáry Lászlóné

Márffy István

Pataki Ferencné

Weisz Sándorné

KIVÁLÓ DOLGOZÓ

Augusztényi Dánielné

Bácskai Gyuláné

Sipos Ferencné

Végh Istvánné

FSZEK KIVÁLÓ DOLGOZÓ

Bakó Jánosné

Fóti Pálné

Galuska Gyula

Gáliczky Éva

Dr. Hiripi Lajosné

Joszt Elemérné

Petrás Jánosné

Szőllősi Istvánné

Talpasné Vincze Gabriella

Tóth Sándorné

Vígh Lajosné

Zengő Gáborné

Zubonyai Istvánné

FSZEK IFJÚ KIVÁLÓ DOLGOZÓ

Szabó Emese

KISZ KB DICSÉRŐ OKLEVÉL

Téri Tiborné

ARANYKOSZORÚS KISZ-JELVÉNY

Szabó Emese

Jenny Katalin

SZOT-OKLEVÉL

Csomor Tibor

Dr. Nagy Emilné

A 6-os könyvtár kollektívája az *Olvasó munkásért pályázat I. díját nyerte.*

30. ÉVI FELSZABADULÁSI EMLÉKPLAKETT

Tóth Sándorné

MUSZOE DICSÉRŐ OKLEVÉL

Schréger Éva

Kitüntetések

1976.

MUNKA ÉRDEMREND EZÜST FOKOZAT

Dr. Geréb Lászlóné

KIVÁLÓ NÉPMŰVELŐ

Erdődy Ferencné

SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT

Budavári Gusztávné

Lakner Gyuláné

Dr. Németh Sándorné

Sólyom Károlyné

Tóth Dezsőné

Vukán Viktória

MINISZTERI DICSÉRET

Győri Lajosné

Jakubecz Ilona (III.21.ifjú dolg.)

Lendvai Istvánné

Pintér Ferencné

Szigetiné Magyar Mária

KIVÁLÓ DOLGOZÓ

Marton Jánosné

Mészáros Imréné

Rozgonyi Istvánné

Papp Lászlóné

FSZEK KIVÁLÓ DOLGOZÓ

Antal Benedekné

Drégely Istvánné

Farkas Jánosné

	Maruszki József Póka Lászlóné Radvány Tiborné Szabó Sándorné Szendrői Józsefné Szer Kálmánné Viola Istvánné
FSZEK IFJÚ KIVÁLÓ DOLGOZÓ	Király Éva Leveszy Ferenc
KIVÁLÓ PROPAGANDAMUNKÁÉRT	Szőke Tiborné
ARANYKOSZORÚS KISZ-JELVÉNY	Sándor Ottóné
SZOVJET BARÁTI TÁRSASÁGOK MAGYARORSZÁGI KÉPVISELETE ÉS A BUDAPESTI KULTÚRA ÉS TUDOMÁNY HÁZA OKLEVÉL	Szőke Tiborné
HAZAFIAS NÉPFRONT BB „KIVÁLÓ TÁRSADALMI MUNKÁÉRT” JELVÉNY	Sándor Ottóné
ÚTTÖRŐ ELNÖKSÉGTŐL SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT	Hargitai Nándorné
IFJÚSÁGI ÉRDEMÉREM A KISZ KB- TÓL	Bíró Irén
ÚTTÖRŐ ELNÖKSÉGTŐL EMLÉKPLAKETT (Az Úttörőszövetség 30. évf. alkalmából)	Bíró Irén
MUSZOE DICSÉRŐ OKLEVÉL	Lendvai Istvánné Varga Sarolta
KISZ EMLÉKPLAKETT	2.sz. könyvtár gyermekrészlege
OKLEVÉL A XVIII. KER. TANÁCSTÓL A KERÜLET SZOCIALISTA FEJLŐDÉSÉT ELŐSEGÍTŐ TÖBB ÉVES EREDMÉNYES TANÁCSI MUNKÁÉRT:	Véghelyi Gusztávné

Tanulmányút
1974.

SZOVJETUNIO – SVÉDORSZÁG – DÁNIA – FINNORSZÁG – NDK	Kertész Pál
NDK – COSWIG	Jenny Katalin Szabó Emese

1975.

OLASZORSZÁG	Klinda Mária
LENINGRÁD – RIGA – TALLIN	Király Lászlóné Bornemisza Lászlóné Dr. Kövér Györgyné

1976.

BULGÁRIA	Gujgiczér Imréné Pataki Ferenc Szakmári Istvánné
CSEHSZLOVÁKIA	Pintér Ferencné
DÁNIA	Gál Györgyné
NDK	Révész Ferenc
FRANCIAORSZÁG	Révész Ferenc
HOLLANDIA	Szőke Tiborné
AUSZTRIA	Dr. Hiripi Lajosné

Oktatás – Továbbképzés*

ÁLLAMI OKTATÁS

Oktatási forma	1974/75	1975/76 hallgatók száma	1976/77
ELTE könyvtár–történelem v. magyar szak	9	14	16
ELTE pedagógia szak	1	—	—
ELTE könyvtár szak 3 éves kieg.	1	3	3
ELTE 2 éves kiegészítő	2	—	—
KLTE Debrecen, történelem kieg.	—	1	—
Tanárképző Főiskola, Eger	—	—	1
Tanárképző Főiskola, Szeged	—	—	2
Tanárképző Főiskola, Szombathely (kieg.)	—	2	2
Tanárképző Főiskola, Szombathely, 4 éves	—	3	5
Tanárképző Főiskola, Szombathely, 3 éves	—	—	1
Tanárképző Főiskola, Tárogató út	—	16	21

* A beszámoló e része – eltérően a jelentés többi részétől – az egyes tanévek eseményeit sorolja fel.

Oktatási forma	1974/75	1975/76 hallgatók száma	1976/77
Debreceni Tanítóképző Int. Tárogató út	10	—	—
Szombathelyi Tanítóképző Intézet	1	—	—
Debreceni Tanítóképző Intézet, 3 éves	—	—	4
Marxizmus- Leninizmus Esti Egyetem ált.tag. és szakosító	22	18	14
Marxizmus- Leninizmus Esti Egyetem spec. koll.	—	10	20
Középfokú könyvtárosképző 2 1/2 éves szaktanfolyam	39	14	—
KMK vezető továbbképző tanfolyam	—	4	3
KMK osztályozó tanfolyam	3	5	4
KMK gyermekkönyvtárosi tanfolyam	9	—	—
Gazdasági, műszaki főisk.,szaktanf.	5	4	2
Dési Huber István Szakközépiskola	—	2	—
Dolgozók gimnáziuma	8	7	5
	110	103	103

1974- től évente egy alkalommal volt alapfokú könyvtártechnikusi tanfolyam képesítés nélküli kollégák részére. Vizsgát tettek 1974- ben 48- an, 1975- ben 32- en és 1976- ban 35- en. Előadók: Szőke Tiborné, Weisz Sándorné és Szabó Jánosné.

Az 1975/76. és az 1976/77. tanévben TIT kihelyezett nyelvtanfolyam keretében 15–20- an tanul- tak idegen nyelvet a munkatársak közül.

TOVÁBBKÉPZÉS

1974/75

Közös művelődési előadások a központ és kerületi könyvtárak munkatársai számára:

- A közművelődés helyzete és fejlesztésének feladatai. Előadó: Kornidesz Mihály.
  - A magyar ipar helyzete és az V. ötéves terv iparfejlesztési feladatai. Előadó: Kelemen Béla.
  - Szocialista demokrácia, munkahelyi demokrácia. Előadó: Király József.
- Időszerű kül- és belpolitikai kérdések raktárkezelők részére.* Előadó: Révész Ferenc.

Bibliográfiai osztály

- Vita a Társadalomtudományi Információ című kiadványról. Vitavezető: Agics Katalin. Meghívtak: a HMO és a kerületi könyvtárak munkatársai.
- Könyvismertetések a megjelenő új könyvekről. Rendszeresen.

Budapest-gyűjtemény

Előadás:

- Budapest városrendezési és városfejlesztési problémái. Előadó: Preisich Gábor.

Könyvismertetések:

- A Luprecht krónika. Előadó: Sipos György.
- A könyvtár irattárának rendszere és kezelése; a könyvtárra vonatkozó történeti jellegű iratanyag.

Előadó: Remete László.

- A FSZEK RMK-i és ösnyomtatványai és a fontosabb vonatkozó irodalom. Előadó: Klinda Mária.
- Az olvasószolgálat kézi- és segédkönyvtári anyaga. Előadó: Geréb Lászlóné.
- Nagy- Budapest kialakulásának előzményei, megvalósulása és legfontosabb irodalma. Előadó: Csomor Tibor.
- A Budapest-gyűjtemény legújabb szerzeményei. Előadó: Devecseri Lászlóné.
- A Budapest-gyűjtemény plakátára. Előadó: Ruzsicska Mária.
- Budapest urbanizációjának távlati fejlesztése és irodalma. Előadó: Csomor Tibor.
- „Tanulmányok Budapest múltjából”. A sorozatot ismertette: Devecseri Lászlóné.
- A Budapest-gyűjtemény térképanyaga. Előadó: Faragó Éva.
- Az elmúlt negyedév könyvei. Előadó: Devecseri Lászlóné.

Olvasószolgálati osztály

Tanfolyam:

- Alapfokú tanfolyam a kezdő munkatársak részére. Előadók: Szederkényi Olga, Klinda Mária, Vigh Lajosné, Bornemisza Lászlóné.

Előadás:

- Az elektronikus adatfeldolgozás alapfogalmai. Számítógépes könyvtári rendszerek. Előadók: Piller Károly és Tolnai György. Az előadást látogatás követte a MűM Számítástechnikai Kutató Intézetbe.

Könyvismertetések:

- Az irodalomtörténet és irodalomtudomány kézikönyvei. Előadók: Bornemisza Lászlóné, Forgács Zsuzsa, Márfy István.
- A politikai tájékoztatás segédeszközei. Előadók: Bornemisza Lászlóné, Kiss Ágnes.
- Hazánk felszabadulásának legfontosabb irodalma. Előadók: Kovács György, Katona Péter.
- A munkásmozgalom témakörének kézikönyvei. Előadók: Bornemisza Lászlóné, Forgács Zsuzsa.

Szociológiai dokumentációs osztály

- Szabadidő és művelődés. Beszámoló a TIT által szervezett konferenciáról. Előadó: Hiripi Lajosné.

A kerületi könyvtárak munkatársainak továbbképzése

Tanfolyamok:

A nem könyvtár szakot végzett diplomások részére:

- Rövid könyvtártörténet. A FSZEK története. Előadó: Remete László.
- A tájékoztatás alapvető kézikönyvei. Referenzmunka. Előadók: Geréb Lászlóné, Gál Györgyné.
- A katalógus szerepe a könyvtári munkában. A betűrendes katalógus. Előadó: Nagy Emilné.
- A szisztematikus feltárás szerepe a könyvtári munkában. Az ETO rendszere. A szakkatalógus szerkesztése. Előadó: Vigh Lajosné.
- A bibliográfiák, mint a tájékoztató munka eszközei. A legfontosabb bibliográfiák ismertetése. Előadó: Mitru Ibolya.
- A szocialista könyvtárügy úttörői. Előadó: Dobos Piroska.

A kerületi könyvtárosok propagandistái részére:

- A szemléltető propaganda eszközei, azok felhasználása a könyv- és könyvtárpropagandában. Előadó: Mikó Zoltán.
- Kiállítások készítése a könyvtárakban. Előadó: Kovács Csilla.
- Plakát és felirat készítése. Előadó: Gosztola Gábor.
- Az audiovizuális eszközök kezelése. Előadó: Braun Tamás, Csonka György.

Előadások:

- Harminc év szocialista irodalma. Előadó: Koczás Sándor.
- A budapesti agglomerációhoz tartozó települések irodalma. Előadó: Csomor Tibor.
- A gyorsolvasás. Előadó: Dezső Zsigmondné.
- Szociológiai módszerek alkalmazása a könyvtári munkában. Előadó: Kamarás István.
- A műszaki tájékoztatás problémái. Előadó: Szepesvári Tamás.
- A természettudományos ismeretterjesztés a gyermekkönyvtárakban. Előadó: Öveges József.
- Ünnepi könyvhét 1975. Öt kiadó munkatársai, irodalomtörténészek és előadó művészek bemutatták a könyvheti kiadványokat.

Szakmai viták:

- Évadnyitó könyvtárvezetői értekezlet. Tájékoztatás. Előadó: Király Lászlóné.
- Az egyéni beszélgetések módszertana. Vitavezető: Gál Györgyné.
- A folyóiratok olvasószolgálati problémái a hálózat könyvtáraiban. Vitavezető: Bende Magdolna.
- A művelődési körök elmúlt évi munkájának értékelése. Előadó: Sándor Ottóné.
- Budapest felszabadulása. Könyvismereti vetélkedő, bemutató foglalkozás. Játékvezető: Sándor Ottóné.
- A katalógusszerkesztés problémái a gyermekkönyvtárakban. Tapasztalatcsere 3 csoportban. Vitavezető: Gujgicz Imréné.
- Több alkalommal került sor találkozókra iskolai könyvtárosokkal.

1975/76

Közös művelődési előadások a központ és kerületi könyvtárak munkatársai számára:

- A közművelődés egysége. Előadó: Hermann István.
  - Nemzeti önismeret – nemzeti öntudat. Előadó: Benczédi László.
- A témát 8 csoportban konferencián vitatták meg.

Időszerű kül- és belpolitikai kérdések raktárkezelők részére.

Előadó: Révész Ferenc.

Bibliográfiai osztály

- Az országban megjelent új bibliográfiák ismertetése és megvitatása. Több alkalommal.

Budapest-gyűjtemény

Előadások:

- Pest és Buda a Rákóczi-szabadságharc idején. Előadó: Esze Tamás.
- Budapest közlekedésének fejlődése. Előadó: Szabó Dezső.

Könyvismertetések:

- Hunfalvy János élete és munkássága. Előadó: Devecseri Lászlóné.
- Fényes Elek és munkássága. Előadó: Ruzsicska Mária.
- Schön Arnold élete és munkássága. Előadó: Nagy Katalin.
- Új könyvek és folyóiratok ismertetése. 4 alkalommal. Előadók: Devecseri Lászlóné, Németh Sándorné, Rostás Jenőné, Szer Kálmánné.

Olvasószolgálati osztály

Tanfolyam:

- Alapfokú tanfolyam a kezdő munkatársak számára. Előadók: Szederkényi Olga, Vigh Lajosné, Hernádi Györgyné, Klinda Mária, Bornemisza Lászlóné.

Könyvismertetés 2 alkalommal.

Szerzeményezési és feldolgozó osztály

- Tanulmányúton Olaszországban. Élménybeszámoló. Előadó: Klinda Mária.

Szociológiai dokumentációs osztály

- Tájékoztató és vita az osztály kiadványairól és keresettségükről.
- Könyvismertetések az új szociológiai kiadványokról. Rendszeresen.

Zenei gyűjtemény

- A kották analitikus feltárásának elvi és módszertani kérdései. Vita és az új munkatársak betanítása. Kéthavonként.
- Könyvismertetések az új könyvekről és referenz kiadványokról. Rendszeresen.

Hálózati és módszertani osztály

- A szakfelügyelet és az irányító munka kérdései. Előadó: Futala Tibor. Meghívottak: a központi könyvtár osztályvezetői.

A kerületi könyvtárak munkatársainak továbbképzése

Előadások:

- A helytörténeti gyűjtés kérdései. Előadó: Berza László.
- Latin- Amerika irodalma. Előadó: Benyhe János.
- A szocialista művészet kérdései. Előadó: Aradi Nóra.
- Az emberi öröklődés problémái. Előadó: Ács Tamás.
- A mai svéd gyermekirodalom. Előadó: Tótfalusi István.
- A szovjet gyermekirodalom. Előadó: Rigó Béla.
- Az úttörőmozgalom helyzete és feladatai. Előadó: Lukács Mária.
- Ünnepi könyvhét 1976. Kiadók munkatársai, irodalomtörténészek és előadóművészek bemutatják a könyvheti kiadványokat.
- Ismertető a Zenei gyűjtemény szolgáltatásairól. Előadó: Szalai Ágnes. 3 alkalommal.

Szakmai viták:

- Csoportos könyvtárvezetői értekezleteken szervezeti és ügyrendi kérdések megbeszélése. Előadó: Király Lászlóné.
- Az időmérleg tapasztalatai. Részvevők a munkaszervezési és ügyviteli szakbizottság tagjai. Vita-vezető: Weisz Sándorné.
- A készülő gyűjtőköri szabályzat megvitatása. Részvevők az állományfejlesztési szakbizottság tagjai. Vitavezető: Szabó Jánosné.
- Az „ötletvásár” forgatókönyveinek bemutatása.
- Könyvbarátköri bemutató a katalógusok használatáról. Vezető: Tompek Lászlóné. Gyermek-könyvtárosok részére.
- Találkozó a Természet Világa című folyóirat szerkesztőivel.
- Találkozó a Zeneműkiadó munkatársával.

1976/77

Közös művelődési előadás a központ és kerületi könyvtárak munkatársai számára:

- A könyvtárak műszaki fejlesztése. Előadó: Sárdy Péter.

Időszerű kül- és belpolitikai kérdések raktárkezelők részére.

Előadó: Révész Ferenc.

Bibliográfiai osztály

Könyvismertetések a megjelenő új könyvekről. Rendszeresen.

Tapasztalatcsere:

Az MTA Irodalomtudományi Intézet, az MSZMP KB Párttörténeti Intézet Könyvtára és az Állami Gorkij Könyvtár tájékoztató apparátusának tanulmányozása.

Budapest-gyűjtemény

Előadások:

- Műemléki restaurálás módszerei a fővárosban. Előadó: Czagány István.
- Budapest kovácsoltvas emlékei. Előadó: Perekázy Károly.
- Pest – Buda látképei a 16–18. században. Előadó: Rózsa György.

Könyvismertetések:

- Krúdy Gyula Budapestje. Előadó: Devecseri Lászlóné.
- Az új szerzemények ismertetése. Előadók: Csomor Tibor, Devecseri Lászlóné.

Tapasztalatcsere:

– Látogatás a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Képtárába, az Ady Endre Emlékmúzeumba, a Váci Járási Könyvtárba és Helytörténeti Múzeumba.

Olvasószolgálati osztály

Előadás:

- Michelangelo életműve a legújabb kutatások tükrében. Előadó: Timár László.

Könyvismertetések:

- A népi írók művei a központi könyvtárban. Előadó: Kovács György.
- A nemzetközi és a magyar munkásmozgalom tájékoztató anyaga és forrásai. Előadó: Borne-misza Lászlóné, Forgács Zsuzsa.
- Ady- dokumentumok. Előadó: Forgács Zsuzsa.
- Új könyvek, folyóirattermi repertóriumok és bibliográfiák ismertetése. Rendszeresen.

Tapasztalatcsere:

– Tanulmányi kirándulás és beszélgetés, a Veszprém megyei Könyvtár és Egyetemi Könyvtár információs rendszerének megismerése.

Propaganda osztály

Előadások:

- A kézirat. A kézirat előkészítése. Előadó: Benda István.
- A tükör. A tükör szerkesztése. Előadó: Benda István.
- Propagandafeladatok és a megvalósítás új módszerei. Előadó: Mikó Zoltán.

Tapasztalatcsere a 12-es könyvtár dolgozóival.

Szerzeményezési és feldolgozó osztály

– Tapasztalatcserek a Borsod megyei Könyvtárban, a Miskolci Nehézipari Egyetem Könyvtárában, továbbá Győr, Pannonhalma, Zirc és Veszprém könyvtáraiban.

Szociológiai dokumentációs osztály

- Szociológiai és dokumentációs munka az osztrák könyvtárakban. Beszámoló az ausztriai tanulmányútról. Előadó: Hiripi Lajosné.
- Könyvismertetések az új szociológiai kiadványokról. Rendszeresen.

Zenei gyűjtemény

- Az új könyvek és referenzkönyvek ismertetése. Havonta.

Tapasztalatcsere:

- Az OSZK Zeneműtárában, a Zeneművészeti Főiskola Könyvtárában, az MTA Zenetudományi Intézetében és a Bartók Béla Zenei Szakközépiskola Könyvtárában.

Hálózati és módszertani osztály

- A könyvtárközi kölcsönzés tapasztalatai és feladatai.

A kerületi könyvtárak munkatársainak továbbképzése

Tanfolyam a nem könyvtárszakot végzett diplomások részére:

- Rövid könyvtártörténet. A FSZEK története. Előadó: Remete László.
- A könyvtárak és társadalmi környezetük. A könyvtárak a közművelődés rendszerében. Előadó: Szőke Tiborné.
- Csoportos foglalkozások a könyvtárakban. Előadó: Sándor Ottóné.
- A tájékoztatás alapvető kézikönyvei. Referenzmunka. Előadók: Geréb Lászlóné, Gál Györgyné.
- A bibliográfiák mint a tájékoztató munka eszközei. A legfontosabb bibliográfiák ismertetése. Előadó: Ecsedy Andorné.
- A katalógus szerepe a könyvtári munkában. A betűrendes katalógus. Előadó: Karakó Józsefné.
- A szisztematikus feltárás szerepe a könyvtári munkában. Az ETO rendszere. A szakcatalogus szerkesztése. Előadó: Vigh Lajosné.

Előadások:

- Újabb valláskritikai irodalom. Előadó: Lukács József.
  - Tudományos-fantasztikus irodalom. Előadó: Kuczka Péter.
  - Tájékoztató a könyvtárak felújításáról, karbantartásáról. Előadó: Sóvári Lajos.
  - Az egyéni és csoportos foglalkozás pszichológiája. Előadó: Nagy Attila.
  - Az egyéni foglalkozások módszerei a gyermekkönyvtárakban. Előadó: Nagy Attila.
  - Órák a könyvtárban. Felnőttkönyvtárak munkatársainak. Előadó: Könyves Tóth Lilla.
  - Órák a könyvtárban. Gyermekkönyvtárosoknak. Előadó: Könyves Tóth Lilla.
  - Előadás a gyorsolvasásról. Előadó: Dezső Zsigmondné.
  - Beszélgetés szovjet könyvekről. Előadó: Elbert János.
  - Lengyel gyermekirodalom. Előadó: Sebők Éva.
- Szakmai viták.
- Évadnyitó könyvtárvezetői értekezlet. Előadó: Király Lászlóné.
  - Az 1976-os munkát értékelő könyvtárvezetői értekezlet. Előadó: Király Lászlóné.
  - Az állományfejlesztés, olvasószolgálat és ügyvitel ellenőrzésének tapasztalatai. Könyvtárvezetői értekezlet 2 csoportban. Előadó: Király Lászlóné.
  - A részleges felsőfokú és a középszintű könyvtárak gyűjtőkori szabályzata. Előadók: Szabó Jánosné, Benkőné Bartha Ilona.
  - A „Válogatás a felnőttek szépirodalmából” állománycsoport bővítésének kérdései. Előadó: Benkőné Bartha Ilona.
  - Legújabb katalogizálási problémák. Előadó: Karakó Józsefné.
  - A hálózat katalógusai. Szakmai vita 4 csoportban. Előadó: Karakó Józsefné.
  - Ünnepi könyvhét 1977. Találkozó 8 könyvkiadó munkatársaival.

Révész Ferenc
főigazgató

Ismeretes, hogy Szabó könyvtárosi pályafutása kezdetétől kapcsolatba került kora számos ismert külföldi szakemberével. Másutt már bővebben szó esett a brüsszeli Institut International de Bibliographie (Nemzetközi Bibliográfiai Intézet, a mai FID előde) két alapítójával és vezetőjével, Paul Otlet –vel és Henri La Fontaine –nel 1900 –tól 1913 –ig tartó levelezésük szerint (egyes időszakokban) szoros szakmai kooperációjáról az Egyetemes Tizedes Osztályozás társadalomtudományi főosztálya következtetlenségeinek kiküszöbölése érdekében.¹

Kultúrhistoriailag figyelmet érdemel Szabó Ervinnek a századelő német könyvtárügyében fontos szerepet játszó személyiségekkel kialakult átmeneti vagy tartós kapcsolata is, amelyről a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár régi irattárában fennmaradt és az alábbiakban magyar fordításban közölt levelek tanúskodnak.² Többek között Constantin Nörrenberg, Wilhelm Ostwald, Artur Haidenhain, Walter Hofmann szerepelnek partnerei között. Utalnunk kell arra, hogy Szabó Ervin neve már az 1900 –as évek elejétől gyakran feltűnt a német könyvtári –társadalomtudományi szakajtóban. A legtekintélyesebb, ma is megjelenő német szakfolyóirat, a Zentralblatt für Bibliothekswesen először 1903 –as évfolyamában (389 –390. old.) foglalkozott vele: részletesen és magasra értékelve ismertette első nagyszabású szakbibliográfiáját, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara könyvtárának decimális rendben kiadott katalógusát. A következő években több közleményt hozott a gyors iramban fejlődő Fővárosi Könyvtárról, egyesek Szabó Ervin „Sz” –szel, vagy „sz.e.” –vel jelzett saját cikkei voltak.³

Mindenekelőtt Szabó Ervinnek a német könyvtárügy egyik akkori tekintélyével, 1904 –tól a düsseldorfi városi és tartományi könyvtár vezetőjével, Constantin Nörrenberggel (1862 –1937) az 1910 –es évek elején folytatott levélváltását ismertetjük kivonatolva. Nörrenberg Szabóhoz intézett 1910. október 27 –i leveléből kiderül, hogy Szabó Ervin röviddel előbb tett németországi útja során személyesen is ke-reste Düsseldorfból Nörrenbergre, de nem találta, csak a helyettesét. Erre utalt Nörrenberg fenti keltezésű levelében: „Nagyon sajnálom, hogy nem voltam Düsseldorfból... Szívesen kibeszéltem volna magam Önrel a városi könyvtár problémájáról, amely a jelek szerint Budapesten hasonlatos a düsseldorfihoz...” Ezután röviden beszámolt a düsseldorfi könyvtár múltjáról és arról, hogy a budapesti városi könyvtárhoz hasonlóan azt is angol –amerikai típusú egységes, tudományos és közművelődési „public libraryvé” akarják fejleszteni. Majd adatokat kért a Fővárosi Könyvtárról és általában a magyarországi népkönyvtárakról is, hogy azokat a „Handwörterbuch der Staatswissenschaften” kiadás előtti kötetéhez részben már megírt „Volksbibliotheken” című cikkében felhasználja. Végül emlékeztette Szabó Ervint arra, hogy Düsseldorfból járva ígéretet tett Nörrenberg helyettesének: az ottani könyvtár Heine-gyűjteményét a belőle hiányzó magyar Heine-kiadványokkal fogja kiegészíteni. Egyik következő, 1911. január 16 –án kelt levelében Nörrenberg már „leghálásabb köszönetét” fejezhette ki Szabó Ervinnek, az addig odaérkezett 16 darab magyar Heine-kiadványért, melyet Budapest városától ajándékként kapott meg a düsseldorfi könyvtár.

1. Ld. Remete L. Magyar szakemberek részvétele az I.I.B. munkájában. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 1975. szept. Ua. németül: Bp. Wirtschaftsinformationsdienst, UAdW. 1975. 26 old., továbbá: Szabó Ervin levelezése a brüsszeli Nemzetközi Bibliográfiai Intézettel. = Könyvtáros. 1976. máj.
2. Főv. Szabó Ervin Könyvtár közp. Régi irattár. Szabó Ervin levelezése német könyvtárosokkal.
3. Z.f.B. 1907. 506. old., 563. old., 1913. 350–351. old., 1914. 378. old. stb.

1916 végéről marad fenn az utolsó vonatkozó dokumentum: Szabó Ervin levele Nörrenberghez, melynek mondanivalójára majd alább utalunk. Ezt az írást teljes szövegében közleményünk végén hozzuk.

Szabó Ervin felfigyelt arra is, amikor a világhírű német Nobel-díjas kémikus, Wilhelm Ostwald az 1900-as évek végén a tudományos kutatás világméretű egységes megszervezésének korszerű programjával sikra lépett és e cél érdekében létrehozta a „Die Brücke” nevű szervezetét, amellyel eszméjének nemzetközi propagálását indította meg.

Szabó Ervin nemcsak passzív figyelője volt a fejleményeknek, hanem ha szükségét érezte, aktívan is fellépett: többek között az Ostwalddal és az ennek elnökelete alatti „Die Brücke” főtítkárával, Bühnerrrel folytatott levélváltásának alább közölt darabjai is erről tanúskodnak.

A dokumentumok szerint ekkor a tizedes rendszer reformjának ügye készítette Szabó Ervint a kapcsolat felvételére. Ő is alapelvnek tekintette, hogy mindenütt a decimális rendszernek a brüsszeli Nemzetközi Bibliográfiai Intézet által elfogadott formáját alkalmazzák.

Amikor 1912-ben arról értesült, hogy a tudományos munka nemzetközi egységesítését programba vevő Ostwaldék ugyancsak tervbe vették a tizedes rendszer alkalmazását, de teljesen függetlenül a brüsszeli intézet törekvéseitől, úgy érezte, hogy közbe kell lépnie.

Az itt közölt levélváltásból kiderül, hogy Ostwaldnak alig lehetett sejtelve a decimális rendszer lényegéről, hiszen azt legfőbb értékétől, attól, hogy az egész földkerekségen ismert arab számokkal operál, akarta megfosztani, amikor levelében kombinációba vette betűk használatát is.

Másfelől Szabó Ervinnek e téren már elismert nemzetközi tekintélyét is új oldalról igazolják az Ostwalddal és Bühnerrrel váltott levelek. Kiderül belőlük, hogy Szabó Ervin a Nemzetközi Bibliográfiai Intézettel való átmeneti nézeteltérése ellenére is a brüsszeli egységesítő törekvések szószólója maradt. A hozzá megküldött Bühner-féle táblázatot a brüsszeliek szellemében igyekeztek korrigálni, sőt Ostwaldékat éppen arra ösztönözte, hogy a brüsszeliekhez csatlakozzanak.

***

A századelő német könyvtárpolitikájában megindult és az 1920-as évek végéig hullámozó nagy háborúskodás egyes, eddig ismeretlen epizódjaira vetnek fényt az itt közölt további dokumentumok, amelyeknek ugyanakkor magyar könyvtártörténeti érdekességük is van.

A kultúrtörténeti munkák hosszú sorában tárgyalt németországi „Richtungsstreit” (könyvtárpolitikai irány körüli vita) során a nagy tekintéllyel rendelkező „régiek”, az ún. „Bücherhallebewegung” képviselői ellenében 1910 körül először csaknem egyedül indította meg harcát az „új irányzat” apostola-ként Walter Hofmann, aki néhány esztendő leforgása alatt széles tábor tudott kialakítani könyvtárpolitikai törekvéseinek támogatására. Egyik legfőbb elve, amely éles ellentétben állt a „régiek” felfogásával: a könyvtár ne a könyvek passzív tárháza, közvetítője, hanem az olvasók aktív nevelője legyen. A könyvtár ugyanúgy oktató, népművelő intézmény, mint az iskola. A könyvtári munka legfontosabb része az olvasókkal való foglalkozás. Hofmann az elsők között végzett felméréseket Drezda külvárosában (Dresden-Plauen) az általa szervezett és vezetett könyvtár olvasói körében és állapította meg, hogy a munkásolvasók irodalmi igényei nemhogy mögötte maradnak a polgári közönségének, hanem ellenkezőleg, általában magasabb színvonalúak annál. Ugyanő a kölcsönzést állítva a könyvtárosi tevékenység centrumába, annak technikai lebonyolításánál is egész sor gyökeresen új (utóbb általánosan elterjedt, Magyarországon először a Fővárosi Könyvtárban meghonosított és részben ma is alkalmazott) módszert is bevezetett.*

*W. Hofmann (1879–1952), aki a századelő német könyvtárpolitikájában a polgári progresszió képviselője volt, utóbb az 1930-as években elkanyarodott ifjúkori eszményeitől.

Könyvtárpolitikai nézetei több ponton találkoztak Szabó Ervinével, aki egyik munkatársát már 1910-ben kiküldette a dresden-plaueni gyűjtemény tanulmányozására és tőle erről a Fővárosi Könyvtár Értesítőjében (1910) cikket is közölt. Mint az alábbi levelekből kiderül, utóbb magával Hofmannal baráti kapcsolatba került. A rendelkezésünkre álló, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár régi irattárában fennmaradt első levél 1914-ből származik, de valószínű, hogy már korábban is leveleztek. Amennyiben így volt, úgy a teljesebb anyag nyilván megtalálható a stuttgarti „Mörike Bücherei”-ben őrzött Walter Hofmann hagyatékban, amelyet eddig még nem volt módunk megvizsgálni.

Szerencsénkre a nálunk feltalálható anyag megközelítően teljesnek tekinthető, amennyiben nemcsak Hofmann levelei, hanem Szabó Ervin válaszainak eredeti fogalmazványai is hiánytalanul rendelkezésünkre állnak.

A Hofmannal folytatott levelezésben több utalást találunk Dienes László „Walter Hofmann könyvtári törekvései” c., a Könyvtári Füzetek c. 1916-ban indított sorozat 1. számaként megjelent nagyobb tanulmányára. Ennek címét a levelekben már nem említik ugyan, de a könyv megküldését nevezi „meglepetésnek” Hofmann és annak németre fordításáról van szó utóbb. A seregnyi német szakemberhez eljutott munka publikálásával Szabó Ervin lényegében Hofmann mellett állt ki. Erre reflektálhatott szemrehányó levélben (amely nem áll rendelkezésre, talán a düsseldorfi városi könyvtár archívumában fennmaradt egy fogalmazvány) Nörrenberg. Utolsó dokumentumként Szabó Ervin Nörrenberg elveszett levélre írt válaszát közöltük.

Remete László

Szabó Ervin – Wilhelm Ostwaldhoz

1912. szeptember 16.

Igen tisztelt Professzor Úr,

K.W. Bühner úr ma érkezett leveléből értesültem, hogy Professzor Úr a tizedes rendszer reformját célzó alapelvek felállításával foglalkozik.

A mellékelt zárt levélben Bühner úrhoz fordultam és nagyon örülnék, ha Professzor Úr az átdolgozás elveit közölné velem.

Kitűnő tisztelettel:

Szabó Ervin
könyvtárigazgató

Szabó Ervin – K. W. Bühnernek

1912. szeptember 16.

Igen tisztelt Uram,

Köszönöm folyó hó 13-i levelét és örülök, hogy egyetért velünk a tizedes osztályozás átdolgozását illetően.

Miután mi éppen az átdolgozásnál tartunk, a legnagyobb mértékben kíváncsi lennék, ha a következő kérdésekre válaszolna:

1. Milyen mértékben szándékozik a rendszert átdolgozni? A meglevőt egyáltalán nem veszi figyelembe és teljes tabula rasat akar csinálni?
2. Milyen alapelvek vezetik Ostwald urat a rendszer átdolgozásánál?
3. Mit szándékozik tenni, ha – ami nagyon kényes lenne – Brüsszellel semmilyen megegyezésre nem tud jutni?

Kiváló tisztelettel:

Szabó Ervin
könyvtárigazgató

Igen tisztelt Kolléga Úr

Nem könnyű néhány szóban jellemezni, hogy milyen javításokat tartok szükségesnek a Dewey-rendszeren. Általános filozófiai szemléletből kiinduló munkámban elemi fogalmakból fejtettem ki az összetett fogalmakat és talán Auguste Comte szellemében egy, az összes tudományokat felölelő építmény megteremtésére törekszem, csak hogy az alaptudománynak nem a matematikát, hanem a logikát tekintem. Ez a rendszer bonyolult és az ily módon tökéletesen keresztülvitt fogalomrendszer az elképzelhető teljes irodalom tökéletes és kimerítő katalógusának alapjává válik.

Ez a rendszer, amint ezt már ismételtelen jellemeztem, nem túlságosan tér el Deweyétől...

A Dewey-rendszer középső része sok vonatkozásban egyezik az enyémmel.

Nem sürgős annak a kérdésnek az eldöntése, hogyan juthatunk közös nevezőre Brüsszellel, miután rendszerem gyakorlati kidolgozásának még csak a kezdeténél tartok, és egyelőre csak munkatársat keresek, akinek ideje és energiája van hozzá, hogy elvégezze a kiterjedt és nehéz kutatásokat, amelyekhez én csak ritkán találok alkalmakat. Adott esetben talán célszerű lenne, ha majd rendszerem már a kipróbálási-sig jut, a Dewey-féle számok helyett betűket bevezetni, hogy ezzel is eleve megkülönböztessük az én rendszeremet az övétől. Később talán szóba jöhet számok alkalmazása, ha a tapasztalat már bebizonyította, hogy az új rendszer számos részletében felülmúlja a régit.

Odaadó híve

Wilhelm Ostwald

K. W. Bühner — Szabó Ervinhez

München, 1912. dec. 22.

Igen tisztelt Doktor Úr,

engedelmével ma elküldtem Önnek Otto Keller úr, zene- és színházgyűjteményünk alapítója kéziratát, amely kísérlet a nagy Manuel megfelelő részének e célra való átdolgozására. Különleges hála kötelezne engem, ha Ön, mint a tizedes rendszer tapasztalt használója, értesítene, vajon megbízottunk helyesen oldotta-e meg a dolgot, és Ön úgy véli, hogy a többi fejezetek kidolgozásánál hasonlóan járhat el. Természetesen Brüsszelbe is küldtünk egy lenyomatot. Mindenesetre az a véleményünk, hogy kívánatos lenne a tizedes rendszer továbbfejlesztésénél a munkatársak körét illetően egy felfrissítést végezni.

Újból megköszönöm fáradozását és maradtam kiváló tisztelettel

K. W. Bühner
főtitkár

Szabó Ervin — K. W. Bühnernek /Részletek/

Budapest, 1913. márc. 3.

Igen tisztelt Főtitkár Úr!

Csak most jutottam hozzá, hogy a tizedes rendszer 78-as (zenei) alosztályának átdolgozásáról véleményt mondjak. Előre kell bocsátanom, hogy a zene területén laikus vagyok, a zeneirodalmat nem ismerem, így a változtatások, kiegészítések és törlések szükségességéről vagy fölöslegességéről sem tudok véleményt mondani. Ezért olyan észrevételekre szorítkozom, amelyek a tizedes rendszer átdolgozásának általános elvi szempontjaira vonatkoznak.

Miután azt látom, hogy Ön a Manuel több főosztályát más számokkal jelzi, mint a Manuel, általánosságban előrebocsátom, hogy a brüsszeli urakkal megállapodtam, ilyen változtatásokat s egyéb bővítéseket pedig csak a legszükségesebb esetben szabad végrehajtani, bővítéseket pedig csak a még le nem foglalt számokkal, amelyekkel új osztályokat lehet kialakítani. Ezen túlmenően: a főosztályok differenciálásánál a gazdaságosság elvét kell érvényesíteni, arra törekedve, hogy a fogalmakat lehetőleg kevés számmal fejezzük ki. Végül: a számokat lehetőleg úgy kell kialakítani, hogy hosszúságukból az adott kérdés rangsorolására lehessen következtetni, ennek megfelelően a legáltalánosabb fogalmakat a legrövidebb számokkal kifejezni stb.

Úgy látom, hogy az Ön által valószínűleg nem ismert elveket az átdolgozásban nem mindig tartották szem előtt . . . Pl. azt látom, hogy Ön a tizedes osztályozás 78.124, szakjelzetét 78.15 –re változtatta, ezzel általánosabb fogalommal alakította . . . emiatt arra kényszerült, hogy a tizedes osztályozás 78.14 –es és 78.15 –ös szakjait áthelyezze . . . (stb.)

Feszülten várom, hogy Otlet úrnak mi lesz minderről a véleménye. Én magam eddig eljuttattam hozzá a 30 (szociológiai) és 31 (statisztikai) fejezeteket; a 32 (politikai szak) ezekben a napokban kerül postázásra . . .

Bármily további szolgálatra készen állok.

Szívélyesen üdvözlöm

Szabó Ervin

Walter Hofmann – Szabó Ervinhez

Lipcse, 1914. jan. 19.

Igen tisztelt Doktor Úr!

Meg szeretném köszönni Önnek, hogy munkatársát, Madzsar dr. urat hozzám küldte. Nagy öröm volt számomra, hogy szakmai kérdésekről ismét egy önálló, független és művelt kollégával folytathattam eszmecserét.

Madzsar dr. úr talán írt már Önnek a mi rendezésünkben készülő Nemzetközi Népművelési és Népművelési Kongresszus ügyében, amelyre 1914. szeptemberében Lipcsében kerül sor. Ha nem értesült volna róla, úgy a mellékelt nyomtatványok és iratok első tájékoztatást nyújtanak. Látni fogja belőlük, hogy az én külön tervemben Önt „A nyilvános könyvtárak és a fiatalság” c. téma előadójának javasoltam. Madzsar úr ugyan azt mondta, hogy Magyarországot illetően még alig lehet beszélni ilyen törekvésekről és hogy nem sok ilyen tapasztalatot szereztek. Én azt vettem ellene, hogy kívánatos lenne, ha meg tudakolnánk, milyen magatartást tanúsítanak e téren a haladó magyar könyvtáros körök, milyen megfontolásokból kellene kiindulni az első kísérleteknél és milyen gyakorlati lépéseket lehetne tenni ezek alapján. Egy nemzetközi kongresszuson fontosnak látszik, hogy ne csak a már kiművelt, sok esztendő tapasztalatokra támaszkodó intézményekről legyen szó, hanem áttekintést adjunk az egyes országok könyvtárügyének egyenlő, vagy egyenlőtlen fejlődéséről is. Erre azt válaszolta Madzsar úr, hogy ebből a szempontból Magyarországról is van mit mondani, és ő személyesen fog Önnel kapcsolatba lépni. Mivel azonban a dolog sürgős, ismét én magam írok Önnek és kérem, hogy baráti indítványomat jóindulatúan fogadja. Amennyiben nem tudná és nem akarná megtartani a referátumot, úgy javasoljon nekem alkalmas szakértőt, a legjobb lenne, ha előzőleg annak beleegyezését is biztosítaná. Ha nincs lehetősége, hogy gyors javaslatot tegyen, úgy járuljon hozzá, hogy a programban az Ön neve szerepeljen. Biztos lehet benne, ha Ön nem is tudná megtartani az előadást, úgy majd talál megfelelő személyt és semmi problémát nem okoz, ha a későbbi programokban Ön helyett helyettesét szerepeltetjük. Voltaképpen arról van szó, hogy első programiratainkban, amelyeket két héten belül szétküldünk, egy neves magyar személyiséget akarunk szerepeltetni. Az már nem lényeges, hogy az illető maga vállalja-e a fel-

adatot, vagy más alkalmas előadót keresünk. Személy szerint én természetesen melegen üdvözlém, ha Ön jönne el, és akkor ismét elbeszélgethetnénk a bennünket közösen érdeklő dolgokról.

Beleegyező és lehetőleg minél gyorsabb válaszát várja híve:

Walter Hofmann

Szabó Ervin — Walter Hofmannhoz

Budapest, 1915. jún. 23.

Nagyrabecsült, kedves Kollégám!

A háború messzi sodor bennünket egymástól, legalábbis igen ritkán jutunk kapcsolatba. Valószínűleg Önt és munkáját nem kevésbé hátráltatták az elmúlt év tragikus eseményei, mint engem és könyvtáramat. Terveinkből és elképzeléseinkből sok mindent nem valósíthatunk meg, sok mindent el kellett halasztani vagy tökéletlenül befejezni.

Emellett most rendezzük be 1.sz. fiókkönyvtárunkat, amely bizonyos mértékig mintája lesz a többieknek (jelenleg 3 további fiókállomásról tárgyalunk, egy 4. ősszel kezdi meg működését). Fiókjainkat német irodalommal is alaposan el szeretnénk látni, ehhez az Ön dresden-plaueni katalógusát akarjuk vezérfonalnak venni. Sajnos, egyetlen példányunk elkallódott, és a plaueniek sem tudják pótolni. Engedje meg, igen tisztelt Kollégám, hogy azt a szívességet kérjem Öntől, kézipéldányát rövid időre kölcsönözze nekünk.

A Zentralstelle kis röpiratai és katalógusai anyagát nemcsak nagyon szerencsésen válogatták meg, hanem esztétikai örömet is nyújtanak. Szeretném már közvetlen tapasztalatból megismerni a Zentralstellét. Talán ezen a nyáron menni fog a dolog. Azt tervezem, hogy Dresden-Loschwitzba kezelésre megyek (Möller dr. szanatóriuma), és akkor természetesen Lipcsébe is elmegyek. Ha valami hasonló helyet Lipcsében találnék, ez persze még kellemesebb lenne.

Szívből üdvözlöm Önt és kérem, hogy ezt feleségének is adja át.

Öszinte híve

Szabó Ervin

Walter Hofmann — Szabó Ervinhez

Lipcse, 1915. június 29.

Igen tisztelt Kolléga Úr,

A dresden-plaueni katalógust most nem küldöm. Egyfelől nem áll rendelkezésemre kézipéldány, másfelől ellenzem a jegyzék bármily célra való továbbítását. Teljesen elavultnak tartom. Én tudom a legjobban, hogyan keletkezett annak idején: nem annyira értékelés és anyagismeret, mint inkább hasonlítások és statisztikai számítások alapján. Ha olyan könyvtári jegyzéket kíván, amely elismerten gondos válogatás eredménye, úgy sürgősen ajánlom a brémai Bücherhalle fiókjának katalógusát. Címe: Dr. Heidenhain, Bremen, Oeffentliche Lesehalle, Angarikirchof.

Ha él ajánlatommal, nem fogok neheztelni, hogy Heidenhainnál, aki most, sajnos, az én ellenfeleim oldalán áll, az én javaslatomra hivatkozik.

Ha azonban mégis fontosnak tartja a régi dresden-plauen-i katalógust, úgy bizonyára magából Dresden-Plauen-ből szerezhetek Önnek egy példányt. A mi lipcsei Bücherhalle-katalógusainkat bizonyára ismeri, mégis küldök még egyet, amint megjelennek – sajnos lassanként jutunk odáig. Hiszem, hogy a szépirodalmi anyag kiválasztásánál jó alapul szolgál majd.

Rendkívül megörvendeztet, hogy nyáron egy időre Loschwitzban száll meg és akkor minket is felkeres Lipcsében. Persze jobban esne, ha közvetlenül Lipcse mellett lakna. De ha lenne is itt megfelelő szanatórium, alávaló dolog volna Önt a Drezda melletti loschwitz-i paradicsomból a lipcsei pusztaságba csalni. Én mindenesetre alkalmilag Drezdába megyek, esetleg feleségemmel együtt, s ha Ön egyszer Lipcsébe rándul át, én viszont Drezdába, úgy remélem, szászországi tartózkodásából nekem is jut majd kiadósan. Szívesen venném, ha rövidesen közölné, mikorra esik üdülése, mert egyéb nyári utazásaimat eszerint igazítanám.

Szívélyes levele arra bátorít, hogy egy számomra fontos ügyben forduljak Önhöz. Mellékelem kefelevonatban a mi Zentralstellénk füzet sorozatának 2. számát. Ha a kiadványról jó benyomása van, szabadon kérem Önt, ragadjon tollat s ha ideje engedi, használja azt ki munkánk javára.

Igen fontos lenne számunkra, ha a Frankfurter Zeitungban egy szakértő, független és hozzánk csupán a komoly hivatástudat szempontjából kapcsolódó személyiség foglalkozna a kiadvánnyal. Az Ön részéről talán az Archiv für Sozialwissenschaft is szóba jöhetne. Nem fordulnánk Önhöz, tisztelt kollégám ezzel a javaslattal, ha ellenfeleink a háború dacára is – felettébb elfogultan, nyíltan és burkoltan nem folytatnák ellenünk küzdelmüket. Ilyen körülmények között kézenfekvő, hogy kiadványaink megtárgyalását nem akarjuk teljesen ellenfeleinkre hagyni, hanem azok is nyilvánosan kiállnak, akik ismernek belőle valamit. Azt hiszem, Ön is meggyőződött róla, nem arról van szó, mintha egymást kölcsönösen magasztaló szerzők társaságát akarnánk megalapítani, hanem az a célunk, hogy a közvéleményt tárgyilagosan felvilágosítsuk: miről van szó, kik vagyunk és mit akarunk.

Amennyiben hajlandó indítványomat elfogadni, úgy lekötelezne kimerítő válaszával. És számomra előnyösebb lenne, ha közölné, mikor juttatja el ismertetését a Frankfurter Zeitungnak, nehogy tiszteletpéldányt küldjek a lapnak, s azt másnak adják ki ismertetésre. Ha nem tudna eleget tenni kérésemnek, talán mondanom sem kell, akkor is ugyanolyan örömmel nézek elébe kilátásba helyezett találkozásunknak.

Szívélyes üdvözléssel hívé

Walter Hofmann

Szabó Ervin — Artur Heidenhainhoz (Bremen)

1915. július [10?]

Igen tisztelt Kolléga Úr,

Éppen most rendezzük be 1.sz. fiókkönyvtárunkat, amelyet német irodalommal is ellátunk, ehhez útmutatásként az egyik elismert német könyvtári címjegyzéket szeretnénk felhasználni. Eredetileg a dresden-plaueni katalógusra gondoltam, de Hofmann kolléga eltanácsolt, helyett Önt ajánlotta, illetve az Ön jegyzékének használatát. Nekünk azonban csak az 1910-es kiadvány van birtokunkban, s nem szívesen használnám ezt az egyetlen példányt feldolgozásra. Szabadjon ezért két további példányt kérem, 3 három további az esetleges pótgjegyzékekből.

Fogadja igen tisztelt Kolléga Úr hálám és nagyrabecsülésem kifejezését

Szabó Ervin

a Városi Könyvtár igazgatója

Igen tisztelt Igazgató Úr,

Kérem szíves elnézését, mert kívánságának nem tudok maradéktalanul eleget tenni. Az 1910- es katalógussal ugyanis takarékoskodnunk kell, kevés a példányunk, belátható időn belül nem tudjuk újranyomtatni. A pótlásokat sem nyomathattuk ki. A mulasztás oka, hogy könyvtárunkat egyesület tartja fenn, semmilyen közvetett támogatást nem kap s a háború kitörése óta minden elkerülhető kiadásról le kell mondanunk. Nincs biztos anyagi fedezetünk, a jómódú emberek nagylelkűségére támaszkodunk. Amíg azonban a háború tart, azok feleslegüket fontosabb célokra fordítják. Itt havonta 300.000 –340.000 márkát gyűjtenek a Vöröskereszt számára, noha 11 hónap óta szünetel Brema tengerentúli kereskedelme.

Ezért csak egyetlen példányt küldök központunk katalógusából. Viszont fiókunk új katalógusából háromat küldök. Ennek nyomása még a háború előtt kezdődött és ezért, bár lassan, befejezték. A válogatás népszerű és szigorúbb, mint a nagyobb katalógusé volt.

Ha szolgálatot teszek Önnek, úgy összeállíthatok egy jegyzéket a legjobb német prózai írásokból néhány vonzó életrajzból és hasonlókból, amelyek a szélesebb közönség számára 1911–1915 között jelentek meg. Úgy hiszem, hogy fiókállomása részére ilyen német irodalmat kíván, de bármily más felvilágosítással is szolgálhatok.

Sajnálom, hogy nem tudtam mindenben rendelkezésére állni és maradok

különleges tisztelettel

Artur Haidenhain

Szabó Ervin – Walter Hofmannak

[1915. július 10.]

Igen tisztelt Kolléga Úr,

Nagyon köszönöm a katalógust és a Brémára vonatkozó útmutatást. Úgy gondolom, mégis az Ön katalógusánál tartok ki. Kezdetben ez kielégít. Megköszönöm, ha még két példányt küld.

Köszönöm a kefelevonatot is. Természetesen minden fegyverbaráti szolgálatra készen állok. Június 29 -i levele azonban csak tegnapelőtt érkezett (jelenleg ennyi a Németországból jövő levelek menetideje). Miután pillanatnyilag egész szokatlanul igénybe vagyok véve (3 hete Madzsar dr. is bevonult, vele együtt a személyzet negyedrésze hiányzik), ezért az ismertetés nehezen érkezik el (július) 20 -ig Frankfurtba. Ez Önnek már késő. Ezenkívül a Frankfurterhez semmi kapcsolatom nincs, s a cikket Önnek kell továbbítani. Viszont annak, hogy az Archívba írjak ismertetést, nincs semmi akadálya.

Ha Loschwitzba megyek, így ez legkorábban e hó utolsó hetében esedékes. Igen örülnék, ha ügyeit ennek megfelelően rendezné.

Szívélyes üdvözetem Önnek és feleségének

Őszinte híve

Szabó Ervin

Szabó Ervin – Walter Hofmannhoz

1915. július 17.

Igen tisztelt Kolléga Úr,

Tegnap igen elfoglalt voltam s csak ma indokolhatom meg táviratomat. Amikor tegnapelőtt az ismertetést írtam, természetesen szükségét éreztem annak, hogy állást foglaljak az Ön és ellenfelei közötti vi-

tában. Hogy emlékezetemet felfrissítem, elővettem a két év előtti probléma anyagát és belelapoztam a Büchereifragenba is,eközben három szempont alakult ki előttem:

1. hogy mint korábban, úgy továbbra is az Ön által kifejtett alapelvek, különösen azok későbbi megfogalmazásai mellett tartok ki.
2. hogy saját gyakorlatomban mégis, egyfelől ezerféle külső akadály és a munkatársak szellemi – erkölcsi elégtelensége miatt, másfelől az általam vezetett intézmény jogi és politikai helyzete folytán, amelyek következtében bizonyos számszerű eredményeknek nagyobb jelentőséget kényszerülök tulajdonítani, az Ön ellenfeleinek is engedményeket teszek.
3. a vita, mint ezt most a polémia újabb tanulmányozása után látom, a fogalmak legélesebb tisztázása alapján, rendkívüli élességgel folyik. Ezért anélkül, hogy saját álláspontomat ne ugyanolyan élesen és világosan fogalmazzam meg, nincs jogom nyilvánosan felszólalni.

Ilyen gyorsasággal akkor sem tehetem, ha tízszer annyi szabadidőm lenne, mint jelenleg, s ha kevésbé lennék tisztában logikai készségem és tisztánlátásom hiányaival, mint ahogy ez jelen pillanatban egy szanatóriumi kezelés előtt nálam fennáll.

Így hát nem egyeztethető össze lelkiismeretemmel, hogy a dolgot elsiessen; bizonyos vagyok benne, hogy Ön, nagyrabecsült kollégám, aki annyira érzékeny a meggyőződése és elvei elleni legcsekélyebb támadásokra, az Ön túlzó lelkiismeretességével és könyörtelen őszinteségével meg fogja érteni ezt és nem hanyagolja el a számomra oly becses baráti kapcsolatokat.

Hálás vagyok Önnek, hogy az eset kapcsán szellemi állapotom hiányaira rámutathattam, s amint lehet, maradéktalanul tisztázom helyzetemet. Addig is kérem, higgye el, hogy elvi rokonság fűz Önhöz.

Üdvözlettel öszinte híve

Szabó Ervin

Walter Hofmann — Szabó Ervinnek

Lipcse, 1916. május 1.

Kedves, tisztelt Kolléga Úr,

Valóban szép meglepetés!* S nem titkolom, hogy számomra ez a kiadvány ilyen keretek között és nem kedvezőtlen végkövetkeztetésével személyes, de toborzó hatását várva „politikai” örömet is jelent. Mindenekelőtt mégis annak örülök, hogy önnek a mi „Szépirodalom” című katalógusunk különösen tetszik. Ez az én kedvenc gyermekem. A műszaki, a természettudományi és az I. számú szépirodalmi katalógusunk azt mutatja, hogy munkánkat nem lehet a „kölcsonzési pedagógia”-val („Ausleihpädagogik”) jellemezni, hanem az a könyvtár minden pontján átgondolt, differenciált és aprólékos munka eszméjére épül, s ez különösen Lipcsét jellemzi. A II. számú szépirodalmi jegyzékben kifejezésre jut egy olyan törekvésem, amelyről eddigi munkáimban keveset szóltam. Ha ismét Lipcsébe vetődik, megmutatom a rengeteg vázlatot, amelyek ezt a jegyzéket, akárcsak a többi, megelőzték.

A sorozat 2- es füzete feleségem képesítési dolgozata, ezt Ön pillanatnyilag elfeledte.

* Szabó Ervin ösztönzésére munkatársa, Dienes László „Walter Hofmann könyvtári törekvései” címen írt egy terjedelmes tanulmányt, amely 1916. áprilisában jelent meg a Közhalmi Béla szerkesztette „Könyvtári füzetek” c. sorozat 1.számaként Szabó Ervin előszavával. Ennek a tanulmánynak és a hozzá mellékelt német kivonatnak az érkezését nyugtázta fenti levelében Walter Hofmann.

Most én is a legszorosabb kapcsolatba kerülök a háborúval. A háborús könyvtárakkal való munka itt Lipcsében befejeződött, ezért a következő szerdán, mint tartalékos népfelkelőnek be kell vonulnom. Egészségi állapotom tűrhető, humorom nem fog cserbenhagyni, és ez így is marad. E pillanatban ismét legszívélyesebb, legőszintébb üdvözetemet küldöm Önnek

az Ön

Walter Hofmannja

Szabó Ervin — Walter Hofmannhoz

Budapest, 1916. május 13.

Igen tisztelt kedves Kollega,

Nagyon örülök, hogy kellemes meglepetéssel szolgálhattam. Sorozatunkat szándékosan az Ön nevével indítottuk, ugyanis törekvéseinek népszerűsítése véleményem szerint alkalmas az eszmék és célkitűzések tisztázására és Németországban is választóvíz szerepét töltheti be azok között, akik felületes, illetve, akik intenzív könyvtárpolitikát folytatnak.

Szívesen gondoskodunk a füzetek szétküldéséről és az összes címzetteknek a mű rövid vázlatát és a tartalomjegyzék fordítását is mellékeljük. Harnack igazgatónak magam fogok írni.

Megtisztelő ajánlatát a füzet* fordítására és közreadására természetesen nagy örömmel fogadjuk. A fordítást a szerző és felesége végzi, de kérjük, hogy nyomdába adás előtt nézzék át. Igyekezzünk mielőbb elkészíteni a kéziratot.

Örülnek, ha a két sorozat közötti kölcsönösséget továbbépítenék. Programunkban a sajátosan magyar viszonyokat érintő munkákon kívül fordításra alkalmasak is vannak, így egy füzet a tizedes rendszerről.

Madzsar dr., akit Ön már ismer, júniusban néhány hetet szeretne tölteni Möller szanatóriumában és ez alkalommal Lipcsébe is átrándul és remélem, hogy ha uniformisban lesz is Ön, de mint könyvtáros a könyvtárossal, esetleg a tábori könyvtárakban találkozhatnak.

Szívélyes üdvölettel

Szabó Ervin

Szabó Ervin — Adolf Harnacknak

1916. május 12.

Adolf Harnacknak [a berlini királyi könyvtár igazgatójának]
Excellenciás Uram,

Szabadjon a Városi Könyvtár hivatalnokai által kiadott Könyvtári Füzetek első számát Önnek, aki a tudományos és népkönyvtárak együttműködésének sok éven át szószólója volt, tisztelettel megköszönöm. Úgy gondolom, hogy Walter Hofmann könyvtárpolitikai törekvései érdeklik Önt.

Kiadványunk bizonyítéka annak, hogy milyen kedvező fogadtatásban részesül egy kimagasló német könyvtáros munkája Magyarországon.

Kitüntető tisztelettel

Szabó Ervin
könyvtárigazgató

*Ti. Dienes fentebb említett tanulmánya.

Tisztelt Kollega Úr,

Legszívélyesebb köszönetem azért a baráti módért, amellyel Ön kissé bátor és távolba törő kezdeményezéseimet fogadta. Mellékelek egy pótlást néhány olyan személyiségről, akiknek a füzet megküldése hasznos volna.

Örülök, hogy a fordítás ügye olyan egyszerűen és jól megoldódik. A revíziót szívesen elvégzem, bizonyára nem lesz haszontalan.

Nagyra értékelem közlését, mely szerint a tizedes rendszerről kíván hozni egy füzetet, amelyet majd mi fordításban beiktatunk sorozatunkba. Éppen erre van szükségünk! Minél hamarabb érkezik, annál jobb.

A német Volksbüchereibewegung (népkönyvtári mozgalom) fejlődése most viharos és érdekes szakaszához érkezett. Tegnap Weimarban egy istenien szép vasárnapon megalapítottuk a német központi népművelő hálózatok szövetségét, az osztrákokat is beleértve és olyan férfiak élénk részvételével, mint Ludo Hartmann Bécsből. A szövetségnek sok feladata van, nem feladata a német népkönyvtári mozgalmon belüli gátló erőket leküzdeni, de valószínűleg az lesz a hatása, hogy az urak által a mozgalom útjába állított fák nem nőnek majd az égig. De éppen most szükséges az eszmét képviselő emberek további munkálkodása és ezért örülök a „munkaközösségnek” könyvtáraink között. A mi Zentralstellénk nagy nyeresége, hogy sorozatunkban olyan jó munkákat is közlünk, amelyek nem tőlem erednek.

Őszintén örülök Madzsar úr látogatásának. Kérem lehetőleg mihamarabb jelezze itt tartózkodása idejét. Valószínűleg Drezdában és Lipcsében találkozhatunk.

Rövidesen megjelenik a „Kunstwart”-ban egy nagyobb cikkem „Buch und Volk und volkstümliche Bibliothek” címen, felhívom rá az Ön figyelmét. Választ fog találni benne az előző évben nekem feltett kérdéseire. A polémia kerülésével határolom el magamat a Sulz-Ladewig-Ackerknecht-féle irányzattól. A cikk egy nagyobb munka része, amely kiadványsorozatunk füzeteként fog megjelenni és amely az Ön sorozatának is egyik fülete lehet.

Befejezem és szívélyesen üdvözlöm

az Ön

Walter Hofmannja

Utóirat. A tábori könyvtáraktól ismét kikértek, így jelenleg békés munkával védelmezhetem a német érdekeket. — Még ma írok Dienes úrnak. Nem szívesen teszem szóvá mindjárt az első alkalommal a fordítás tiszteletdíjának ügyét: talán Ön veszi kézbe a dolog rendezését. Mindenesetre nem szeretném, ha olyan benyomása lenne, mintha a fáradságos fordítást ingyenesen akarnánk felhasználni.

Szabó Ervin — W. Hofmannak

1916. május 27.

Igen tisztelt Kolléga Úr,

Tegnap levelet kaptam Adolf Harnack titkos tanácsostól, a következő szöveggel: „A könyvtárügyet érintő baráti küldeményért lekötőlező hálámat fejezem ki. Örülök, hogy egy német könyvtáros munkássága a baráti Magyarországon ilyen kedvező fogadtatásban részesül.”

Örömmel közölhetem, hogy a füzetekből 108 példányt könyvtári kötésben már elküldtünk, ennek költsége 118.50 korona.

Madzsar dr. június 1-én vagy 2-án érkezik Drezdába, címe: Möller's Sanatorium, Dresden -Loschwitz. Egyébként érkezéséről tájékoztatja Önt.

Szívélyes üdvözlettel

Szabó Ervin
igazgató

Szabó Ervin — Walter Hofmannak

1916. szeptember 15.

Igen tisztelt Kolléga Úr,

Talán emlékszik, hogy 1. fiókkönyvtárunk német regényirodalmát a Städtische Bücherhallen zu Leipzig számára összeállított katalógusa alapján válogattuk össze. A mostani nehéz viszonyok sajnos nem tették lehetővé, hogy nyomtatott katalógust adjunk ki. Mivel más magyar katalógusok összeállítása még hosszú ideig igénybe fog venni bennünket, ezért úgy gondoltam, hogy egyelőre az Ön katalógusát adjuk olvasóink kezébe. Ha elvileg nem ellenzi tisztelt Kollégám, úgy legyen szíves értesítsen, vajon a Schöne Litteratur [Szépirodalom] I.c. füzetből 200 -300 példányt át tud engedni nekünk, és milyen áron. Nekünk csak a címlapot kellene átragasztani. Természetesen a katalógus eredetét és ideiglenes jellegét feltüntetnénk.

Szívélyes választát várja híve

Szabó Ervin
igazgató

Walter Hofmann — Szabó Ervinhez

Lipcsé, 1916. december 9.

Szívélyes köszönetem utolsó kedves leveléért és a beleegyezéséért. Az ügyre még visszatérek. Ma óvatosságból még egyszer megküldöm a katalógus revízióját. Kérem, esetleges korrektúráit tintával oly világosan vezesse rá, hogy az utolsó revíziónál olvasni tudjuk. Ugyanezen okból kérem, hogy minden más írásmódra való adatot világosan és félreérthetetlenül írjon le. Nagyon sajnálom, hogy a katalógus készítése olyan vontatott, de a nyomdákkal itt Lipcsében sem kezdhünk semmit. A magunk részéről mindig gondosan jártunk el. A revíziós levonatot két példányban két borítékban küldöm.

Szívélyes üdvözlettel az Ön

Walter Hofmannja

Szabó Ervin — Walter Hofmannak

1917. február 16.

Igen tisztelt Kolléga Úr,

A meggyőződés dacára, hogy Önt csak katonai szolgálata akadályozta, mégis arra kényszerülök, hogy érdeklődjek a kérdéses katalógus ügyében. Ön értheti meg a leginkább, hogy a katalógus hiánya megbénítja munkánkat. Ezért kérem, hogy sürgesse meg a nyomdát.

Öszinte üdvözlettel

Szabó Ervin

Lipscse, 1917. szept. 1.

Igen tisztelt Doktor Úr!

Tisztelettel mellékeljük az Önnek szóló meghívót a mi Zentralstellénk ez év szeptemberében tartandó értekezletére. A háború kitörése miatt ez az első gyűlésünk az alapítás óta, és azzal a várákozással nézünk a dolgok elébe, hogy a tárgyalások fontossága miatt valamennyi tisztelt rendkívüli tagunk, a helyzet okozta nehézségek ellenére, személyesen fog megjelenni, és így szept. 28 -án Lipcsében Önt is üdvözölhetjük.

Kiváló tisztelettel a
Zentralstelle für Volkstümliches Büchereiwesen

Walter Hoffmann

Szabó Ervin – a Zentralstelle für Volkstümliches Büchereiwesen -nek

1917. szept. 13.

Elégedetten értesültem a szeptember 27- i ülésre való meghívásomról, arról, hogy a nehéz viszonyok ellenére a népkönyvtárak ügyét előbbre akarjuk vinni. Bármilyen szívesen fogadnék is ösztönzéseket, s ami még sürgősebb lenne, biztatásokat a jövőre –, sajnos jelenleg lehetetlen könyvtáramat itthagyni, mivel helyettesem, Madzsar dr. legnagyobb sajnálatomra kilép a könyvtári szolgálatból. Így hát csupán legmelegebb üdvözlétemet küldhetem és kívánságomat az ülés sikeréhez.

Őszinte híve

Szabó Ervin
a budapesti Városi Könyvtár
igazgatója

Walter Hofmann – Szabó Ervinhez

Lipscse, 1917. okt. 20.

Igen tisztelt Kolléga Úr!

Körülbelül egy évvel ezelőtt úgy nyilatkozott, hogy kész az általunk alapított Die Bücherhalle c. folyóirat szerkesztőbizottságába belépni. Akkoriban megállapodtunk abban, hogy Önnek nem kell aktív szerkesztőmunkát végeznie, hanem mint ellenőrző és tanácsadó áll mellettünk. Akkor katonai szolgálatom miatt le kellett mondanom folyóiratalapítási tervemről, de most már odáig jutottunk, hogy valóra válthatjuk tervünket. A folyóirat főként a gyakorlati munkával kapcsolatos közleményeket fogja tartalmazni, szépirodalmat illetően viszont, bár más formában, azt nyújtja, amit a tudományos irodalomban egy irodalmi kalauz teljesít. Megjegyzésem ennek kapcsán, hogy szakkörökben kitűnően alakul az irodalmi kalauz ügye. Egyre több könyvtár csatlakozik körünkhöz, közöttük egész sor olyan intézmény, amely eddig elutasítóan viselkedett velünk szemben és emellett ezek a nagyobb könyvgyűjtemények évi 100 márka beszerzési keretet fizetnek. Az irodalmi útmutató arculatáról a mellékelt vázlatban talál közelebbi adatokat, ugyanott, a folyóirat bevezetésében néhány adatot a vállalkozás egészéről és arról, mennyiben határoljuk el az egyéb feladatoktól. Nagyon hálás lennék, ha lehetőleg részletesen közölné, hogy Ön még mindig hajlandó nevével csatlakozni, és ezáltal már előzetesen barátokat szerezni a folyóiratnak. Nagyon remélem, hogy ez a helyzet áll fenn.

Szívélyesen üdvözli őszinte híve

Walter Hofmann

Igen tisztelt Kolléga Úr,

Lelkiismeretfurdalással ugyan, de a jó ügynek nem akarok útjába állni. Ha minden várakozásom ellenére elősegítem ezt az ügyet — ennek igazán csak örülhetek.

Irigylem bátorságát. Egy időre biztosítva látja magát? Beosztása lehetővé teszi, hogy érdemes dolgokkal foglalkozzon?

A „Besprechungsführer” [irodalmi kalauz] nagyon jó. Alig néhány napja úgy döntöttünk, hogy cédulakatalógust állítunk fel belőle.

Csak ez a rettenetes tördelés! Remélem, le fog róla mondani. Mi, külföldiek, kifecamítjuk szemünket olvasás közben.

November elején Bernbe utazom a nemzetközi tanulmány- kongresszusra.

Öszinte és szívélyes üdvözetem mindkettőjüknek

az Ön

Szabó Ervine

Szabó Ervin — Constantin Nörrenberghez

1916. június 15.

Igen tisztelt Kolléga Úr,

Tökéletesen megértem, hogy Hofmann gyakran kíméletlen bírálata jogos érzékenységet sért. De amennyire én magam nem mindenben értek egyet Hofmannal, ugyanúgy nem zárkozhatom el néhány, a problémákat megoldó, újításra és finomításra ösztönző kezdeményezése elől. Mivel pedig az ő bírálatának személyes élet külföldön nem érzékelik, nem riadtam vissza, hogy ezt kifejezésre juttassam. De semmi sincs tőlem távolabb, mint az a gondolat, hogy ne találják tanulságos elemeket az összes német irányzatokban.

A füzet egyébként rövidesen németül is megjelenik. Azt az indítványt, hogy a magyar kiadványokhoz valamilyen nyugat-európai nyelven kivonatot mellékeljünk, már ismételt felvetették. Remélem, hogy a most kialakuló kulturális kapcsolatok szorosabbá válnak. A füzet sorozat további számaival már erre törekszem. Ez az a kérdés, amellyel a „közép-európai” [Utalás a háború alatti „Mitteleuropa-tervre” — Szerk. megj.] könyvtárosoknak foglalkozni kellene. Mint a „Mitteleuropa” eszme híve, bár Naumann [az elmélet kidolgozója. — Szerk. megj.] ellenfele, szívesen csatlakozom egy ilyen jellegű folyóirathoz.

A Bücherhalléhoz hasonló orgánummal már többször kísérleteztek, de sikertelenül. A hetenkénti fordításoknál hibák csúsznak be.

Érdeklődését szívőből köszönöm és magasra értékelem.

Tisztelettel az Ön

Szabó Ervine

BUDAPEST -GYŰJTEMÉNY

1914 óta a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest -gyűjteménye, mint önálló részleg, állományában és létszámában sokat fejlődött. (1) A számszerű növekedés mellett egyértelműen tisztázódtak a feladatok, amelyeket az ország legnagyobb - zömében nyomtatott dokumentumokat gyűjtő - helytörténeti gyűjteményének végeznie kell. (2)

Az állomány gyűjtése és a profil kialakítása az önállóvá válás idején meghatározott elvek szerint történt és annak kialakításában, valamint néhány budapesti téma irodalmának feltárásában az elődöknek vitathatatlan érdemeik voltak.

A város történetének irodalmát a két világháború közt a Budapest -gyűjtemény dolgozói adták közre. Ebben az időben jelent meg Aquincum -, a pesti és budai gyógyfürdők és gyógyforrások -, Buda és Pest 1686 -os visszavívásának -, Buda és Pest a szabadságharc idején... bibliográfiai összeállítása.

Az ő érdemük, hogy a már korábban is gazdag, ritka becsű kiadványok számát, a 16. és 17. századi történelmi eseményeket tárgyaló latin, német, olasz stb. nyelvű forrásanyagokat, valamint a 15. századi könyvritkaságok számát gyarapították. (3)

Ugyancsak az ő érdemük, hogy a fővárosi vonatkozású nyomtatványokat mindenkor igyekeztek lehetőleg teljességre törekedve beszerezni és a gyorsan szaporodó állományon belül mind formai, mind tartalmi jegyek alapján kisebb egységeket kialakítani.

A Budapest -gyűjtemény feladata az évtizedek során sokat módosult. Más volt a követelmény a megalakulás után, más az 1920 -as, 1930 -as években és természetesen más 1945 után, amikor a társadalmi -politikai változásokkal egyidejűleg sokrétűbb és határozottabb lett a gyűjtemény tevékenysége. A korábban elsősorban történelmi profilú állomány tematikus gazdagítása mellett belátható közelségbe került annak a lehetősége, hogy az évtizedek alatt gyűjtött tapasztalatokat a fővárosi és vidéki könyvtári hálózatnak átadja.

Az anyag feltárásának szándékáról régi cédulákban maradt kartotékok árulkodnak. Előkerültek a Budapest Története Bibliográfia és a képkatalógus kezdetleges cédulái. A nagy vállalkozásokhoz azonban nem volt kellően felkészült munkatársi gárda, így a töredéknyi munkák folytatására és befejezésére csak az 1954 -ben, a Fővárosi Tanács által anyagilag és létszámában is megerősített osztály tudott vállalkozni. (4) A jól szervezett osztály ekkor már nem csupán a százezer tételes bibliográfia kiegészítését és szerkesztését végezhetette el, hanem emellett máig is használható több ezer tételes bibliográfiai összeállításokat készített. 1959-60 -ban adták közre a Budapest a Tanácsköztársaság idején..., Budapest munkásmozgalma 1919-1945 és Budapest szocialista fejlődése 1945-1959 c. cikkbibliográfiákat.

Az alábbiakban nem a gyűjtemény történetének áttekintése a cél, hisz az a korábbi tanulmányokban és a könyvtár történetéről szóló könyvben már megtörtént. (5) Ehelyett hasznosabb lesz a gyűjtemény mai állapotának, állományának, a könyvek és más dokumentumok elhelyezésének a bemutatása, a feltáró munka részletezése, az állomány megóvására tett erőfeszítések, személyzeti helyzet, valamint a közeli és távoli tervek ismertetése.

A gyűjtemény feladata

A főváros irodalmának teljességre törekvő gyűjtése, szakszerű tárolása és a kutatást szolgáló feltárása elsődleges *tudományos feladat*. Az anyag teljessé tétele önmagában is nagy erőfeszítéseket kíván, a beszerzett dokumentumok sokoldalú feltárása még inkább. A feldolgozó munka módszeréről szól részben a „Feltárás”, részben a „Kiadványok” című bekezdés.

A gyűjtemény *közművelődési feladata* a tájékoztatás, a propagandamunka, ajánló bibliográfiák készítése, a helytörténeti ismeretterjesztés, a honismereti mozgalom, az iskolai oktatás támogatása, a foglalkozás közművelődési érdeklődésű olvasókkal, a rádió, a televízió, a filmgyártás, a könyvkiadók, a sajtó munkatársainak nyújtott szolgáltatás.

Mint az ország legnagyobb és legrégebben működő könyvtári helytörténeti gyűjteménye – különösen az 1952-es MT határozat, valamint az azóta megjelent könyvtári vonatkozású törvények szellemében – a helyismereti feladatok ellátására kötelezett városi és megyei könyvtáraknak *módszertani* segítséget nyújt.

Módszertani tevékenységét a Könyvtártudományi és Módszertani Központtal egybehangoltan végzi.

Támogatja a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatában a közművelődési szinten működő helyismereti gyűjtemények kialakítását.

A megyei könyvtárak helyismereti gyűjteményeinek kialakításában, állományuk feltárásában, helyismereti vonatkozású kiadványaik szerkesztésében és lektorálásában a Budapest-gyűjtemény dolgozói korábban is sokat segítettek. Az osztály munkatársai az országos helytörténeti és helyismereti értekezleteken, konzultációkon részt vettek és a vidéki könyvtárak munkáját meghatározó vitáknak is részesei voltak.

A gyűjtemény az itt található *közigazgatási*, városfejlesztési, városgazdasági, statisztikai vonatkozású dokumentumok gyűjtésével és feltárásával a városvezetés tervező, elemző, döntéshozó munkájához szakirodalmi bázisul szolgál, másrészt segítheti a várospolitikai célkitűzések megismertetését és népszerűsítését.

Az állomány

Az 1976. év végén 60.000 kötet könyv, folyóirat és kb. 300 ezer darab aprónyomtatvány, plakát, fénykép képezi a gyűjtemény állományát. Ennek kétségtelenül legjelentősebb része a *könyvanyag*, amely a régi Pest, Buda és Óbuda, valamint a peremtelepülések történetét, földrajzi, gazdasági, társadalmi, politikai, kulturális stb. viszonyait leíró művekből áll. Az alapvető összefoglaló művek és résztanulmányok – a megjelenés helyétől és idejétől függetlenül – beszerzendők.

A könyvállomány jelentős része a 17. századtól napjainkig megjelent 3600 darab *kalendárium*; a gyűjtemény legkorábbi darabját 1616-ban nyomták (6). Az itt található egyik legrégebb magyar nyelvű kalendárium 1664-ben jelent meg (7), amelyben Zrínyi Miklós hadjárata, életére és halálának körülményeire való korabeli bejegyzések találhatók.

A kalendárium információs értéke különösen a 17. és 18. században jelentős, amikor még újságot és minden egyéb hírközlő eszközt helyettesített, tehát a „tömegtájékoztatásnak” csaknem egyedüli eszköze volt. Igaz, a kalendárium tartalmában gyakran téves vagy felületes, mégis bizonyos témákhoz nélkülözhetetlen forrás. A néprajz, a népi életmód, a gazdálkodási szokások, a betegségek és népi orvoslások kutatója bennük gazdag tárházra talál. A vásárok, az országos, megyei és városi hatóságok és hivatalok ismertetését szinte hiánytalanul találjuk meg a kalendáriumokban. Mindmáig rejtve maradtak a kalendáriu-

mok korabeli bejegyzései, a helyi események, családi vonatkozású adatok, mezőgazdasági munkamódszerek, árak és bérek, gyógymódok, étel- és konzerválási receptek stb. leírásai. Ezekben szinte jelentősebb információk értékei találhatók, mint a nyomtatott részekben. Művelődéstörténeti kutatóink mindezen adatok föltárásával még adósak, mert a kalendáriumok elemzését csupán néhány kisebb tanulmányban kísérelték meg. (8)

Jól rendezett és megközelítően teljes a fővárosi iskolák, egyetemek és más oktatási intézmények értesítőiből, órarendjeiből, évkönyveiből álló gyűjtemény, amelyet elsőrendű forrásként használnak a város oktatásügyével foglalkozó kutatók, de gyakran az iskolai végzettség igazolásához is alapul szolgál.

Említésre méltó és sokat használt állományrészt képeznek az *almanachok, telefonkönyvek, címtárak, vállalati alapszabályok, jelentések* stb.

Nem hiányoznak a főváros költségvetési tervei, zárszámadásai, az ügyosztályi jelentések, egészségügyi, oktatási, gazdasági s egyéb tárgyú statisztikák sem.

Különösen gazdag és teljesnek mondható az 1920-as évektől 1945-ig megjelent városi kiadványok gyűjteménye, mert ebben az időben a Fővárosi Házinyomda minden termékét hiánytalanul eljuttatta a könyvtárnak. Sajnos, manapság a fővárosi üzemek, vállalatok vagy a fővárosi, illetve kerületi tanácsai szervek által nyomtatott vagy sokszorosított dokumentumokból megközelítő teljességű állományt sem lehet kialakítani, mert a főváros kezelésében működő nyomdák vagy sokszorosító üzemek jórészt nem szolgáltatják be a kötelezpéldányokat, s a közreadók sem küldik meg hivatalból azokat. Az így keletkezett hiányokért nem csupán a jövő kutatói, hanem a mai olvasók is joggal tehetnek szemrehányást.

A *szépirodalmi* állományrészt a városról, annak részeiről, a budapesti eseményekről, vagy neves személyiségekről szóló művek teszik ki. Ezek között a 18. (9) és 19. század elejéről származó forrásértékű alkotások is találhatók (10), amelyek az akkori várost, annak lakóit, a szokásokat stb. ismertetik. Megtalálhatók többek között Jókai Mór művei, amelyekben gyakran a kor leghitelesebb városleírását találjuk. (11) Krúdy Gyula műveiből nem csupán a város egyes részei, de a kor társadalmi élete, a főváros jellegzetes alakjai is rekonstruálhatók. Természetesen a gyűjteményhez tartoznak azok a verses és novella kötetek vagy regények is, amelyekben csupán a város egy-egy színfoltja, hangulati eleme, vagy az utca jellegzetes figurája ismerhető fel.

Az 1960-as években a szépirodalmi művek gyarapítása megszakadt, de szerencsére az így keletkezett hiány még pótolható.

Az 1849-ig megjelent pesti és budai nyomdatermékek – függetlenül attól, hogy várostörténeti adatokat tartalmaznak-e – mint *nyomdászattörténeti* dokumentumok tartoznak a gyűjteményhez. E részleg gyarapítása éveken át egyenletlenül történt, az itt keletkező hiányok pótlása igen nehéz. A kiegészítés részben vásárlás, nagyobb hányadában pedig az Országos Széchényi Könyvtár főlépéldány elosztásából történik.

Az állományban kezdettől fogva helyet kapnak a nem levéltári anyagnak, hanem könyvekhez hasonló forrásoknak minősülő *kéziratok*. Kéziratokkal a gyűjtemény korábban is gyarapodott és ma is vásárolja azokat. A korábban vásárolt kéziratok jelesebbjei között említhető Luprecht Ferenc *Historia Parochiae S. Annae...* c. parókiatörténete, amely a vízvárosi Szent Anna plébániatemplom történetére vonatkozó bejegyzéseket őrzi. Mezőssy László 1848-as huszártiszt naplója hasonló kiadásban is megjelent, a közeljövőben lát napvilágot Max Paur Felix 1830-as években keletkezett vázlatanyaga. Sok hasznos adatot tartalmaz egy városházi tisztviselő évtizedeken át vezetett naplója, de számos kiadásra szánt kéziratos tanulmány van még a gyűjteményben. Különösen gazdag a főváros egyes üzeleinek, intézményeinek történetét feltáró kézirataanyag. E kéziratos hivatásos vagy amatőr történészek írták, de nyomtatásban nem jelenhettek meg.

Folyóiratból és napilapból csak a „budapesti profilúak” kerülnek a gyűjteménybe, ezek mellett természetesen megtalálhatók azok a ma már ritkaságszámba menő 17. és 18. századi lapok, amelyek a korabeli Budáról és Pestről adnak hírt. A kutatók rendelkezésére áll többek között az *Europischer Mercurius*, a *Historischer und politischer Mercurius*, majd az ezeket követő német vagy latin nyelvű perio-

dikák. Hozzáférhető a Magyar Hírmondó (pozsonyi) a Magyar Kurir (bécsi) majd a reformkor számos hazai vagy külföldi kiadású irodalmi, társadalmi és politikai lapja.

Az 1860-as évek végén kiadott folyóiratok gyarapítása már válogatva történik. Az 1800-as évek második felétől kezdődően gyorsan szaporodó élcsepok csaknem hiánytalanul megtalálhatók.

A jelentős budapesti adatokat tartalmazó kurrens folyóiratok gyarapítása ma is gondosan történik. A művészeti, tudományos, gazdasági, iskolai, kerületi stb. lapok, folyóiratok többsége előfizetés útján kerül a gyűjteménybe.

Részben előfizetés útján, részben a kötelezpéldányból gyarapodik a több mint négyszáz féle újságból álló *üzemilap*-gyűjtemény.

35.000 darab a szöveges vagy illusztrált *plakátok* száma. Általában csak a budapesti vonatkozásúak találhatók meg, kivétel a tanácsköztársasági (12) és az első világháborús anyag, amelynek kiegészítése – a kialakult gyakorlat szerint – teljességre törekedve történik.

A napjainkban megjelenő plakátok elsősorban a kötelezpéldányból szerezhetők be, de szórványosan magángyűjtőktől is, akikről még mindig értékes dokumentumok kerülnek elő. Az évi plakátgyarapodás kb. 1500–2000 darab. Feltárásuk fényképkatalógussal történik, vagyis minden plakátról két darab 9x13 cm-es fénykép készül, amelyből az időrendi és szakkatalógus épül. A fényképek hátoldalán található a plakát néhány legfontosabb adata.

Az 1950-ig Pest megyéhez tartozó települések ún. *peremkerületi lapjai* csaknem teljesen hiányoznak a gyűjteményből, mert a korábbi gyűjtőköri kódex a gyűjtőterületet szigorúan Budapest akkori határain belül állapította meg. Ezek pótlása folyamatosan mikrofilmen történik.

A *kisnyomtatványok* egy része – kb. 6000 db – az úgynevezett „régí”, vagyis a nyomdák államosítása (1948) előtti időből való. A Szabó Ervin Könyvtárban használatos decimális rendszerben tárolt anyag további gyarapítása már csak szórványosan, magánosoktól történik. Különösen értékes a 2200 darab 1848-as kisnyomtatvány. (13)

Az 1948 után mind nagyobb mennyiségben megjelenő kisnyomtatványok szinte kizárólagosan a kötelezpéldány szolgáltatásból származnak és a szövegük, kiadójuk vagy szerzőjük alapján történik a kiválogatásuk. A várostörténeti információkat tartalmazó meghívók, tájékoztatók, reklámnyomtatványok, gyászjelentések stb. tárolása nyolc főcsoportban, azon belül időrendben történik.

Az új kisnyomtatványokból az évi gyarapodás átlag 9000 darab.

A gyűjtemény fontos része volt a több mint 600 darabból álló *metszet*-anyag, amelyet a gyűjtőköri leírás szellemében gondosan gyarapítottak. 1950-ben a felügyeleti szervek utasítására valamennyit a Budapesti Történeti Múzeumnak kellett átadni, ahol másod- és harmadpéldányként vették állományba. Ezzel az intézkedéssel nem csupán a Budapest-gyűjtemény állományába szervesen beépülő dokumentumgyűjteményt szakították ki, hanem az ott található 16., 17. századi könyvek egy részét is megcsonkították, ugyanis a korábban azokat illusztráló metszeteket is elvitték!

A gyűjteményben őrzött *térképek* (14) száma közel 700 darab. Ezek közt találhatók a nyomtatott várostérképek, közigazgatási, közlekedési és városépítési térképek, valamint városrendezési közműépítési vázlatok és tervrajzok. Különösen érdekesek a külföldi kiadású könyvekben a török-kori Pest-Budát ábrázoló illusztrációk, amelyekben egykorú térképmetszeteken! az 1686-ban ostromlott Buda védelmi rendszere, katonai erődtímenyei láthatók.

Akad néhány Magyarországot ábrázoló 16. századi térkép is. (15)

Említésre méltó Balla Antal (16) két darab – a Csepel-szigetet, illetve a Duna-Tisza közötti területet ábrázoló – kéziratos térképe vagy az 1810-ben megjelent Lipszky János (17) által készített térkép, amely évtizedeken át a pesti és budai térképészet alapja volt, sőt maga Hild János is felhasználta városrendezési tervéhez.

A reformkorban készült térképeken már magyar nyelvű feliratokat találunk. Közülük legbecsebb Tomola Ferdinánd és Carl Vasquez munkája.

Az idők folyamán elavult és csupán történeti értéket képviselő térképeket újabbak, modernebbek váltották fel. Pest-Buda korszerű felmérése is mindinkább időszérűvé vált. A háromszögeléssel, lejtme-

réssel történő nagyszabású munka 1868-ban indult meg. Pestet Doletsko Ferenc (18) és Halácsy Sándor, Budát Halácsy Sándor és Varsády Lipót térképezték fel. A gyűjteményben megtalálhatók a felmérések üvegre rajzolt szelvényeiről készült másolatok. Az 1880 -as és 1890 -es évekből származó térképeken a Fővárosi Közmunkák Tanácsa városrendező törekvéseit és eredményeit lehet nyomon követni. Bőségesen dokumentálják a Sugár út (Népköztársaság útja), a Nagykörút építését, a dunai rakpartok kiépítését és a régi Belváros rendezési tervét.

Az 1890 -es évekből vannak olyan közlekedési térképek, amelyeken együtt látható a lóvasút, a vilamosvasút, az omnibusz és a földalatti nyomvonal.

Az 1900 -as évek elejéről származó idegenforgalmi térképek mellett nagy számban vannak közigazgatási, városrendezési térképek. A legmodernebb nyomdatechnikával előállított dokumentumok és a mai városfejlődést reprezentáló munkatérképek is mind megtalálhatók. Nem csupán az önállóan megjelent térképek gyűjtése folyik, hanem a könyvekben és folyóiratokban található rejtett térképek feltárása is folyamatosan történik.

Fiatal, de igen gyorsan fejlődő részleg a *képgyűjtemény*, amelyben 50.000 fénykép található. Az eredeti felvételekből álló várostörténeti anyag csupán kis részében párhuzamos a képkatalógusban – folyóiratokból és egyéb nyomtatványokból – feltárt képekkel.

A gyűjtés 1957 -ben kezdődött meg és az állomány egy része magánosoktól, nagyobb hányada az MTI Fotószolgálattól származik. Abban az esetben, ha egy bizonyos városképi változás rögzítése sem magánosoktól, sem az MTI -től nem várható, külön megbízott fotós készíti el a szükséges képet. Az első óbudai szanálás előtt pl. a bontásra ítélt házakról felvételek készültek, amelyek ma már egyedülálló dokumentumai a régi városrésznek. A nagy gyűjtemény sok értékes fényképe között is különlegesen becsesek a Klösz György által készített felvételek (19), amelyek az 1800 -as évek végén és az 1900 -as évek elején készültek.

A fényképgyűjtemény anyagáról nem készül katalógus. A képeket három méret szerint tematikus csoportosításban tároljuk. A tematikus bontás jó, de nem teszi lehetővé valamennyi – a képen látható – információ feltárását.

Az olvasószolgálat tapasztalatai szerint a fényképgyűjtemény elsőrendű forrásanyag, amelynek használata nélkül elképzelhetetlen a városképi változás, életmód, viselettörténet stb. nyomon követése.

Az *újságszelvény* -állomány egyidős a Budapest -gyűjteménnyel. Gyűjtését már Szabó Ervin fontosnak ítélte és kötelezővé tette az 1867 -es kiegészítés után rohamosan fejlődő fővárosi vonatkozású sajtóinformációnak visszamenőleg történő összegyűjtését is. A mai gazdag újságkivágat -anyagnak a Fővárosi Levéltártól átvett (20) és néhány magángyűjtőtől vásárolt rész az alapja. Már az 1910 -es években működött a „Figyelő” szolgálat, amely a mai Sajtófigyelőhöz hasonló feladatot látott el. Természetesen a 20. század első évtizedeiben megjelenő lapok és folyóiratok számának növekedésével mind több lett az újságkivágat, amelynek ésszerű rendezését el kellett végezni. Az 1910 -es évek végére kialakult az egy-egy budapesti újságszelvény -gyűjtemény, amelynek gyűjtési elvein, feldolgozási és tárolási módszerein később alig kellett változtatni. Az ETO -rendszerben osztályozott és tárolt szelvénytömeg könnyen áttekinthető. A 60 -70.000 darabra tehető anyag fejlesztése ma is folyamatosan történik. A gyarapodás és feldolgozás ütemét a hetenként beérkező – 276 sajtótermékből kivágott és megküldött – szelvények mennyisége határozza meg. A lapkivágat gyűjteménynek kiküszöbölhetetlen hibája, hogy az első változatot a Sajtófigyelő munkatársai végzik eléggé önkényesen. Sok az általuk fölöslegesen küldött cikk, ugyanakkor sok hasznos cikk kivágása nem történik meg. Mivel egyelőre jobb megoldás nincs, változatlanul a Sajtófigyelő kedve és kénye szerint növekedik az állomány.

Sajnálatos módon a századeleji anyag igen gyorsan pusztul és a porladó állomány megőrzése, illetve tartósítása nagy gondot okoz.

Feltárás

A *betűrendes* és *szakkatalógus* mellett *földrajzi* katalógus is épül. A földrajzi katalógusban a feltárt anyag topográfiai rendezésben található, vagyis a nagyobb és kisebb fővárosi földrajzi egységek irodalmát keresők munkáját segíti. A feldolgozó munka eredményeképpen a *kartotékok egész rendszere* fejlődött ki.

A kartotékrendszerek segítségével a könyvekben és folyóiratokban megbúvó – és a katalógus által soha ki nem mutatható – részletek tematikus feltárása is lehetséges. Az újonnan beszerzett könyvek és a több mint 200 féle folyóirat szemlézéséből naprakészen megtalálható az az anyag, amely a hétköznapi bibliográfiának kiegészítése. Természetesen a gyűjtemény állományába nem kerülő, de budapesti adatokat tartalmazó folyóiratok és könyvek figyelése, azok adatainak kigyűjtése is folyamatosan megtörténik. A feldolgozásban a plakát – és kisnyomtatvány – állomány nem szerepel.

A Bibliográfia kiegészítését szolgáló kartotékanyag gyűjtése mellett készül a *képkatalógus*, amely a könyvekben, folyóiratokban vagy más nyomdatermékekben található metszetek, rajzok, fényképek stb. lelőhelyét és a képekre vonatkozó egyéb adatokat tartalmazza. Ez az első Budát ábrázoló fametszettől kezdve (Schedel krónika, 1493) a mai városképet, városrészt, vagy a főváros területén bármilyen objektumot, jelenetet, alakot stb. ábrázoló képek lelőhelye. A 60.000 tételből álló cédulaanyag tematikus elrendezése könnyen áttekinthető.

A képkatalógus gyűjtése is több évtizeddel korábban kezdődött, a feldolgozás szempontjai időről időre változtak, ezért a tekintélyes méretű tájékoztató eszközön mind többet kell javítani.

A bibliográfiai feltáró munka másik „mellékterméke” az *arckép-bibliográfia*, amely a fővároshoz – akár munkássága, akár születése jogán – kötődő neves személyiségek arcképének lelőhelyét közli.

Ugyancsak tekintélyes, több mint 30.000 darabból áll ma már az *életrajzi katalógus*, amely az előbb említett neves fővárosi személyiségek életrajzi adatait, méltatásait, nekrológjait tartalmazza.

Mindezekon kívül tovább fejlődik az *álnévlexikon*, az *eseménynaplár*, valamint a *szépirodalmi* művek budapesti vonatkozású részleteit bemutató katalógus.

Kiadványok

1975-ben indult a Budapesti Füzetek sorozat, amelyben a főváros mai életének, fejlődésének, kiemelkedően fontos, időszaki kérdéseinek ajánló bibliográfiái jelennek meg. A már kiadott és a jelenleg készülő füzetek a budapesti agglomeráció, a környezetvédelem, a főváros három- és öt éves tervei, a közműfejlesztés, az egészségügy, az ipartelepítés, az infrastrukturális fejlődés modern irodalmából adnak válogatást. A füzetek megjelentetésével régi Szabó Ervin-i hagyományt ébresztettünk újra, mert a Fővárosi Könyvtár az 1910-es években megjelentetett „Aktuális kérdések irodalma” c. sorozatában egy sor korabeli várospolitikai kérdéshez ajánlott irodalmat. (21)

A FSZEK Tanulmányok Új Sorozat-ban a sokat keresett és ma már ritkaságszámba menő forrásművek, illetve az osztály munkatársainak tanulmányai jelennek meg. Ebben a formában látott napvilágot Gaal György: Furkás Tamás... c. művének hasonmás kiadása, hozzákötve Zoltán József tanulmánya a reformkori Pest-Buda népi szórakozásáról vagy Mezösy László 1848-i levelek c. kéziratban őrzött naplójának betűhív kiadása. Igen sokat használt dokumentum Max Paur Felix német mérnöknek az 1830-as években készített rajzgyűjteménye, amelynek eredeti példányában található 121 pesti utcai alakot ábrázoló rajzából csak töredéknyi ismert. Ennek kiadása is indokolt, éppúgy, mint a 16., 17. századi forrásértékű várostörténeti dokumentumoké. Vitathatatlanul hasznos volt az 1495-ös kiadású, úgynevezett érvágó kalendárium kiadása, amelynek hasonmását a közgyűjteményeken kívül a hazai és külföldi orvostörténészek is egyértelmű elismeréssel fogadták.

Az osztály munkatársai által készített tanulmányok között szerepel Jókai Mór, Ady Endre, Krúdy Gyula Budapestje c. szöveggyűjtemény.

Olvasószolgálat

A tájékoztató- eszközök és az állomány sokszínűsége tette lehetővé az olvasók számszerű növekedését. A kutatók egy része állandó látogatónk, több éve kötődnek a gyűjteményhez, ahol tudományos vagy népszerűsítő műveken dolgoznak. A referensnapló szerint tudományos és ismeretterjesztő filmek és könyvek, tanulmányok, TV- műsorok, újság – és folyóiratcikkek egész sorának elkészítéséhez vették igénybe a gyűjtemény állományát.

Jó kapcsolat alakult ki a lapkiadókkal, szerkesztőségekkel, színházakkal, iskolákkal, múzeumokkal, valamint a tudományos és közművelődési, szakszervezeti stb. könyvtárakkal. Az olvasók között sok középiskolás diák és egyetemi hallgató található, de a honismereti mozgalom erősödésével növekedik a „közművelődési” szinten olvasók száma is.

Az 1973 -ban restaurált olvasóteremben (a volt Keleti Gyűjtemény helyisége) 20 olvasó számára van hely. A korábban ismertető tájékoztató eszközök (szak-, betűrendes és földrajzi katalógusok, valamint a kartotékrendszerű adatgyűjtemények) és a mintegy 1000 kötetes kézikönyvtár is itt található.

Állományvédelem

Az egész magyar könyvtári szakirodalomból hiányzik az állományvédelem normáinak kidolgozása, ezért szórványos „gyógyítgatások” történnek csupán, de a teljes állományt átfogó tervezés lehetetlen. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban is – mint általában – a kódexek, ősnymtatványok és egyéb ritka becsű dokumentumok védelme a leginkább megnyugtató. Ezen kívül azonban a könyvek hagyományos rendbentartása (kötetés, könyvapolás, tartósítás) nem kielégítő. A megelőző, ill. konzerváló lehetőségek teljesen hiányoznak. Közismert, hogy a napilapok és folyóiratok szinte az ország valamennyi könyvtárában egyszerre porladnak el. Az évszázadokat kiálló régi könyvek most a központi fűtés és az agyonszennyezett levegő korábban kerültek igazán veszélybe. Fölmérhetetlen pusztulás tanúi lehetünk és feltűnően kevés a megelőzésére tett erőfeszítés. Alig akad könyvtár, ahol megfelelőek a raktárak és lenne klímaberendezés. A Fővárosi Könyvtárban egyáltalán nincs, s a gyűjtemény állományának is elsősorban a száraz levegő az ellensége. A hathatós állománymegóvás egyik fontos része a restaurálás. A nagy értékű könyvek szinte mindegyik darabja gondos kezelésre és szakszerű javításra szorulna és ha e munka elvégzésére pénz kerülne is, szakember már alig akad. Országosan megfigyelhető az a furcsa helyzet, hogy a ritka becsű könyvek, kódexek, ősnymtatványok tömegesen pusztulnak és ezzel egyidőben alig szervezik, sőt jelentéktelenre szűkítik a restaurátorképzést.

Gyorsan pusztulnak az újságokhoz hasonló anyagú és állapotú plakátok és kisnyomtatványok is.

A lehetőségek figyelembevételével a legfontosabb megelőző védelmi munkák megkezdődtek. A ritka becsű bőrkötésű könyvek ápolása rendszeresen történik, a plakátok és kisnyomtatványok töredéknél már laminált, a 16., 17. századi ritkaságok egy részét restaurálták és minőségi kötéssel látták el.

1976 -ban megtörtént az állományvédelmi rendelet alapján a kötelező leltárellenőrzés is.

Személyzeti helyzet

1974 -ben a gyűjtemény csaknem teljesen új munkatársakkal folytatta működését. A napi munka folyamatos végzése mellett meg kellett ismerkedniük a rájuk bízott állománnyal, a tájékoztató eszközökkel, mindamellett új feladatokat vállaltak, és ki-ki érdeklődése szerint az állományhoz kapcsolódó kutató, illetve publikáló munkába kezdett.

Az osztály létszáma jelenleg 16 fő (osztályvezető, osztályvezető-helyettes, 11 tudományos munkatárs és könyvtáros, 3 raktárkezelő).

Tervek, elképzelések

A megnövekedett feladatokhoz a jövőben határozottabb szervezeti felépítésű és létszámban is alaposabban megerősített osztály szükséges. Az 1950 -es évek elején a Budapest Története Bibliográfia elkészítéséhez megerősített osztálynak egyéb feladata lényegesen kisebb volt, mint amit ma várnak tőle. Az új feladathoz viszont mindenképpen új munkaerők kellenek. A helytörténeti kutatás soha nem tapasztalt kedvező időszaka van kialakulóban, amikor a párt - és kormányprogramok is az ilyen irányú tevékenység fokozását kívánják. Ennek megfelelően kell a gyűjtemény tevékenységét szervezni.

A gyarapítást még tervszerűbbé és az állományt a lehető legteljesebbé kell tenni. Ennek érdekében jól szervezett figyelőszolgálatot kell kiépíteni. A hazai és külföldi közgyűjteményekben található fontos budapesti dokumentumok másolatait rövid időn belül be kell szerezni. Teljesebbé kell tenni a peremkerületi lapok és folyóiratok, valamint az üzemi lapok gyűjteményét.

Alapvetően megváltozik az állomány feltárása is. A korábban megjelent hétköztetes Budapest Története Bibliográfia kiegészítése, valamint az egyéb cédulákon szaporodó kartotékanyag, vagyis a főváros irodalmának és képanyagának sokrétű feltárása rendszeres szolgáltatássá válik.

Szervezettebbé és hatásosabbá kell tenni az állomány védelmét. Az egyszerű könyvkötéstől a legigényesebb restaurálásig minden lehetőséget meg kell teremteni, hogy a pótolhatatlan várostörténeti dokumentumok ne pusztuljanak tovább.

A kerületi hálózatban a közművelődési, helyismereti gyűjtemények kialakításához nagyobb segítséget kell adni. Ugyanakkor a megyei és városi könyvtárak hasonló tevékenységét részben kiadványokkal, részben a tapasztalatok átadásával kell támogatni.

Ki kell alakítani egy erős feldolgozó részleget, amelynek keretében a kisebb bibliográfiai sorozatok és a nagy várostörténeti bibliográfiák kiegészítései készülhetnek el.

Az anyag jobb feltárása érdekében önálló részleggé kell fejleszteni mind a fénykép, mind pedig a plakát- és kisnyomtatványtárat.

Berza László

Jegyzetek

1. Nyilas Márta: A Budapest -gyűjtemény könyvtári feladatai. = FSZEK Évkönyve 1961. 111-115. l.
2. A FSZEK Budapest -gyűjteményének gyűjtőköre. Bp. [é.n.] (Kézirat)
3. Klinda Mária: A FSZEK ősnymtatványai. = FSZEK Évkönyve 1966 -1967. 121 -136. l.
4. Zoltán József: Budapest Története Bibliográfia tervezete. = FSZEK Évkönyve 1949 -1954. 108-113. l.

5. Remete László: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár története. Bp. 1966., Zoltán József: Különgyűjteményeink időszerű és távlati feladatai. = FSZEK Évkönyve 1958–1959. 108–112. l.
6. Neuer und Alter Schreib Kalender... 1616. Nürnberg, 1616.
7. Új és Ó Kalendárium Kristus Urunk születésének való MDCLXIV. esztendőre. Bécs, 1664., dr. Tóth Endréne — dr. Rapcsányi László: Egy 1664-es kalendáriumban található egyidejű feljegyzések Zrinyi Miklós hadjáratáról. = FSZEK Évkönyve 1962. 158–171. l.
8. Gellériné Lázár Márta: A magyarországi kalendárium-irodalom a kapitalizmus korában 1850–1945. I.–II. rész. = Századok, 1974. 5-6. sz. 1975. 1.sz.
9. (Gingius de Moiry): Le bacha de Buda. Yverdon, 1765. Regény Buda 1686-os visszavívásáról. Német és magyar fordításban is.
10. Gvadányi József: Egy falusi nótáriusnak budai utazása... Pozsony, 1790., Gaál György: A tudós palótz avagy Furkát Tamásnak Monosbélbe... 1–6. köt. Buda, 1804–1814.
11. Jókai Mór Budapestje. Bp. FSZEK, 1974.
12. Tiszay Andor: Magyar Tanácsköztársaság röplapjai. Bp. FSZEK, 1959.
13. Kőhalmi Béla: 1848–1849 a kisnyomtatványok tükrében. Bp. FSZEK, 1959.
14. Budapest Története Bibliográfia 1. köt. Bp. FSZEK, 1967. 1352–3037. tétel.
15. (Sámboky János): Hungarias loca precipus recens emendata, atque edita per —. (H.ny.n.) 1592.
16. Balla Antal (1739–1815) mérnök, a 18.sz. második felének legkiválóbb magyar térképésze, a Duna–Tisza csatorna, a pesti Duna-part hajózási térképeinek készítője.
17. Lipszky János (1766–1826) térképész, katonatiszt, 1798-ban Bogdanich Imre Dániel csillagással felmérte Magyarország határait és belső területének egy részét.
18. Doletsko Ferenc (1820 előtt –?) mérnök. Elvégezte a mai pesti utcahálózat kitűzését.
19. Faragó Éva: Képek a századvégi Budapestről. Klösz György fényképei a Budapest-gyűjteményben. = FSZEK Évkönyve 1972–1973. 140–159. l.
20. FSZEK Évkönyve 1913. 98. l.
21. Csomor Tibor: Budapesti füzetek. = Könyvtáros. 1976. 4.sz. 243–244. l.

Iljics abból ítélte meg a kultúra színvonalát, hogy mennyire szervezett a könyvtárügy; számára a könyvtárügy állapota az általános kultúráltság fokmérője volt.

Krupszkaja

... Vlagyimir Iljics az első napon, amikor mint a kormány vezetője hozzám fordult, segítőtársához a népművelés területén, nem az írástudatlanság felszámolásáról mint olyanról, vagy a népművelés más, nem kevésbé sürgős kérdéséről kezdett velem beszélgetni, hanem éppen a könyvtárakról és a kiadókról.

Lunacsarszkij

A könyvtárosnak . . . . nemcsak a könyvekkel magukkal, hanem az olvasókkal, az olvasóknak a könyvekhez fűzött viszonyával kell foglalkoznia.

Dienes László (1919)

KÉPEK A 12-ES KÖNYVTÁRBÓL

Révész Ferenc igazgató beszél a
könyvtár átadása alkalmából

Részlet a könyvtárból

Meseszoba és diavetítő helyiség

Egy sarok a könyvtár műszaki részlegéből

A látogatók zenét hallgatnak,
nyelvet tanulnak

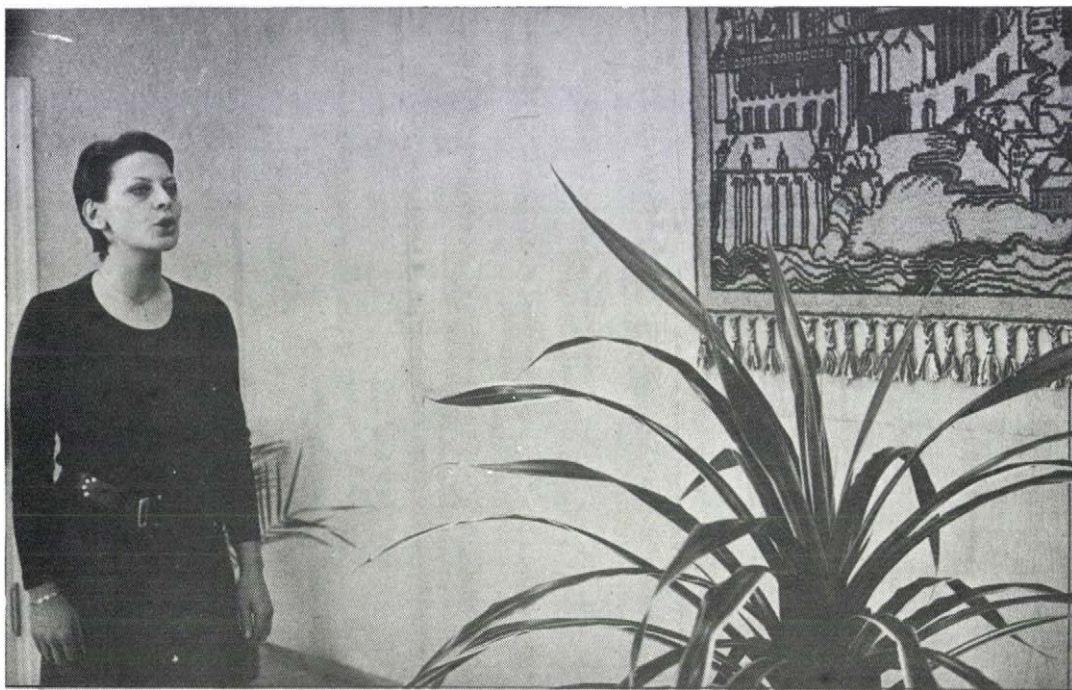
Fonotéka is létesült

KÉPEK A 25-ÖS KÖNYVTÁRRÓL

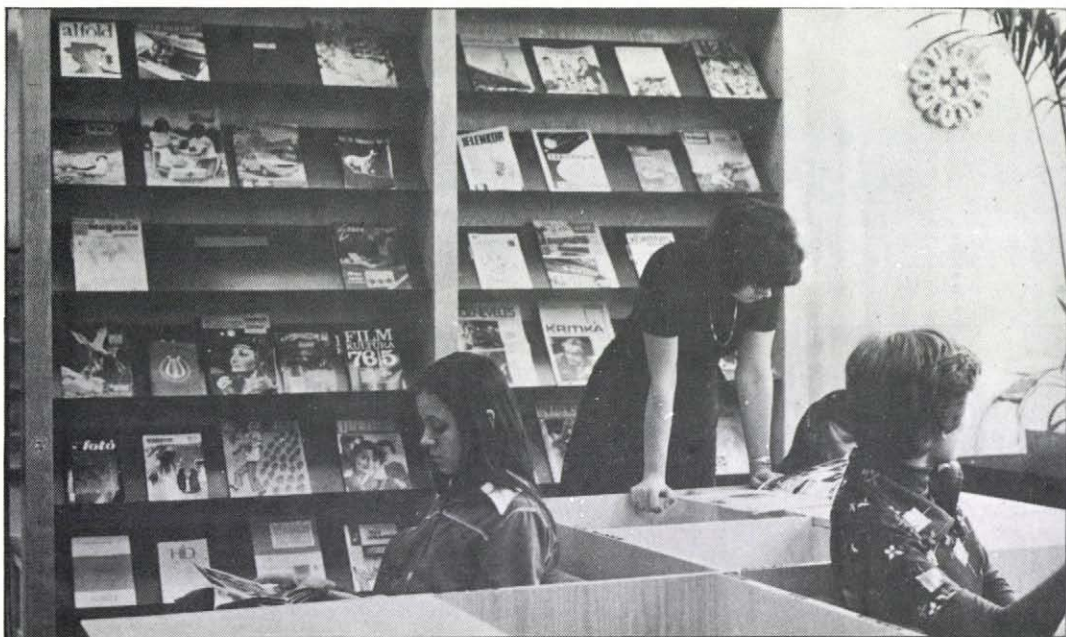

Dr. Mezei Gyula, a Fővárosi Tanács V.B. művelődésügyi főosztályának vezetője adta át Révész Ferenc igazgatónak a 25-ös könyvtár új épületét

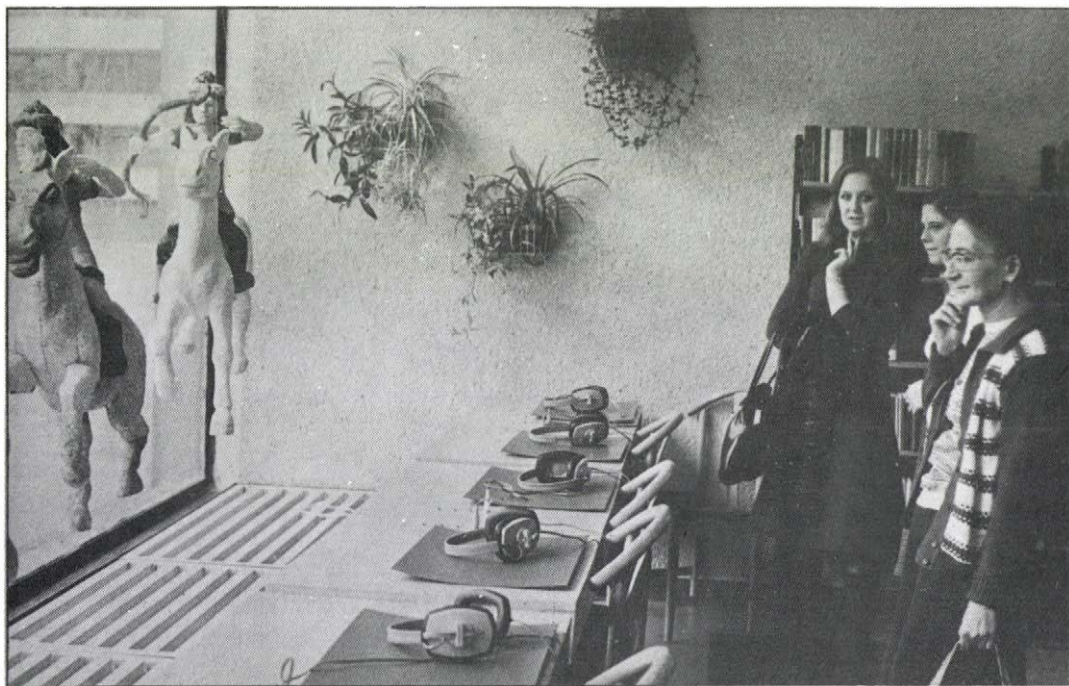

Ronyecz Mária színművész, a Nemzeti Színház tagja verset mond a megnyitón

Lapozgató

Fonotéka a gyermekrészlegben

A MÁSODIK MOZGÓKÖNYVTÁRRÓL

Az új bibliobusz

Az átadási ünnepségről

A mozgókönyvtár belső tere

KÉPEK A 35-ÖS KÖNYVTÁR ÉLETÉBŐL

Ismerkedés a könyvtárral

A nagy pillanat: az első könyv leemelése a polcról

Játék és zene a fonotékában

Kisgyermekek meseórája

Révész Ferenc igazgató, Bakallár József festőművész
és Bárány Lajos könyvtárvezető a "Kisduna Galéria"
kiállításán

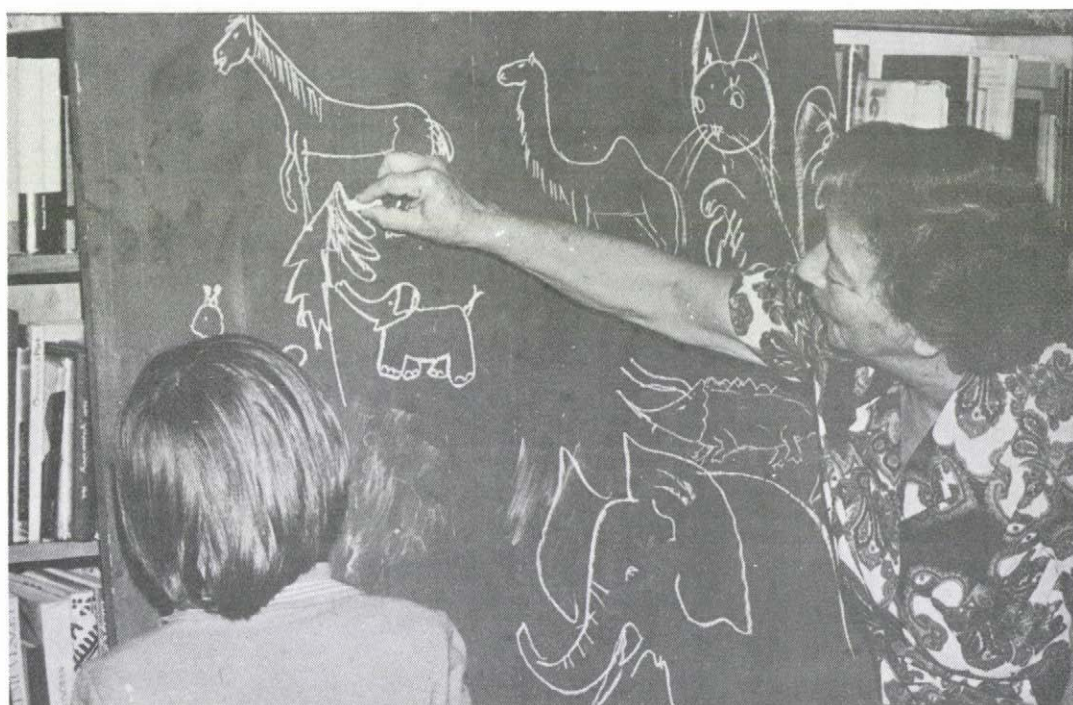

Részlet a kiállításból

Szántó Piroska festőművész kiállítása a 11-es
gyermekkönyvtárban

Szántó Piroska rajzolni tanítja kiállítása látogatóit

Ruffy Péter dedikál a 38-as gyermekkönyvtárban

A találkozó közönsége

TÁRSADALMI ESEMÉNYEK

A FSZEK ifjúsági parlamentjének elnöksége

Az ifjúsági parlament résztvevői

Könyvtárunk felvonuló dolgozói

A május 1-i felvonulás a mozgókönyvtárral

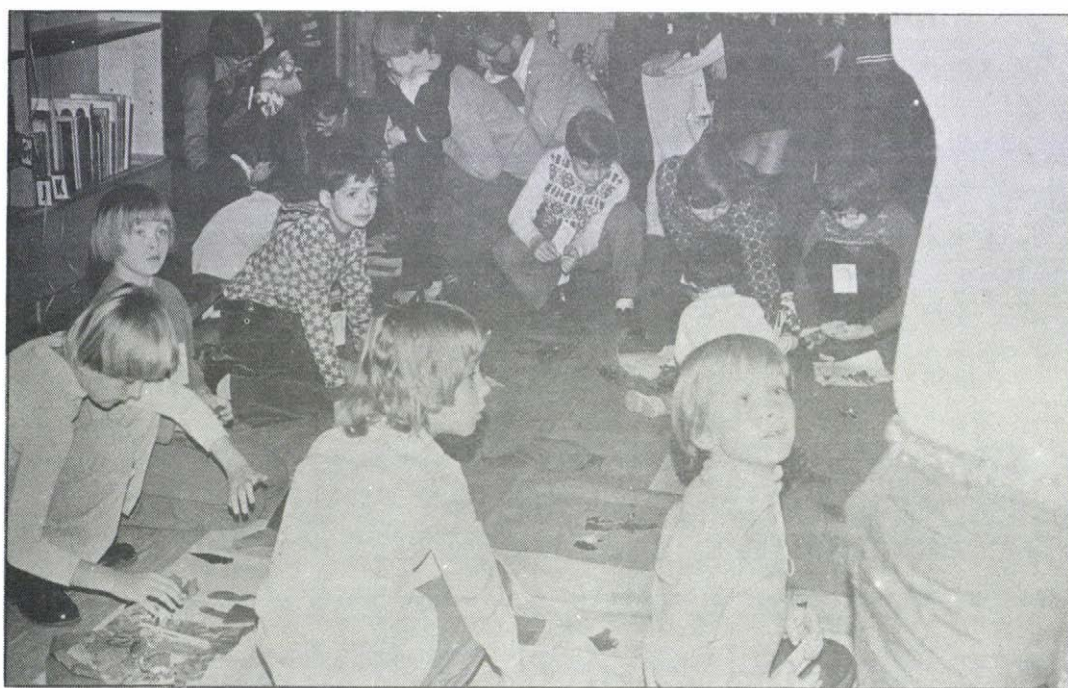
Hagyományos névadó-ünnepség

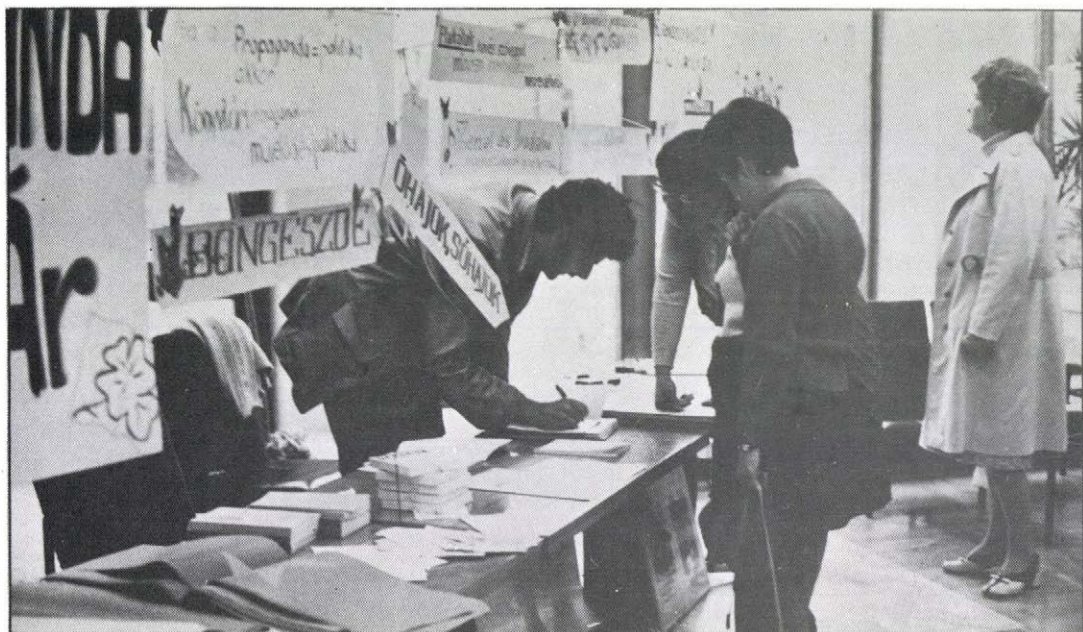

Télapó ünnepség a 12-es könyvtárban

Propaganda-bazár a könyvtárvezetők értekezletén

KIADVÁNYAINKBÓL

A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE
XXVIII.

A FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
ÉVKÖNYVE

XLV.
1972-73.

BUDAPEST, 1973.

KÖNYVTÁRAK EGYÜTTMŰKÖDÉSE

(MÓDSZERTANI ANYAG)

FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
BUDAPEST 1976

harc
budapestért

OLVASÓ NÉPÉRT MOZGALOM

A VOLGÁTÓL

AZ ELBÁIG

BUDAPEST, 1974

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓ

BUDAPEST, 1976

FEKETE AFRIKA IRODALMA

BIBLIOGRÁFIA

FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN
KÖNYVTÁR

ÚJABB KÜLFÖLDI SZERZEMÉNYEK
/Tudományos és ismeretterjesztő művek/
1975
január - március

BUDAPEST
1975

TÁJÉKOZTATÓ

KÜLFÖLDI SZOCIOLÓGIAI FOLYÓIRATOKRÓL

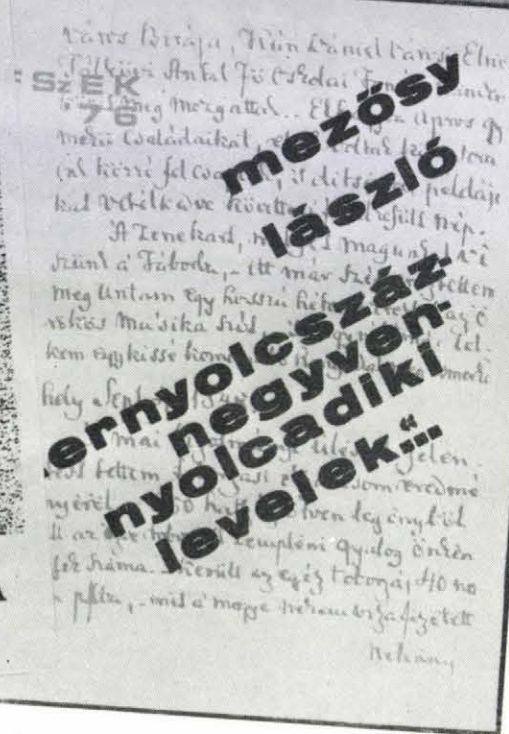
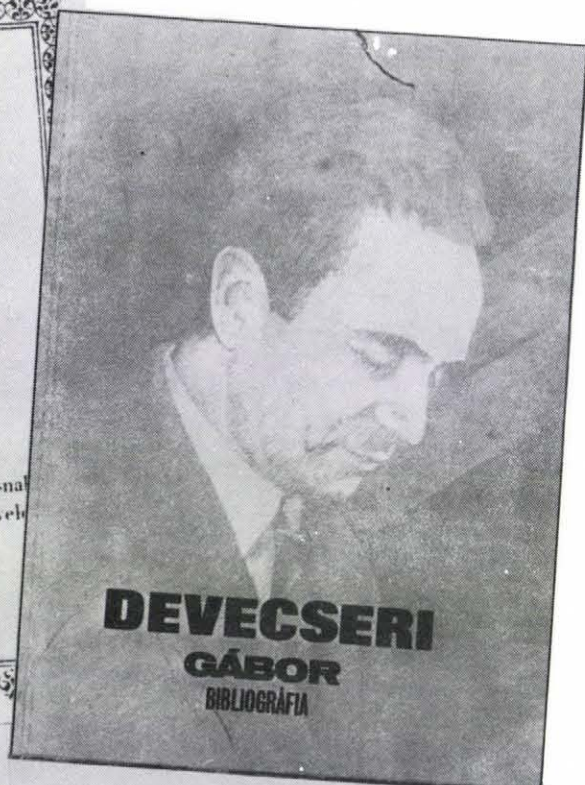
1976/13

TARTALOM

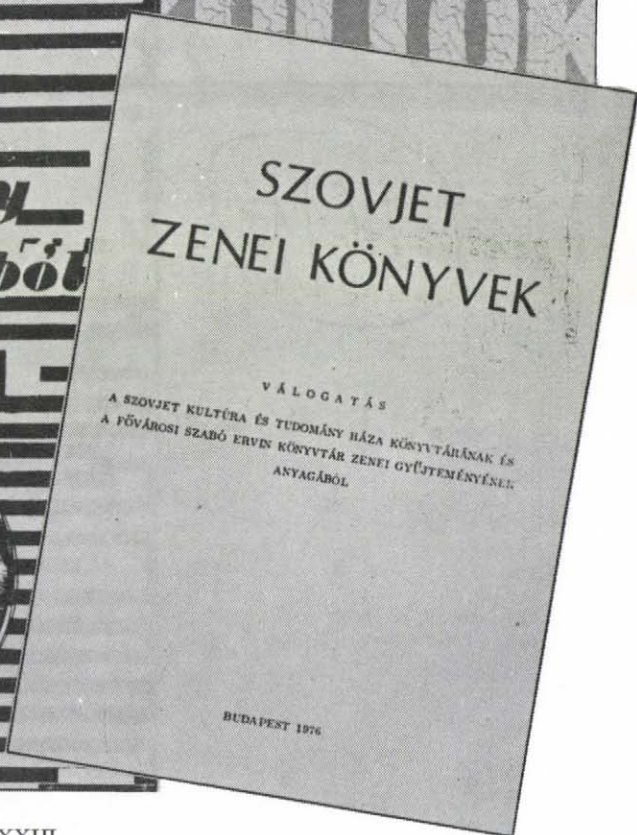
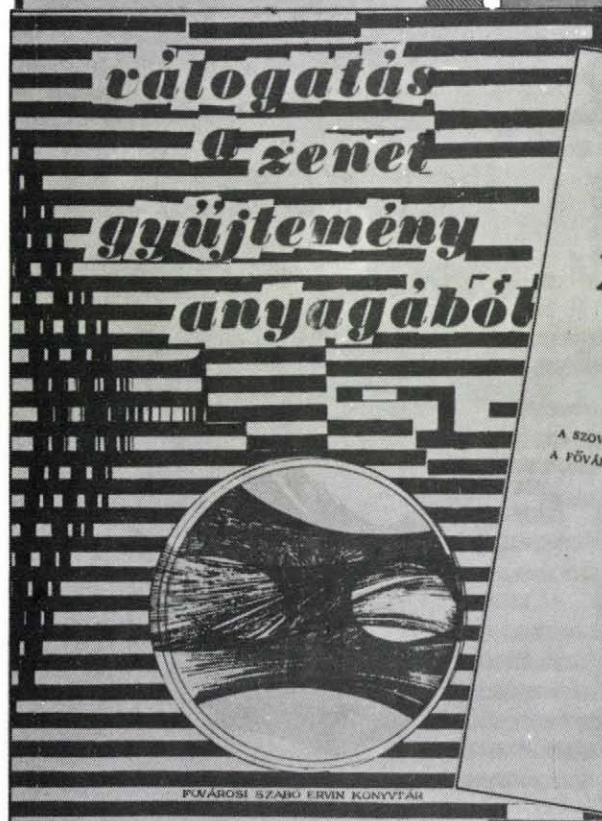
Actes de la Recherche 1976. 4. sz.	3
The American Political Science Review 1976. 2. sz.	3
The American Sociological Review 1976. június 3. sz.	4
Anthropos 1976. 3-4. sz.	5
The Canadian Review of Sociology and Anthropology 1976. 2. sz.	6
Comparative Studies in Society and History 1975. 4. sz., 1976. 3. sz.	7
Contemporary Sociology 1976. 3. sz.	7
Économie et Politique 1976. szent. 266. sz.	12
Espaces et Sociétés 1976. március-június	12
Ethnopsychologie 1975. 3-4. sz., 1976. 1. sz.	17
Journal of Personality 1976. 4. sz., 1975. 1. sz.	17
Neue Gesellschaft 1976. 8. sz., 9. sz.	19

The image shows a page from an old manuscript, possibly a church register or a tax record. On the left side, there is a large, ornate coat of arms (Wappen) featuring a shield with various symbols, including a cross and a crown. The main body of the document is filled with dense, handwritten text in a Gothic script, organized into several columns. The text appears to be a list of names and associated information, possibly related to church membership or taxation. The document is heavily aged, with significant staining and wear, particularly along the edges and in the center. The handwriting is somewhat faded and difficult to read in many places.

felszabadulásunk 30. évfordulója

/KÖNYVTÁRHASZNÁLATI JÁTÉK GYERMEKKÖNYVTÁRAK SZÁMÁRA/
Útmutató

KONGRESSZUSRA KÉSZÜLÜNK

2

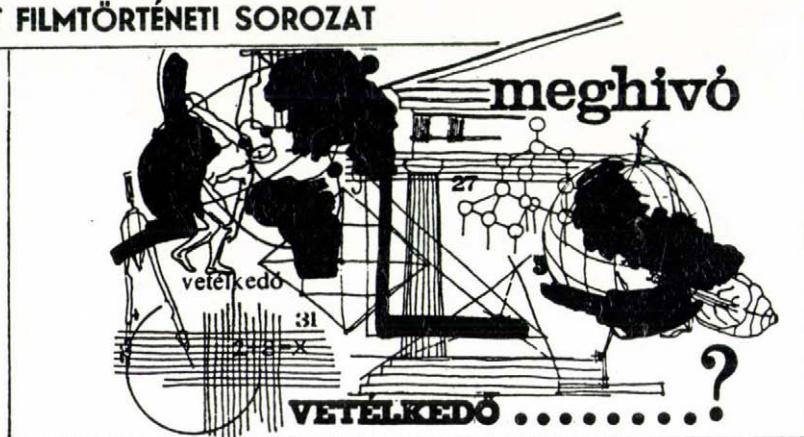
BIBLIOGRÁFIAI GYORSTÁJÉKOZTATÓ
KIADJA A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR

TV műsoraihoz
ajánljuk!

SZOVJET FILMTÖRTÉNETI SOROZAT

A 10-ES SZÁMÚ VI. KERÜLETI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR ÖTVEN ÉVES TÖRTÉNETE

I. A FŐVÁROS TIZEDIK KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRÁNAK MEGNYITÁSA ÉS ELSŐ ÉVEI 1924–1934

A budapesti sajtó rövid tudósításokban adta hírül, hogy a Terézváros szívében új kultúrintézmény kezdte meg működését. Így ír erről a „Világ” c. politikai napilap 1924. március 18-án: „A Fővárosi Könyvtársárm nap nyitotta meg Hunyadi tér 3. szám alatt létesített új 10. számú fiókkönyvtárát. A megnyitás ünnepélyes keretek között történt. Kremmer Dezső dr. a Fővárosi Könyvtár igazgatója üdvözölte a város vezetőségét és a megjelent közönséget, majd Sipőcz Jenő dr. polgármester fejtette ki a főváros szellemi életének fejlesztése szempontjából a könyvtárügy fontosságát. Az új könyvtár, mely kb. négyezer kötetet foglal magában, ma megkezdte működését.”

A 10-es számú könyvtár céljára kiszemelt helyiség a Hunyadi tér 3. számú ház első emeletén volt. A 150 m² területen helyet kapott egy 24 férőhelyes olvasóterem, kölcsönzőrész és egy üvegfallal leválasztott, komfort nélküli altiszti lakás. A berendezés nagy részét az előző bérlőtől, a népkonyhától vette bérbe a könyvtár.

A könyvtár megnyitása pillanatában szűk és szegényes volt, nemigen felelt meg funkciójának. Kölcsönzési ideje heti 21 óra volt. Az olvasóterem is heti 21 órát állt a helyben olvasók rendelkezésére. A könyvtár vezetője Sárvári Dezső, majd rövid idő múlva, még a nyitás évében Leitgib János lett. Ő több mint húsz éven keresztül volt a könyvtár vezetője.

A könyvtár rövid idő alatt népszerűvé vált a terézvárosiak körében. Látogatói túlnyomórészt fiatalok voltak. A Terézvárosi könyvtári ellátottsága megfelelő volt, mivel a környéken néhány magán-kölcsönkönyvtár is működött. Pl.: Érdekes Kölcsönkönyvtár, Andrássy út 41., Modern Kölcsönkönyvtár, Andrássy út 27. alatt. A legjobb és legnagyobb könyvanyaggal Langer Norbert könyvtára rendelkezett az Andrássy út 58-ban. Ez a kölcsönkönyvtár 1925-től 1952-ben történt államosításáig, komoly konkurrenciát jelentett a hozzá közeli városi fiókkönyvtárnak. A Langer cég kezét nem kötötte meg a könyvbeszerzésnél a városi kurzuspolitika, üzleti megfontolásokból ugyan, de baloldali, haladó irodalmat is vásárolt és terjesztett, többek között idegen nyelven, de mint magánvállalkozás, elég magas díjakat szedett. A beiratkozási és könyvtárhasználati díj 3.- P betét és havi 1.50 P tagdíj. Érthető, hogy a kispénzű diákok alkották a 10-es számú fiókkönyvtár olvasótáborának gerincét. A jobbmodú terézvárosi polgárok inkább a Langer kölcsönkönyvtárát keresték fel. Ebben a könyvtárban egy-egy újonnan megjelent könyvből 10–20 példányt is beszereztek, közvetlenül a kiadóktól, az idegen nyelvű műveket — melyekből igen jelentős volt a szerzeményezés és a forgalom — Lipcséből rendelték. A keresett könyvek biztosítása mellett jó propaganda is emelte a Langer könyvtárban a látogatottságot.*

A 10-es számú fiókkönyvtár a megnyitás évében 833 olvasónak 25.241 könyvet kölcsönzött. Három év múlva, 1927-ben már 1663 olvasó majdnem 44.000 kötetet kölcsönöz. A könyvvállomány is megduplázódott, de sokáig még így sem haladja meg a 10.000 darabot.

* özv. Langer Norbertné szóbeli közlései

Ezután hosszú évekig egyenletesen növekszik az olvasók száma. A könyvbeszerzési keret azonban nem elegendő a fejlesztéshez, távolodik a szerzeményezés az igényektől. 1926-ban közel ötezer könyvet vásároltak, de rövidesen az 1929-es „nagy Krach”-ot követő időszakban összezsugorodik a beszerzési keret. Volt olyan év is, pl. 1931 és 1932 amikor 400 kötetet sem ért el az évi gyarapodás.

A másik súlyos gond, hogy a növekvő forgalmat változatlan számú könyvtári dolgozó bonyolítja le jól, rosszul. Számos panaszos levél érkezik az igazgatósághoz, mely egyaránt kifogásolja a könyvanyag szűkös voltát és a személyzet türelmetlenségét.

A 30-as évek elejétől egyre szembetűnőbbek a könyvvállomány hiányosságai. Ennek következtében az olvasók száma stagnál, majd csökken. Ezzel szemben a fejlődést jelző érdekes jelenség, hogy a bér munkások és a tanoncok száma jelentősen emelkedik, abszolút számokban és százalékos arányban egyaránt.

A munkásság az ellenforradalmi rendszerben ránehezedő nyomás ellenére keresi saját kulturális fel-emelkedésének útját. Érti, majd egyre világosabban látja a gazdasági válság számos megnyilvánulását. Próbál művelődni, választ találni kínzó kérdéseire, bár bizonyára jónéhány csak narkotikumot keres a viszonylag legolcsóbban és legkönnyebben hozzáférhető könyvekben. A hivatalos könyvtárpolitika nyilvánvalóan az utóbbi célból töle telhetően narkotikumnak szánja a könyvet.

II. AZ ELSŐ ÉVTIZED AZ ÚJ OTTHONBAN 1934–1944

1934-ben Liber helyettes polgármester a közművelődési ügyosztály jelentéséből tudomást szerez, majd intézkedik, hogy „... a fővárosi nyilvános könyvtár 10.sz. fiókjának mostani helyisége a könyvtári célok-nak meg nem felel, amiért is hozzájárulok ahhoz, hogy annak bérlete 1934. május hó 1-re felmondas-sék.

Tudomásul veszem, hogy megfelelő helyiségként kínálkozik a Dreher Antal Serfőzdei Rt. tulajdo-nában levő VI. Andrassy út 52.sz. bérház I. emeletén levő hatszobás lakás, mely évi 3.800 P- ért bérbe-adó.

A közművelődési ügyosztály javaslatára hozzájárulok ahhoz, hogy a könyvtár igazgatója a szóban-levő lakást f. év május hó 1-től kibérelje, illetőleg annak bérletére a szokásos feltételek mellett, a tisztí ügyészség közbenjöttével szerződést kössön.”

Enyvvári Jenő, a könyvtár akkori igazgatója így ír erről a Fővárosi Nyilvános Könyvtár 1934-es Évkönyvében: „... ez a helyiség (a Hunyadi- téri) már évek óta alkalmatlannak bizonyult. Számos meddő kísérlet után végre találtunk alkalmas helyiséget e fiók elhelyezésére. Bérbevettük az Andrassy út 52.sz. alatti első emeleten levő hatszobás lakást, melyet könyvtár céljaira berendeztünk.

A jelenlegi fiók napos, centrális fekvésű, könnyen megközelíthető, az olvasók igényeinek teljesen megfelelő. Raktárhelyiségei terjeszkedésre bőven elegendőek. A fiók kölcsönzőből, két raktárból, egy fiókvezetői szobából és egy olvasóteremből áll.”

1935-től a könyvforgalomban átmeneti visszaesés után emelkedés tapasztalható.

Az olvasók összetételében dominál a diákok magas száma. Nyilván a közelben levő irodalmi kávé-házak miatt, sok író, művész is tagja volt a könyvtárnak, pl. Szép Ernő, Kodály Zoltán, Kovács Margit, Baló Elemér stb.

A hiányos személyi ellátottság egyre égetőbb problémát jelent a kölcsönzésben. Évtizedek múltán a könyvtár egyik régi olvasója, Tamás György így emlékezik vissza ezekre az évekre: „Minden időben hosszú sorok várakoztak a pultnál. Egy- egy kölcsönzés alkalmával órákat kellett várakozni.”

A könyvtár akkori igazgatósága úgy döntött, hogy új tagokat nem fogadhat a könyvtár, amíg a sze-mélyzeti gondokon nem segítenek az illetékesek.

A személyzeti probléma a központi könyvtárban és a hálózatban egyaránt nagyon súlyos volt. Az 1947-ben megjelent 1943–46-os összevont Évkönyvre hivatkozva, érdemes idézni az összefoglaló je-lentésből, mely a felszabadulás előtti két esztendőt is értékeli.

Ebből megtudhatjuk, hogy 1943-ban a tisztviselők létszáma a központi könyvtárban és a fiókokban együttesen 93 fő. A könyvek gyarapodása erősen visszaesik, a kötetforgalom csökken. 1944-ben 13 fiók 75.649 kötetet, az előző évben 121.000 kötetet kölcsönzött. E két év alatt rengeteg energia fecsérlődött el... Végül is abban a megoldhatatlan feladatban csúcsosodott ki a könyvtárosok munkája: mit és hogyan mentsenek a légi és földi ostrom támadó fegyverei elől.

III. 1945

„A Felső Külvárosban már nem pusztá szántóföldeket, elhagyott majorokat változtatnak katonai visszavonulásuk területeivé, hanem száztízezer ember otthonát. Kétszáz év keserves munkájának eredményét. A kerület lakosai pincékbe húzódva, egymáshoz bújva, csak a robbanások hangjából ítélve találgatják: melyik épület, út, utca szűnik meg. A Nagymező utca 37–39 számú ház pincéjében Szentgyörgyi Albert vezetésével nemcsak találgatták. A polgári ellenálló csoport szervezkedik, készül. A Turcsányi-csoport a Lendvai utcából indul, hogy a Köröndön levő német légharító ágyút felrobbantsa.

A SZIR csoport tagjai készülődnek a kézigránát csatára a Nyilaskeresztes Párt Székháza – az Andrássy út 60 ellen. A robbanások, lövések egyre hangosabbak és kíméletlenebbek. A németek ágyúdörgései már nem maradnak válasz nélkül, feltűnnek a szovjet tankok.

– Hleba... kenyér, – tanulja meg az első orosz szót a kerület. És 1945. január 18-án Terézváros felszabadul.” Így foglalja össze a VI. kerület felszabadulásának utolsó napjait Terézváros kétszáz éve című kötet egyik történelmi riportja. A kötet a városnegyed 200 éves jubileuma tiszteletére jelent meg, 1970-ben.

A 10-es könyvtárban a harcok alatt is megszakitás nélkül kölcsönöztek. Január, február hónapban együttesen 276 olvasót, 863 kötet kölcsönzését jelentették. Említésre méltó a könyvtárvezető közlése, mely szerint: „... egy alkalommal egy 80 éven felüli asszony a szovjet csapatok által már felszabadított Körönd szomszédságából eljött a 10-es számú könyvtárba és a kölcsönzött könyvvel visszatért otthonába. A kölcsönzés alkalmával feltett kérdésre azt válaszolta: a pincében is kell valamit olvasni.”

Az olvasóteremben az egész ostrom alatt mintegy 25–30 ember talált menedéket. „A fiók könyvállománya nem szenvedett veszteséget. Ez elsősorban a szigorú rendet tartó Czeiner Teréz altisztőnek volt köszönhető.”

Czeiner Teréz neve sokak számára ismert. A szeretet és hála hangján kell szólni több évtizedes munkásságáról. Beosztását tekintve altiszt, raktárkezelő volt, de valójában a könyvtárosok gondoskodó édesanyja, a könyvtár őrzője, gondozója, számos kritikus helyzetben megmentője. 1973 áprilisában ünnepelték kilencvenedik születésnapját „szűk családi körben”, a könyvtár vezetői, régebbi és jelenlegi dolgozók. Számos jókívánság, ajándék, távirat érkezett erre az alkalomra. Teréz néni személye könyvtárunkban példakép is, a szorgalom, helytállás, az ügyszeretet és az emberekről való önzetlen gondoskodás példaképe.

1944. december 30-tól január 18-ig volt csupán könyvtári szünet. A 10-es könyvtár, mint a fentebb idézett epizód jelzi, talán egyetlen olyan hazai kulturális intézményünk, amely a földindulás és ézengés közepette is rendületlenül teljesítette misszióját. „Hajózni szükséges, élni nem szükséges” szállóigét az olvasásra alkalmazták a viharos időkben azok, akik mindennek ellenére kölcsönöztek könyveket. Mert bár minimumra csökkent, de szinte egyetlen napra sem szakadt meg a könyvtári forgalom ezekben a hónapokban.

A felszabadulás után is igen hamar, bár ugyancsak csökkentett időben megkezdődött a kölcsönzés, Leitgib János könyvtárvezető irányításával. A könyvtár dolgozói hősiességek voltak a nehézségek vállalásában. Közlekedés híján gyalog jártak be munkahelyükre és éhesen, fagyoskodva próbálták a könyvtá-

rat otthonossá tenni és fogadni az olvasókat. Januárban már 11 napot kölcsönöztek. Februártól kezdve a fiók teljes üzemben volt, a forgalom napról napra emelkedett. A fiók helyiségei belövések folytán csupán kisebb sérüléseket szenvedtek, de a Fővárosi Könyvtár 1947-es Évkönyve szerint és személyes beszélgetések alapján tudjuk, hogy „a bútorzat jó része összetörött. Hogy a kölcsönzést mégis lebonyolíthassuk, úgy oldottuk meg a kérdést, hogy a kölcsönző apparátussal bevonultunk az olvasóterem udvari helyiségebe, az ott elhelyezhető polcokra és asztalokra áthoztuk a raktárból annyi könyvet, amennyihez hozzáférhettünk és amennyit el tudtunk helyezni. Ezt a könyvanyagot azután a raktárból fokozatosan frissítettük fel és cserélgettük ki mindaddig, amíg 1945. szeptember 1-én végre helyrehozhattuk az utcai helyiségeket. A helyreállítás és kitakarítás óriási munkáját a fiók altisztje, Czeiner Teréz végezte el, minden segítség nélkül. Sajnos, ezzel még nem tudtunk lehetőséget teremteni a fiók munkájának zavartalan menetére, mert az augusztusi létszámcsoökkentés ezt a fiókot is erősen érintette. A júliusi zárvaratás után augusztusban a fiókot újra be kellett zárunk és csak szeptember 2-án tudtunk a kölcsönzéssel újra megindulni, most már a teljesen rendbehozott utcai helyiségekben. Az olvasóterem azonban – mint-hogy oda külön tisztviselőt állítani nem tudtunk – mai napig is zárva van.”

IV. A FELSZABADULÁST KÖVETŐ ÉVTIZED 1945–1956

Az 1945–46-os év a bútorok, a kályhák, a könyvállomány javítása jegyében telt el. Csökkentett létszám, tüzelőhiány, az olvasóterem rendszertelen nyitvatartása akadályozta a könyvtárosi és olvasószervezési munkát. A régi olvasók ellátása mellett újak felkutatása, bekapcsolása a rendszeres művelődés áramkörébe csak a későbbi évek eredménye. A felszabadulás felett érzett öröm, a munka megkezdése és a rombadőlt üzemek, otthonok helyreállítása foglalta el az emberek gondolataiban a fő helyet.

Az új szellemű könyvtárpolitika egyik fontos fázisa volt a könyvtárban az állomány megtisztítása a fasiszta művektől.

Az állomány megtisztítása és összetételének változtatása mellett új alapokra kellett helyezni a könyvtári propagandamunkát, a könyvtárosképzést és a könyvtári munkafolyamatok tartalmi, módszertani követelményeit.

Fontos és érdekes könyvtári feladatnak tekintették a propaganda-agitációs tevékenységet, de kezdettől napjainkig erre úgyszólván úgy kellett ellopni az időt. Tudták, hogy a „kifelé tekintés” tevékenységük szerves részét képezi és a kerület jobb megismerését is szolgálja, de erre az idő biztosítása heroikus feladat. Ezzel összefüggésben egy másik probléma jelentkezett: a kulturális és oktatási intézményekkel való együttműködés.

Az ötvenes évek számos feladata – mint például az üzemek patronálása könyvtári és kulturális vonatkozásban, békegyűléseken, tanácstagok beszámolókon való részvétel, munkásszállások látogatása – módszerét és hatékonyságát tekintve, a mai szemmel és gazdagabb tapasztalatok birtokában, kezdetlegesnek tekinthető. Ennek ellenére a könyvtár vonzerejét, szerepének, értékeinek megismerését elősegítette. Új beiratkozások, sikeres rendezvények, könyvkiállítások jelezték a törekvések útját. 1952-ben pl. vitaest volt a Bajza utcai leányiskolában az Ifjúsági Színház művészeivel. A vitaesten Hegedűs Géza tartott előadást Gárdonyi Géza Egri csillagok c. regényéről és annak színpadi változatáról. 1953-ban a Kölcsey gimnáziumban Cyrano de Bergerac-ankét volt, Gyergyai Albert irodalomtörténész és Egri István színművész közreműködésével. Nagyszabású műsor volt a VI. kerület történetéről, melyen vetítés, vers és prózai művek előadása is szerepelt.

Az Írók Boltjában is rendeztek számos előadást, igen jól sikerült pl. Závodszy Zoltán dalestje, Rigd Sándor, Barabás Tibor irodalmi előadása.

Általában növekvő érdeklődés kísérte a könyvtár tevékenységét. Sok olvasó ismerte fel, mennyire nélkülözhetetlen tanulása, tájékozódása érdekében a könyvtár rendszeres látogatása. Számos új olvasó megszerette, otthonosnak érezte a könyvtárat. Élénken reagáltak a politikai, társadalmi jelenségekre, kérdéseikre a könyvtártól is várták és igényelték a választ.

Kiemelkedő volt az ifjúsági részleg tevékenysége is. Bikácsi Lászlóné: Gyermekkönyvtárak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár történetében c., 1968-ban megjelent tanulmányában üdvözlí az új létesítményt 1949-ben. „A 10.sz. könyvtár is kibővítette olvasószolgálatát gyermekrészleggel, mégpedig az udvari szobáját adta át erre a célra a gyermekeknek.” Itt történtek először próbálkozások a szabadpolc rendszerrel, a kölcsönzés során 2–2 gyerek mehetett egyszerre a pult mögé válogatni. Gyakran voltak könyvismeretese, mesedélutánok, nyári táborokban tartott előadások, fejtörők, pl. ilyen témákról: „Kikről nevezték el a VI. kerület utcáit”, „Végvári vitézek”, „Hogyan készül a történelmi regény”. Néhány rajzkiállítás a könyvtáron kívül, többek között az Úttörő Központban, igen látogatott volt. A fiatal olvasók lelkesedése, könyvszeretete sok vonatkozásban megnyilvánult. Szívesen és sokan látogatták az egyes műsorokat, órákat töltöttek a könyvtárban, nézegetve a képeskönyveket, új könyveket. Aktivisták működtek, akik az olvasószervezésben, mesedélutánok előkészítésében és a kölcsönzésben nagyon ügyesen segítettek. Másképp nem is győzte volna a gyermekkönyvtáros a sokrétű munka lebonyolítását. Évekig volt a gyermekkönyvtárban aktív Pór Péter irodalomtörténész, Bojtár Endre fordító, Rózsahegy György karikatúrista, Hacki Tamás, az Ex Antiquis együttes vezetője.

Az ötvenes évek első felében a részleget Szász Eta vezette, hozzáértéssel, lelkesen. Ötletei, az olvasás megszerettetése érdekében alkalmazott módszerei kifogyhatatlanok voltak.

Az említett időszakban komoly harcot kellett vívni a gyermekrészleg fontosságának elismertetéséért, a gyermekek jogos igényeinek teljesítéséért. Nem volt könnyű feladat az ifjúsági könyvek nagyobb arányú beszerzésére a megfelelő összeg biztosítása sem.

A serdülőknak való könyvek kölcsönzése a gyermekrészlegben, gyermek-kéziszkönyvtár létesítése, speciális, gyermekeknek szánt katalógus szerkesztése, szinte megoldhatatlan volt.

A munkaerő biztosításáról írja Bikácsi Lászlóné említett tanulmányában: „Kevés létszámmal dolgozó kerületi könyvtárakban a gyermekkönyvtári munkára már nem jutott elég idő. Még az olyan nagy könyvtárakban sem áldoztak egy munkaerőt a gyermekkönyvtári munkára, ahol hét vagy nyolc dolgozó volt, a gyermekek pedig az összolasó létszám negyedrészt tették ki.”

A felnőtt- és gyermekkönyvtár eredményes munkáját bizonyítja mindezek ellenére a nehezen és fokozatosan kiépített jó kapcsolat olvasó és könyvtáros között. Ha rövid ideig is, de eredményesen működött az Olvasótanács, melynek keretében javaslatokat gyűjtöttek a szerzeményezésre, a rendezvények programjára vonatkozólag. Néhány szakember bevonásával szakirodalom beszerzésére és kivonására kaptak szakvéleményt. Jelentős olvasói, könyvtárosi összefogás eredménye volt pl. az 1952. évi Olympia végigizsgálása. Volt kollektív rádióhallgatás, rendszeres faliújság-szerkesztés, a napi eredmények regisztrálása és egy nagyszabású sportkiállítás, eredeti fotók, sporteszközök, serlegek stb. felhasználásával.

Ezen eredmények mellett érdemes felvázolni, hogyan nyilvánult meg az 1957-ig terjedő időszak politikai, kultúrpolitikai arculata a 10-es könyvtárban az olvasó-könyvtáros kapcsolatban. A 10-es fiók vezetésével 1950-ben megbízott és tisztségét 1957-ig betöltő Irányi Lujza könyvtárvezető és néhány könyvtáros szóbeli közlése szerint és a jelentések alapján körvonalazódott néhány olyan negatív jelenség is, amely hátráltatta, zavarta a könyvtári munkát, csökkentette a nevelő-szervező tevékenység hatékonyságát. Akadtak olyan olvasók, akik nyílt politikai szembenállást tanúsítottak a könyvtárral, mint közintézménnyel szemben. Zavaró, provokatív megjegyzéseket tettek a politikai, gazdasági és kulturális intézkedésekre. Egyesek élesen kritizálták a könyvkiadást is, kevésnek tartották a választékot, ugyanakkor az új könyvek közül számosat szinte bojkottáltak. A szovjet, az új magyar szerzők közül nem egyet lekicsinylően elutasítottak, követelték, hiányolták a könyvtár állományából számos régi szerző, ponyva és detektívregény-író művét.

Az évi jelentésekben több éven át visszatérő bekezdések bizonyítják, milyen élénken foglalkoztatta a könyvtárat, könyvtárvezetést az olvasók hangulata, könyvtárhoz való kapcsolata. Az 1955. jún. 9-én kelt jelentésben pl. ez áll: „Ellenséges megnyilvánulást, türelmetlenséget, rosszindulatú megjegyzéseket állandóan észlelünk, aminek nagy részét az erős könyvhiány okozza. Türelmes meggyőzéssel és az előjegyzések még jobb rendszerével igyekszünk ezen segíteni. Más alantas eszközökkel is kifejezték véleményüket „az olvasók”. Több olyan könyvet vettünk vissza, főleg történelmieket, amiben reakciós megjegyzéseket találtunk.”

Az akkori könyvtáros kollektíva visszautasította az agresszív hangot, a destruktív politikai megjegyzéseket. Bátran védte az alakuló szocialista művelődés és könyvtárügy kezdeményezéseit és vitázott, érvelt ennek érdekében. Egy dologban viszont nem lehetett vitázni, — a könyvvállomány helyzete származás volt. Kevés volt a pénz könyvbeszerzésre és a könyvkiadás nagyon kezdetleges eredményeket tudott felmutatni. Még a legszükségesebb kötelező irodalomból és egyéb „alpművekből” sem volt elegendő példány. Rendszeresen és sok előjegyzést kellett elfogadni Hemingway, Dreiser, Hugo, Dumas műveire, amire alig volt meg a „könyvfedezet”. Hónapokig kellett várni pl. Tolsztoj: Háború és béke, Fast: Spartacus, Petőfi: Apostol, Wilson: Villámok között, Ehrenburg: Vihar című regényére, Ráth- Végh István könyveire. Az előjegyzések száma 300–500 között mozgott, amely a könyvhiány bizonyítéka, rengeteg többletmunka forrása. Összehasonlításként egy jóval frissebb adat: 1973-ban többször leszámolták az előjegyzési lapokat, 30–38 ismeretterjesztő és 75–90 szépirodalmi műre volt előjegyzés általában.

Ötven év áttekintése során elkerülhetetlen az előzetesen remélt, ideális, egyenes vonalú fejlődés helyett az állandó ingadozás és ellentmondások felfedezése a könyvtári tevékenységben. A számok sem egyértelmű mutatói a fejlődésnek és eredményeknek. 1945 végén közel 3000 olvasó volt. 1954 végén már több mint 7200. Természetesen itt figyelembe kell venni, hogy abban az időben nem naptári évre szólt a beiratkozás. Ez a szám voltaképpen a bontakozó szocialista kultúrforradalom biztos mutatója, de a könyvtár nem volt felkészülve a kereslet ily rohamos gyorsaságú növekedésére. Rendszeres sorbanállás jellemezte a szolgálatot, melyet türelmetlenség, ingerültség kísért olvasó, könyvtáros részéről egyaránt.

Összefoglalva könyvhiány, könyvtároshiány és a nehézkes zártpolc-rendszer jellemezte a könyvtári tevékenységet. Még a sajtó is felfigyelt a könyvtárra. Riportok, kisebb írások jelentek meg, melyek közül idéznék kettőt. 1956. február 28-án a Magyar Nemzetben hosszú bekezdés foglalkozik a könyvtárral.

„A VI. kerület kulturális életében ma már igen jelentős helyet foglal el a Tanács 10. számú Szabó Ervin Könyvtára, amelynek elsőrendű feladata, hogy olvasóiból szakmájukat jól értő munkásokat, politikailag fejlett, a hazához hű, szocialista erkölcsű dolgozókat neveljen. A könyvtár munkája sokirányú. A belső szakmai feladatokon kívül nevelő, szervezői és területi munkát is végeznek a könyvtár dolgozói. Előadásokat, ankétokat szerveznek, irodalmi pályázatot vezetnek, kiállításokat rendeznek.

Az utóbbi időben jelentősen megnövekedett a könyvtár könyvvállománya. A két év előtti 33 761 kötettel szemben ma már 43 000 kötettel rendelkeznek, amelyből az ifjúsági irodalom csaknem 5000 kötet. Ugyancsak állandóan növekszik az olvasók száma is úgy, hogy ma már átlagosan 8000 állandó olvasóval lehet számolni. Az elmúlt évben mintegy negyedmillió könyvtári kötet fordult meg a kerületiek kezén.”

Egy másik cikk a Képes Sport 1956. 9. számában jelent meg Szűcs László tollából. A képeken Pajor Éva és Csordás György úszók, s Matura Mihály edző sportkönyveket tanulmányoznak, jegyzetelnek az olvasóteremben, Szusza Ferenc a könyvtárvezető tanácsára szépirodalmi művet is kölcsönöz. A riport kiemeli a könyvtár érdemeit és fontos szerepét. „Ez a könyvtár is — mint annyi más Budapesten — általános közművelődési könyvtár, de gyűjtőkörében fontos helyet foglal el a sport, ezért nem lepődünk meg, hogy a sok-sok ismeretlen látogató között néhány élsportolónkat is felfedezzük.

A közeli Élelmiszeripari Technikumba járok — mondja Pajor Éva, kiváló fiatal úszónőnk — s gyakran feljövök ide, mert érdekel a sportirodalom. Valamennyi könyvtár között itt találok a legnagyobb választékot.

A könyvtárban naponta megforduló 250–300 tanulni vágyó fiatal és idősebb olvasó itt szabadon hozzájut az igazán színvonalas irodalomhoz, a „magyar és világirodalom nagyjainak alkotásaihoz, a hazai és külföldi sportirodalom legjobb műveihöz.”

Az 1951–1957-ig terjedő éveknek még két fontos mozzanatát kell kiemelni, a decentralizálást és a külső kapcsolatok kiépítését.

A kerületi könyvtárak 1950-ig a központ részeit alkották, minden tekintetben annak voltak alárendelve. 1951-ben fordulat következett be: az egyes kerületi könyvtárak fenntartását és fejlesztését a helyi tanácsok hatáskörébe utalták, csupán a módszertani irányítás maradt a központra.

A követelmények magasak, a feladatok szerteágazók voltak. Szervezési és patronálási kötelezettségek a munkaidő jelentős részét igényelték. E feladatok teljesítése az adott létszám mellett óriási terheket rótt a könyvtárosokra és óhatatlanul kapkodást, ösztönösséget, nem eléggé átgondolt munkát eredményezett. A központ enyhíteni igyekezett a könyvtári gondokat. Szorgalmazta az állomások és aktívák szervezését, de ez nem oldotta, nem is oldhatta meg a problémákat.

A vázolt körülmények között a könyvtárosok próbálták kitörni a napi kölcsönzésre és adminisztrációra leszűkített munkából. 1953-ban jelentős előadás volt a könyvtár 30 éves fennállásának tiszteletére az Írók Könyvesboltjában. Kiállítás nyílt a könyvtár művész-olvasóinak képzőművészeti és irodalmi alkotásaiból. Többek között Biai-Főglein István, Kovács Margit, Barabás Tibor, Lengyel Balázs, Szép Ernő műveiből. 1954-ben 33 előadás volt különböző témákból. Nyáron a Hunyadi téren rendszeres előadások voltak a szabadtéri színpadon, nem ritkán 150–200 hallgatóval. A VI. ker. tanács hangversenysorozatot is indított, melynek szervezésébe a könyvtár is bekapcsolódott. A sorozatnak kettős célja volt, a dolgozók zenei nevelése és az úttörők nyári táborozásához szükséges pénz előteremtése.

Az 1956-os ellenforradalom a FSZEK központjának és hálózatának súlyos anyagi és erkölcsi károkat okozott. „A könyvtár vezetősége és dolgozói az anyagi károk részbeni vagy egészben történt felszámolása után az ellenforradalom ideológiai kártevései elleni küzdelmet állították főfeladatuként maguk elé.” Számos kerületi könyvtár igyekezett igen hamar a kölcsönzést megindítani, köztük a 10-es könyvtár már novemberben, néhány napos zárvatartás után fogadta olvasóit.

V. A FEJLŐDÉS ÚJABB SZAKASZA. ELŐTÉRBE KERÜL AZ OLVASÓSZOLGÁLAT 1957–1969

1957 áprilisában a kerületi könyvtárakat visszacsatolták a FSZEK központjához. A visszacsatolás nem jelentett változatlan visszatérést a régebbi állapotokhoz. Érintetlen maradt a kerületi könyvtárnak több olyan joga, amely a decentralizált időszakban, a kerületi tanácsok mellett alakult ki: önálló könyvbeszerzés, szabad rendelkezés a költségvetés egyes tételeivel stb. A „pénzbeosztás” volt az egyik legnehezebb feladat. Számos elavult, ezért kivont társadalomtudományi, politikai művet újakkal kellett pótolni és az új lendülettel indult könyvkiadás keresett köteteiből is minél többet akartak beszerezni. Ezt a problémát az 1957-ben történt szakmai felülvizsgálat is érinti, – egyik javaslata így hangzik: „A könyvtár forgalmához mérten alacsony a könyvbeszerzési keret, ezért ennek felemelése feltétlenül szükséges, ha meg akarjuk akadályozni az olvasók további lemorzsolódását.” Ebben az időszakban igen sok volt a tagságát szüneteltető olvasó. A vizsgálat egy napi leszámolás (1957. dec.6.) alapján megállapította, hogy 3597 „szünetelő olvasó” volt. A csökkenés okát nagyrészt az említett könyvhiány magyarázza, ebben az évben pl. 1829 kötettel gyarapodott csak az állomány. Ilyen mérvű könyvellátás mellett az olvasótábor megtartása igen nehéz, hangzott a jelentés. A mennyiség mellett a választék is igen szegényes és az alapművek hiányoznak a könyvtárból. A klasszikus szépirodalmi művek közül pl. Dumas: Kaméliás hölgy 1 példányban, Monte Cristo grófja 3, Mann: József tetralógia 3, Stendhal: Párizsi kolostor 1, Zola: Három város 1 példányban volt meg.

Az állomány vizsgálata mellett az olvasószolgálatról megállapítja a jegyzőkönyv: „A kölcsönzést egyszerre végző dolgozók száma csúcsponti időben három. A könyvtárosok kölcsönző tevékenységét általában udvariasság jellemzi. Bár a kölcsönző könyvtárosok egy részének könyvismerete, irodalmi műveltsége megfelelő, a kölcsönzési munka színvonala mégsem mondható kielégítőnek. Ennek oka egyrészt abban van, hogy a könyvtár nem fejlesztette ki a magasabb színvonalú kölcsönzési munka tárgyi feltételeit, másrészt a modern olvasószolgálati rendszerhez (pl. szabadpolc) nem megfelelőek a helyiségek.”

Az olvasók összetételéről és olvasási szokásairól: „Az olvasók fő tömege kispolgári rétegekből adódik. Ez a körülmény okozza, hogy az olvasók érdeklődése is meglehetősen egyoldalú és főleg a polgári, ezen belül a nyugati irodalomra irányul... Az olvasók meglehetősen követelők, türelmetlenek anélkül, hogy magasabb színvonalú tájékoztató szolgálatra inspirálnák igényeikkel a könyvtárosokat.”

Az igényekkel, könyvállománnyal kapcsolatban említésre méltó még egy problematikus jelenség. Sok olvasó rendszeresen olvas idegen nyelvű irodalmat. Ennek megfelelően igényli az új kiadványokat. Ezek beszerzése nem volt könnyű feladat abban az időben. Kicsi a választék, kevés az erre a célra fordítható összeg és a külföldi könyvek drágák. 1958 szeptemberében regisztrálták az idegen nyelvű irodalom forgalmát. Német nyelvű könyv 817, angol 243, francia 43 volt egy hónap alatt az olvasóknál. Ilyen forgalomhoz nem volt meg a könyvfedezet, kénytelenek voltak régi, rossz állapotban levő könyveket is kölcsönözni.

A VI. kerületi tanács többirányú tevékenységet folytat és tervez az ideológiai kérdések helyes értékelése és az ellenséges propaganda visszaszorítása érdekében. „A vallásos és egyéb idealista világnézet elleni harc jelenlegi helyzete kerületünkben és a szükséges tennivalók” ügyében tanácsülés volt 1960 májusában. A jegyzőkönyv így értékeli a könyvtár munkáját: „Az ateista propaganda munkánk szerves része, a kerületi Szabó Ervin-könyvtár alapvető feladatának tekinti. Ezen a téren igen sok pótolnivaló van, tekintve, hogy az 1956-os ellenforradalom ezt teljesen háttérbe szorította. A könyvtárban külön kirakatban találjuk meg az olyan könyveket, amelyek a már politikailag fejlettebb olvasóréteg ez irányú műveltségét megalapozzák. Külön felhívják a figyelmet a világnézeti tárgyú ismeretterjesztő irodalomra.”

A VI. kerületre vonatkozó 15 éves távlati fejlesztés keretében 1960-ban javaslat hangzott el a könyvtárüggyel kapcsolatban. „A kerületben működő Szabó Ervin-könyvtár látogatóinak száma állandóan emelkedik. ... A 15 éves távlati fejlesztési tervben javasoljuk egy új, a jelenleginél legalább ötször nagyobb alapterületű könyvtár létesítését, ahol megfelelő olvasószobák vannak.

Javasoljuk továbbá a kerület több pontján fiókkönyvtárak felállítását, hogy a kerület lakói bármely pontról rövid idő alatt azokat megközelíthessék. Ezeken a helyeken is javasolunk olvasószobákat mind a felnőttek, mind a gyermekek (ifjúság) részére.”

A jelzett nagyarányú kerületi könyvtárfejlesztés nem valósult meg. A helyi szerény lehetőségeket kellett úgy igazítani az igényekhez, hogy legalább időlegesen megfeleljen céljaiknak. Erről a fejlődésről ír beszámolót Dávid Gyuláné volt könyvtárvezető és munkatársa, Meiszner Tamásné az 1962-es Évkönyvben. Az öröm és a bizakodás hangján értékeli a felújítás, modernizálás, a szabadpolc-rendszerre való áttérés jelentőségét. Ezzel függ össze az a törekvés, hogy új, másfajta kapcsolatot teremtsenek az olvasókkal. Önállóságra neveljék, képessé tegyék az olvasót, hogy maga keresse ki a számára szükséges irodalmat. Ez a törekvés a jól értelmezett hagyományos kölcsönzéssel is párosult. „Célunk az olvasók igényeit koruk, nemük, foglalkozásuk, műveltségük, hajlamuk stb. figyelembevételével egyénileg kielégíteni. Új olvasóinknak és a kevésbé jól tájékozódó olvasók számára egyéni tanácsadással igyekszünk a válogatás munkáját megkönnyíteni. Érdemes még emlékeztetni a cikkben megfogalmazott alapvető ismeretekre, amelyekkel a könyvtárosoknak rendelkezniük kell:

- a) a szerző helye és jelentősége a világirodalomban (világnézet)
- b) a könyv témája
- c) a cselekmény mely korban játszódik
- d) a könyv színvonala, kinek ajánlható.

A könyvismereten túlmenően a szabadpolc fokozott mértékben követeli meg a segédeszközök cél-tudatos és biztos kezelését. Csak így valósítható meg a színvonalas, korszerű olvasószolgálat, mely feltételezi és eredményezi is egyben a könyvtáros iránti teljes bizalmat."

A könyvtári munka változását és a könyvtár jellegét determinálta, hogy megszűnt a gyermekkönyvtár és az átépítés során korszerű, kitűnően felszerelt olvasóterem létesült. (Új önálló gyermekkönyvtár nyílt a Liszt Ferenc téren 1961 - ben.)

A tervek, törekvések, célkitűzések gyakorlatilag csak részletekben valósulnak meg. Az olvasószolgálat görbülékenységét még ebben az időben sem lehetett biztosítani. Ezt jelzi több bejegyzés a panasz-könyvbe, „... Állandóan hosszú, várakozó sorok, egy - egy alkalmazott 2-3 féle munkát végez (könyvbeszerzés, könyv helyerakása, felvilágosítás adása). Agyonhajszolt, fáradt személyzet, amelyet teljes elismerés illet meg, hogy az idegein tud uralkodni”, írja 1960 márciusában Fodor Endre olvasó.

Annak ellenére, hogy az olvasószolgálat ellátása nagy gond volt, egyre több jelzés sürgette, hogy a fiatalokkal a kölcsönzésen kívül is kellene foglalkozni. Felvetődött egy ifjúsági klub létrehozásának gondolata.

A klub létrehozását indokolta, hogy 1961 - ben több mint 1200 fiatal olvasó volt és a modernizálás után az olvasóterem a klub működéséhez is helyet kínált. A klub munkájáról ugyancsak az 1962 - es Évkönyvben olvashatunk Meiszner Tamásné tollából. A cél a fiatalokkal való megkülönböztetett foglalkozás alapjait megvetni és olyan tartós közösséget létrehozni, mely színes, változatos, vonzó programjával alkalmas arra, hogy a fiatalok legszélesebb rétegeihez a kultúrát közvetítse.

A klub tagságának összetétele ideálisan vegyes volt: gimnáziumi tanuló 43, ipari tanuló 21, munkás 15, technikumi tanuló 8, alkalmazott 5, értelmiségi 1, egyetemi hallgató 2, összesen 95 fő. Gyakran tartottak összejöveteleket. 1962 - ben pl. 48 foglalkozás volt, melyek között arányosan változtak az irodalmi, természettudományi, művészeti viták, előadások, fejtörők, szellemi öttusák.

A klub vonzerejének sok összetevője volt. Ennek sűrített megfogalmazását jelzi egy 17 éves gimnáziumi tanuló fiú: „Mert jó, mert szép, mert hasznos, mert társaság van, mert röhögni lehet, mert... mert lányok vannak, mert meleg van, mert újság van, mert lehet ülni, mert vitatkozni lehet, mert jól érzem magam, mert este van, mert időnként táncolni lehet, mert fiatalok között vagyok, mert jó hangulat van...”

A klub előadói, látogatói, vendégei között írók, költők, művészek, népszerű közéleti személyiségek is megfordultak. Egy vendégkönyv bejegyzéseiből érdemes néhányat idézni.

Egy kedves délutánt töltöttem itt a fiatalok között.

1962. XII. 4.

Bernáth Aurél

Egy kellemesen eltöltött másfél óra emlékére.

1962. XII. 11.

Tabi László

Köszönjük a hasznos beszélgetést, a kellemes légkört. Abban a reményben, hogy nem utoljára járunk itt.

1963. II. 7.

Gerelyes Endre

Először voltam itt, a boldogságról beszélgettünk. Ne csak beszéljünk a boldogságról, érezzük is boldognak magunkat. Segítsen ebben a klub.

Dobos Piroska

Én is először voltam a klubban és jól éreztem magam, örülök a széles körű érdeklődésnek és kíváncsi vagyok, hogy minél teljesebben nyerjenek e közösségben választ kérdéseikre.

Nemes Dezső

Örömmel, szívesen jöttem, hogy elbeszéljünk a nekem kedves világról, az érdekes Braziliáról.

1963. VII. 11.

Molnár Gábor

Valami olyat kérnek most tőlem, ez után az érdekes beszélgetés után, hogy se sablonos ne legyek, de ha nem akarok, kedvesnek sem kell lennem. Az előbbi megtartanom nehéz, az utóbbit megtartanom könnyű. Ennyi kedves fiatal közt gyorsan múlt az idő, én tanultam tőlük, (ezt most így illik írni), ők nem tanultak tőlem, ezt félve látom rajtuk. De mégis nagyon jó, hogy itt jártam, ennyit mindenesetre őszintén mondhatok.

1963. szept. 26.

Bárány Tamás

Bár ismétlésnek tűnik, én is őszintén örültem, hogy itt járhattam. A vita segített nekem is, hogy egy kicsit tájékozódhassam arról, mi a véleménye azoknak a mai fiatal irodalomról, akik még nálam is (nagy szó!) fiatalabbak.

1963. nov. 6.

Nyerges András

Nagyon örülök, hogy személyesen is megismerhettem az Ifjúsági Kör tagjait.

1963. XII. 5.

Révész Ferenc

Jó volna, ha a mai esténél közelebb lehetnénk egymáshoz. Ha többször is próbálkozunk vele, majd csak sikerül.

1964. I. 21.

Benjámin László

Az Elektra-est emlékére – azzal a kívánsággal, hogy az önálló látásmód és a művészi igazság vágya valamennyiünkben tovább erősödjék.

1964. II. 4.

Falus Róbert

Kellemes két estét töltöttem a klubban és kívánom minden tagjának, hogy szépen építse fel, embe-rien élje le életét.

1964. II. 4.

Heller Ágnes

Eleven érdeklődést és jó légkört találtam itt.

1964. ápr. 28.

Koczás Sándor

A „Szabó Ervin” – könyvtár 10 - es fiókjában kezdtem el olvasni, ismerkedni az irodalommal. Sohse felejttem el ezeket a falakat, polcokat, könyveket és embereket. Ez volt az első szellemi otthonom. Úgy jövök ide, mintha haza jönnék.

1964. V. 21.

Barabás Tibor

A könyvtár Ifjúsági Klubjának, a hallgatóknak, akik előadásomat sikerrel és ép bőrrel végigszenvedték.

1965. febr. 23.

András László

Karinthy Frigyes azt mondta, hogy az író fejében tinta van, ami a karján és az ujján átvezető csatornán keresztül a papírra jut. Kérem, hogy képzeljék el mindazt a friss és tartalmas gondolatot, amit idevettem volna, ha ezt a könyvet előadásom előtt tolják elém – így minden tinta (láthatatlanul) az előadásra fordított.

1965. IV. 20.

Devecseri Gábor

Én nem vagyok olyan jó vendégkönyvíró, mint Devecseri, ezért csak köszönetet mondok a figyelemért, a vendéglátásért, és további jó munkát, sok sikert kívánok a kör tagjainak.

1965. máj. 4.

Garai Gábor

Hej, hej, most ide valamit írni kellene. Csak éppen ilyenkor semmi olyasmi nem jut az ember eszébe, amit érdemes lenne egy vendégkönyvbe beírni. – Viszont: nagyon kellemes volt itt olvasókkal elbeszélgetni. És itt alighanem ez a legfontosabb lejegyzendő tény.

1965. XI. 16.

Hegedűs Géza

Köszönettel az alkalomért, türelemért és hozzászólásokért.

1966. V. 26.

Kristó Nagy István

Sajnos, a klub néhány éves működés után megszűnt. A fő ok, hogy a lelkes, jó képességű, jó összetételű alapító gárda „kiöregedett”. A klubvezetés is a személyi feltételek hiánya (elfoglaltság, személycsere) miatt egyre nagyobb gondot okozott.

Az ifjúság mellett a felnőtt olvasókra is gondoltak a könyvtárosok. „Nagyon jól bevált és az olvasókkal való csoportos foglalkozás egyik jó eszközének bizonyult a havonta tartott könyvismertetés az olvasók számára. Ezeken a könyvismertetéseken az általunk fontosnak vélt új szerzeményeinket propagáltuk. Sikerült törzsközönséget kialakítanunk.”

Újabb szakmai felülvizsgálat volt 1964-ben. A felülvizsgálat megállapításait összevetve az 1957-ben lezajlott vizsgálattal, – kedvező, eredményes jelenségek nyertek megfogalmazást. „Tervszerűség, nagy körültekintés jellemzi az állománygyarapítást. Mint nagy könyvtár, az összes javasolt műveket be-

szerzi, e tekintetben teljességre törekszenek. Külön dicsérendő az, hogy a legfontosabb ismeretterjesztő műveket a szépirodalmi művekkel azonos példányszámban vásárolják." Ezt a szerzeményezési arányt egy reprezentatív felmérés is indokolta, mely szerint az olvasók több mint fele kölcsönzött ismeretterjesztő műveket. Ez az arány még jobb lehetett volna (és lehetne ma is), ha a könyvtár tágasabb. A könyvek levegősebb, jobb, a figyelmet irányító elhelyezése már önmagában véve agitatív jellegű. A felülvizsgálat így fogalmazza meg ezt: „A forgalom alakulására erősen hat a kihelyezett állomány, amelynek határt szabnak a szűkös helyviszonyok. A vizsgálat alkalmával 4530 könyv volt a polcon.” (Szabadpolcon)

A szabadpolcra való áttérés nem volt könnyű, a könyvtárosok érezték, hogy ők is, az olvasók is ki vannak a teljes könyvanyagnak szolgáltatva. Szinte elnyeli őket az ismeretlen könyvek tömege. Nem véletlen, hogy előtérbe kerül a segédeszközök tudatosabb és gyakoribb alkalmazása.

Gálné Ballagi Ágnes cikke utal erre „Ajánló bibliográfiák a kerületi könyvtárakban” címmel, az intézmény 1964–65-ös Évkönyvében.

„... az utóbbi években már néhány helyen megindult a kísérletezés a bibliográfia - használat legeredményesebb formáinak megállapítására. A 10-es és a 27-es könyvtár hónapokig figyelte a „Mai írók – mai emberekről” és a „... Legyetek éberek!” c. bibliográfiák anyagának forgalmát. Utóbbi hatására a 10-es könyvtárban fél év alatt 207 műből 564 kölcsönzés történt, s ami különösen öröndetes, hogy egy sor nagyon értékes (egyébként ritkán kézbe kerülő) könyv is jelentős forgalmat ért el.”

A folyóirat -előfizetésben régebben is, ma is az irodalom és művészet terén törekedtek a közművelődési szint keretein belül a teljességre. Ez jellemzi a kézikönyvek és bizonyos mértékig az egész állomány gyarapítását. Ezen belül a könyvtár régi hagyománya a képzőművészeti és zenei anyag nagyobb arányú gyűjtése. (A Képző- és a Zeneművészeti Főiskola hatására is.) Az elmúlt 10–12 évben különösen sok szép kiadvány jelent meg. Ezek néhány ritka és értékes példányával is rendelkeznek. Gyűjtik a „Magyarországi műkincsek” sorozatot, a híres múzeumok anyagát bemutató köteteket. Megvan a Skira svájci kiadó és a londoni kiadású „The World of Art Library” néhány kötete, a Knaurs lexikon stb.

Az ötvenes évek „krónikája” során beszámoltak néhány könyvtári és kerületi vonatkozású célkitűzésről, eredményről. Érdemes követni, számba venni, mi fejlődött és változott a hatvanas években, kiragadva néhány jelentősebb mozzanatot:

- Néhány iskolai könyvtár munkáját támogatták intenzívebben, többek között a Varga Katalin gimnázium könyvtárának kialakításában vettek részt.

- Frissítették az idegen nyelvű állományt. Számszerűen nem emelkedett és emelkedik az idegen nyelven olvasók száma, de az igény az újdonságokra egyre fokozódik. 1970-ben az idegen nyelvű állomány forgalmát két hónapon át figyelték. Ez idő alatt az olvasók 117 idegen nyelvű könyvet kölcsönöztek. Az olvasók kb. 3% - a olvas idegen nyelvűeket. Ez az állományrész 7% - a az összállománynak.

- Címzőkatalógust hoztak létre, mely a beszerzett művek folyamatos cím szerinti feltárását biztosította és azóta is a leggyakrabban használt katalógus olvasók és könyvtárosok körében egyaránt. A közelmúltban kiegészítették a régebben beszerzett művek céduláival, hogy a teljes állományt tükrözze.

- 1969-ben készült egy érdekes felmérés, melyet Weisz Sándorné a FSZEK kiadásában megjelent Tapasztalataink 14. számában publikált. 100 fiatal töltött ki kérdőívet, 55 férfi és 45 nő 14–18 éves korig, a következő megoszlásban: 14 éves 6 fő, 15 éves 15 fő, 16 éves 24 fő, 17 éves 25 fő, 18 éves 30 fő. A felmérés kiterjedt ilyen kérdésekre is: mennyi időt szán olvasásra, milyen rendszeresen olvas, más könyvtárak tagja-e, milyen témájú könyveket olvas, milyen szempontok szerint választja ki olvasmányait, igényli-e a könyvtáros segítségét? stb. Néhány példa az egyéb kérdésekre adott válaszokból: az öt legkedveltebb folyóirat a fiatalok körében az Élet és Tudomány, Magyarország, Ifjúsági Magazin, Delta és az Új Írás. A legnépszerűbb műfaj a regény, főleg a klasszikus és külföldi szerzők művei és a történelmi regények. Külföldi kedvenc szerzők: Hemingway, Hugo, Mann, Verne, Balzac, Dumas, London, magyar írók közül: Jókai, Móricz, Berkesi, Mikszáth, Passuth, Németh László. Igen sokan vásárolnak könyvet a kérdezettek közül, három hónap alatt 100 személy közül 73.

A magasabb színvonalú, jobb szakmai felkészültséget tükröző munkastílus elsősorban azért alakulhatott ki, mert viszonylag hosszú ideig összeszokott, jó képességű kollektíva dolgozott együtt. Dávid

Gyuláné könyvtárvezető 1959–69 között lelkesen, példamutatóan irányította és tervszerűen fejlesztette a könyvtári munka minden ágát.

Az akkori dolgozók egybehangzó véleménye szerint igényes volt, megkövetelte a színvonalas, feyelmezett munkát és olyan légkört alakított ki, hogy mindenki kötelességének érezte a rendszeres önképzést, tájékozottságot és a szakmai fejlődést.

VI. A JELEN 1970–1974

A gazdag hagyományoknak megfelelően tudományosabb, megalapozottabb módszerekkel, a könyvtárat népszerűsítő színebb propagandamunkával alakítják a tájékoztató és olvasószolgálatot.

Az utóbbi négy - öt év minden területen fejlődést mutat. Ezt tükrözték a felmérő jellegű vizsgálatok is. A javulásban szerepe volt annak, hogy 1972-ben jelentős összeggel megkezdődött az 1973-ban befejezett felújítás. Csak a főbb eredményekről:

– A könyvtári munkaközösség regisztrálta, elemezte a fontosabb referenzs kérdéseket minden évben egy-egy hónapig. 1969-1974 között 452 kérdést gyűjtöttek. Néhány érdekes kérdés, melyek megválaszolásához, a megfelelő irodalom kikeresése, válogatása, ajánlása hosszabb időt igényelt:

régi magyar fegyverek	tengeri úti kalandok
reklámpszichológia	a számítógépek felépítése
az izotóp alkalmazása	a mikroszkóp felfedezése
a budai várnegyed műemlékei	a Fészek-klub története
a korszerű műveltség tartalma	az UNESCO tevékenysége
a Varsói Szerződés	a vérvörös csütörtök története
a tőkekoncentráció	Chile története

A témakörök sokfélesége jól érzékelhető az alábbiakból:

társadalomtudomány	184 kérdés
természettudomány	22 kérdés
technika	28 kérdés
művészet	46 kérdés
irodalom	152 kérdés
földrajz	20 kérdés
Összesen	452 kérdés

A kérdezők között fizikai dolgozók 40-en voltak, közép- és főiskolai tanulók 312-en és egyéb foglalkozásúak 100-an.

– Megvizsgálták 1973-ban, hogy olvasóik közül mennyi a kerületi lakos. A vizsgálat szerint a kerületben lakik az olvasók 61,4%-a. Az olvasók 7,4%-a a XIII. kerület, 7,3%-a a VII. kerület lakója. De Budapest szinte valamennyi többi kerületéből vannak olvasók 2–3%-ban, a vidéki olvasó 2,5%.

– A könyvvállomány általános javulását jelzi, hogy kellő példányszámban állnak rendelkezésre a törzsszállományba tartozó kötetek, a kötelező irodalom, a közép- és felsőoktatáshoz kapcsolódó művek. Minden évben egy kevés „fényűzés” is lehetővé válik. Például régi kiadású szótárakat, lexikonokat, kézikönyveket újakra cseréltek és az előzőeket kölcsönzik. Egy-egy drágább természettudományi, technikai, politikai, művészeti összefoglaló munkát is beszereznek, legalább egy példányban a kézikönyvtár részére.

– Néhány feljegyzésre érdemes rendezvény volt az e fejezetben tárgyalt években. A Terézváros lakói 1970-ben ünnepelték a városrész 200 éves évfordulóját. Épületek, emléktáblák, szobrok és személyes emlékek tanúskodnak, vallanak a 200 év nevezetes fordulójáról.

Mensáros László előadójestje (a XX. század költészete), Sándor György „humoralista” estje, Jókai Anna, Kertész Ákos beszélgetései a könyvtár olvasóival. A Költészet Napja alkalmával irodalmi est volt Gordon Zsuzsa, Lelkes Dalma, Nagy Attila színművészek közreműködésével. A „Sugár út két oldalán” címen terézvárosi irodalmi est volt Csernus Marianne, Bitskey Tibor közreműködésével, Marót Miklós összeállításában. Ezek a VI. kerületi Népművelési csoporttal együtt rendezett műsorok színvonalasak, érdekesek voltak, sok látogatót vonzottak, akik maguk is hozzászóltak és vitáztak.

– 1972-ben TV riportműsort készítettek a könyvtárban a TV-könyvtár – olvasás egymásrahatásáról.

– Ugyanebben a periódusban számos külföldi vendég – könyvtári és népművelési vezető szakember – látogatta meg a könyvtárat a Szovjetunióból, Csehszlovákiából, Finnországból.

A könyvtár helyét, szerepét szűkebb pátriájában jobban megvilágítja, ha néhány adattal vázolja helyzetét az 1970-es évek elején. A lakosság száma 88 ezer. A közhiedelemmel szemben igen sok fizikai dolgozó él a Terézvárosban, zömmel más kerületbe járnak dolgozni. Helyben csak néhány nyomda és kisipari szövetkezet van. Jelentős az alkalmazotti réteg és magas a nyugdíjasok száma (27%).

Különleges jelenség, hogy a kerületben sok közintézmény van. Tizenöt követség, tizenhárom szak szervezeti központ, kilenc színház, köztük az Állami Operaház, három művelődési ház, három mozi, számos művészeti szövetség, múzeum, kilenc általános, kilenc középiskola és két főiskola. Az iskolák közül híres, gazdag hagyományokkal rendelkezik a Labda utcai általános iskola, mely 1781-ben nyílt, a mai Karikás Frigyes általános iskola több mint száz éves, a Varga Katalin szakközépiskola szintén és a Kölcsey gimnázium nemrég ünnepelte 75. születésnapját, a Képzőművészeti és Zeneművészeti Főiskola a kerület történelmi nevezetességű intézményei.

VII. ÖTVEN ÉV MÉRLEGE – A JÖVŐ TERVEI

A megtett út igen küzdelmes, de összességében eredményes volt.

– A könyvvállomány a kezdethez viszonyítva tizenötszörösére, a rendelkezésre álló alapterület kétszeresére növekedett. A berendezés, a bútorzat, felszerelési tárgyak korszerűbbek, szebbek lettek.

– Az olvasószolgálat feltételei jobbak, szervezettebbek. Szélesebb körű az olvasók informálása, tájékoztatása, minimális a teljesíthetetlen kérések száma.

– A kezdeti három könyvtárossal szemben jelenleg tíz könyvtári dolgozó látja el a szolgálatot. Munkájukat segítik, tartalmasabbá teszik a rendszeresen megjelenő bibliográfiák, lexikonok stb. Az állomány megismerését és feltárását többféle, az igényekhez, a könyvkiadáshoz, az állomány gyarapodásához igazodó katalógus folyamatos gondozása és bővítése szolgálja.

– A kölcsönzés színvonalát hivatott elősegíteni a könyvek, az előfizetett folyóiratok választékának állandó javítása. 1962-ben, amikor áttért a könyvtár a szabadpolcrendszerre, 6000 kötet foglalt helyet a polcokon. Átrendezések, felújítások után jelenleg több mint 21 000 kötet közül választhatnak az olvasók. Az 1974. év első félévi adatai a könyvvállomány egészséges arányait tükrözik. Az 50 000 kötetes gyűjtemény 66%-a szépirodalom, 44%-a ismeretterjesztő, ebből a társadalomtudomány 15%, a természettudomány 4%, a műszaki irodalom 4%, egyéb szakirodalom 21%.

1924-ben 18 újság, folyóirat, még 1964–1965-ben is csak 47, jelenleg 80 féle periodika található a könyvtárban. Megoszlásuk a következő:

irodalmi	18
természettudományi	9
művészeti	9
politikai, társadalomtudományi	24
műszaki	7
egyéb	13

Az elmúlt évek eseményei, adatai rögzíthetők. A több ezer olvasó és talán több száz könyvtáros háttérben marad. Az újra és újra közösségbe rendeződő könyvtáros generációk eredményei, melyeket munkájuk során elértek és a hatás, melyet az olvasókra gyakoroltak, — nehezen mérhető és érzékelhető. A számok a forgalmat, a kölcsönzött kötetek tömegét regisztrálják. Az előadások száma és jellege csak a találkozások, a propagandamunka színességét jelzi.

A könyvtáros, akár tájékoztató, akár klubvezető vagy propagandista, döntő szerepet játszott, ha nem is lehet érdemben elemezni, mit jelentett hosszú évtizedek alatt több tízezer olvasó számára élményben, tanulásban, tájékozódásban, érzelmi életében a találkozás a könyvtárossal s a könyvtárból kölcsönzött könyv. A könyvtáros hivatástudatából ered, hogy minél több egyén számára igyekezzék nélkülözhetlenné tenni a könyvet. A harcot naponta kell megvívni annak érdekében, hogy a nem olvasókat olvasóvá neveljék, az olvasni szeretőket fokról fokra nemesebb, értékesebb művek felé vezessék. Úgy kell dolgozni és hatni, hogy sokan meghallják szavukat, eljuttatva hozzájuk az egyetemes tudomány és kultúra vívmányait. Keresni kell és megismerni azokat az indítékokat, melyek az olvasásra ösztönzik az egyént. Dr. Boros Sándor: Érdeklődés, érdeklődés, művelődés című cikkében így ír erről a kérdésről: „A művelődés egyik legerősebb közvetlen indítéka az ember belső igénye újabb ismeretekre, élményekre, törekvése személyiségének fejlesztésére tudásának gyarapítására, érzelmi világának gazdagítására, képességeinek minél teljesebb kibontakoztatására.” Majd más helyen így folytatja: „A szabad idő művelődésre fordítását erőteljesen befolyásolja a műveltség már kialakult színvonala: iskolázottság, ízlés, kulturális igények, s ebben sajnos a jelentős fejlődés ellenére sem sikerült még felszámolni az elmaradásunkat.”

S végül „Kulcskérdés, hogy sikerül-e a közművelődést ismét tömegmozgalommá, a testületek, az aktíva, a szervezetek tagjainak ügyévé, a mindennapos munka részévé tenni.”*

A VI. kerület kulturális életében az utóbbi igény szellemében van a 10-es könyvtárak megbecsült helye. Ez arra kötelezi a könyvtári kollektívát, hogy munkáját színvonalasabbá, sokoldalúbbá formálja. A jelentősebb terveket, célkitűzéseket vázolja az alábbi felsorolás, a teljesség igénye nélkül.

— A Hazafias Népfront Bizottság kerületi helytörténeti bizottságával együttműködve létrehoz a könyvtár egy helytörténeti gyűjteményt, melyet katalogizálva, kiemelve, mindenki számára hozzáférhetővé tesz és propagál.

— A könyvtárosok helyi továbbképzése érdekében rendszeres könyv- és folyóiratcikk-ismeretéseket terveznek.

— A politikai, társadalomtudományi művek forgalmának, állományának elemzése folyamatban lévő, 1975-re áthúzódó feladat. Az eddig kapott eredmények is figyelemre méltók. Egy adott időszakban az aktív dolgozók 22%-a az állomány több, mint 20%-át kölcsönözte. (Az összállomány 15,2%-a a társadalomtudomány.) A további összefüggések — milyen műveket kik kölcsönöztek, hogyan oszlik meg ezen állományrész műfaj, megjelenési év, szak, valamint alap, közép és felső szint szerint, — a vizsgálat befejeztével válnak ismertté.

A természettudományi és műszaki irodalom vizsgálata távolabbi terv. 1975-ben, első lépésként kérdőíves igénykutatás lesz a legcélszerűbb.

*Társadalmi Szemle, 1974. 2.sz.

– Végül állandóan napirenden tartja a könyvtár a jogos és szükséges terjeszkedési igényét. Közeleli tervként egy fiókkönyvtár kellene a könyvtártól távolabb eső lakónegyedben. Távolabbi terv, hogy a kerületben még egy Szabó Ervin-könyvtár legyen felnőttek és gyermekek részére.

oOo

E tanulmánnyal összegezték a könyvtár munkatársai az ötven év főbb eseményeit, az eredményeket, a hiányosságokat, abban bízva, hogy a vázlatos megfogalmazás is tanulságul szolgál a következő évek munkájához. Az erőfeszítések, az eredmények alapján büszkéek lehetnek, de elégedettek nem. Lendületet ad a továbbiakhoz az a tudat, hogy a könyvtárak megbecsülése, tevékenységének fontossága a jövőben jobban előtérbe kerül. Erre enged következtetni az MSZMP Központi Bizottságának 1974. márciusi határozata a közművelődés fejlesztésének feladatairól. „A közművelődési könyvtárak nevelési és tájékoztatósi funkciójuk mellett az önművelésnek fontos, nélkülözhetetlen eszközei, nagy szerepük van az igényes szórakozásban is. Állandó feladatuk az olvasóközönség körének bővítése, új olvasórétegek megnyerése, az olvasás színvonalának emelése és permanens művelődéshez, politikai-szakmai tájékozódáshoz szükséges feltételek (választék, differenciált szolgáltatások stb.) biztosítása.”

A fejlődést érzékeltető táblázat

Év	Olvasók száma	Könyvváll.	Kölcs.kötetek száma	Gyarapodás	Heti kölcs.óra
1924.	833	3464	25241	630	21
1929.	1294	13237	86860	1157	21
1934.	876	15740	73657	1037	21
1939.	2347	18849	169326	1100	21
1945.	2993	21766	42822	32	33
1950.	2943	23200	92600		
1955.	7895	43327	230000	4292	38
1960.	4596	48140	228742	4435	38
1965.	5740	36407	223306	3714	38
1970.	6073	40411	221278	3649	38
1973.	5100	48207	149180	5048	41

Sugár Ágnes

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR HÁLÓZATÁNAK FEJLŐDÉSE 1970 – 1975.

A fővárosi tanácsi közművelődési könyvtárügy megítélésénél figyelembe veendő azok a dokumentumok, amelyek éppen a tárgyalt időszakban születtek és többségükben közvetlenül vagy közvetve hosszabb távra megszabták a teendőket.

Az 1970-ben megrendezett III. országos könyvtárügyi konferencia ajánlásaiban a korábbiaknál jóval hangsúlyozottabban került előtérbe – egyebek között – a fővárosnak és agglomerációjának a könyvtárügye. A konferenciát követően napvilágot látott irányelvek az ifjúság, továbbá a munkásság könyvtári ellátására, az Alapelvek és követelmények a közművelődési könyvtárak tervezéséhez stb. – a megelőző tapasztalatok szintéziseként – egyértelmű feladatmeghatározásokat tartalmaztak.

Hosszabb távon is érvényes, – de egyúttal azonnal adaptálandó célkitűzések megoldására mozgósított az MSZMP Budapesti Bizottságának 1971. szeptemberi határozata a fővárosi közművelődés főbb kérdéseiről. A Fővárosi Tanács VB 1972 augusztusában tárgyalta a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tevékenységét és a hozott határozatokban megjelölte a közeljövő legfontosabb teendőit.

Szélesebb összefüggésekben ugyanezek a kérdések szerepeltek 1972 decemberében a Fővárosi Tanács VB azon határozataiban, melyek a fővárosi közművelődés helyzetével és feladataival foglalkoztak. A Fővárosi Tanács VB művelődésügyi főosztálya 1975-ben általános felügyeleti vizsgálat keretében elemezte az intézmény tevékenységét.

Az MSZMP KB 1974-es határozata a közművelődés helyzetéről lehetővé tette, hogy a tudatosság magasabb fokán összegezzük az elmúlt szakasz tevékenységét és ennek birtokában vázoljuk fel a hálózat további fejlesztésének körvonalait is.

A TÁRSADALMI KÖRNYEZET

Budapest az ország fővárosa, közigazgatási, kulturális és gazdasági centruma. Itt összpontosul az ipar egyharmada, a fővárosban található a kutatóintézetek 80 százaléka, a felsőoktatási intézmények fele. Itt bonyolódik le a kiskereskedelmi forgalom egyharmada. A főváros szerepe az ország életében minden tekintetben kiemelkedő.

Budapest települési jellemzőit és a lakosság összetételét tekintve is sajátos képet mutat. Itt él az ország népességének egyötöde. Lakosainak száma 1975. december 31 - én 2 071 000 és a budapesti lakosság több mint 30 százaléka munkás. Budapest mindezek mellett nem hanyagolható mezőgazdasági területtel is rendelkezik. A főváros lakosságából kb. 30 ezren a mezőgazdasági ágazatban dolgoznak. Az aktív korosztálynak meglehetősen nagy arányát képviselik a szálláslakó, illetve bejáró dolgozók. Az iparban foglalkoztatott mintegy 600 ezer főből 55 ezer a szálláslakó. Hatalmas agglomerációs gyűrű veszi körül a fővárost, ez 45 községet és várost foglal magában. Számos idetartozó településről az aktív keresők 50–60 százaléka a fővárosba jár dolgozni.

Az életkori összetételre jellemző, hogy a főváros lakosságának 14,2 százaléka 14 éven aluli, 8,6 százaléka általános iskolás korú, s 20,3 százaléka a 60 éven felüli.* A demográfiai és munkaerő-számítások szerint a korösszetétel változása miatt Budapesten csökkenő tendenciát mutat a munkaképes népesség létszáma.

*. Budapest Statisztikai évkönyve, Bp. KSH. 1975.

Az 1974/75-ös tanév elején mintegy 48 ezer volt a felsőfokú intézmények hallgatója, 99 ezer a középiskolás tanulók száma. Dolgozók esti középiskolájában tanultak kb. 53 ezren és szakmunkásképzésben vettek részt 34 ezren.

Egyes kerületek állandó és lakónépességének számában öt esztendő alatt tíz-, húsz-, harmincezeres nagyságrendű változás történt. A III. kerület lakosainak száma például ez idő alatt 77 496-ról 108 200-ra, a XI. kerületé 151 205-ről 172 200-ra, a XIV. kerületé 134 149-ről 178 800-ra, a XV. kerületé 61 168-ról 116 800-ra nőtt. A VI. kerületé 86 816-ről 77 800-ra, a VIII. kerületben 133 588-ról 120 300-ra, a IX. kerületben 107 566-ról 98 800-ra csökkent. A felsoroltakon kívül is úgyszólván mindenütt többezres változás jött létre a népesség számában.

Ennek megfelelően kerületenként lényeges társadalmi, foglalkozási átrétegződés is végbemehetett az elmúlt 5 év során. Már az 1970-es népszámlálás adatai ilyen tendenciákat jeleztek. A közhiedelemmel ellentétben, hogy a VII. és VIII. kerület összlakosságán belül a munkások aránya úgyszólván megegyezett a közismerten munkáskerületnek tekintett Kispestével: 29,6, 30,6, ill. 30,7 százalék volt. Ez abszolút számban 34 ezer munkás lakost jelentett a VII. kerületben, 40 ezret a VIII. kerületben és 20 ezret Kispesten.

Budapest nagyságrendje, továbbá a lakosság naponkénti áramlása – a lakás és a munkahely, valamint a lakás és az iskola között, kerületenként, ill. az agglomeráció és Budapest között – a mindennapi könyvtári gyakorlat, de még inkább a könyvtárügy fejlesztési koncepcióinak megalapozásához, joggal igényelte annak a kérdésnek az elemzését, hogy hol olvasnak Budapest közművelődési könyvtári olvasói.

„Az V. kerület területén csaknem 60 ezer lakos él, 1600 intézményben viszont közel 100 ezren dolgoznak. Úgynevezett nappali népessége az ügyeket intézőkkel, vásárlókkal, diákokkal együtt 300 ezerre tehető.”*

1974 végén szakfelületei vizsgálat keretében lakóhely (kerület) szerint vették számba a budapesti tanácsi és szakszervezeti könyvtárak olvasóit. A vizsgálat során nyert adatok azt mutatják, hogy a könyvtári tagok 57 százaléka nem a lakóhelye könyvtárát veszi igénybe, hanem a közlekedési útvonalába eső, vagy munkahelyén lévő könyvtárból kölcsönöz. A XV. kerület összes közművelődési könyvtárát: pl. 5233 helybeli olvasó vette igénybe, mellettük azonban a főváros más kerületeiben további 7035 XV. kerületi lakos olvasott. A XVIII. kerületben olvasó 5682 helybeli lakos mellett a kerületbeliek közül 6195 fő más kerületek könyvtáraiban olvasott.

Ugyanezen felmérés első elemzése alapján az is kiderült, hogy az agglomerációs övezetbeli lakosok, ill. a Budapestre bejáró dolgozók könyvtári igényeit jelenleg a szakszervezeti könyvtárak a tanácsi könyvtáraknál nagyobb mértékben elégítik ki. Több mint 40 ezer vidéki lakos és közülük több mint 11 ezer szálláslakó olvas a budapesti szakszervezeti könyvtárakban, míg a tanácsi hálózatban nem egészen 4 ezer a számuk.

A szakszervezeti könyvtárak 1974-ben több mint 2300 szolgálati helyén 273 ezernél több fővárosi és bejáró dolgozó könyvtári ellátását biztosították, s ez a szám az összes budapesti közművelődési könyvtári olvasók 67,2 százalékát jelenti.

Fővárosunk lakosságának műveltségi és képzettségi színvonala rendkívül heterogén. Az egyes rétegek között műveltségben és iskolai végzettségben jelentős különbségek vannak. A tanácsi könyvtárhálózat olvasói a lakosság minden rétegéből, minden életkori csoportjából tevődnek össze, így a könyvtári szolgáltatásokkal szembeni elvárásaik is e heterogén színvonalat tükrözik. A kezdő olvasói igényektől a magas színvonalú szakirodalmi igényekig mindenfajta fokozat és kívánság jelentkezik, s ezek kielégítésére a könyvtáraknak állományuk, személyzeti összetételük és szolgáltatásaik megfelelő alakításával fel kell készülniök.

* Preisich Gábor: Budapest jövője. Bp. 1973. Műszaki Kiadó.

Az a tény, hogy az ország iparának megközelítően egyharmada a fővárosban összpontosul, felhívja arra a figyelmet, hogy Budapesten – más területekhez és településekhez hasonlítva – még inkább egységesen szemléljük a tanács- és szakszervezeti könyvtárak tevékenységét és biztosítsuk a két közművelődési hálózat összehangolt és szervezett együttműködését.

Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy zömmel Budapesten vannak az országos nagy tudományos és szakkönyvtárak, ill. dokumentációs központok, amelyek azonban úgyszólván kivétel nélkül a belső városmagban helyezkednek el.

MŰKÖDÉSI FELTÉTELEK, SZERVEZETI HELYZETKÉP

A központi könyvtár és a hálózat tényleges fenntartási költségeinek együttes összege az 1970. évi 28 500 000 Ft-ról 1975-ben 46 012 000 Ft-ra emelkedett. A fenti összegekből 1970-ben a béralap 11 501 505 Ft, 1975-ben pedig 17 913 000 Ft volt. A továbbiakban a hálózatra, ill. a közművelődési funkciókra vonatkoztatottak az adatok és az értékelések.

A könyvbeszerzésre fordított összeg 1970-ben 4 532 776 Ft, 1975-ben pedig 7 508 323 Ft volt.

A karbantartásra fordított kiadások alakulása:

1970.	1971.	1972.	1973.	1974.	1975.
3 213 000	2 388 000	2 301 000	3 061 000	3 080 000	4 282 000

Az előbb csökkenő, majd fokozatosan emelkedő tendenciát mutató karbantartási költségek az egész ötéves terv során egészében azonos nagyságrendet tükröznek. 1975-ben nominál értékben 33,3 százalékos emelkedést mutattak. A jelen helyzet reális megítéléséhez nélkülözhetetlen bizonyos vázlatos visszatekintés öt év, sőt a korábbi időszak néhány jellemzőjére is. Az elmúlt évtizedben 1969-től kerülhetett sor a kerületi könyvtárak nagyobb arányú felújítására, tatarozására. Tükrözi e tényt a megelőző ötéves ciklus karbantartási összegeinek alakulása:

1965.	1966.	1967.	1968.	1969.	1970.
295 000	368 000	418 000	331 000	2 970 000	3 213 000

A IV. ötéves terv időszakára jellemző a hálózat meglévő egységeinek egy olyan rekonstrukciója, amely a korábbi karbantartó és javító tevékenységtől minőségileg és mennyiségileg egyaránt eltér és amely immár elodázhatatlan volt. Ellentmondásos helyzetet okozott viszont, hogy – bár az egyszerre jelentkező szükségletekhez mérten nem volt elégséges a ráfordítás, még kevésbé a rendelkezésre álló kapacitás – a felújítási munka átmenetileg (gyakorlatilag az egész ciklusban) szűkítette a könyvtári szolgáltatások volumenét a FSZEK hálózatában. 1975-ben a korszerűsítéssel kapcsolatos zárva tartás éppen a legnagyobb könyvtárakat érintette.

Az 1971–75-ös időszaki fejlődés ellentmondásosságát továbbá fokozta az a körülmény, hogy időbeni fáziseltolódás mutatkozott a fejlesztés tekintetében. Jelentősebb fejlesztésre a terveciklus második felében került sor. A 60-as évek végén a könyvtár vezetősége a Könyvtártudományi és Módszertani Központ illetékeseivel együttműködve és velük egyetértésben megfogalmazta már a központi könyvtár új funkcionális tervére és a részleges felsőfokú nagy könyvtárak, ill. regionális központok létrehozására vonatkozó elvi szempontokat és elképzeléseket. Ezzel párhuzamosan a konkrét tervezési munkák is el-

kezdődtek. A Fővárosi Tanács VB 1972. augusztusában hozott határozatot a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár komplex távlati tervének, valamint a központi könyvtár épületének bővítésére vonatkozó programterv elkészítéséről.

Ebben az időszakban indult meg néhány kb. 1500 m² alapterületű könyvtár tervezése. (Kőbánya, Kelenföld, Újpest, Újpalota). Ezek közül 1975-ig egy könyvtár kezdhetett meg működését; ez Kőbányán, a Pataki István Művelődési Központban kapott helyet. A szolgáltatások jellegét tekintve nagy jelentőségű minőségi fejlődés szakaszát nyitotta meg ez a könyvtár, mely potenciálisan már ma is egy részleges felsőfokú nagy könyvtár funkcióját képes betölteni. A közeljövőben, 1977 végére várható Kelenföldön ugyanilyen nagyságrendű könyvtár megnyitása.

Az alapterület bővítése és a szolgáltatások fejlesztése terén nagyobb lehetőséget nyújtanak azok az 500–800 m² alapterületű új épületek, amelyek néhány, korábban nyomorúságos helyzetben levő peremkerületi könyvtár korszerűbb elhelyezését biztosítják. Ezek tervezése is megindult a tárgyidőszakban, (Soroksár, Csepel–Királyerdő, Kispest, Pestlőrinc,) sőt közülük a soroksári 1973-ban 480 m²-en, a csepeli pedig 500 m²-en 1975-ben meg is kezdte működését. Fonotéka, olvasóterem, kiállítóterem jelzi a könyvtárakban a szolgáltatások bővülését. A szükségesnél kisebb alapterülettel ugyan, de új gyermekkönyvtár nyílt 1972-ben a Marczibányi téri Ifjúsági Házban, a II. kerületben, amely általában is, de gyermekkönyvtárak tekintetében különösen a rosszul ellátott kerületek közé tartozik.

Új fiókkönyvtár nyílt 120 m²-en 1974-ben az Egyesült Izzó lakótelepén. A korábbinál megfelelőbb és nagyobb alapterülettel rendelkező helyiségben – egy szolgáltatóházban – kapott helyet a IX. kerületi Gubacsi úti fiókkönyvtár.

1973-ban kezdte meg működését a bibliobusz a főváros kilenc peremkerületében, 13 állomáshelyen, s ezzel addig teljesen ellátatlan területeken sikerült biztosítani a D-típusú szolgáltatást.

A tanácsi könyvtárak alapterülete a tervidőszak során – azaz 1970-től 1975 végéig – összesen 1422 m²-rel növekedett.

A kerületi hálózat teljes audióvizuális eszköztára 1970-ben együttesen 74 db-ból állt. 1975-ben már 234 különféle audióvizuális eszköz szolgált az érdeklődőket. Az egyes eszközök száma a szükséglethez mérten még mindig nem kielégítő és az ellátottság mértéke könyvtáranként egyenetlenséget mutat, de pl. a magnetofonok ill. magnós rádiók száma 1970-hez képest 9 db-ról 51-re, a lemezjátszóké pedig 11 db-ról 56-ra emelkedett.

Itt említjük meg, hogy a könyvtári dolgozók munkakörülményeit hivatott könnyíteni a hálózatban lévő 25 hűtőszekrény, amelynek beszerzésére nem utolsósorban a nőpolitikai határozat megvalósítása érdekében került sor. (1970-ben még egyetlenegy sem volt belőlük.)

A központi könyvtár köré centralizált hálózatot 89 önálló szolgálati hely alkotja. Közülük 24 hat éves kortól látja el az olvasókat, ezek az ún. vegyes könyvtárak, 16 csak a 14 éven telüliek, 18 pedig a 6–14 évesek számára biztosít szolgáltatásokat. A kerületi könyvtáraknak további 31 fiókkönyvtárunk is van. A budapesti tanácsi könyvtárhálózatnak sajátos tagjai az 1960-as években kialakult önálló gyermekkönyvtárak, melyek létrejötte új fejlődési szakaszt nyitott a gyermekkönyvtári szolgáltatásban. Olvasóteremmel 22 könyvtár rendelkezik, helyben olvasási lehetőség – bár szűkösen – csaknem minden könyvtárban van.

1970-ben a központi könyvtáron kívül egyetlen olyan könyvtára sem volt a tanácsi hálózatnak, amely az „A” vagy „B” típusú normatíváknak mindenben megfelelt volna. A budapesti tanácsi könyvtárak, (abból következően, hogy kis alapterületen igen nagyszámú olvasót látnak el) valójában az alapelvek és követelmények szerint megszabott típusok egyikébe sem sorolhatók be. Viszonylagos megközelítéssel az alábbiak szerint csoportosíthatók a hálózat könyvtárai:

	1970	1975
A és B típusú között	—	2
B és C típusú között	23	23
C típusú	34	33
D típusú	34	31
Összesen	91	89
Bibliobusz szolgálati helye	—	13

A szolgálati helyek száma annak ellenére csökkent, hogy új könyvtári egységek kezdtek meg működésüket. Ez a tendencia pozitívnak tekinthető, a számszerű csökkenés ugyanis a hálózatszerkezet koncentrációjának a következménye. 1974–75-ben szervezetileg egyesült a kőbányai 12-es felnőtt és 12-es gyermekkönyvtár, valamint a József Attila lakótelepi 48-as felnőtt és 15-ös gyermekkönyvtár. Mindkét esetben azonos épületben, azonos szinten működő könyvtárak egyesítésére került sor. Az ésszerűbb hálózatépítési elveknek megfelelően a korábbi kerületi könyvtárként működött 41-es káposztásmegyeri a 28-as újpesti könyvtár fiókja lett; a rákoscsabai volt 40-es könyvtár pedig a rákoskeresztúri 36-os könyvtár fiókjaként működik.

A tárgyalt időszak fontos eredménye a 13 állomáshelyet ellátó bibliobusz megindítása, s ugyancsak megtörtént a második mozgókönyvtár működésének előkészítése. A két bibliobusz állomáshelyeinek kialakítása lehetővé tette hat „D” típusú fiókkönyvtár megszüntetését. Meg nem felelő helyisége miatt szűnt meg egy fiókkönyvtár a IX. kerületben.

Ez a szervezeti módosulás a változás kezdetét jelzi egy ellátási szintek szerint jobban tagolt szervezet és központosítottabb ellátás irányába. Hasonló szervezeti módosításokra – ilyen pl. a legkisebb önálló egységek fiókkönyvtárrá szervezése – a jövőben is szükség lesz.

A KÖZPONTI ELLÁTÁS

A központi ellátás kezdeti elemeivel a FSZEK hálózatában az elmúlt öt éves tervidőszakot megelőző években is találkozhattunk. A FSZEK centralizáltan működő hálózata elősegítette a művelődéspolitikai célkitűzéseknek alárendelt módszertani és ellátó tevékenység egységes és kölcsönhatásban történő érvényesítését. Így már a korábbi esztendőben megvalósult a központi anyagellátás, létrejött a központi könyvkötészet és a központi TMK műhely, mely a kisebb karbantartó és gyorsjavító munkák ellátására hivatott. A nagyobb volumenű gazdálkodási és ügyviteli feladatok központi ellátása, (perlés, számvitel, stb.) az egész hálózat anyagát feltáró központi katalógus, a hálózati könyvraktár, a tájékoztató és propagandaeszközökkel történő központi ellátás rendszere, valamint a centralizált munkaerő-gazdálkodás ebben a szervezetben fejlődött ki.

A potenciális lehetőségek további bővítését, kifejlesztését akadályozzák a kedvezőtlen műhelyviszonyok, az anyagi eszközök, a technikai felszereltség és a „járműpark” szűkösége, a központi könyvtárépület alapterületének elégtelensége.

A III. országos könyvtárügyi konferencia kiemelten hangsúlyozta a *központi szolgáltatások* kifejlesztésének, ill. továbbfejlesztésének nagy fontosságát. Megítélésünk szerint ez a legszorosabb korrelációban van a gépesítéssel. A feltételek megteremtését, ill. javítását az 1970/75-ös időszakban ebben a vonatkozásban objektív tényezők meglehetősen korlátozták. Valamelyes szűkreszabott, de nélkülözhetetlen gépesítést mégis sikerült megvalósítani és ez hatékonyabbá tette a munkát. (Romayor sokszorosító gép, könyvkötő- és vágógép, másolóberendezés, szedőírógép, filmvetítógép, minigráf, számológépek

stb. beszerzése és munkába állítása.) Ennek eredménye többek között az, hogy a tervidőszakra lehetővé vált a könyvtár úgyszólván összes kiadványainak házilag előállítás. Ez a nyomdai átfutási idők kedvezőtlen alakulását és a nyomdai díjszabások emelkedését figyelembe véve az egyedül járható útnak bizonyult. A könyvkötészeti kapacitás átlagosan évi 50 ezer kötet körül van. Előrelépést e téren minőségi, esztétikai tekintetben sikerült elérnünk. Bevált a megelőző könyvjavító brigádok megszervezése, a brigádok évente kb. 20–25 ezer könyv helyszíni javítását végzik el.

A kötetési kapacitás bővítését mindenekelőtt a már többször említett helyiséghiány, de munkaerő-problémák is gátolják, jóllehet az intézmény kötetési igénye lényegesen meghaladja a tényleges lehetőségeket.

A központi tájékoztató és propaganda eszközökből és módszertani kiadványokból évente összesen kb. 500 féle készül. A tájékoztató eszközök közül, mint új központi szolgáltatást, kiemeljük a Társadalomtudományi Információ című periodikát és katalógust, s a gyermekkönyvtárak számára készített történelmi katalógust.

1975-re kialakult a hálózaton belüli könyvtárközi kölcsönzés koncepciója. A gyakorlati megvalósításra 1976-ban került sor. Az elmúlt öt éves időszakban a hálózati könyvraktár állományára építve első sorban a kötelező irodalom biztosítására szorítkozott ez a tevékenység.

A MUNKAERŐHELYZET

1975-ben az intézetnek 534 főfoglalkozású és 213 részfoglalkozású dolgozója volt. Közülük 339 főfoglalkozású és 158 részfoglalkozású dolgozót a hálózat foglalkoztatott. A hálózatban dolgozók száma 5 év alatt 60 fővel emelkedett, e 60 fő azonban csaknem teljes egészében az új könyvtári egységek munkatársainak a létszáma.

A társadalmi méretekben sok gondot okozó munkaerőhiány hatványozottan sújtotta a hálózat könyvtárait. A tanácsi könyvtárak ugyanis fizetés és munkaidő-beosztás tekintetében más művelődési intézményekhez képest hátrányos helyzetben vannak. Ennek állandóan érezhető a hatása még a munkájukat hivatásszeretettel végző szakembereknél is. Pusztán az a tény, hogy a könyvtári dolgozók 85–90 százaléka nő, számos munkaszervezési nehézséget okoz. Nehezen megoldható, vagy nem egy esetben eleve lehetetlen, hogy a kisgyermekes anyák vállalják az esti órákba nyúló szolgálatot. A szociálpolitikai szempontból óriási jelentőségű anya- és gyermekvédelmi rendelkezések hatása a munka folyamatos szervezése szempontjából nem ellentmondásmentes a főként nőket foglalkoztató területeken, így a FSZEK könyvtáraiban sem. 1975-ben pl. csak betegállomány és fizetés nélküli szabadság miatt 10 000 munkanap kiesés volt a könyvtárhálózatban.

A könyvtárosi besorolású dolgozóknak 1975-ben 19,1 százaléka rendelkezett felsőfokú szakképesítéssel, 7,1 százalékkal kevesebb mint 1970-ben. Hasonlóképpen csökkent a középfokú képesítéssel rendelkezők aránya is: 41,7 százalékról 35 százalékra. A felsőfokú képesítéssel rendelkezők számának csökkenése – a már említett egyéb okok mellett – elsősorban az évek óta megoldatlan könyvtárosképzéssel függ össze. A felsőfokú tanintézetek hosszú ideje nem biztosítják a szükséges utánpótlást a könyvtárosi pályán. Az általános szakember-, ill. munkaerőhiány súlyosbította az az egészségtelen fluktuáció is, amely talán az általános társadalmi méreteknel is jobban megmutatkozott intézményeinkben. 1975-ben a dolgozók egynegyede kicserélődött.

Többéves kísérlet után az elmúlt időszakban a hálózat könyvtáraiban meghonosodott a képesítéssel, ill. anélkül ellátható feladatok szétválasztása. Az utóbbiakat könyvtártechnikusok végzik. E munkakörök betöltéséhez elegendő a középiskolai végzettség és az alapfokú könyvtártechnikusi tanfolyam.

Mivel a nappali tagozatos iskolarendszerű szakképzés sem bocsát kellő számú szakembert a könyvtárak rendelkezésére, az intézet kénytelen vállalni – időnként erőn felül is – a munka melletti szakkép-

zésből fakadó terheket.

Az 1970/71-es oktatási évben hetven, 1974/75-ben százötven dolgozó tanult egyidejűleg közép-, vagy felsőfokú intézményekben, esti vagy levelező tagozaton. A könyvtárosok szakmai továbbképzését egyrészt a Könyvtártudományi és Módszertani Központ tanfolyamai, másrészt intézetben belül szervezett tanfolyamok biztosították.

AZ ÁLLOMÁNY ALAKULÁSA

A FSZEK hálózatában a tervidőszak alatt 1.671.404 kötetről 1 948 876-ra, azaz 277 472 kötettel emelkedett a könyvállomány. A gyűjtemény gyarapíthatósága nagyrészt a könyvtári alapterület függvénye. Mivel a könyvtárak túlnyomó többsége a kis alapterület miatt évek, ill. évtizedek óta maximálisan telített, az évenkénti gyarapodást követnie kellett a szükséges állományapasztáson túli könyvkivonásnak ahhoz, hogy az új könyvek elhelyezhetők legyenek. Ezért a tényleges állománygyarapodás aránylag lassú ütemű a jelentősen megnövekedett könyvbeszerzési keret mellett is. A növekedés jelentős hányada is a már említett három – új helyiségbe költözött és megnagyobbodott – könyvtár állományát képezi. A kőbányai 12-es könyvtár állománya csupán az új helyiség megnyitása időpontjára 40 000 kötettel gyarapodott.

A könyvbeszerzési keret 5 év alatt lakosonként 1,9 forintról 2,7 forintra emelkedett, a gyűjteményből való részesedés lakosonként az 1970-es 0,84 kötetről 1,0 kötetre, az egy beiratkozott olvasóra jutó kötettség 10,2-ről 12,2 kötetre emelkedett. A már említett gyűjteményi növekedés mellett ez utóbbiba belejátszik az olvasók számának csökkenése is.

A könyvellátottság tekintetében mutatkozó kerületenkénti eltérések pontosan tükrözik a könyvtártelepítési egyenlenségeket. A könyvtári szolgáltatási helyekkel legjobban behálózott kerületekben értelemszerűen magasabb a lakosság kötetenkénti részesedése a könyvgyűjteményekből. A I. és a IX. kerületben pl. 1,9, ill. 1,6 kötet jut egy-egy kerületi lakosra, míg a II. kerületben 0,8, a XI. és a XVIII. kerületben pedig csak 0,6 kötet.

A kerületenkénti könyvtárellátottság mutatói fő vonásokban évről évre azonos helyzetet tükröznek. Néhány kerületben a megnagyobbodott könyvtárak gyűjteményei javították a mutatókat, de a kerületek nagy többségében 5 év alatt nem történt változás, így pl. a II., a XIII., és a XIV. kerületben.

A könyvtári állomány fejlődését az elmúlt időszakban nem a számszerű növekedés jelzi, hanem elsősorban a gyűjtemény összetétele, minősége. Szinte valamennyi könyvtárban jelentősen megnövekedett a kézikönyvek és a helyben olvasásra szánt fontos művek mennyisége. Szemben az 1970-es 84 300 kötetrel 1975-ben 130 650 kötet volt a helybenolvasást szolgáló művek száma a hálózatban. Az egyes könyvtárakban ez a könyvanyag 560 és 8 000 között van.

Szembetűnő növekedés mutatkozott a periodikák számának gyarapodásában, 1970-ben 19 739, 1975-ben összesen 27 483 napilap és folyóirat járt a könyvtárakba.

A tárgyalt időszakban alakult ki a könyvtárakban a audióvizuális eszközök gyűjteménye. Két könyvtárban vált lehetővé fonotéka létesítése (a soroksári 35-ös és a kőbányai 12-es könyvtárban), de szerényebb körülmények között zenehallgatást biztosít az I. kerületi 20-as, a VIII. kerületi 9-es és XI. kerületi 6-os könyvtár is. Az öt könyvtárnak összesen 2 685 egység hangzó állománya volt 1975 végén.

Különbéle könyvtári rendezvények illusztrálásához a könyvtárak többsége rendelkezik kisebb-nagyobb hanglemez-, ill. magnószalag-, gyűjteménnyel, összesen mintegy 3 800 egységgel; 1970-ben még szinte semmiféle hangzó eszközük nem volt.

Tovább fejlődött az e téren már hagyományokkal rendelkező kőbányai, kispesti és újpesti könyvtár műszaki szakrészlegének állománya. Igen jelentős része gyűjteményüknek a 30 féle szakfolyóirat és a 6 referálólap.

Az anyagi korlátokon túl a raktározási gondok miatt is a szükségesnél visszafogottabb volt az idegen nyelvű állományrészek fejlesztése. A kötetek számát illetően 1970-es pontos adataink nincsenek. 1975-ben a tizenkettővel szemben 23 könyvtár rendelkezett kisebb-nagyobb mennyiségű idegen nyelvű könyvvel, összesen 20 398 kötettel. Az 1975-ös állományelemzések és igényvizsgálatok tapasztalataira alapozva kialakultak és az elkészült gyűjtőköri szabályzatban is helyet kaptak az idegen nyelvű művek gyűjtési elvei.

A kerületi könyvtárak állományépítésében fontos szerepe van a hálózati könyvraktárnak, amely fogadja a könyvtárak fölös könyveit, s a kurrens művekből a hálózat számára az állománykiegészítés állandó bázisát is képezi. Az elmúlt 5 év alatt mintegy 186 000 kötet könyv áramlása bonyolódott le a kerületi könyvtárak és a raktár között. Eközben kb. 100 000 kötet könyvajándékot is átadott iskoláknak, különféle szociális és kulturális intézményeknek.

A szervezendő új könyvtárak állományát gyűjti – leltárba véve, katalógussal együtt – a hálózati és módszertani osztályhoz tartozó létesítendő könyvtárak raktára. E részleg 1970 és 1975 között egy gyermekkönyvtár, a bibliobusz, egy kerületi könyvtár és egy fiókkönyvtár számára biztosított összesen 50 500 kötet könyvet.

A könyvállomány főbb mutatói

1970-ben a hálózati könyvállomány 26,6 százaléka, 1975-ben 28,4 százaléka volt található a gyermekkönyvtárakban és gyermekrészlegekben.

	1970		1975	
	felnőtt	gyermek	felnőtt	gyermek
	1 226 410	444 994	1 394 753	554 123
	%	%	%	%
társadalomtudomány	14,0	5,0	15,2	7,5
természettudomány	5,0	7,1	5,0	7,1
alkalmazott tudomány	4,8	7,6	4,7	7,0
egyéb ismeretterjesztő	20,6	21,3	21,8	21,6
összes ismeretterjesztő	44,4	41,0	46,7	43,2
szépirodalom	55,6	59,0	53,3	56,8

A könyvtárak többségében fokozatosan növekszik az ismeretterjesztő és szakirodalom aránya a könyvállomány egészen belül, mindenekelőtt gyarapszik a társadalomtudományi és politikai művek. Növekedést sem a természettudományi, sem az alkalmazott tudományokkal foglalkozó művek állománycsoportja nem mutat. Az 1971–75 között végzett állományelemzések viszont azt tárták fel, hogy e két utóbbi területen növekedett a közép- és felsőfokú szakkönyvek aránya.

A kerületi könyvtárak tervszerű állományfejlesztési munkáját jelzik az állományvizsgálatok, állományelemzések, melyek egyre inkább az állományépítés szerves részévé váltak. A jelentősebbeket említjük közülük: az elmúlt évek alatt pl. több könyvtárban sor került a társadalomtudományi, természettudományi, idegen nyelvű és kézikönyvtári állományrész vizsgálatára; vagy a gyermekkönyvtárakban megtörtént a serdülőkorúak irodalmának elemzése. Az egyes állománycsoportok összetételének vizsgálatánál jelentős szempont volt az olvasói érdeklődés. Az állománygyarapításnak hálózati szintű elemzésére, s ennek szakmai megvitatására 1972-ben került sor.

Az elemzés tanulságaként ekkor nagyon határozottan fogalmazódott meg a hálózati állományépítés néhány fontos követelménye:

- a) a könyvtárak nagyságrendjétől, helyi szerepétől, s az objektív lehetőségektől függő differenciált állományépítés;
- b) a hálózaton belüli könyvtárközi kölcsönzés kialakítása;
- c) a könyvállomány kurrensen tartása;
- d) az igénykutatáson alapuló állományelemzések, az állományapasztás rendszeressége;
- e) a szépirodalmi állomány igényes fejlesztése.

A könyvtári gyűjtemények differenciált fejlesztését alapozza meg a FSZEK hálózatában kialakítandó könyvtártípusok gyűjtőköri szabályzatának összeállítása. 1975-ben készült el a nagy, részleges felsőfokú és a középszintű kerületi könyvtárak gyűjtőköri szabályzata. A bibliobuszok indítását természetesen megelőzte a várható olvasói igényeknek megfelelő gyűjteményi koncepció kialakítása. A fiókkönyvtárak gyűjtőköri szabályzatának elkészítése folyamatban van.

KÖNYVTÁRHASZNÁLAT

Olvasók száma: 1970–75.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975
	164 292	168 533	171 473	168 993	168 792	159 232
Felnőtt:	120 445	123 096	124 859	122 443	121 663	114 117
Gyermek:	43 847	45 437	46 614	46 550	47 129	45 115

Az olvasók száma 1972-ben kiugró magasságot ért el. 1975-ben viszont jelentős csökkenést mutat. Ebben demográfiai tényezők is közrejátszanak. Az utóbbi évekig alapjaiban változatlan hálózat szolgáltatása stabilizálta az igénybevevők számát. Bebizonyított tény, hogy az olvasók számának jelentős emelését csak új könyvtárak létesítésével lehet elérni. Különösen kívánatos lenne ez az új lakótelepeken. A József Attila telepen kívül másutt a közelmúltban nem épült könyvtár. Sok olvasót veszítettek a könyvtárak a szanálások révén; számos korábbi olvasó új lakótelepre költözött, ott azonban könyvtár nélkül maradt. Súlyosbította a helyzetet, hogy munkeriőhiány miatt számos könyvtárat, elsősorban fiókkönyvtárakat hosszabb-rövidebb ideig zárva kellett tartani. Míg az 1970-es évben a hálózatban összesen 20 132 kölcsönzési nappal számolhattunk, addig 1975-ben a karbantartások miatti zárva tartás és a munkaeriőhiány következtében ez 18 228 napra csökkent.

Az egész évben folyamatosan működő könyvtárakban olvasócsökkenés nem volt tapasztalható. Az olvasólétszám csökkenésével együtt természetesen csökkent a könyvtárlátogatók, s a kölcsönzött kötetek száma. Hiányoznak a végleg bezárt két fiókkönyvtár olvasói is.

A könyvtárak általános túlszűfolttsága és az olvasói forgalom intenzitása — néhány könyvtár kivételével — nem tette lehetővé, sem indokoltá az erőteljesebb olvasószervezést. Az olvasóutánpótlást elsősorban az általános és középiskolák, a dolgozók esti iskolái és a szakmunkásképző intézetek tanulóinak szervezett könyvtárlátogatásaival igyekeztek biztosítani.

A könyvtári tagok számbeli alakulásának és az igénybevétel intenzitásának összefüggéseit a szolgáltatás gazdagításával beszédesen illusztrálja a soroksári 35-ös és a csepeli 30-as könyvtár példája. Mindkettő gyakorlatilag a korábbi helyén, de új, modern épületben, többszörösen megnövekedett alapterületen, rövid idő alatt jelentősen megnövelte az igénybevevők körét és számát. (Olvasótermek, fonotéka, kiállítóterem.)

Az olvasók száma a 30-as könyvtárban	1974-ben 1054
	1975-ben 1517
Az olvasók száma a 35-ös könyvtárban	1972-ben 1689
	1974-ben 2378

A bibliobusz szerepét vizsgálva kiderült, hogy olvasóinak 58 százaléka korábban egyáltalán nem járt könyvtárba.

Az olvasók összetételében valamelyest növekedett a munkások aránya. 1970-ben 21,4 százalékot 1975-ben pedig 22,4 százalékot képviseltek. Visszaesett a szakmunkástanulók száma. Az 1970-ben olvasó 6961 fővel szemben 1974-ben csupán 3883 ipari tanuló vette igénybe könyvtárainkat. E tény összefügg a fővárosi ipari tanulók számának nagyarányú csökkenésével.

A 14 éven aluli olvasók korcsoportonkénti összetételét meghatározza a demográfiai hatás, mely az olvasók számának alakulásában általánosságban is pontosan követhető. Az általános iskolás korú gyermekek szervezettségi aránya a gyermekkönyvtári munka hatékonyságának egyik jellemző mutatója. 1970-ben a korosztályba tartozó (6–14 éves) fővárosi gyermekeknek 31,5 százaléka, a felső tagozatosok 36,3 százaléka olvasott a FSZEK-ben. 1975-ben 30,3 százaléku, illetve a felső tagozatosok 38,1 százaléka. (1975-ben több gyermekkönyvtár is zárva tartott felújítás miatt.)

A könyvtárhasználat sommázott adatai közül a kölcsönzési eseteket és a kölcsönzött köteteket mutató számok érdemelnek különösebb figyelmet. Az előző időszak végéhez viszonyítva visszaesést mutat a könyvtárlátogatások száma.

Egy beiratkozott olvasóra eső könyvtárlátogatások száma:

Felnőttkönyvtárakban		Gyermekekönnyvtárakban	
1970	1975	1970	1975
9,7	9,1	9,7	8,7

Egy olvasóra jutó kölcsönzött kötetek száma:

Felnőttkönyvtárakban		Gyermekekönnyvtárakban	
1970	1975	1970	1975
32,7	33,0	26,3	24,7

A kölcsönzött kötetek száma lakosokra kivetítve: 2,4, ill. 2,5 kötet. A könyvtárhasználat intenzitásának csökkenése a gyermekkönyvtárakban szembetűnő.

A kikölcsönzött könyvek összetételében a hagyományosan mérhető csoportosítás szerint nem történt lényeges változás az elmúlt öt év alatt. Minimálisan — 0,8 százalékkal — emelkedett a szépirodalmi művek olvasottsága, mind a felnőttek, mind a gyermekek körében. Jelenősen (8,1 százalékról 9,2 százalékra) emelkedett a társadalomtudományi és politikai irodalom forgalmának részesedése. Emelkedő tendenciát mutat a 14 éven aluli ifjúság körében a természettudományi és az egészségügyi művek forgalma. (7,7 százalékról 8,4 százalékra.)

Az olvasószolgálati tevékenységben az elmúlt időszakban a könyvtárlátogatók igényeinek differenciált kielégítése, az olvasók körében végzett rétegnevelő munka, s a tájékoztatás eszközeinek és módszereinek gazdagítása kapott hangsúlyt. A fővárosban jelentkező heterogén olvasói érdeklődés következtében az ízlés- és igénykutatásban is a különböző rétegek, csoportok vizsgálata helyeződött előtérbe.

Külön is figyelmet érdemel a 14 éven felüli olvasók körében végzett olvasóportré-vizsgálat. 18 könyvtár folytatott két éven keresztül tartó (kérdőíves mérés, egyéni beszélgetések, olvasmányfigyelés) vizsgálódást, amelynek eredményeként elkészült közel 400 fiatal olvasó portréja.

Több könyvtár vizsgálta a munkásolvasók olvasmányigényét. Két könyvtár, a XI. kerületi 6-os és

a IV. kerületi 28- as publikálta is az ennek során szerzett tapasztalatokat. A XIII. kerületi 4-es és 19-es könyvtár munkásfiatalok körében folytatott igényvizsgálatot. Tizenkét könyvtár kutatta a társadalomtudományok iránti igényt, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ kutatási programja keretében kibővíve ezt könyvállományuk elemzésével is. A 12- es könyvtár műszaki részlegében vizsgálta az olvasói igényeket, a 44- es pedig a természettudomány állomány elemzését kapcsolta össze az olvasói igények és az olvasmányok elemzésével.

Tíz könyvtár a TV műsorának irodalomnépszerűsítő hatását figyelte hosszabb időn át, így többek között Petőfi emlékműsorok, továbbá Mikszáth: Fekete városának, Móricz: Rózsa Sándorának sugárzása idején. A tapasztalatokat rendszeresen továbbítottuk a TV műsorosztályához.

Az olvasmányok hatásvizsgálata során eredményesek voltak azok a magnós beszélgetések, melyeket egy- egy könyvről folytattak a könyvtárosok. (A 19- es, a 25- ös és a 39- es könyvtárban.) A magnetofonszalagon rögzített beszélgetések elemzésének tapasztalatait szakmai vita keretében ismerték meg az olvasószolgálatban dolgozó könyvtárosok.

A gyermekkönyvtárak olvasószolgálati kutatásaiban a hatásvizsgálati beszélgetések érdemelnek kiemelés. Az elmúlt években a gyermekkönyvtárosok mintegy 13 műről folytattak beszélgetéseket, s rögzítették, majdelemezték az olvasmányok hatását a különböző korú gyermekek körében.

Öt gyermekkönyvtár a VII. és VIII. osztályosok körében kérdőíves felméréssel és olvasmányfigyeléssel gyűjtött tapasztalatokat. A csepeli 4- es gyermekkönyvtár a beiratkozott 1334 olvasója által egy év alatt kikölcsönzött 36 769 könyv összetételét, valamint az olvasás indítékát elemezte bizonyos szociológiai megközelítéssel.

A kőbányai 12-es és a ferencvárosi 39-es könyvtárban a fizikai dolgozók gyermekeinek olvasmányait vizsgálták.

1974/75-ben, a felszabadulás évfordulója alkalmából figyelték és rögzítették a korszak történetéhez kapcsolódó könyvek forgalmát, s az e témakörbe tartozó művek igénybevevőinek megoszlását.

TÁJÉKOZTATÁS ÉS PROPAGANDAMUNKA

Az olvasószolgálati munka hatékonyságát növelő tájékoztató eszközök fejlesztése terén jelentős előrelépés történt a tárgyalt időszakban. Az analitikus irodalmi katalógus mellett megindult a Társadalomtudományi Információ című periodikus kiadvány, melynek céduláit a nagyobb könyvtárak beépítik szakkatalógusukba. Figyelmet érdemel továbbá a referenzkatalógus, mely az évek során összegyűjtött referenzkérdések alapján központilag készített tárgyszavas rendszerként vált a tájékoztató tevékenység mindennapos segédeszközévé. A műszaki folyóiratok analitikus feltárása, melyet munkamegosztással a három műszaki részleg végez, szintén ebben az időszakban vált a műszaki tárgyszókatalógusok kiegészítő részévé.

A központilag támogatott és egy- egy könyvtár által elkészített különféle kiegészítő katalógusok hálózati szintű informáló szerepe ugyancsak jelentős. Az utóbbi öt év eredménye az V. kerületi 14- es könyvtár verskatalógusa, a IX. kerületi 48- as könyvtár novella- és antológiakatalógusa s a kispesti drámakatalógus. A gyermekkönyvtárak jelentékeny tájékoztató eszközévé vált a központilag elkészített és a könyvtárakban folyamatosan továbbfejlesztett történelmi katalógus. A könyvtári tájékoztató és tájékoztatást az alapkatalógusokon kívül a hálózat felnőttkönyvtáraiban összesen 16 féle, a gyermekkönyvtárakban pedig 8 féle kiegészítő katalógus segíti.

Két könyvtár, a csillaghegyi 21- es és az újpesti 28- as vállalkozott országos kísérlet keretében olyan szaktájékoztatás kifejlesztésére, amely a középiskolai tanulóknak nyújtott segítséget. A helyi- közzel korrepetálássá alakult szaktájékoztató munka azonban ki sem bontakozhatott a kísérleti idő rövidsége miatt. A tapasztalatok ennek ellenére igen pozitívak, kár, hogy a kezdeményezés kellő feltételek híján csupán kísérlet maradhatott.

A tervidőszak alatt évente több ezer könyvtári rendezvény, illetve kiállítás megszervezésére került sor. A csoportos foglalkozások tekintélyes hányada könyvtárbemutató volt, elsősorban általános és középiskolai tanulók számára. Ezeket a látogatásokat a könyvtárosok új olvasók „szerzésére” is felhasználták. A könyvtárak munkájának szerves része a rendszeres könyvtár- és könyvpropaganda. Az irodalom népszerűsítésének számos módja és igen széles skálája alakult ki. A változatos témaköröket felölelő könyvtári előadások, ankétok, vetélkedők és egyéb játékos foglalkozások közvetett eszközeikkel egyben a könyvajánlás lehetőségének szolgálatában is álltak. Azok a rendezvények váltak általánossá, amelyek a könyvekre épültek, s ezzel egyben a könyvre, az olvasásra irányították a hallgatók figyelmét. Szórakoztatva, nemegyszer játékos eszközökkel vezették be az érdeklődőket a tájékozódás, az ismeretszerzés módszereibe és eszközeinek használatába. Különösen a gyermekek, a fiatalok olvasóvá nevelésében van az ilyen foglalkozásoknak fontos szerepük. Ehhez nyújtanak szervezett keretet az ifjúsági művelődési, illetve gyermekkönyvbarát körök.

Az ifjúsági művelődési körök programjában lényeges helyet foglaltak el a könyvek megismertetését és a könyvhasználat elsajátítását célzó foglalkozások. Ezeket a könyvtárosok tartották, rendszerint központilag összeállított forgatókönyvek alapján. A forgatókönyvek összeállításában és az eredményes módszerek kísérletezésében kezdeményező szerepük volt az ifjúsági klubvezetőknek és a gyermekkönyvtárosoknak.

Új módszerek elterjesztését célozta az 1975-ben megrendezett „ötletvásár” is, melyre ifjúsági klubvezetők és gyermekkönyvtárosok közel 30 pályamunkát adtak be. Közülük a legsikeresebbek publikálásra is kerülnek.

Művelődési kör működtetésére nem minden könyvtár vállalkozhatott. A személyi és egyéb feltételek ehhez nem mindenhol adóttak. Évente általában 25–30 (1975-ben 14 felnőttkönyvtári és 16 gyermekkönyvtári) művelődési kör működött, többségük több éven keresztül azonos összetételben. Nagyon eredményes klubélet folyt a II. kerületi 37-es, a XI. kerületi 6-os, a XIII. kerületi 7-es és a XX. kerületi 35-ös könyvtárban, s az I. kerületi 20-as, a XXI. kerületi 17-es és a XV. kerületi gyermekkönyvtárban.

A propagandatevékenység szervesen kapcsolódott a nevelési célkitűzésekhez, a jelentős eseményekhez, évfordulókhoz, olvasómozgalmakhoz: Lenin-évforduló, a Párizsi Kommun centenáriuma, a 25 éves „Élet és Tudomány” ünnepe, a Janus Pannonius- és a Dózsa György-évforduló, a Nemzetközi Könyv- és az IFLA budapesti kongresszusa, Petőfi születésének 150. évfordulója, Budapest egyesítésének 100. évfordulója, hazánk és Budapest felszabadulásának 30. évfordulója, a Kopernikusz-évforduló, a magyar könyv 500 éve, a József Attila-évforduló, az MSZMP XI., az SZKP XXV. kongresszusa stb.

Számos kiállítás, rendezvény, olvasószolgálati akció népszerűsítette a szocialista országok kulturális központjaival együttműködve a szomszédos népek életét és kultúráját. „A Szovjetunió ma”, a „Lengyelország ma” és „Az NDK bemutatkozik” c. nagy vándorkiállítások, különféle reprezentatív irodalmi rendezvények a kerületi könyvtárakban, a „Kell a jó könyv”, és „A Volgától az Elbáig” olvasómozgalmak stb. megrendezésére egyaránt e cél sikeres megvalósítása érdekében került sor.

A honismereti tevékenység kimagasló eseménysorozata volt a Budapesti centenáriumához kapcsolódó olvasószolgálati és propaganda munka.

A FSZEK 1971–75 között több mint 300 bibliográfiai és módszertani kiadványt jelentetett meg: az időszaki témák propagandáját szolgáló ajánló jegyzékek mellett összefoglaló jellegű bibliográfiai sorozatokat, periodikus kiadványokat stb. Közülük számos országos terjesztésre került. Ilyen volt pl. az Eseménynaptár (a KMK-val közösen), az irodalomtörténeti analitikus kartotékok, a Társadalomtudományi Információ (periodikus kiadvány és katalógus), „A TV műsoraihoz ajánljuk” c. szórólapok stb. A módszertani kiadványok közül a „Tapasztalataink”, és az „Olvasáselemző vizsgálatok” c. sorozat érdemel elsősorban külön említést; ezekben a hálózat könyvtáraiban folytatott elemzések, kutatások eredményeit publikáljuk.

A költségvetési, illetve szervezeti korlátok, a viszonylagosan alacsony példányszám jelenleg akadályozzák az országos terjesztés általánossá tételét, de még a budapesti iskolák és szakszervezeti könyvtárak rendszeres ellátását is. Egyes esetekben sikerült e korlátok áttörése a Kulturális Minisztérium segítségével.

KAPCSOLATOK A HELYI IRÁNYÍTÓ SZERVEKKEL, TÁRSADALMI SZERVEZETEKSEL, TÁRSINTÉZMÉNYEKSEL, HÁLÓZATOK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉS

A kerületi tanácsok meghatározó szerepet töltenek be a helyi művelődéspolitikai munka irányításában, ellenőrzésében és koordinálásában. Ilyen minőségükben önálló napirendként, vagy a közművelődési munka részeként az elmúlt tervidőszakban is általában megvitatták a kerületükben működő könyvtárak tevékenységét. Érvényesítették a hatáskörüket a kerületi akciók összehangolt irányításánál, a vezetők ki-nevezésénél, az éves tervek és jelentések jóváhagyásánál, a helyi feladatok megszabásánál. A tanácsok művelődésügyi osztályai minden évben rendszeresen képviseltették magukat a FSZEK központjában szervezett, az éves munkát értékelő szakmai megbeszéléseken.

A kerületi tanácsok túlnyomó többsége minden évben kiegészítette a könyvtárak könyvbeszerzési keretét. (Hálózati szinten kb. 6–700 ezer Ft.) Az utóbbi esztendőben egyre több lemezjátszót és mag-magnetofont is vásároltak a könyvtáraknak. Számottevően hozzájárultak a kerületi könyvtárak propa-gandaköltségeihez is. Jelentős volt az anyagi és erkölcsi segítségük a bibliobusz állomáshelyeinek kialakí-tásában, s az elindításához kapcsolódó propaganda biztosításában. Nagy jelentőségűek továbbá azok a beruházási hozzájárulások, amelyekkel egyes kerületi tanácsok az utóbbi években az új könyvtárak létre-hozását támogatták. E tanácsi támogatások kerületenkénti megoszlása és volumene azonban nagyon vál-tozó volt.

Könyvtáraink együttműködése a szakszervezeti könyvtárhálózattal a fővárosban hosszabb időre nyúlik vissza. Egyik lényeges állomása volt az 1961-ben megkötött szerződés, amely a tájékoztatás, a ki-adványok, a könyvtárközi kölcsönzés és az adatszolgáltatás területén jelölte meg a közös feladatokat. Az együttműködés bővítésének igénye és szándéka mindkét hálózathoz megvolt. Az alap- és középfokú kép-zés mellett propagandaanyagok átadása, cseréje, tapasztalatcserék, közös módszertani értekezletek és egyéb akciók jelezték e törekvések eredményességét.

A Budapesti Pártbizottság 1971. és a Fővárosi Tanács 1972. évi határozatai kapcsán 1974-ben a két hálózat intenzívebb együttműködésének újabb lehetőségei bontakoztak ki. Az együttműködés kere-tében – a budapesti szakszervezeti könyvtári munka problémáit is figyelembe véve – kibővült a FSZEK „Könyvtári Híradó”-jának profilja. Az együttműködésben az előrelépés egyelőre a hálózatirányítási szinteken érzékelhető elsősorban, további nem kevés nehézség legyőzését igényli a területi és üzemi könyvtárak együttes munkájának intenzívebb összehangolása.

1975 végéig a szakfelügyeleti munka keretében 27 üzemi könyvtár vizsgálata történt meg; ezenkí-vül sor került 3 nagyüzemi könyvtár (Csepel Vasmű, Láng Gépgyár, Magyar Hajó- és Darugyár, Angyal-földi gyáregysége) átfogó szakmai vizsgálatára, továbbá a Vegyipari Szakszervezet Központi Könyvtára budapesti hálózatirányító munkájának, valamint a XIII. kerület könyvtári ellátottságának felülvizsgálásá-ra.

A KISZ, az Úttörőszövetség és a Hazafias Népfront budapesti és kerületi szerveivel mindenekelőtt a politikai, mozgalmi akciók során alakultak ki jó hagyományok. Az elmúlt évek legjelentősebb közös mozgalmi akciói közül az alábbiak kiemelését tarjuk lényegesnek: a „Kell a jó könyv” és az „Olvasó ifjú-ságért” mozgalom, a felszabadulás 30. évfordulójára indított „A Volgától az Elbáig” olvasómozgalom, az Olvasási program szervezése; az általános iskolások körében szervezett Olvasónapló-pályázat, a „Nem térkép a táj...” akció, az úttörőmozgalom 30. évfordulójára indított közös rendezvénysorozat, az „Őrizzük a lángot” akció stb.

Jelentős fejlődésről lehet számot adni a könyvtárak és az iskolák kapcsolatának alakulása terén. A 70-es évek elején tisztázódott az iskolai és tanácsi könyvtárak szerepe, funkciója az oktatásban és a közművelődésben. Évek óta egészséges együttműködés alakult ki a könyvtárak és a tanintézmények között.

Kerületenként rendszeressé vált az iskolai és kerületi közművelődési könyvtárosok találkozója. A VIII. kerületi kezdeményezés nyomán kísérletek történtek az általános iskolai és kerületi gyermekkönyvtárak állománygyűjtési kooperációjára. Az iskolákkal kiépített rendszeres együttműködésben kiemelkedett a dolgozók esti iskoláival és a szakmunkásképző intézetekkel való szoros kapcsolat. Gyakorlati vált, hogy a könyvtárak és a tanintézetek szocialista szerződésbe foglalják a közös feladatokat. 1975-ben tíz könyvtár 13 MűM-intézettel kötött ilyen szocialista szerződést. Az együttműködés keretében külön hangsúlyt kapott a könyv- és könyvtárhasználatra tanító rendezvények és az ifjúsági klubok megszervezése.

A főváros művelődési és úttörőháza közl. tizenhatal alakitott ki rendszeres együttműködést tizenkilenc könyvtár, ill. fiókkönyvtár. Közülük tizenkettő működik művelődési házban, ill. úttörőházban. Magasabb színvonalú együttműködést remélünk a jövőben létesülő nagy művelődési objektumoktól.

Jó hagyományai alakultak ki a könyvtárosok és a könyvkiadók találkozásainak. A Kossuth Kiadó évente elküldte hozzánk a következő esztendő kiadványtervét, amelyet közös találkozáson vitattak meg a Kiadó szakemberei a könyvtárosokkal. Az utóbbi években a Kossuth Kiadó mellett a Móra, a Szépirodalmi, az Európa, a Gondolat, a Műszaki és Medicina Kiadó munkatársaival is megszerveztük a könyvtárosok találkozóját. Minden évben 4–5 könyvkiadóval közösen rendezett összejövetel keretében került sor az ünnepi könyvhét kiadványainak bemutatására, az utóbbi időben a szakszervezeti könyvtárosok és a könyvterjesztés munkatársainak részére is.

A HÁLÓZAT SZERVEZETI TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRE VONATKOZÓ ELKÉPZELÉSEK

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban a hálózat fejlesztésére vonatkozó jelenleg kialakult elképzelések sem előzmény nélküliek. Már a hatvanas évek második felében – a KMK-val együttműködve, nevezetesen Sallai István kidolgozásában – elkészült egy, a központi könyvtár új épületére, valamint a tervidőszakban létesítendő könyvtárak nagyságrendjére és a hálózat regionális szervezetére vonatkozó koncepció. Mindezek intézetben belül is megvitatásra és elfogadásra kerültek.

Ezt követően, 1972 augusztusában a Fővárosi Tanács Végrehajtóbizottsága határozatot hozott a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár komplex távlati fejlesztési és szervezeti tervének, valamint a központi könyvtárpépület bővítési tervének elkészítésére. A tanácsi közművelődési könyvtárak építésének távlati tervét az OKDT 1973-ban fogadta el. Ennek egyik figyelemre méltó elvi megállapítása Budapestre, ill. a főváros könyvtárhálózatára különösen érvényes: „A ma működő könyvtárak megszüntetésére csak az újak létrehozása, ill. a régiekkel szemben fennálló igény elsorvadása után kerülhet sor. Mindaddig a megfelelő karbantartásuk költségvetési előirányzata szükséges.”

A több változatban készült koncepciókból az utolsót 1973 decemberében állította össze az intézmény. Határozati szintre e dokumentumok nem emelkedtek, de gyakorlati vonatkozásban orientáló, eligazító funkciót töltenek be és munkaeszközként a rövid távú tervezésnél, mint kiindulópontot mindig figyelembe vesszük a bennük megfogalmazott alapelveket.

A hálózat szervezetére vonatkozó távlati koncepciót is alapul véve szükségesnek látszik folyamatosan olyan szervezeti változásokat megvalósítani, amelyek erősítik a hálózat egységes szervezetét, bővítik a központi szolgáltatások körét, differenciált szolgáltatási szinteket hoznak létre és javítják az egy kerületen belüli könyvtári tevékenység helyi koordinálásának a feltételeit. Figyelembe veendő ennél a hasonló nagyságrendű világvárosok könyvtári szervezetének tapasztalatai, illetve modern tendenciái.

A szolgáltatási szintek szerinti differenciálódást folyamatosan az alábbi módon szükséges és lehetséges kiépíteni:

- Részleges felsőfokú szolgáltatásra berendezkedő könyvtárak
- Középfokú szolgáltatást nyújtó kerületi könyvtárak
- Elsősorban kölcsönző könyvtárak (fiókkönyvtárak, autóbusz-könyvtárak)
- Prézensz könyvtárak

A főváros távlati városfejlesztési terveit, a városszerkezet átalakulását, az új városközpontok, közlekedési csomópontok, új lakótelepek létrejöttét figyelembe véve nagy vonzáskörzetre tervezett *Részleges felsőfokú könyvtár* létesítése látszik ésszerűnek a tervezett, felsőfokú szolgáltatású új központi könyvtáron kívül az alábbi területeken:

A III. kerületben: Óbuda városközpontjában létesítendő könyvtárnak nagy vonzáskörzetet biztosít a metró és a HÉV összeköttetés.

A IV. kerületben: Újpest centrumában épülő művelődési központban a tervezett kb. 1500 m² alapterületű könyvtár a VI. ötéves tervben belép.

A X. kerületben a Pataki István Művelődési Központban felépült 12-es könyvtár betölti e funkciót.

A XI. kerületben: a kelenföldi lakótelepen 1977-ben a művelődési központban létesül a 3-as sz. könyvtár.

A XIV. kerületben a VI. ötéves tervidőszakra az Őrs vezér téri művelődési központban előirányzott könyvtár szintén nagy vonzáskörzetű forgalmi csomópontban helyezkedik majd el.

A XX. kerületben: Pesterzsébet centrumában elkezdésre vár egy új nagy könyvtár építése.

Ezeknek az intézményeknek feladata, hogy vonzáskörzetükben magas színvonalon elégtérjék ki a lakosság könyv- és egyéb dokumentumigényeit. Ehhez biztosítaniuk kell a könyvtári alapelvekhez és normatívákhoz igazodva a tudományos és speciális szakmai művek kivételével a hazai könyv-, folyóirat- és audiovizuális dokumentumok teljességét, az idegen nyelvű könyvek és folyóiratok olyan válogatását, mely kiegészíti a hazai könyvtermést (elsősorban a négy világnyelven). Ezekben a könyvtárakban kb. 120–150 ezer kötetes könyvállomány tervezhető. Évente mintegy 3–4000 féle művel, kb. 10.000 kötet beszerzésével gyarapítják könyvállományukat. Legalább 80–100 férőhelyes olvasóteremben, gazdag kézikönyvtári állománnyal (kb. 8–12 ezer művel), s kb. 2–300 napilappal és folyóirattal állnak a helyben olvasók rendelkezésére. Zenei és audio részleget működtetnek. Megfelelő hangtároló és nyomtatott dokumentumokat gyűjtenek. Egyéni és csoportos zenehallgatást biztosítanak. Differenciált tájékoztató szolgálattal speciális katalógusokkal és egyéb tájékoztató eszközökkel állnak az olvasók rendelkezésére. E könyvtárak egész nap heti kb. 50 órában, bizonyos szolgáltatásokkal a hét végén is a lakosság szolgáltatásban állnak. Az ifjúság igényeit különösen figyelembe véve – különböző klubokat, művelődési, irodalmi köröket működtetnek, előadásokkal, ankétokkal, kiállításokkal szolgálják az ismeretek terjesztését, a művelődés közösségi formáit. Szakrészlegeket fejlesztenek ki, ahol az általános követelményeknél magasabb színvonalú szolgáltatást nyújtanak (zenei, műszaki, természettudományi stb.). Szolgáltatásuk kiterjed bizonyos reprográfiai igény kielégítésére is.

A középfokú szolgáltatást nyújtó kerületi könyvtárak jelenleg is a hálózat nagy többségét képezik. Ezekben, nagy olvasótáboruk ellenére, – kedvezőtlen működési feltételeik, kis alapterületük miatt – jelenleg elsősorban a könyvkölcsönzés dominál. Mellette a lehetőségek erős függvényeként tudnak csak törekedni a szolgáltatás egyéb irányú bővítésére.

Ezek a könyvtárak a középkönyvtárak gyűjtőkori szabályzata szerint építik állományukat, helyben olvasást biztosítanak, és általános tájékoztatást nyújtanak.

Állományuk legalább 40–60 ezer kötet, amit évente mintegy 2000–2500 új művel gyarapítanak. Gyűjteniük kell a hazai könyvtermésből az „Új Könyvek” c. kiadvány teljes ajánlatát. Az idegen nyelvű állomány kialakításánál a világirodalom legjobb szépíróinak világnyelven megjelent művei közül szerez-

nek be. A napilapok, folyóiratok közül mintegy 100–150 féle magyar nyelvű, s a helyi igényektől függően idegen nyelvű periodikát is rendelnek. A lehetőségektől függően működtetnek fonotékát. Szakirodalom gyűjtésében, más könyvtárakkal kooperálva, törekedhetnek az általánosnál gazdagabb állomány kialakítására. A könyvtári szolgáltatás szerves részét képezik itt is a különböző csoportos foglalkozások, kiállítások, a könyv- és könyvtárpropaganda eszközei. Az olvasóközönség összetételét, a különböző korosztályi és műveltség szerinti igényeket figyelembe vevő tájékoztató szolgálatot alakítanak ki.

A szolgáltatások differenciálásával szükséges kerületenként egy-egy könyvtár kijelölése, amelynek legkedvezőbbek a feltételei ahhoz, hogy a jelenleginél magasabb szintű szolgáltatást nyújtva kiemelkedjen a kerület többi könyvtárai közül. Teljesebb könyv- és folyóiratállománnyal, központilag koordináltan, szakrészlegek kialakításával, gazdagabb tájékoztató eszköztárral a speciális kerületi igények kielégítésére is felkészülnének, mintegy helyi dokumentációs információs bázissá válva.

A kerületi „bázis” könyvtár kijelölésének szempontjai:

– A fenti funkciók betöltésének feltételeivel az intézmény már rendelkezik (alapterülete, a kifejezett szolgáltatások skálája és színvonala megfelelő). A részleges felsőfokú könyvtárak a maguk kerületében ezt a szerepet is betöltik.

– Perspektívában a feltételek megteremthetők. (Újhelyiségbe költözik, alapterülete és könyvválománya növelhető.)

– A kerületben többé-kevésbé jelenleg is betölti ezt a szerepet, a feltételek bizonyos hiányai ellenére is. (Egyedüli könyvtár, ill. fiókokkal is rendelkezik jelenleg is.)

– Földrajzi elhelyezkedése kedvező.

A kerületi főkönyvtárak létrehozásának feltétele az alapterület növelésén kívül a könyvbeszerzési keret emelése, a nagyobb ütemű állománygyarapítás, a drágább szakkönyvek, kézikönyvek, idegen nyelvű művek, folyóiratok, hangzó eszközök beszerzése, megfelelő könyvtárosi létszám, magasabb színvonalú technikai felszereltség.

Mindezekből következik, hogy e koncepció megvalósítása nem képzelhető el ugrásszerűen.

1978. jan. 1-től kerületi báziskönyvtár szerepét betöltheti:

A/ A feltételek adottak:

IX. 48-as Börzsöny u. 9–11., bár elhelyezkedése nem optimális.

X. 12-es Pataki István tér, részleges felsőfokú könyvtár.

XI. 3-as A kelenföldi lakótelepen részleges felsőfokú könyvtárként fog működni.

B/ Feltételeik nem megfelelőek, de kerületükben részlegesen megközelítik e funkciót, fiókkal rendelkeznek stb.

II. 37-es Török u. 7–9. Egyedüli önálló könyvtár a kerületben, elhelyezkedése kedvező, de bővítése szükséges.

IV. 28-as Bajcsy-Zsilinszky út 8. Jelenlegi alapterülete kicsi, de a tervezett új művelődési központban nyer majd elhelyezést.

VI. 10-es Népköztársaság útja 52. Alapterülete kicsi, bővítése szükséges.

XII. 38-as Böszörményi út 13–15. Bővítése szükséges. Lehetséges is az e célra igénybe vehető szomszédos üzlethelyiséggel.

XVI. 32-es Sashalom, Szabadság u. 77–79.

XVII. 36-os Rákoskeresztúr, Pesti u. 78. A helyiség műszaki állaga miatt átköltöztetése és bővítése szükséges. Jelenleg is kerület egyetlen önálló könyvtára.

XXII. 13-as Budafok, Tóth József u. 36. Budafok centrumában felépítendő új könyvtár a perspektivikus megoldás. A jelenlegi egyetlen könyvtár a kerületben.

Elvben tervezhető 1985-ig:

I. 11-es Krisztina krt. 87–89. A helyiség bővítése szükséges.

III. 8-as Fő tér 2. Átköltöztetése és alapterületének jelentős bővítése szükséges — részleges felsőfokú funkcióval a kerület centrumában.

VII. 22-es Kertész u. 20. A Lenin krt. 26.sz. alatt tervezett új helyiségbe költöztetés után.

XIII. Az V.ötéves ciklusban tervezett kb. 1000 m²-es új objektum lesz alkalmas e funkcióra.

XIV. A leendő Örs vezér téri részleges felsőfokú könyvtár.

XV. A tervezés alatt levő újjalotai könyvtár.

XVIII. A tervezés alatt levő új 800 m²-es pestlőrinci könyvtár.

Jelenleg semmiféle lehetőséget nem látunk a kerületükben főkönyvtári funkcióra egyébként legalkalmasabb egységek alapterületének, ezáltal működési feltételeinek bővítésére az alábbi két kerületben:

V. 1-es Vadász u. 42.

VIII. 9-es Gutenberg tér 3.

A kiemelt funkciójú kerületi báziskönyvtárak mellett vannak és maradnak olyan kerületi könyvtárak, melyek kiemelt helyi szerep nélkül is középfokú szolgáltatást nyújtanak, mivel hasonlóan nagyszámú, 3–5 ezer olvasóval, és 30–50 ezer kötetes könyvvállománnyal rendelkeznek. Működési területükön széles körű igényeket elégítenek ki, sűrűn lakott városrészben vagy forgalmi csomópontban helyezkednek el.

Alapfokú szolgáltatást nyújtó, elsősorban kölcsönző könyvtárak és könyvtárfiókák

Ide sorolhatók azok az önálló kerületi könyvtárak is, amelyeknek adottságai olyanok, (kis alapterület, kisebb vonzáskörzet, periférikusabb elhelyezés), hogy a kölcsönzésen, alkalmi tájékoztatáson, minimális helyben olvasáson kívül egyéb szolgáltatásokra nem törekedhetnek. Könyvvállományukat az alapfokú könyvtárak gyűjtőköri szabályzata szerint fejlesztik. Mintegy 5–15 000 kötettel rendelkeznek. Évente kb. 30–50 féle napilapot és folyóiratot járatnak. Azokat az önálló könyvtárakat, amelyeknél a működési feltételek és az igénybevétel behatárolt, gazdaságosabb és szakmailag célszerűbb fokozatosan nagyobb könyvtárak részeként üzemeltetni, fiókká, részleggé szervezni.

A mozgókönyvtárak állomásai. Elsősorban peremkerületek ritkábban lakott részein, ill. kis lakótelepeken nyújtanak alapfokú szolgáltatást. Budapesten 3–4 jármű esetén is csak olyan helyeken létesíthetők, ahol 300 olvasónál többel nem lehet számolni.

Prézensz könyvtárak

A fővárosban a színvonalas közművelődési könyvtári szolgáltatásnak nélkülözhetetlen eleme, hogy legalábbis egy-két — centrális, ill. jól megközelíthető — helyen mindenkor hozzáférhető legyen a közművelődési könyvtári állomány egy példánya és emellett egy széles spektrumú periodikagyűjtemény helyben olvasás céljára.

A központi ellátás továbbfejlesztése

A centralizált hálózat adta lehetőségeket jobban célszerű kihasználni. Előbbre kell lépni egy hatékonyabb ellátó, kiszolgáló rendszer feltételeinek a megteremtésével. A már meglévő ellátó részlegek fejlesztése, működési feltételeik biztosítása a legsürgősebb feladat. E szolgáltatások, illetőleg szolgáltató részek:

— A központi katalógusrészleg, mely az egész hálózat könyveit lelőhely és példányszám feltünteté-

sével tartja nyilván, a módszertani ellenőrzés és az olvasói tájékoztatás eszköze. A hálózati könyvtárlomány mai volumene miatt is kritikus pontra jutott e munkafolyamatok manuális módon való végzése. A belépő új könyvtárak, a hálózaton belüli átkölcsönzés kifejlesztése mindinkább naprakész nyilvántartást követel meg. Ez hovatovább csak gépesítéssel biztosítható.

- A létesítendő könyvtárak raktára korszerű, tömör raktározású elhelyezést kíván. A hálózati könyvtárak, a könyvtárak szintek szerinti funkciómegosztásával és a könyvtárközi kölcsönzés kialakulásával összefüggésben a jelenleginél sokkal nagyobb hangsúlyt kap. Funkciójának betöltéséhez szükséges olyan elhelyezése, ahol az átmenetileg föléssé vált könyvek tárolását, újraelosztását a könyvek állagának megővését biztosítani lehet, s a dolgozók számára egészséges munkakörülmények teremthetők.
- Szükség van egy olyan tranzit raktárra, ahol a mindenkori felújítás időszakában az adott könyvtár állóeszközei elhelyezhetők s egyúttal átmeneti munkahelyül is szolgál.
- A bibliobuszok tápraktára és garázsa. A mozgókönyvtári szolgálat fejlesztésével egyidejűleg gondoskodni kell a telephely és garázs végleges elhelyezéséről is.
- Bibliográfiai „műhely”. Présenz állomány, gazdag kézi- és segédkönyvtári gyűjteménnyel.
- Reprográfiai szolgáltatás kifejlesztése, a sokszorosító részleg korszerűsítése szükséges. A szűk alapterület és a korszerűtlen géppark akadályozza a színvonalasabb technikai kivitelezést, vagy pl. a szaporodó zenei részlegek katalógusainak központi készítését. A reprográfiai szolgáltatások elvileg ma már minden közép fokú könyvtár működéséhez hozzá tartoznának.
- A könyvkötészet kapacitása mélyen alatta marad a hálózat szükségleteinek. A könyvtárhálózat állományának megővése, a kiadványaink köteteseti munkáinak nagy tömege egyaránt megköveteli a részleg korszerűsítését.
- A TMK-műhely az összes FSZEK-egységben végez gyorsjavításokat. Sokszorososan vonatkozik rá mindaz, amit a kötetesetnél megállapítottunk.

Működési feltételeik (helyiség, gépesítés stb.) javítása ill. kifejlesztése, kapacitásuk bővítése egyenrangúan fontos más létesítménnyel. Szolgálhatná ezt a feladatot egy ilyen célra építendő vagy igénybeveendő objektum, amelyben az említett funkciók továbbfejleszthetők. A munkaszervezés javítása is nagyrészt e feltételektől függ.

A központi ellátó részlegek a hálózat rendszerében nagy szerepet játszanak. Nem csupán a működési feltételeket biztosítják, hanem a szolgáltatás tartalmát is befolyásolják. A könyvtárhálózatban folyó összevetékenység színvonalának emelése függ attól, milyen mértékben és módon fejlesztjük tovább a központi ellátást, a központi szolgáltatásokat.

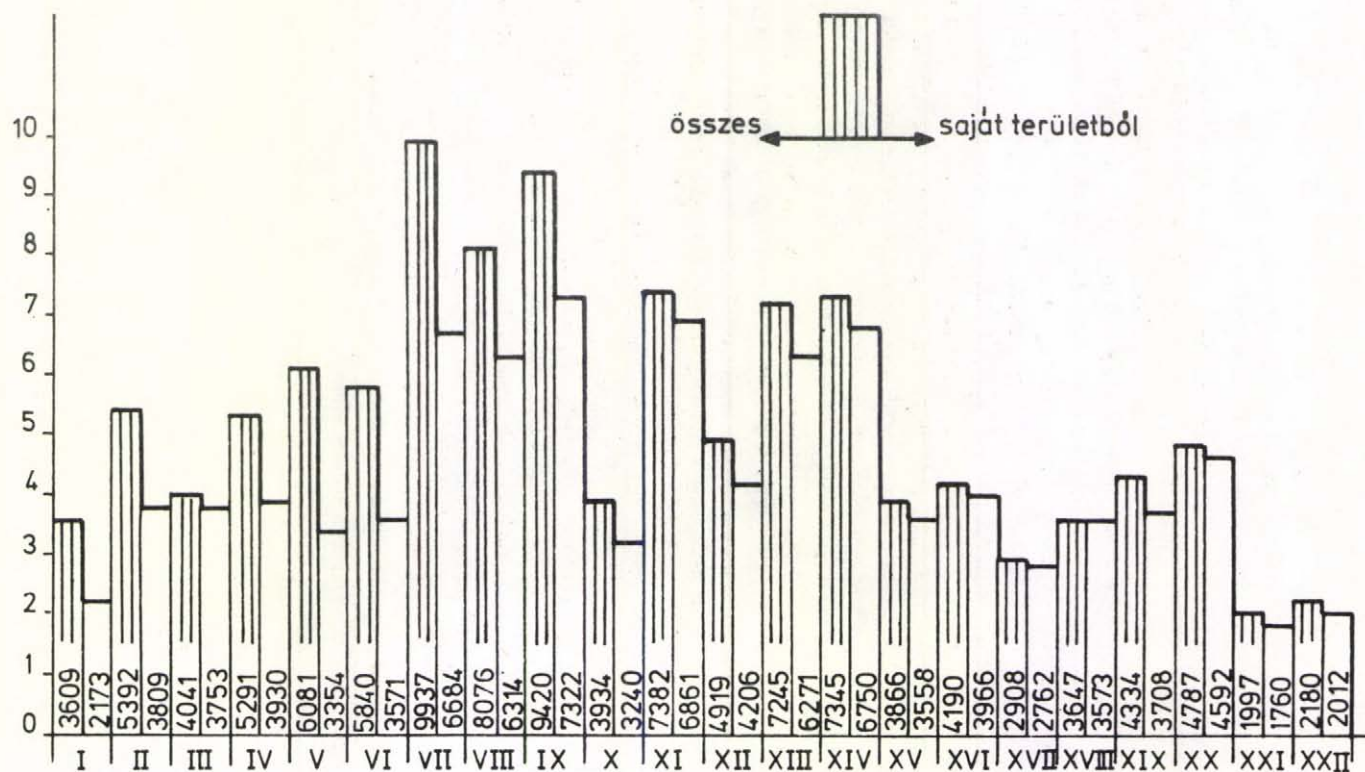
Király Lászlóné – Szőke Tiborné

A közművelődési könyvtárak nevelési és tájékoztatási funkciójuk mellett az önművelődésnek fontos, nélkülözhetetlen eszközei, nagy szerepük van az igényes szórakozásban is.

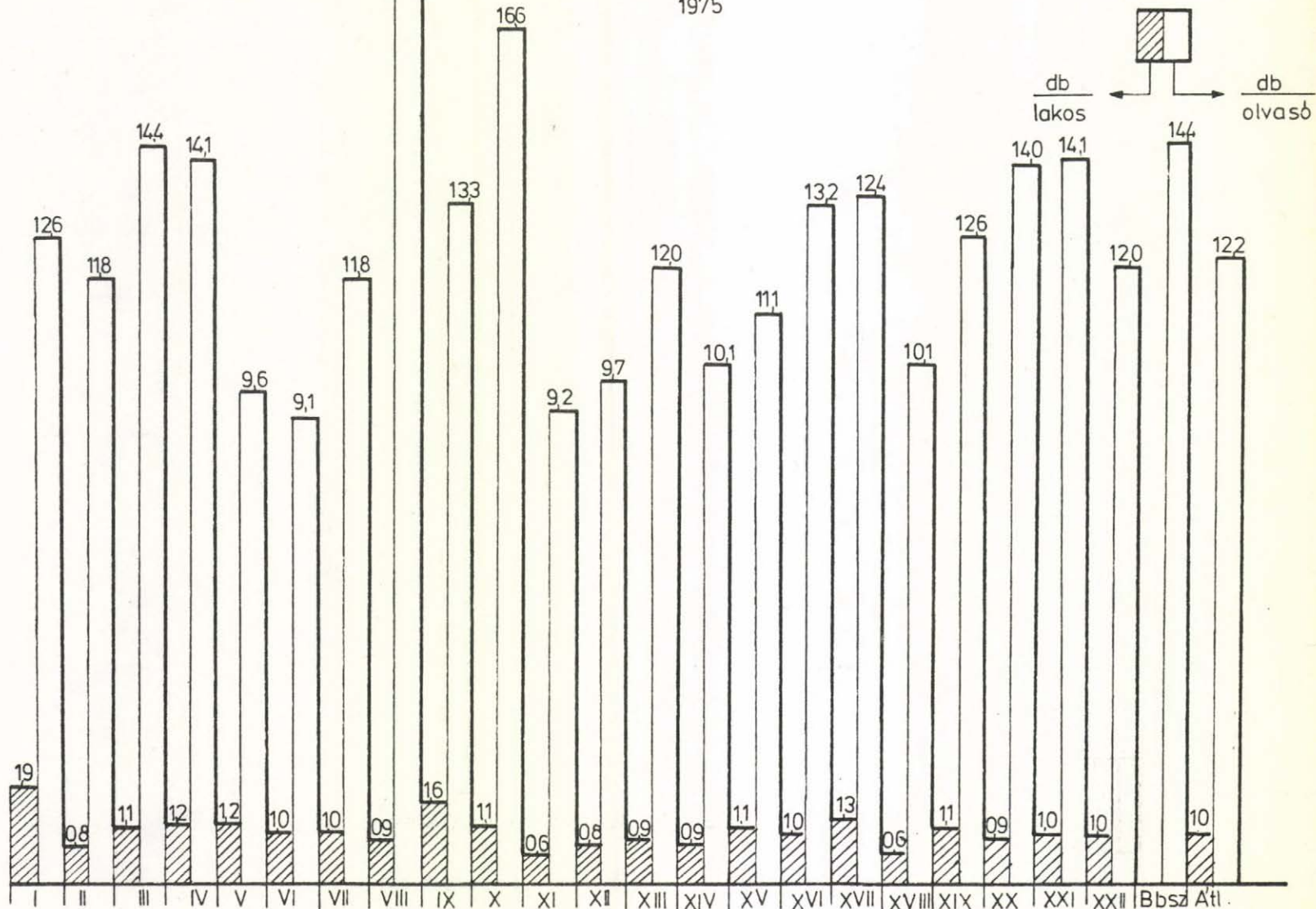
Az MSZMP KB határozata a közművelődés helyzetéről és fejlesztésének feladatairól (1974)

1974 évi szóródásvizsgálat. FSZEK BEIRATTKOZOTT OLVASÓK

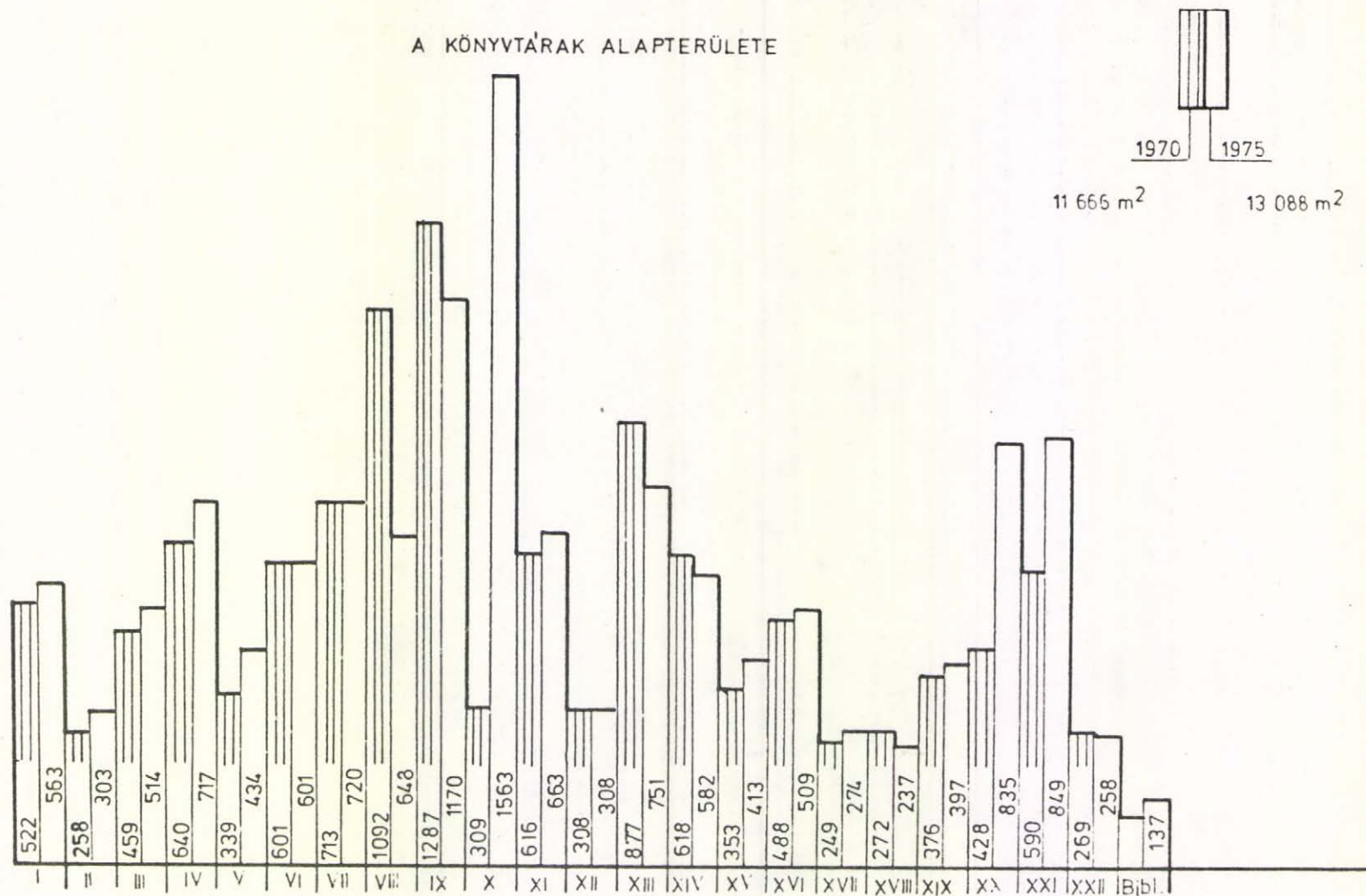

KÖNYVELLÁTOTSÁG 1975

A KÖNYVTÁRAK ALAPTERÜLETE

A KÖNYVTÁROSOK KÉPZETTSÉGE

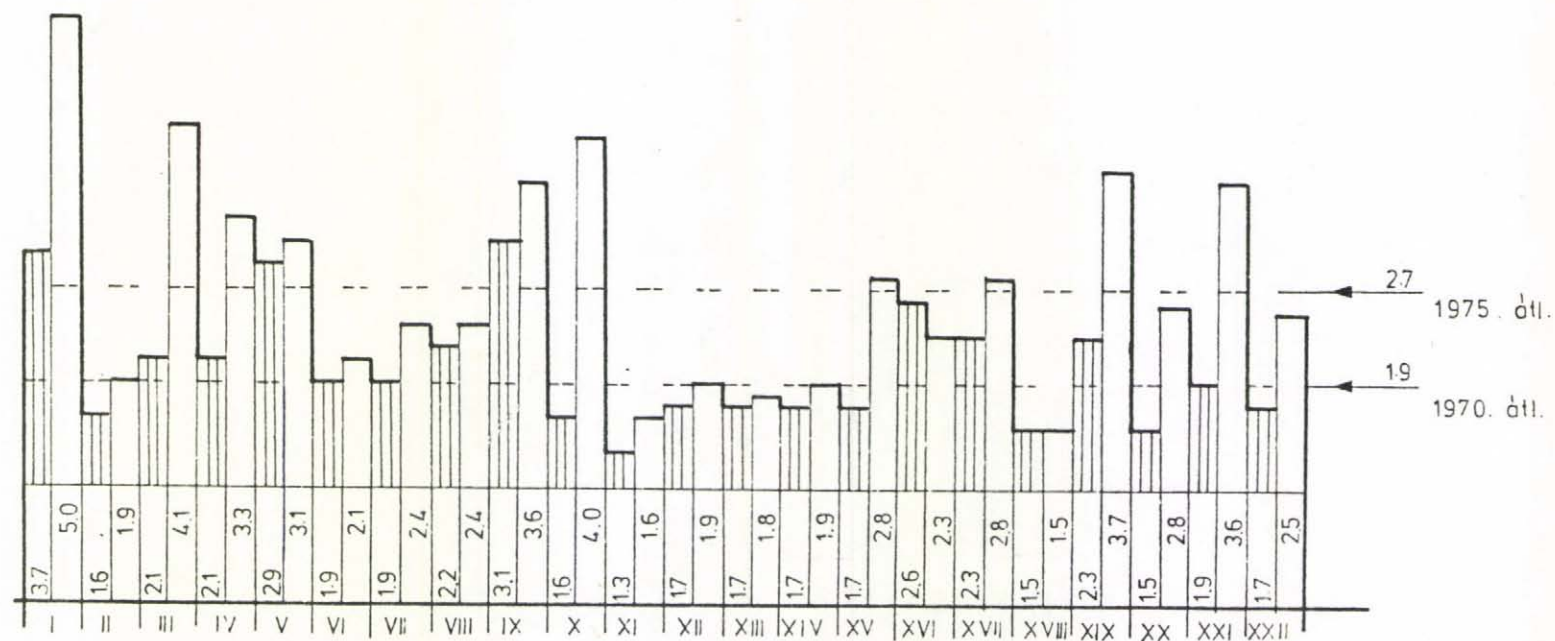
		ISKOLAI VÉGZETTSÉG																												Összes	
		FELSŐFOKU										KÖZÉPFOKU								ÁLT. ISKOLA											
		Könyvtárosi szakkep- zettség foka						Szak- képzets nélkül		Összes		Könyvtárosi szak- képzettség foka				Szak- képzets nélkül		Összes		Könyvtárosi szak- képzettség foka				Szak képzets nélkül		Összes					
		felső		közép		alap						közép		alap						közép		alap									
		1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975		
FŐFOGLALKOZÁS	85	58	2	26	18	7	—	9	105	100	93	86	22	89	—	24	115	199	3	—	—	4	—	—	3	4	223	303			
RÉSZFOGLALKOZ.	8	11	1	—	6	5	—	8	15	24	9	8	58	18	—	12	67	38	—	—	2	—	—	2	2	2	84	64			
ÖSSZESEN :	93	69	3	26	24	12	—	17	120	124	102	94	80	107	—	36	182	237	3	—	2	4	—	2	5	6	307	367			

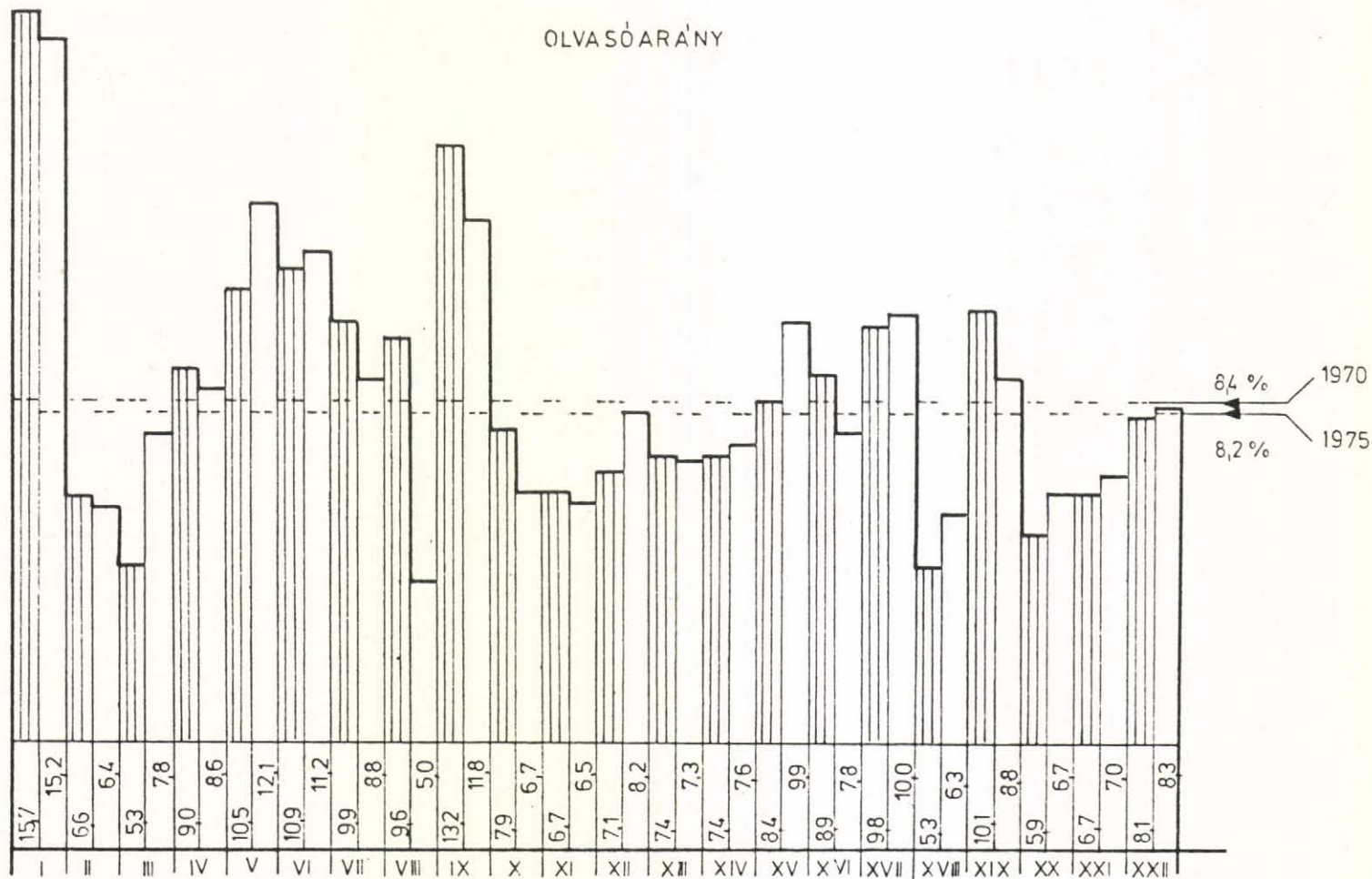
KÖNYVBESZERZÉSI FT/LAKOS

1970. BESZERZÉSI KERET : 3.834.547

1975. BESZERZÉSI KERET : 5.240.697

OLVASÓARÁNY

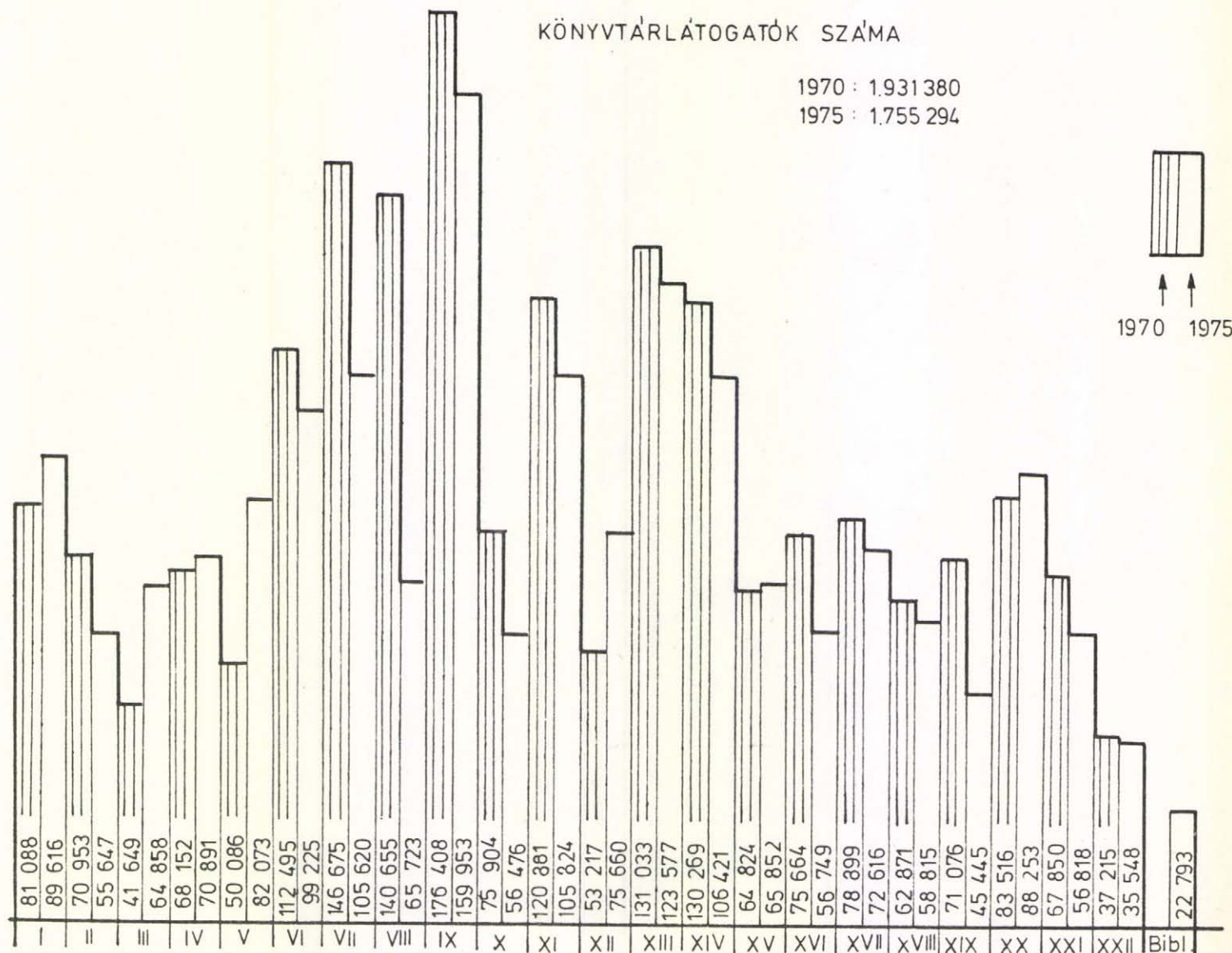

KÖNYVTÁRLÁTOGATÓK SZÁMA

1970 : 1.931.380

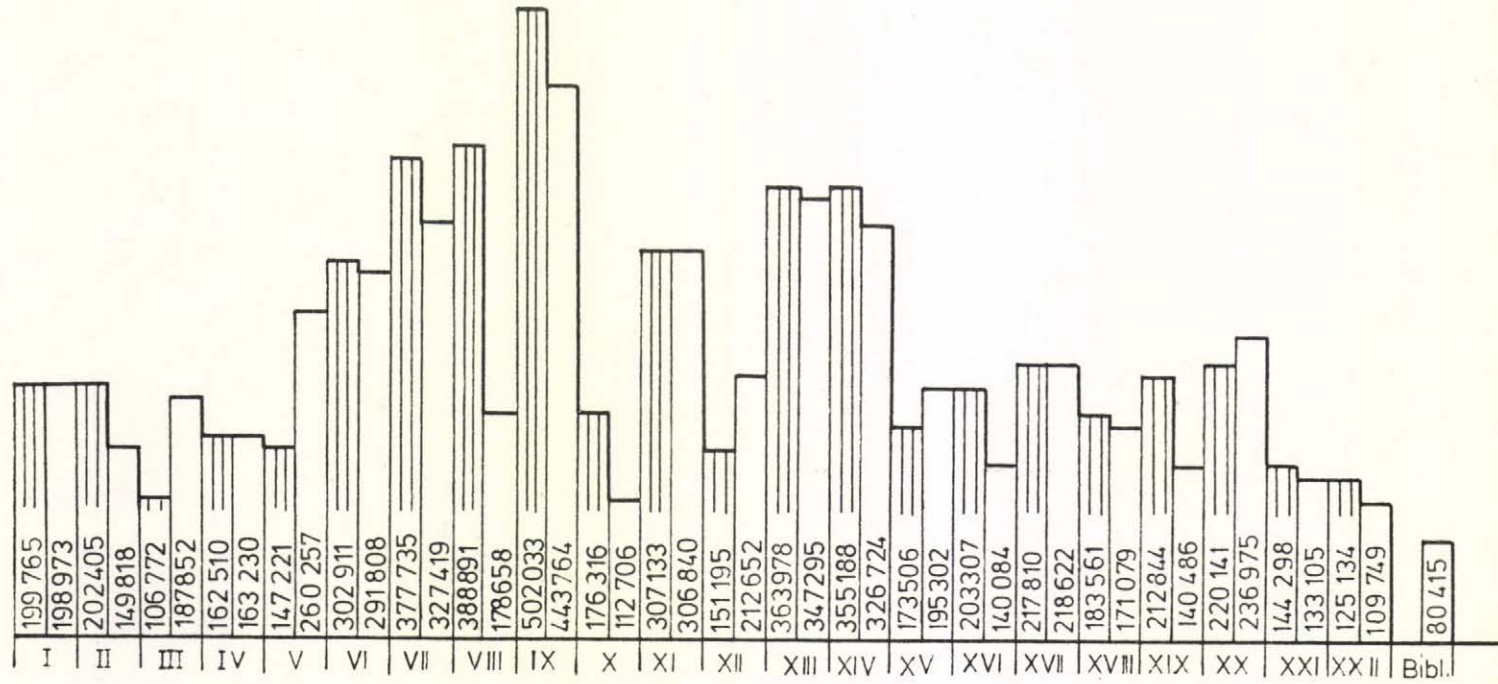
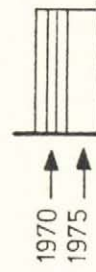
1975 : 1.755.294

KÖLCSÖNZÖTT KÖTETEK

1970: 5 224 654

1975: 4 899 167

BIBLIOBUSZOK A FŐVÁROS KÖNYVTÁRHÁLÓZATÁBAN

1973. február 6-án indult útjára a főváros első, 1976. március 31-én a második autóbusz-könyvtára a peremkerületek könyvtári ellátása érdekében, új színnel gazdagítva a tanácsi közművelődés eszközeit és a főváros képét. Úttörő lépések voltak ezek, bár nem előzmény nélküliek.

Mozgókönyvtárak működtek már korábban is a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kötelékében. Közvetlenül a felszabadulás után kezdték el tevékenységüket a villamoskönyvtárak és a 60-as évek végéig működtek. Három villamos teljesített szolgálatot és tíz kölcsönzőhelyet látott el.

Idővel e kölcsönzési forma elavult. Újabb és újabb kerületi könyvtárak, illetve fiókok nyíltak, a vágyakhoz kötött villamoskönyvtár nélkülözhetővé vált az adott helyen, illetve alkalmazhatósága éppen a legellátatlanabb területeken korlátozott volt. Az olvasók azonban nagyon kedvelték, megszüntetésüket sokáig reklamálták különböző fórumokon. Könyvtárosaik, sőt a villamoskocsik vezetői is e munka megszálottjai voltak az előnytelen időbeosztás, az egészségre kedvezőtlen körülmények ellenére.

Nemzetközi tapasztalatok bizonyítják, hogy a városok peremkerületének könyvtári ellátása célszerűen oldható meg autóbusz-könyvtárakkal. Az iparilag fejlett országokban a járműipar nagy kínálata, emellett számos helyen a könyvtárépítési szükségletek és a közművelődési könyvtárak építésére fordított szűk pénzügyi keretek, tehát gazdasági megfontolások alapján gyorsították e szolgáltatás kifejlődését. A szocialista országok közül is természetesen ott beszélhetünk komolyabb előzményekről, ahol a járműipari háttér már előbb kialakult.

A szocialista magyar könyvtárügyben többször, — az utóbbi időszakokban egyre gyakrabban merült fel a bibliobuszok alkalmazásának szükségessége.

Hazánkban a legnagyobb gondot az jelentette, hogy a járműgyártó üzemek — más, nyilván jóval használatlanabb feladataik közepette nem mutattak hajlandóságot speciális autóbuszok készítésére ¹⁾ „Nemcsak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár meg a Pécsi Városi Könyvtár hordozta éveken keresztül zsebében a bibliobuszok vásárlására szánt pénzt, hanem a KGST országok könyvtárosaiban tanácskozásán is elhangzott a sürgetés: A speciális teherautók gyártására szakosított magyar járműipar lássa el bibliobuszokkal a szocialista országokat.” ²⁾

A BIBLIOBUSZOK MEGRENDELÉSÉNEK ELŐZMÉNYEI

A legcélszerűbb megoldásnak a nyerges vontatóhoz kapcsolt utánfutó vázra épülő mozgókönyvtár látszott. Intézményünk első kísérletei ilyen alváz megszerzésére irányultak. 1970 májusában folytak előzetes tárgyalások a Győri Vagon és Gépgyárban Rába 835 típusú vontató és hozzá Rába 576 típusú nyerges szerelvény beszerzésére, rakoncák, mellfal és platólemez borítása nélkül. Ez az elképzelés azonban nem bizonyult megoldhatónak. Hosszas keresés után egy Ikarus 250-es típusú autóbusz megvásárlására nyílt lehetőség. 1970 augusztusában rendeltük meg ezt a járművet az Ikarus gyártól. Először közölték, hogy a

1) Adonyi Máté György: A bibliobusz. = Könyvtáros, 17. évf. 1967. 10. sz. 592–593. l.

2) Gerő Gyula: Bibliobusz — a rajztáblán. = Uo. 593–594. l.

megrendelést nem áll módjukban teljesíteni, majd az Autó- és Alkatrészkereskedelmi Vállalat új autóosztálya 1970 szeptemberében megrendelésünket előjegyzésbe vette és 1971. június 30-ával igazolta vissza. 1971 áprilisában az Ikarus kereskedelmi osztályán folytatott specifikációs tárgyaláson olyan megállapodás született, hogy a FSZEK rendelhet egy, a gyár szalagján készült Ikarus 250.06 típusú 593 széria szerint gyártott autóbust, ülések és egyéb berendezések nélkül, hogy annak belső tere mozgókönyvtári célra kiképezhető legyen. Elfogadták a megrendelésen belül egy Ikarus Philips magnetofon szállítását is a hozzá szükséges tartozékokkal, ha a GELKA a beépítést vállalja. Nem fogadták el a higiéniai berendezések megrendelését a gyártás előrehaladottsága miatt. Ennek tervdokumentációját a Gépipari Tudományos Egyesület Gépjármű és Motorteknikai Szakosztálya keretében működő felépítmény szakbizottság készítette el. Az AUTÓKER-től az eredeti típusokban létező alkatrészek közül laza tartozékként egy Elektrolux R.A. típusú hűtőszekrényt is megrendeltünk.

A jegyzőkönyv tartalmazta a garanciális feltételeket, amelyek a KGM-rendelet és KGST-megállapodás szerint a főegységekre 6 hónapot vagy ezen belül 25 ezer kilométert írtak elő az átvétel napjától számítva, a karosszériára 9 hónapot.

1971 áprilisában az Iparművészeti Vállalat Formatervező Irodáján keresztül Kumor Gyula mérnök és ipari formatervező kapott megbízást a tervezési munkákra. A megbízásban szerepelt a belső tér célszerű kihasználása, a belső térelemek és berendezések, a világítás, a szellőzés megtervezése, a belső és külső színdinamika kialakítása.

Árajánlati kérelmünkre 1971 májusában tájékoztató jelleggel közölte az AUTÓKER az Ikarus-szal folytatott tárgyalásokra hivatkozva, hogy a várható ár 980 ezer Ft lesz. 1971 júniusában biztosítani tudták a belső berendezéshez a kivitelező kapacitást.

A tervdokumentációt meghívott szakértők és érdeklődők jelenlétében 1971. július 22-én fogadta el a könyvtár igazgatósága és a kivitelező. 1971 szeptemberében a bibliobusz üzemeltetéséhez szükséges anyagi fedezet biztosítását kértük felügyeleti szervunktől a költségvetési előterjesztésünkben az összegeket az egyes rovatokba beépítettük. 1971. november 24-én adtuk át a bibliobusz kiviteli terveit a kivitelező vállalatnak, a mezőfalvi szövetkezetnek. Ekkor rögzítettük, hogy póttakkumulátorok beszerelése szükséges, valamint azt a kívánalmat, hogy az autóbusszal kapcsolatos garancia érvényesítését a kivitelező biztosítsa. Tehát a kivitelező vállalta az autóbusz garanciális bejáratását 10 ezer kilométerig, hozzávetőlegesen 1972. január 10-ig.

Az első bibliobusz elindítása után a Kulturális Minisztérium egymillió-háromszázezer forintot adott a szolgáltatás kiterjesztésére, a második bibliobusz céljára. Az öröm mellett újlag nem kevés gondot jelentett a jármű beszerzése, az átalakításhoz és a berendezéshez szükséges kapacitás biztosítása. Végül 1973. december 28-án igazolta vissza az Ikarus gyár a megrendelést 1974. január 1. – június 30. közötti határidővel.

A MOZGÓKÖNYVTÁRAK MŰSZAKI ADATAI

Az 1. sz. mozgókönyvtár

250.06 típusú, 593 szériaszámú IK 250-es autóbusz, önsúlya 11 000 kp. Hasznos terhelése 5200 kp. Megengedett összes gördülő súlya 16 200 kp. A motor gyártmánya Rába- Man D 2155 HM 6U, rendszere 6 hengeres, soros négyütemű Diesel. Lökettérfogata 10 350 cm³, legnagyobb névleges teljesítménye 192 LE. A kormányozás rendszere golyósoros hidroszervo. Külső burkolata acéllemez. Belső burkolata a mellöv alatt műbőr borítású farostlemez. Az ablakoszlopokon a tetővel azonos borítás van, a mennyezetet perforált, műbőr bevonatú farostlemez borítja, a padlója a járóközben alacsony bordás eterna, a magasztokon és a dobokon graboflex. A fűtés légbefúvásos rendszerű, a hűtő meleg levegőjével történik a

járóköz két oldalán kiképzett csatornákból, teljesítménye óránként 40 000 Kcal. Sirokko F15 B 2b típusú fűtőberendezéssel. Teljesítménye óránként: 15 000 Kcal. A szellőzést az utastér középvonalában elhelyezett 5 ventilátor biztosítja.

A vezető ülése négy irányba állítható, a kísérőülés felhajtható, csővázas, mindkettő műbőr bevonatú, textilbetéttel. Egy szárnyas ajtó van a járművön elöl, kívül belül kilinccsel, kallantyúval biztosítva; zárja kettős ütköztetésű, kulcsos. Az ablakok biztonsági üvegből készültek. Az oldalablakok felső része könnyű fémkeretben eltolható. A mosdórészénél lévő jobb oldali hátsó ablakmező csíkos teleüveg. A nap-sütés ellen különleges, műszálas, elhúzható textilfüggöny véd, ugyanilyen van a vezetőfülkét elválasztó üvegfalon is.

A belső tér világítására 21 db 5x5 W Sofita égős mennyezeti lámpa szolgál. A világítótesteket az eredetitől eltérően a polcok és a könyvtárosi kezelőasztal elhelyezésének megfelelően szerelték be. A felszállóteret 1 db 15 wattos lámpa világítja meg. A berendezés feszültsége 24 V. A fokozott világítási igények, a több óráig egy helyben állás miatt 2 db póttakkumulátor beépítését, a hozzá tartozó töltőberendezéssel az átalakítások részeként a kivitelező végezte el.

A jármű külső színezése a megrendelés alapján eltér a szalagon gyártott többi autóbustól. A tető és a kocsiodal felső része: IK 213 tört fehér. A kocsiodal alsó mezője 831 bordó. Belső színezése az eredeti, azaz a mennyezet közepén fehér műbőr borítású perforált farost, az ablakoszlop borítása grabiol FT03 tört fehér. Az oldalburkolat grabona 402, 546 bordó; a járóköz oldala beige sima igelit, a járópadló magasbordás fekete eterna.

A 2. sz. mozgókönyvtár

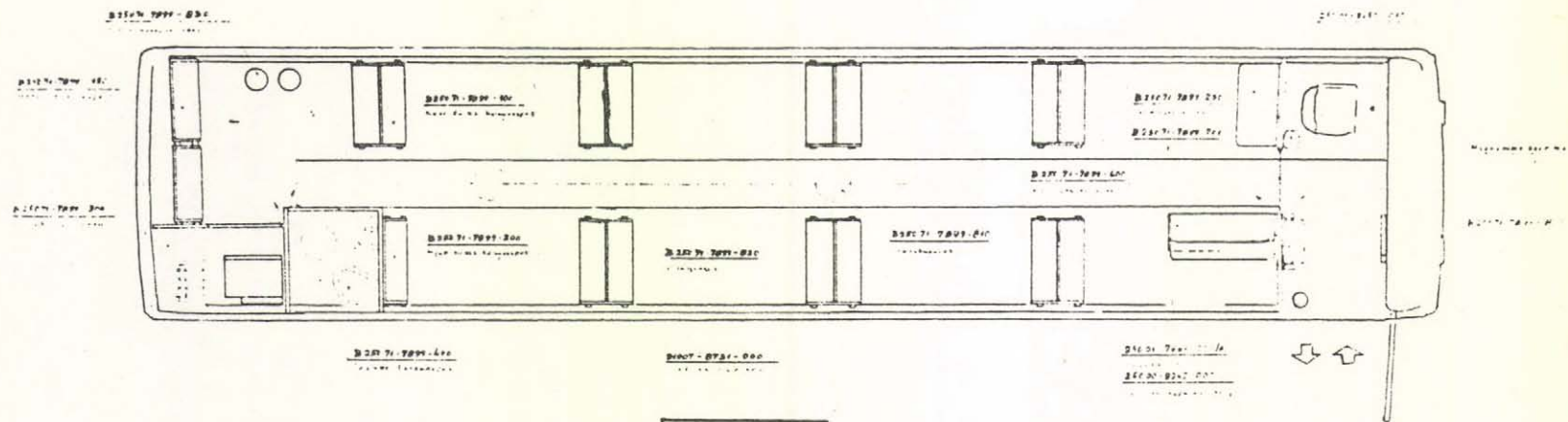
IK 255.70 típusú autóbusz, önsúlya 11 000 kp. Hasznos terhelése az utastérben 1200 kp. A könyvespolcokon tárolható könyv súlya 1200 kp. Megengedett összes gördülő súlya 16 000 kp. A motor: Rába- Man D 2156 HM 6U 6 hengeres Diesel, a kormány Marles-rendszerű K 66,11 típusú. A belső tér fűtése 2 db Sirokko típusú fűtőtesttel történik, teljesítménye 2 x 15 000 Kcal/ó. A meleg levegő az alul kiképzett kétoldali csatornákon keresztül áramlik. A szellőzést 3 tetőszellőztető szolgáltatja.

A vezető és a kísérő ülése megegyezik az első járműjével, de textilbevonatú. Az ajtó megoldása is hasonló. Az ablakok ragasztott, átlátszó biztonsági üvegből készültek. Az oldalablakok felső 1/3 osztásban eltolhatók. A hátsó utolsó ablak (a gradrob részénél) edzett, fehér biztonsági teleüveg. A függönyök ugyanolyanok, mint az első mozgókönyvtárban. A belső tér világítására 12 db EVIG fénycsöves lámpatest szolgál lámpaegységenként 2 x 8 W teljesítménnyel. A mosdófülkét és a gardrobot külön kapcsolóval ellátott izzó világítja meg. Külön szereltek a könyvtáros asztalára 1 db 15 W teljesítményű lámpát. A berendezés feszültsége 24 V. Két póttakkumulátort ebbe az autóbuszba is beszereltek, kihúzható kocsin vannak elhelyezve. A két póttakkumulátort a jármű generátora a szériaakkumulátorral együtt tölti és fogyasztóként az utastéri világítás van rákötve. A külső helyzetjelzők áramellátása, illetve a főmotor indítása a szériaakkumulátorról történik. A jármű külső színezése megegyezik az 1. sz. mozgókönyvtárával.

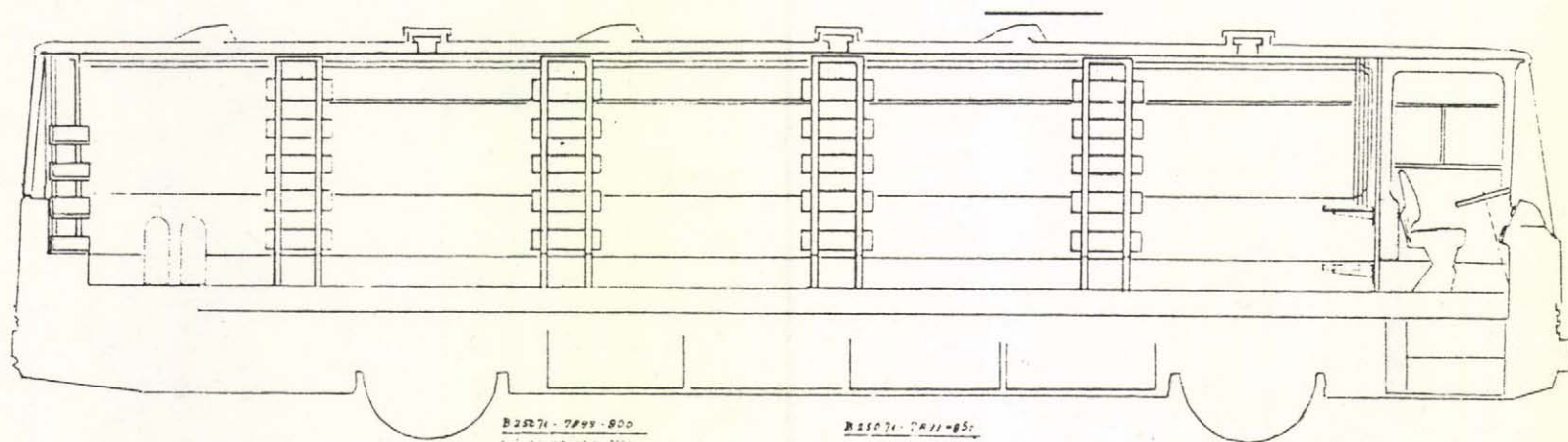
A BERENDEZÉS

Az első bibliobusz kivitelezője a mezőfalvi termelőszövetkezet volt. A második bibliobuszt az Ikarus Jármű és Karosszéria Gyár Székesfehérvári Üzemének kísérleti üzeme, a belső berendezést pedig a Székesfehérvári Bútoripari Vállalat készítette el. A 2. bibliobusz jóállási idejéről külön megállapodás készült. Ennek megfelelően kezdte meg a gépkocsi vezetője a bejáratást 1974 augusztusában.

Az Ikarus autóbuszok szépek, sok kiváló adottsággal rendelkeznek, de nem mozgókönyvtári célra készültek. A tervezéskor nem csekély feladatot jelentett a belső tér kiképzése úgy, hogy az adottságokon belül a szakmai követelmények optimálisan érvényesüljenek s az esztétikai szempontok se szenvedjenek csorbát.

1.sz. ábra. Mozgókönyvtár beépítési terve . Felülnézet .

1/a.sz. ábra. Hosszmetszet

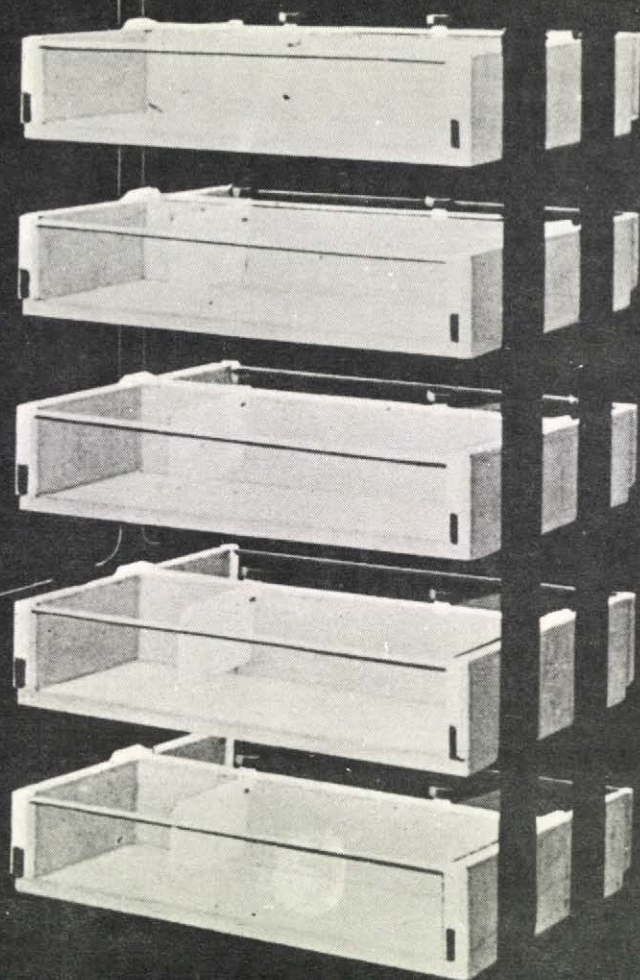
Az első autóbussen a beépíthető terület hossza 11,2 m, szélessége az ablakív vonalában 2,34 m volt. Magassága a járóköznél 1,97 m és az állványok között 1,77 m. A beépíthető alapterület 25,8 m², a beépíthető légtér fogat 48 m³, a beépíthető súly 6000 kg volt. A külföldi tapasztalatok, ill. dokumentumok a teremszerű megoldást javasolták, ez a konstrukció azonban erre nem adott lehetőséget. A polcot keresztirányban kellett elhelyezni, és kimerevítésük is csak az ablakok találkozásánál volt megoldható. Ez a polcfolyóméter nagyságát és a polcok helyét is meghatározta, az egyéb belső berendezések megtervezését ehhez kellett igazítani. Az oldalablakokra merőlegesen épített polcok kétoldalasak, mélységük 39 cm. A gardrobfülké falára épített állvány egyoldalas, mélysége 20 cm. A hátsó ablak elé épített polc 22 cm mélységű. Az összes polc hossza a kölcsönzőtérben 55,49 fm. 75 db 70 cm hosszú és 8 db 68,5 cm hosszú. A szabad polcokon kb. 2200-2400 kötet könyvet lehet elhelyezni. Lehetőség volt arra, hogy az alsó csomagtárolókba is polcokat építsenek be. Az így kiképzett „tápraktárban” 18 fm polcon további 700-800 kötet könyv szállítható. A polcok lakkozott natúr színű fából készültek, tartószerkezetük festett, mattfekete. Külön tervezést igényelt az az elmés kis szerkezet, amely menetközben meggátolja a könyvek kiesését és dőlését. A könyvtáros és a mérnök egymást kiegészítve, az elképzeléseket formába öntve, tervezte meg azt a rögzítőszerkezetet, amely az azóta készült hazai bibliobuszokon kisebb változtatásokkal beépítésre került. A kétlapos, három fiókos kölcsönzőasztal a felszállóajtónál lévő elválasztó falnak a belső oldalánál helyezkedik el. A felső asztallapra tehetik az olvasók a könyvet, az alsón dolgozik a könyvtáros. Fiókjai speciális méret szerint készültek, az olvasói nyilvántartás tárolására és itt tartják az egyéb adminisztratív felszereléseket is (napló, törzslap, bélyegző, tasak, kölcsönzőjegy stb.). Kicsúszás ellen rögzítve van, kulcsra zárható. Az asztal mögött padlóra csavarozott, forgatható szék van a könyvtáros részére. Ezt a széket csak a kölcsönzés ideje alatt használhatja a könyvtáros. A kölcsönzőasztal natúr fa, lakkozott, külső alsó része bordó színű grabonával van borítva. Megegyezik az autóbusz belső oldalfalának kiképzésével. Az asztal fémrésze festett mattfekete. A könyvtáros asztalára építve a világítást és szellőztetést működésbe hozó kapcsológombok, továbbá a Philips márkájú kazetás autómagnetofon. Az asztalon helyezkedik el nyélre rögzítve egy mikrofon, melyet a könyvtáros használhat munka közben. A magnetofont, a mikrofont és a beépített rádiót a vezetőülésnél lehet átkapcsolni. A könyvtáros asztalával szemben, a válaszfalra szerelve kétlapos asztalka került. Ide tehetik az olvasók a táskáikat, amíg a könyvtárban válogatnak. Később az asztalka fölé folyóirattárolót szereltek fel. Mindkettő natúr színű lakkozott fából van. A világítás, a szellőzés és a fűtés körülmények megoldásán, az előírt tűzoltókészülékek stb. elhelyezésén kívül a higiéniai berendezések, a mosdó, a gardrob kialakítása is fontos feladat volt. A mosdó, és a gardrobrészt az autóbusz hátsó jobb oldali részén képezték ki. A mosdófülkébe építették be a vízellátó WC-t, kézmosót, szeméttárolót, pipereszekrényt, tükröt és törölközőtartót. A gardrobfülkében találhatók a tárolótálcák a személyes holminak, valamint a ruhafogas és egy Elektrolux RA 23-as típusú hűtőszekrény. A szakszerűség, a megfelelő munkakörülmények szempontjai és az elhelyezés lehetőségei a tervezés során a végső forma kialakulásáig sokszor voltak egymással ellentmondásban.

A garanciális bejáratás, azt követően a garanciális javítási munkák és a berendezés elkészülte után 1972 május végén került sor a műszaki átadásra.

A második bibliobusz belső berendezésének megtervezésénél az első bibliobusz pozitív és negatív tapasztalatait hasznosítani lehetett. Funkcionális tervjavaslatát a mozgókönyvtár munkatársai állították össze, majd széles körű vita során került elfogadásra.

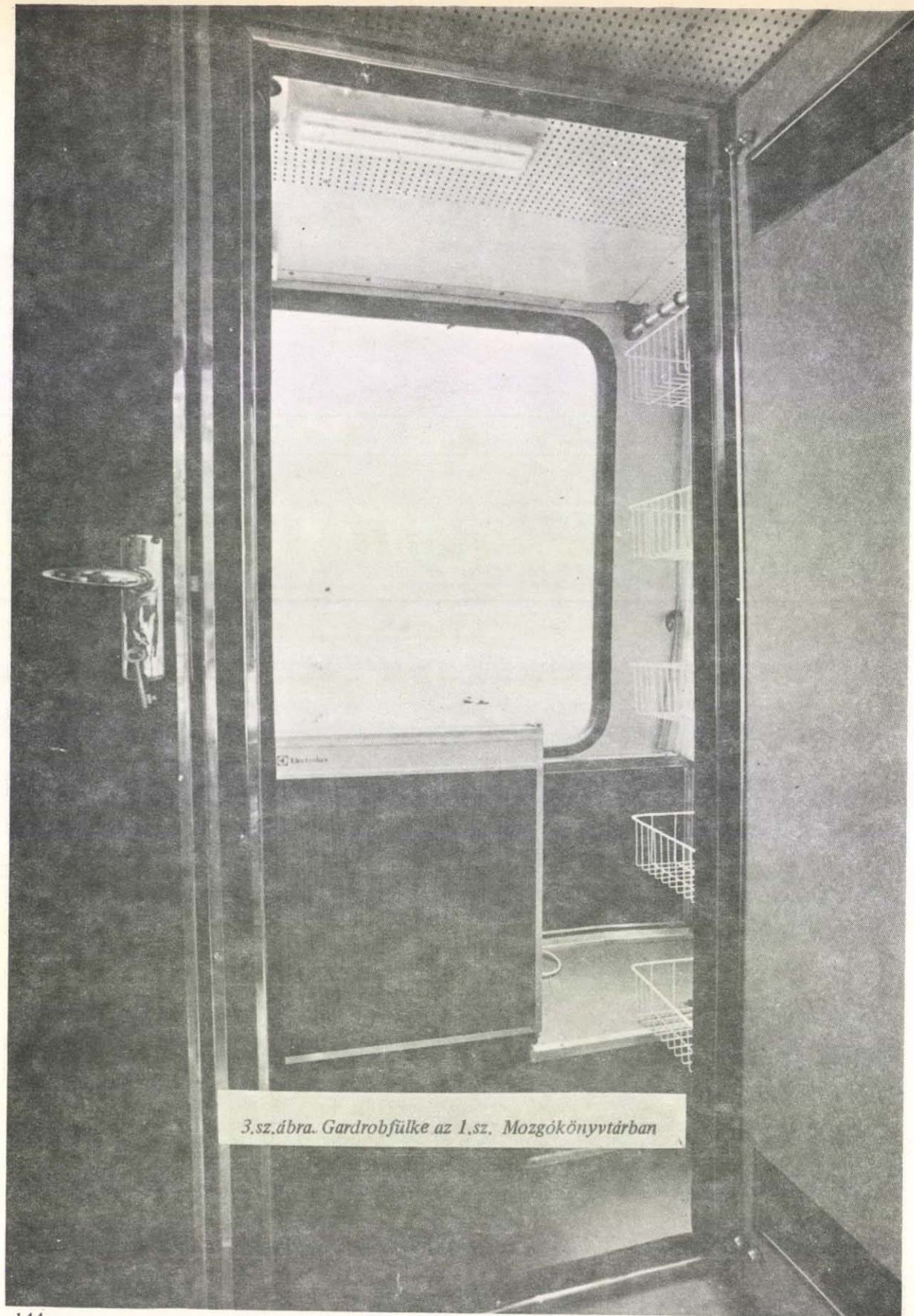
Itt is csak keresztirányú polc elhelyezésére nyílt lehetőség, ez a járműtípus mégis alkalmasabbnak bizonyult a belső tér jobb kihasználására. Bár a második autóbusz egy méterrel rövidebb, ugyanannyi polcot lehetett benne elhelyezni és tágasabb a közlekedőtere is. A polcok méretei az elsőhöz képest változtak. A második bibliobuszon a normál méretű könyveknek 20 cm mélységű és 27 cm magasságú polcok készültek.

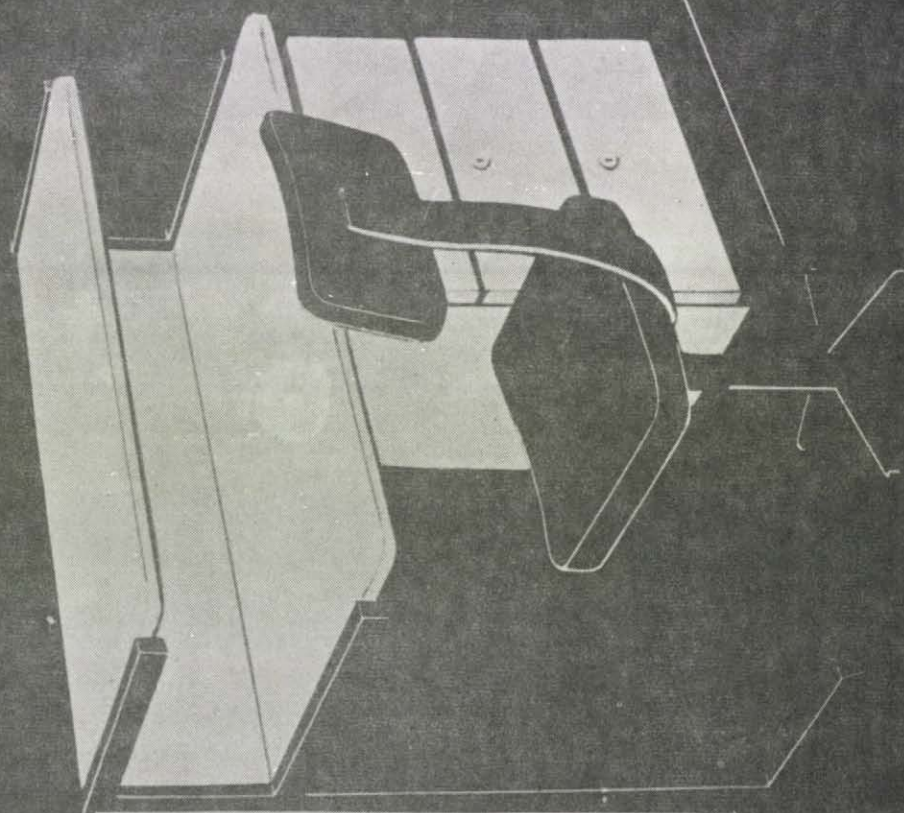
2.sz. ábra. Kétoldalás polc

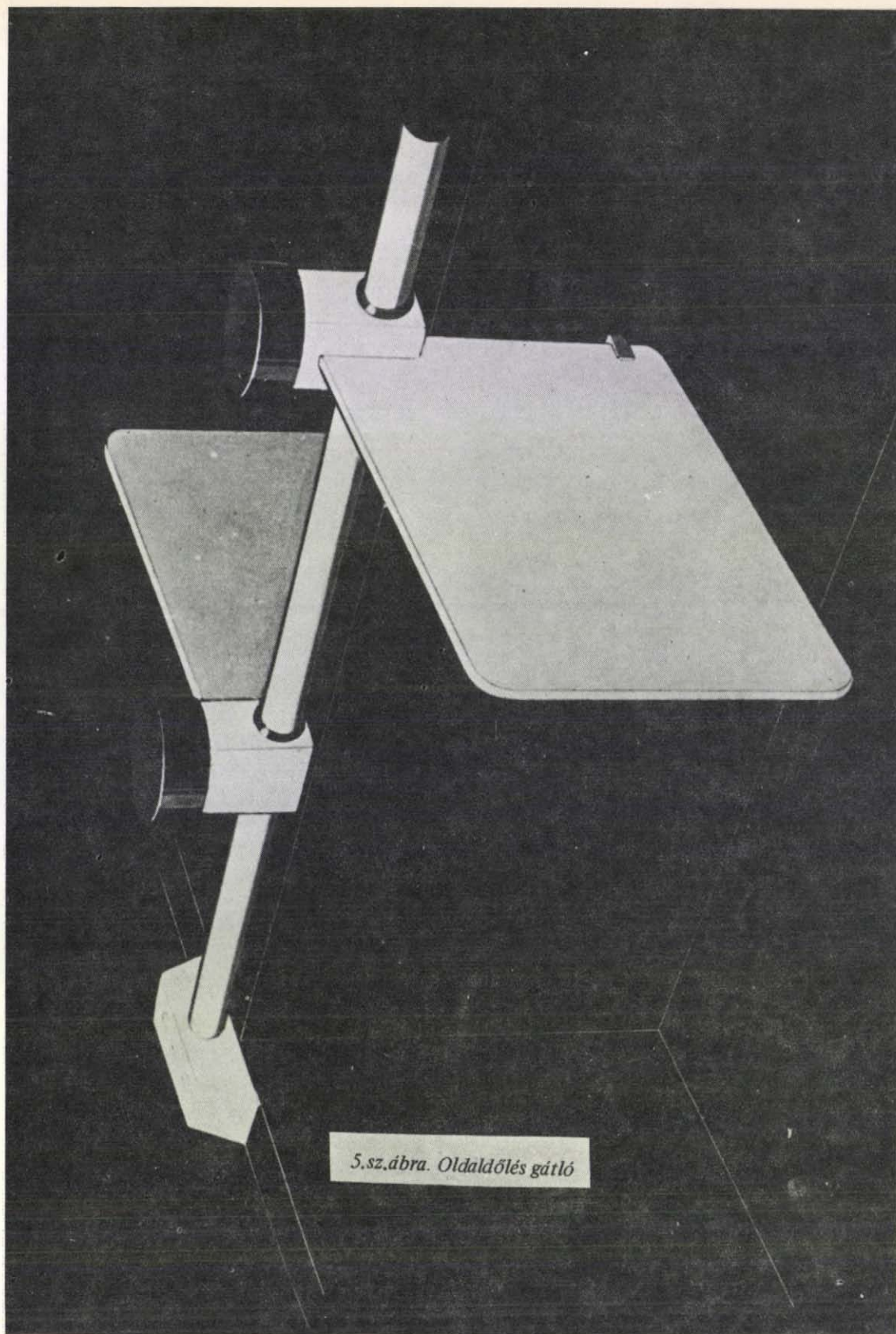
3.sz. ábra. Gardrofűlke az 1.sz. Mozgókőnyvtárban

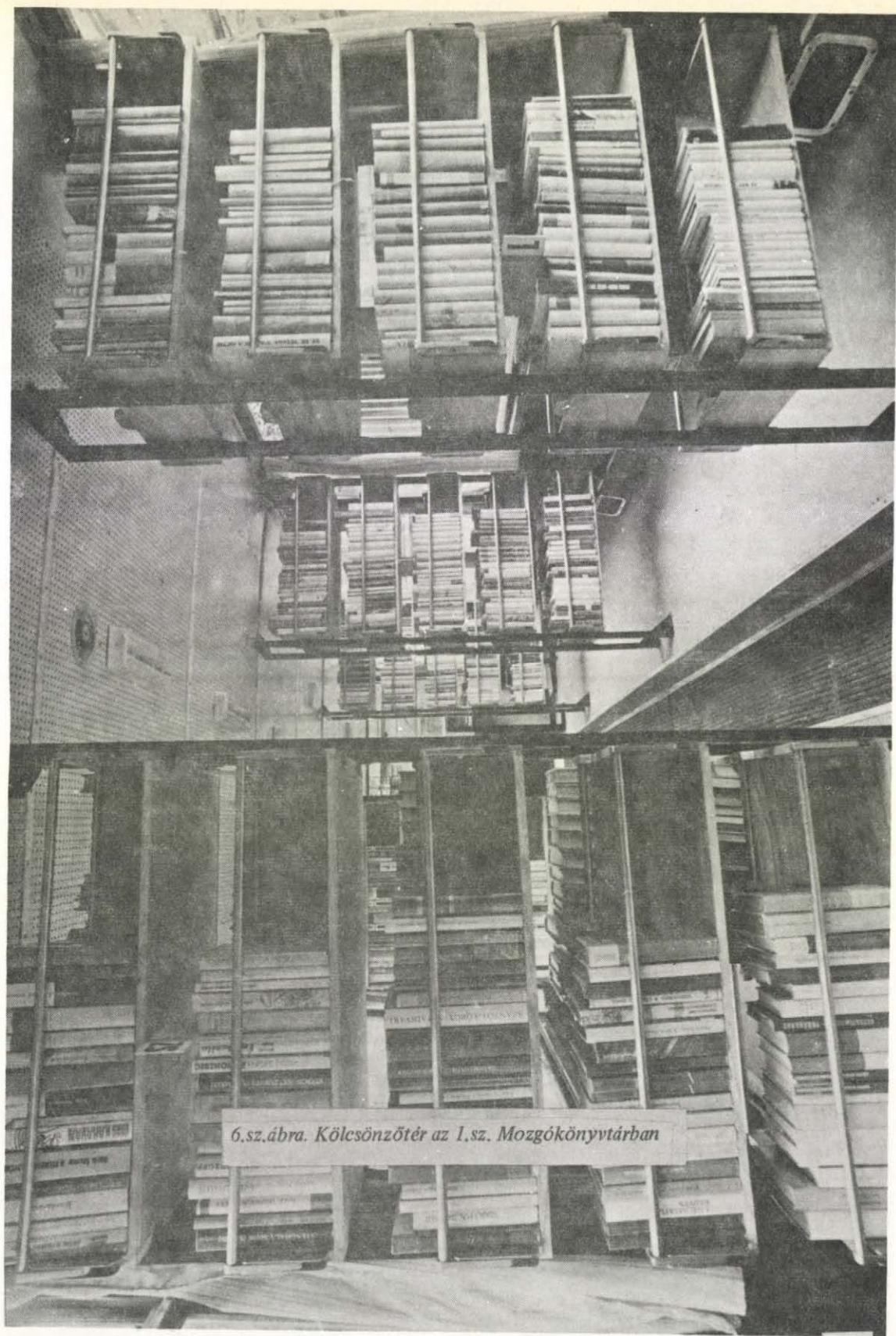

4.sz.ábra. Kölcsönzőasztal az 1.sz. Mozgókönyvtárban

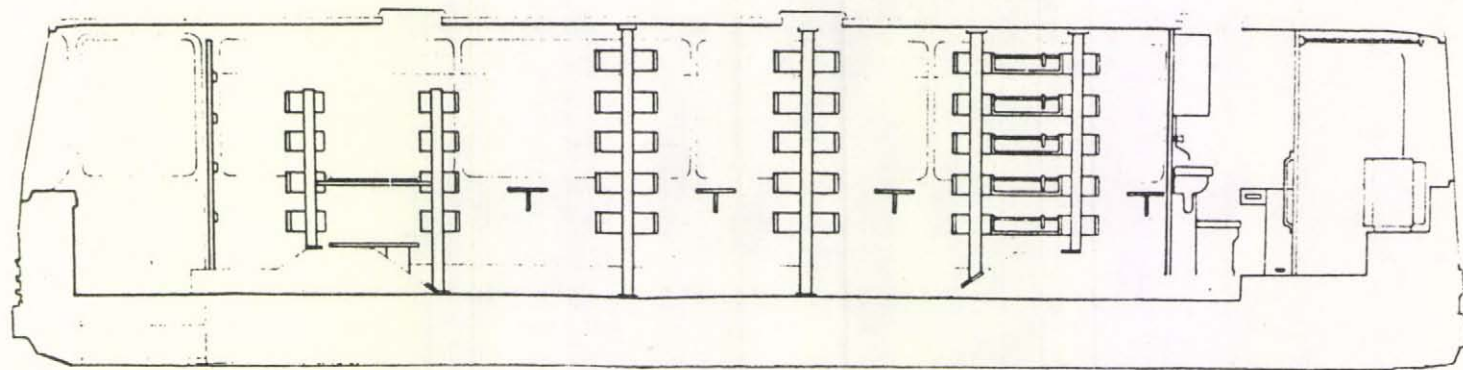

5.sz.ábra. Oldaldőlés gátló

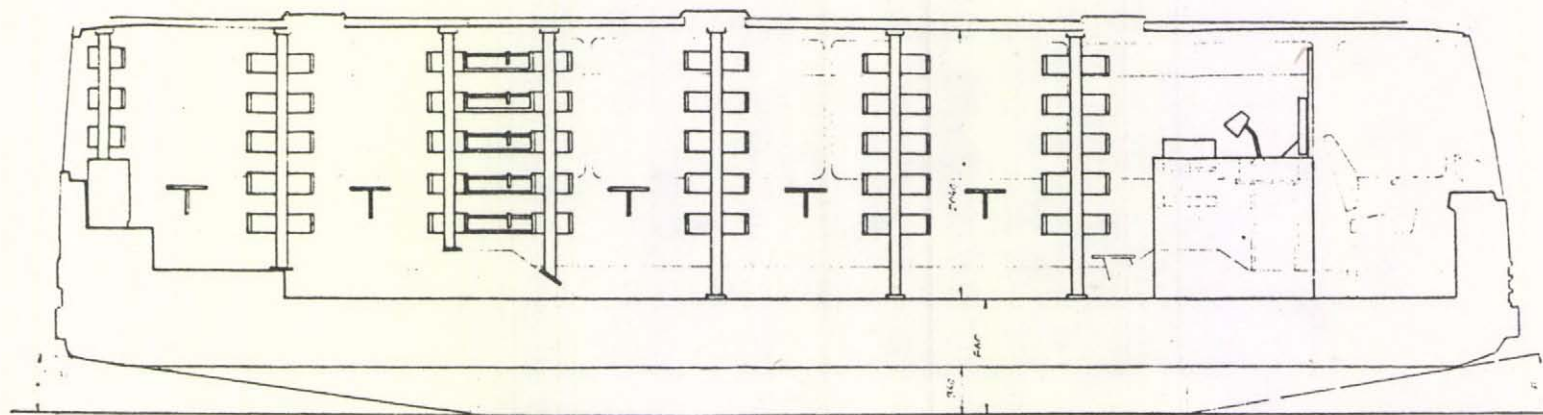

6.sz.ábra. Kölesönzőtér az I.sz. Mozgókönyvtárban

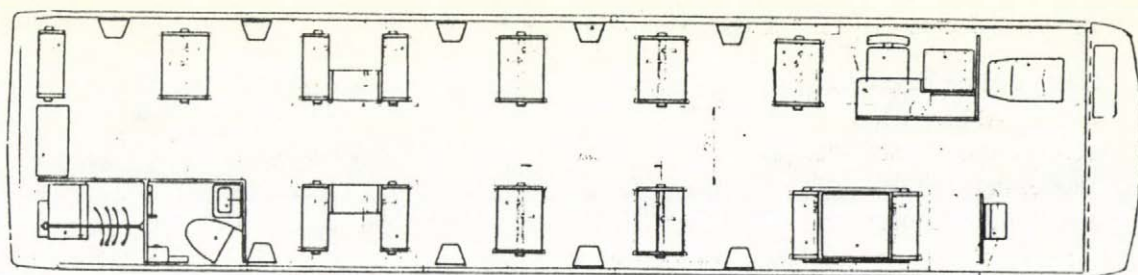

7/a.sz. ábra Hosszmetszet

7/b.sz. ábra Hosszmetszet

9 10 11 12 13 14 15

7 T

16 17 18 19 20

1 vezetőülés	6 asztalka	11 ruhafogas	16 könyvespolc a gyermekanyag részére
2 katalógusdoboz	7 dob fölötti k.palc	12 hulladékgyűjtő	17 táskatároló
3 könyvtáros ülés	8 hátsó k.palc	13 törölközőtartó	18 folyóirattároló
4 könyvtáros asztal	9 katalógusszekrény	14 vegyszeres wc	19 könyvtárosülés (menet közben)
5 kétoldalos k.palc	10 hűtőszekrény	15 kézmosó	20 ki-be járat

7/c.sz. ábra. 2.sz. Mozgókönyvtár beépítési terve. Felülnézet.

A képzőművészeti albumoknak és nagyméretű gyermekkönyveknek szánt polcok 26 cm mélységűek és 35 cm magasak. 92 db 58 cm hosszú és tíz db 45 cm polc van, összesen 58 folyóméter. Az alsó tárolók beépítésére nem került sor, mert a tapasztalatok azt mutatták, hogy használatuk nehézkes és meghatározott kölcsönzési eset után az állomány önmagától „cserélődik”. A könyveket rögzítő szerkezetben is némi módosítás történt. Az oldaldőlésátlót nem fémből, hanem fából készítették és rögzítőjét nem lehet teljesen kicsavarni. A polcokon itt is kb. 2400 kötet helyezhető el.

A polcközökbe 9 db kis rakodóasztalka készült. A könyvtáros asztala a vezetőülés mögötti válaszfal túloldalán van. Egy lapos, az olvasó felé kis peremmel ellátott. A könyvtáros bal oldalán külön tartószerkezet van. Ebben egy négydobozos nyilvántartóláda cserélhető, és külön polc van az egyéb adminisztrációs eszközök számára. Az asztalra helyeztek egy olvasólámpát beállítható nyéllel, s itt van a rádió, a magnetofon és a mikrofon átkapcsoló berendezése is. Ide kapcsolódik egy mikrofon és itt lehet üzemeltetni a magnetofont is, amit nem építettek be ezúttal a járműbe. Ez jobbnak bizonyult, mert az elsőnél a beépített magnetofon a rázástól, a rossz utaktól gyakran elromlott. Az asztal mögött a padlóhoz van rögzítve a forgatható könyvtárosi munkaszék. Kárpitozott a skay bevonat helyett. A könyvtáros asztalával szemben a kísérülés mögötti válaszfalon folyóirat-tároló van. Sikertelenül elhelyezni a hátsó ablakülés elé egy 20 fiókos katalógusszekrényt, amelybe a mozgókönyvtári teljes állomány cédulakatalógusa került. Fiókjai kulccsal zárhatók.

A mosdófülkét és a gardrobot az autóbusz hátsó jobb oldali részén alakították ki. A mosdófülkében Monomatic rendszerű vegyszeres WC van, egyéb berendezési tárgyai nagyjából megegyeznek az első járművön találhatóakkal. A bútorok borítása ún. 4 mm-es laminátos farost, népszerű nevén — öntapadós tapéta, farost mintájú.

Ilyen borítást kapott még a mosdó és a gardrobfülke ajtaja az utastér felől.

Az első bibliobusz beruházási költségei:

Ikarus 250 típusú autóbusz	970.000,— Ft
Külső- belső formaterv	56.980,— Ft
Belső berendezés, belső kiképzés	368.396,— Ft
Magnetofon	16.000,— Ft
Jelzőtáblák felállítása	15.517,— Ft
Címfestő munkák, megállóhelyek és a bibliobusz oldalán a felirat festése	21.722,— Ft
Összesen:	1.448.615,— Ft

A második bibliobusz beruházási költségei:

Ikarus 255 típusú autóbusz	920.000,— Ft
50 l gázolaj	110,— Ft
Formatervezés	31.800,— Ft
Belső berendezés, belső kiképzés	310.870,— Ft
Összesen:	1.262.780,— Ft

Az első bibliobusz üzemeltetésével kapcsolatos kiadások 1975- ben:

– Üzemanyag	16.220,— Ft
– Alkatrészpótlások és javítások	64.830,— Ft
– Kötelező szemlével kapcsolatos és egyéb javítási költségek	57.490,— Ft
Összesen:	138.540,— Ft

Az 1. és 2.sz. bibliobusz üzemeltetésével kapcsolatos kiadások 1976 -ban:

Üzemanyagköltség (1. és 2. bibliobusz együtt)	42.005,— Ft
Egyéb anyagköltség ³⁾	91.760,— Ft
Javítás, szolgáltatás költsége 1. bibliobusz	123.006,— Ft
2. bibliobusz	23.221,— Ft
A 2. bibliobusz állomásjelző táblájának elhelyezése és az összes tábla javítása	22.671,— Ft
Összesen:	302.663,— Ft

3) Az egyéb anyagköltségben 9 akkumulátor, 4 acélköpeny, 2 olajemelő, 2 szintállító szelep, 2 ködfényszóró, 3 légrugó, 3 légrugószelep, 1 fűtőkészülék, 2 fékhenger, 4 lengéscsillapító, 4 tükör, 2 ablaktörlő lapát, 2 fényvető lámpa és egyéb apróbb anyagok szerepeltek.

A MOZGÓKÖNYVTÁR MUNKÁJÁNAK ELŐKÉSZÍTÉSE

1971 augusztusában elkészült az autóbusz-könyvtár működésére vonatkozó javaslat, amely felvázolta:

- a könyvtár feladatát, rendeltetését,
- a munkához szükséges működési feltételeket,
- az állomáshelyeket és a majdani menetrend szempontjait,
- az állomáshelyenként és összesen számításba vehető olvasói létszámot,
- a nyitvatartási időt és a munkarendet,
- az állományalakítás koncepcióját,
- a kölcsönzési, nyilvántartási, könyvtártechnikai elképzeléseket,
- a propagandafeladatokat.

Az előkészülethez tartozott a garázs, a tápraktár és a munkahely kialakítása is. 1972. február 29-én utalta ki a Fővárosi Tanács – ideiglenes jelleggel – a XIII. Katona József u. 3.sz. alatti ingatlant, amelyet azonban csak 1972 novemberében lehetett birtokba venni. Az építési munkákat ekkor kezdhették el. Az ideiglenes kiutalás miatt nagyobb volumenű átalakításokat nem végeztek. Először készült el a 100 m² alapterületű raktár, amely egyúttal a könyvtárosok munkahelye is. Az első bibliobusz számára épült garázs, amely azonban nem fűthető, a második autóbusz az udvaron, a szabad ég alatt parkíroz, kivéve az időjárás viszontagságainak. Az állandó, jól kiépített telephely fontos követelménye az autóbusz-könyvtárak működésének.

A kölcsönzőhelyek kijelöléséhez feltérképezték a telepített könyvtáraktól minimálisan 2–3 autóbuszmegállónyi távolságra eső ellátatlan területeket, de figyelembe vettek egyéb szempontokat is. Számolni kellett az út- és forgalmi viszonyokkal, a téli közlekedéssel; hogy nem esik-e a terület parkolási tilalom alá, meg tud-e fordulni az autóbusz stb. Sűrűn lakott lakótelepek akkor sem jöhettek számításba, ha egyébként ellátatlanok, mert ilyen helyen a bibliobusz átmenetileg sem megoldás. Mivel ekkor még egyetlen mozgókönyvtár volt, a kölcsönzőhelyek lehetséges nagy számára törekedtünk a kölcsönzés időtartamának rováására. (Van ettől eltérő példa is a nemzetközi gyakorlatban, amely szerint a mozgókönyvtár kevesebb állomáshelyet keres fel, de egy helyen hosszabb ideig kölcsönöz.) Az állomáshelyek kialakítása a kerületi tanácsok művelődési osztályaival folytatott többszöri konzultáció és megállapodás alapján történt. A kerületi tanácsok illetékesei nagy lelkesedéssel vették tudomásul az elképzeléseket, észrevételekkel, helyszíni szemlékkel segítették a végleges terv kialakítását. A közös munkákon kívül, önálló feladatokat is vállaltak: parkosítást, padok elhelyezését, fedett várakozóhelyek létesítését.

Budapest kilenc kerületében tizenhárom helyen kölcsönzött az első bibliobusz. A megállóhelyek kijelölésekor az alábbi szempontokat vették figyelembe:

II. kerület

- Szilágyi Erzsébet fasor – Volkman u. sarok

Valamikor itt volt a villamoskönyvtár egyik megállója. Forgalmi csomópont, villamos-és autóbusz-megállóhely, piac, közért, fodrász stb. van itt.

- Ördögárok utca

A hűvösvölgyi rész csomópontja. A kerületrészt bevásárló- és szolgáltatóközpontja, az 56-os autóbusz végállomása. A megállóhely mellett van egy szociális otthon is.

- Pusztaszeri út – Törökvész út kereszteződés

Az itt lévő társasházak és kertesi családi házak lakói számára nyújt szolgáltatást. Az állomás közelében autóbuszmegálló van, így hatósugara nemcsak a közvetlen környezetre redukálódik.

III. kerület

- Külső Bécsi út, vámház mellett

A megálló Budapest határán van az országút mentén több kilométer távolságban telepített könyvtártól. Mellette egészségügyi dolgozók szociális otthona, gyógyszerár, orvosi rendelő stb. van.

X. kerület

- Sibrik Miklós út 77.

A régi kőbányai : munkáslakótelep mellett van a megálló. A villamoskönyvtár is kölcsönzött itt. Az épülő új lakótelep közelében helyezkedik el, hatósugarába esik egy nagy létszámú általános iskola.

XI. kerület

- Sasadi út – Tömös út kereszteződése

Az Érdi úti általános iskola s a környéket bejáró autóbusz megállója van a közelében.

- Kamaraerdő

Kertes házak mellett, szociális otthon közelében létesült, később megszüntették.

- Fraknó utca

A kelenföldi lakótelep peremén, 4 tízeleteres szalagház között van a megálló. Nem forgalmi csomópont, a közelben azonban egy nagy iskola van.

XV. kerület

- Tarpai tér

Zárt település, földszintes, kertes házakkal. Igazi város pereme, majdnem falu. A közelben az Alagi téren van egy iskola.

XVI. kerület

- Bekecs utca

A kölcsönzőhely közvetlenül az iskola előtt van. A tanulókon kívül a környék felnőtt lakosságát is ellátja könyvvél.

XVII. kerület

- Micsurin út

A kölcsönzőállomás az iskola és a pártház mellett helyezkedik el, autóbuszmegálló, orvosi rendelő, ABC áruház közelében.

- 525-ös tér

A megálló új családi házakból épített zárt település centrumában van, fodrász, óvoda, ABC, zöldségüzlet mellett.

XX. kerület

- Millenium-telep

Kertes családi házakból zárt település a HÉV vonalán.

XXI. kerület

- Vasmunkás tér

A megálló kisebb lakótelep közelében helyezkedik el, az Ifjúsági Park bejárata előtt. Környékén több iskola van.

A második bibliobusz beállítása előtt megkezdődött az újabb megállók kijelölése. Célunk továbbra is az állomáshelyek számának növelése volt a még meglévő fehér foltokon, a kölcsönzési időtartam rovására. Elsősorban arra törekedtünk, hogy minél több megálló kerüljön iskolák közelébe, de igyekeztünk pótolni a rossz körülmények miatt bezárásra ítélt fiókkönyvtárakat is.

A 2. mozgókönyvtár megindításával létesített új megállók:

II. kerület

- Ady- liget

A kerületi tanács kérésére a település központi részén létesült ez a megálló, az itt élő mintegy 1500 lakos számára, az orvosi rendelő, étterem, közért, zöldségüzlet és autóbuszmegálló közelébe.

- Pasaréti út 169.

A megállót a 37/2-es Szilfa utcai, 1974- ben bezárt fiókkönyvtár helyett hoztuk létre.

X. kerület

- Keresztúri - u. 39.

A kölcsönzőhelyet az SZBT-vel egyetértésben telepítettük az Alumínium Szerkezeti Gyár elé. Az üzem dolgozóin és a munkásszállás lakóin kívül a MÁV-lakótelepieknek is kedvező az elhelyezés. Az időpont kijelölésekor figyelembe vettük, hogy a gyárban fél kettőkor van műszakváltás.

XI. kerület

- Mezőkövesdi út

Az iskola mellett van az állomás a 'megszűnt Szabadság úti 6/1-es' gyermek-fiókkönyvtár helyett.

XII. kerület

- Zugligeti út 113.

Két műszakos iskola mellé telepítettük a kölcsönzőhelyet, kb. 100 tanuló könyvtári ellátását oldja meg.

XIII. kerület

- Szegedi út – Mauthner S. út kereszteződése

A megálló üzemekkel, földszintes és emeletes lakóházakkal vegyes településen van.

XV. kerület

- Testvériség tér

Az állomás létrehozásakor figyelembe vettük, hogy a Lenin úti iskola növendékein kívül a MÁV-lakótelep és a környék lakosait is el kell látni.

XVI. kerület

- Kultúrház út 12.

A megszüntetett cinkotai 32/2-es fiókkönyvtár helyett létesült ez a megálló. A közelében van a Szerb Antal Gimnázium és Kollégium.

XVII. kerület

- Kasztl András tér

A Rákoscsaba-Újtelep vasúti megállónál, a település középpontjában van, a kölcsönzőhely közelében óvoda, gyógyszertár, posta, zöldséges, étterem stb. található.

XVIII. kerület

- Tátrafüred tér

Évekig működött itt egy fiókkönyvtár, amelyet a művelődési ház átalakításakor be kellett zárni. A megállót a már meglévő olvasók igényeinek kielégítésére hoztuk létre.

- KISZ-lakótelep – Est u. 1.

Az Állami lakótelepen a 24/1-es fiókkönyvtárat alkalmatlanság miatt bezártuk. Helyette létesült ez az állomás a KISZ-lakótelepen, az Állami lakóteleptől egy utcányi távolságra.

XX. kerület

- Marx K. u. 258.

A megszüntetett 35/1-es fiókkönyvtár helyett működik itt a bibliobusz.

XXI. kerület

- Budafoki tér 14.

A Leányka utcai lakótelep és a Budafoki téri iskola könyvtári ellátását szolgálja.

Az 1. mozgókönyvtár menetrendje

Napok	Óra	Megálló
Hétfő	10–13	II. Szilágyi E. fasor
	14–16	II. Ördögárok u.
	17–19	II. Pusztaszeri út
Kedd	10–12	XX. Millenium-telep
	14–16	XXI. Vasmunkás tér
	17–19	XI. Sasadi út
Szerda	S z e r v í z n a p	
Csütörtök	10–12	III. Külső Bécsi út
	14–16	XV. Tarpai tér
	17–19	XVI. Bekecs u.

Napok	Óra	Megálló
Péntek	10–12	X. Sibrik M. út
	14–16	XVII. Micsurin út
	17–19	XVII. 525-ös tér
Szombat	10–14	XI. Kamaraerdő, majd Fraknó u.

A menetrend kialakításakor arra törekedtünk, hogy a jármű a legrövidebb idő alatt jusson el az egyik állomáshelyről a másikra, s ott a kölcsönzőhely jellegének megfelelő legkedvezőbb időpontban tartózkodjék. (Pl.: délelőtt és délután iskola közelében, este munkástelepülésen.) Már az első működési évben változtatások történtek. Csütörtökön beiktattunk még egy megállót a harmadik kerületi Külső Bécsi úti iskolánál fél tizenkettőtől fél egyig, a vámház melletti megállótól kb. másfél kilométerre. Szombaton a négyórás megálló időt először kettéosztottuk, mivel kamaraerdei megállóban nem mutatkozott nagyobb igény. Új megállót létesítettünk a XI. kerületi tanács egyetértésével a kelenföldi lakótelep peremén a Fraknó utcában. Az olvasólétszám alakulása következtében 1975-től a kamaraerdei megállót megszüntettük és a teljes kölcsönzési időt (4 óra) a Fraknó utca kapta.

A két bibliobusz menetrendje:

Napok	óra	1.sz. mozgókönyvtár	óra	2.sz. mozgókönyvtár
		megálló		megálló
Hétfő	10–13	II. Szilágyi E. fasor	10–12	XVI. Bekecs utca
	14–16	II. Pasaréti út 169.	13,30–16	XVI. Cinkota, Kultúrház u. 12.
	17–19	II. Pusztaszeri út	17–19	XIII. Szegedi út – Mauthner S. út
Kedd	10–12	XX. Millenium-telep	S z e r v í z n a p	
	13,30–16	XX. Marx K. u. 258.		
	17–19	XXI. Vasmunkás tér		
Szerda	S z e r v í z n a p		10–12	XV. Testvériség tér
			13,30–16	X. Keresztúri u. 39.
			17–19	X. Sibrik M. út
Csütörtök	10–12	II. Szilágyi E. fasor	10–12,50	III. Külső Bécsi út
	13–14	XII. Zugligeti út 113.	14–16	XV. Tarpai tér
	15–16,30	II. Ördögárok u.		
	17–19	II. Ady-liget	17–19	XVI. Bekecs utca
Péntek	10–12	XVII. Kasztelek A. tér	10–11	XXII. Budafoki tér 14.
	14–16	XVIII. Micsurin út	14–16	XI. Mezőkövesdi u. 10.
	17–19	XVII. 525-ös tér	17–19	XI. Sasadi út
Szombat	10–14	XI. Fraknó utca	10–11,30	XVIII. Tátrafüred tér
			12–14	XVIII. Est u. 1.

régi megálló
új megálló

A második mozgókönyvtár új megállóival és a menetrenddel foglalkozó tervezetet 1975 márciusában a kerületi tanácsok képviselőivel megvitattuk. Az új állomások szükségképpen módosították az első bibliobusz menetrendjét, bizonyos helyeken pedig a korábbi állomások kölcsönzési idejét is. A változtatás során igyekeztünk a kölcsönzési időpontokat a megállók jellegének megfelelően kialakítani és az időtartamokat az igénybevételhez igazítani. Lehetőség nyílt arra, hogy az eddigi nagyforgalmú megállóhelyeken még egy kölcsönzési alkalmat biztosítsunk. Két megállóban hetenként kétszer kölcsönöznek:

II. Szilágyi E. fasor	10–13 hétfő	10–12 csütörtök
XVI. Bekecs utca	10–12 hétfő	17–19 csütörtök

Figyelembe vettük azokat az összegyűjtött tapasztalatokat és jelzéseket, amelyek a kölcsönzési időpont változtatását indokolták. Minden esetben ez nem volt úgy lehetséges, hogy az időpont az addig megszokott napra essék.

Módosítás történt:

X. Sibrik Miklós út	—	17–19 szerda
XXI. Vasmunkás tér	—	17–19 kedd

Más megállónál mindenképpen el kellett térni az addig megszokott napoktól, mert a két mozgókönyvtár útvonalát is gazdaságosan és ésszerűen kellett megtervezni.

Ezek:

II. Ördögárok u.	15–16,30 csütörtök
XI. Sasadi u.	17–19 péntek

Az utóbbinál viszont az időpontot sikerült változatlanul hagyni. A két bibliobusz hetenként így 26 helyen kölcsönöz és 13 kerületet érint. A szervíznapok kedden és szerdán vannak. A kölcsönzőhelyek többségében két óra az üzemidő, de a forgalomtól függően másfél, két és fél, ill. 4 órás kölcsönzési idő is előfordul.

A bezárt fiókkönyvtárak minden olvasója külön értesítést kapott arról, hogy ezentúl a mozgókönyvtár látja el területükön a szolgáltatást, közöltük az állomáshelyet, a kölcsönzési időt. Ugyanígy kaptak értesítést a mozgókönyvtár olvasói, az illetékes tanácsok és iskolák azokon a helyeken, ahol a kölcsönzési időpontban változás állt be.

A kölcsönzőhelyekkel, a menetrenddel kapcsolatosan számos egyéb feladat is adódott. A legjellegzetesebb volt ezek közül a kölcsönzőhelyeken felállítandó megállótáblák tervezése és a felállítás engedélyeztetése. A Budapesti Rendőrfőkapitányság Közlekedésrendészeti és Igazgatási Osztályán engedélyezték, hogy a felsorolt helyeken kölcsönzőhelyet létesíthetünk, 50 x 50 cm-es négyzet alakú tábla kitételére kaptunk engedélyt 2 m 50 cm magas nyélen, a járdaszegélytől 50 cm-re befelé rögzítve. A színe sárgabarna, hasonló a hálózatumk telepített könyvtárainak használatos címtábláihoz.

A szövegben meg kellett oldani, hogy az alaptáblán cserélhető legyen a kölcsönzési időt jelző felirat, az esetleges változások miatt. Gondolni kellett arra is, hogy értesíthetők legyenek az olvasók az előforduló kölcsönzési szünetek alkalmából. Minden táblára készült két rácsavarható kisebb tábla. Az egyik a kölcsönzési időt tüntettük fel, a másikra a SZÜNETEL felirat került, értelemszerűen mindig a megfelelőt használjuk.

Az így elkészített táblákat, illetve azok felállítását engedélyeztetni kellett a kerületi tanácsok műszaki-építési osztályán. Ez vette igénybe a leghosszabb időt, helyenként pl. helyszínrajzot is kellett mellékelni stb. Végül a Fővárosi Tanácstól kapott egységes engedély birtokában mindenhol megkaptuk a díjmentes parkolási és táblafelállítási engedélyt.

MUNKASZERVEZÉS

A személyzet kialakításánál fontos volt, hogy a szakmai felkészültségen kívül az ilyen munkára való rátermettséggel is rendelkezzenek a könyvtárosok: a jó egészségi állapot, alkalmazkodóképesség min-

den korosztály igényéhez. Pl. csütörtökön 10–12-ig egy szociális otthonból beiratkozott olvasók sajátos problémáival kell foglalkozni, ugyanaznap este 5–7-ig pedig jóformán csak gyerekekkel.

Induláskor a mozgókönyvtárnak négy munkatársa volt: egy könyvtárvezető, egy könyvtáros, egy gépkocsivezető, egy raktárkezelő. Az autóbussen egyszerre egy könyvtáros és egy gépkocsivezető tartózkodik. A nagy távolságok miatt célszerűnek mutatkozott az, ha egy kölcsönzési napon, reggel 9-től este 8-ig egy könyvtáros teljesít szolgálatot. Így az azonos kölcsönzőhely olvasói mindig ugyanazzal a könyvtárossal találkoznak, s az jobban megismeri az adott területet, az igényeket, személyes jó kapcsolatot építhet ki, munkája is jobban lemérhető önmaga és mások számára egyaránt.

A könyvtárosok munkaidő-beosztása:

	egyik könyvtáros	másik könyvtáros
hétfő	8–14	9–20
kedd	9–20	8–14
szerda	8–15	8–15
csütörtök	8–14	9–20
péntek	9–20	8–14
szombat	szabad vagy 8–15	8–15 vagy szabad

Reggel mindig a raktárban szolgálatot teljesítő könyvtáros készítette elő az autóbust azzal az anyaggal, amelyet a másik könyvtáros az előző napon már a raktárban előzetesen összeválogatott. Szerdai napon nyílt lehetősége a két könyvtárosnak a közös feladatok és problémák megbeszélésére, továbbképzésen való részvételre. . . stb.

A kölcsönzés alkalmával adódó tájékoztató, ill. technikai feladatokat is egyformán végezte mindkét könyvtáros, az ún. „belső” munkát azonban megosztották. Pl. az egyik vette leltárba az új könyveket, szerkesztette a katalógust . . . stb., a másik vezette a csoportos leltárkönyvet, pénztárlaplót, bélyegelszámolást. A munkatársakat mindig azonos könyvtáros helyettesítette szabadság és betegség esetén.

1974-ben bővült a létszám egy könyvtárossal, egy adminisztrátor -könyvtártechnikussal, és egy gépkocsivezetővel. Az 1974. augusztusában bejáratásra átvett második autóbusz, valamint az állománykiegészítés és egyéb előkészítő tevékenység miatt új munkatársakra volt szükség.

Az autóbuszkönyvtárban 1976. dec. 31-én kilencen dolgoztak: egy könyvtárvezető, három könyvtáros, egy adminisztrátor-könyvtártechnikus, két gépkocsivezető, egy főállású és egy részfoglalkozású raktárkezelő. A könyvtárvezető megtervezi és irányítja a munkát; kapcsolatot tart a kerületi tanácsokkal, gazdálkodik, elosztja és ellenőrzi a feladatokat a munkatársak között. A kölcsönzési és minden egyéb érdemi munkában idejétől függően maga is részt vesz.

A három könyvtáros rendszeresen kölcsönöz, az egyéb munkafeladatokat megosztva végzik. A könyvtártechnikus - adminisztrátor az összes adminisztratív, ill. előkészítő feladattal foglalkozik. Időnként nagyforgalmú állomáshelyeken segít a könyvtárosoknak, helyettesíti őket szabadság vagy betegség esetén. A raktárkezelők a raktár és a buszok rendjének és tisztaságának megteremtésén kívül bélyegzik, javítják, műanyaggal borítják a könyveket, kézbesítenek, intézik az anyagátvételt. A gépkocsivezetők feladata, hogy biztosítsák a gépkocsi üzemképes állapotát, kisebb karbantartási munkákat végezzenek. Az autóbust a kölcsönzési helyre vezetik, a kölcsönzés idején az állomáshelyen tartózkodnak. Nem munkaköri feladatuk, de segítenek a könyvtárosnak könyvtártechnikai munkák végzésében (pl. könyvek kiadása, vagy visszavétele, beiratkozási lehetőség elmagyarázása stb.).

A második autóbusz belépésekor a munkaidőbeosztás megváltozott. Az egyik buszon két könyvtáros váltja egymást az említett beosztásban, az azóta bevezetett 44 órás munkahéthez igazítva. A másik járművön dolgozik egy könyvtáros az előbbi munkaidőbeosztásban, továbbá a könyvtárvezető egy kölcsönzési napon és váltott kölcsönző szombaton, a könyvtártechnikus egy kölcsönzési napon és a szombati kölcsönzésben kísérik. A könyvtárvezető és a technikus munkaideje eltér az előbb felsoroltaktól, de ér-

telemszerűen 44 órára egészül ki. A technikus ilyen munkabeosztására nemcsak azért volt szükség, hogy tehermentesítse a könyvtárvezetőt a gyakori kölcsönzés alól, hanem azért is, mert az élet által megkövetelt helyettesítéseknél mindenképpen gyakorlattal kell rendelkeznie. A könyvtárvezetőnek is lényeges, hogy legyen egy kölcsönzési napja, így nem szakad el az olvasóktól, ismeri a gondokat, problémákat és gyakorlati munkájával is példát mutat.

A bibliobuszok menetrendjét úgy jelöltük ki, hogy a két jármű más-más napon tartson szervíznapot. A teljes kollektíva így sohasem tartózkodik egyszerre a könyvtárban. Egy-egy autóbusz kollektívája viszont a saját szervíznapján együtt van. Ez azt a célt is szolgálja, hogy azon a napon, szükség esetén az egyik gépkocsivezető helyettesíthesse a másikat. A két szervíznapon (kedd - szerda) nyílik alkalom minden olyan belső munkára, közös megbeszélésre, amelyhez a munkatársak többségének a jelenléte szükséges.

AZ ÁLLOMÁNY TERVEZÉSE, ALAKULÁSA

Az első mozgókönyvtár tervezésekor az induló könyvállományt 15 000 kötetben határozták meg, amelynek 40%-a volt ismeretterjesztő mű és a szépirodalmi állomány egyharmada gyermek-szépirodalom. A szépirodalmi anyagban a törzsállományon kívül szélesebb körű érdeklődésre számot tartó művek szerepeltek. A kötelező irodalmat 10 példányban szerezték be, az egyéb szépirodalmat 6-7 példányban. Az általános iskolai végzettségre épülő ismeretterjesztő műveknél törekedtek magasabb példányszámra. Beszerzésre került az az irodalom is, amelyet az esti iskolát végzők, illetve középiskolások felhasználhatnak tanulmányaikhoz. Egyetemi színvonalú könyv csak akkor került az állományba, ha az adott tudományág nélkülözhetetlen kézikönyve, egyébként az volt az álláspont, hogy az ilyenre igényt tartó olvasót telepített könyvtárba kell irányítani. Az évek folyamán az állomány a következőképpen alakult:

	1973		1974		1975		1976	
	db	%	db	%	db	%	db	%
Gyermek-szépirodalom	2.234	13,4	5.282	23,3	7.587	25,0	8.389	24,3
Felnőtt-szépirodalom	7.880	47,1	8.369	37,0	10.680	35,4	12.254	35,6
Ismeretterjesztő irodalom	6.611	39,5	8.999	39,7	11.971	39,6	13.824	40,1
Összesen	16.725	100,0	22.650	100,0	30.238	100,0	34.467	100,0

Az induláskor a könyvtár alapállománya adott volt a központilag szervezettezett létesítendő könyvtárak raktárából, melyet 1965 óta gyűjtöttek vegyeskönyvtári célra. Először ezt az állományt kellett megvizsgálni a fentebb ismertetett gyűjtőkori elképzelések alapján és belőle leválasztani azokat a köteteket, amelyeket a mozgókönyvtár nem tud használni. Válogattak a hálózati könyvraktár anyagából is. Az első kölcsönzési hetekben kiderült, hogy a gyermek-szépirodalom állománycsoportja az igénybevételhez viszonyítva nagyon kevés, erőteljes fejlesztés vált szükségessé. A második bibliobusz anyagának előkészítésekor, sőt már korábban is világossá vált, hogy a gyűjtőkori elvek és gyakorlat némi módosításra szorulnak. A gyarapítás szempontjai a felgyűlt tapasztalatok alapján eltértek a kezdeti elképzelésektől. Korábban az egy példányos szerzeményezés nem látszott célszerűnek, kiderült, hogy bizonyos műveknél, a 26 állomást figyelembe véve, indokolt az egy példányos beszerzés. Korábban csak elvétve voltak az állományban nagy és közép formátumú képzőművészeti albumok, a gyakorlat viszont azt bizonyította, hogy széles körű érdeklődés mutatkozik irántuk. Elhelyezésükre az első autóbuszra böngészőláda készült, a

másodikra már méret szerinti polcrész. Az állományban több lett a verseskötet. Kezdetben a Modern könyvtár és az Európa zsebkönyvek sorozaton kívül nem szereztek be puha kötésű könyveket. Ennek az elvnek merev alkalmazásától el kellett témi. Gyakran előfordul ugyanis, hogy az Olcsó könyvtárban jelenik meg olyan kötet, amelyet régen nem adtak ki, és a könyvtár állományában nem lehet nélkülözni. Egyes megállóknban (II. kerület) igény mutatkozott az idegen nyelvű könyvek iránt is, így a ritkán megjelenő kétnyelvű kiadásokat is beszerzi a könyvtár.

A 26 állomással számolva 6–8 példányt vásárolnak olyan ismeretterjesztő művekből, amelyeket felnőtt és gyermek olvasó egyaránt olvashat. A csak felnőtt olvasóknak ajánlottakból járművenként kettőt, esetleg csak egyet. A Bölcs Bagoly és a Búvár zsebkönyvek sorozatból nyolc példányt szereznek be. A szépirodalomból 4–5 példányt felnőttek esetében, az ifjúsági könyvekből azonban 6–8 példányt. A középiskolások részére a kötelező irodalomból (Diákkönyvtár) 6–8 példányt.

A könyvek mellett folyóiratokat is kölcsönöz a könyvtár 1974 óta.

Az 1976-ban előfizetett folyóiratok

Autó- motor	2 pld.	Magyar Folyóiratok Repertóriuma	1 pld.
Búvár	2	Magyar Ifjúság	2
Családi Lap	2	Magyar Könyvszemle	1
Delta	2	Magyar Közlöny	1
Dörmögő Dömtör	2	Magyar Nemzeti Bibliográfia	1
Élet és Irodalom	2	Magyarország	2
Élet és Tudomány	2	Modellezés	2
Ezermester	2	Műzsák	2
Ez a divat	1	Művelődésügyi Közlöny	1
Film, Színház, Muzsika	2	Művészet	1
Filmkultúra	2	Nagyító	2
Filmvilág	1	Nagyvilág	3
Fotó	2	Nemzetközi Szemle	1
Ifjúsági Magazin	2	Népművelés	1
Ifjúságpolitikai Közlöny	1	Népszabadság	2
Jelenkor	1	Nők Lapja	2
Képes Újság	2	Ország Világ	2
Kincskereső	2	Rádió és TV újság	1
Kisdobos	2	Társadalmi Szemle	1
Kortárs	3	Természet Világa	2
Könyvtáros	1	Tisztatáj	1
Kritika	2	Tükör	2
Lakáskultúra	1	Új Írás	3
Látóhatár	3	Valóság	2
		Világ Ifjúsága	1

A MOZGÓKÖNYVTÁR ÁLLOMÁNYÁNAK ALAKULÁSA

(a csoportos leltárkönyv alapján)

Összesítés éve	Érték Ft	Darabszám			Marx Engels Lenin művei	Társ. pol. irod. 1,2,3,9	Nyelv tud. 4	Term. tud. 5	Orvos- tud. Egész- ségügy 61	Technika 62, 64/69	Mező- gazda- ság 63	Művé- szetek 7	Irodalom tud. 8	Földrajz 91	Általá- nos 0	Szép- irodalom	Gyermek- és ifjúsági irodalom
		könyv	folyó- irat	egyéb													
1973. dec. 31.	476.305,65	17.519	—	54	115	1.673	54	620	229	833	171	1.363	668	1.005	231	8.156	2.394
1974. dec. 31.	622.099,95	22.650	—	152	54	2.315	82	837	315	1.017	247	1.668	838	1.313	313	8.369	5.282
1975. dec. 31.	815.416,85	30.238	—	277	68	3.144	141	1.160	386	1.276	340	2.284	1.116	1.611	445	10.680	7.587
1976. dec. 31.	942.161,85	34.467	—	352	74	3.755	167	1.360	430	1.399	436	2.621	1.266	1.792	524	12.254	8.389

Állományfejlesztésre fordított összegek évenkénti bontásban:

Év	Összesen Ft	Ebből KÖFA	
		Összesen	Ft Kerületenként
1973	59.881,85	—	—
1974	116.639,30	20.000	II. k. 10.000 XI. k. 10.000
1975	150.517,00	28.000	II. k. 10.000 III. k. 5.000 XI. k. 10.000 XXI. k. 3.000
1976	127.385,10	15.000	II. k. 10.000 III. k. 5.000

A központi költségvetési keretből folyóiratvásárlásra fordítottak

1973-ban 1 199 forintot

1974-ben 2 976 forintot

1975-ben 8 376 forintot

1976-ban 8 444 forintot

A felsoroltakon kívül a könyvtár állománya még a hálózati könyvraktárból és ajándékkönyvekkel is gyarapodott, ennek értéke nem szerepel a fenti táblázatban.

AZ OLVASÓK SZÁMÁNAK ÉS ÖSSZETÉTELÉNEK ALAKULÁSA

Az olvasók nyilvántartása a hálózatban szokásos módon történik. A könyvtár sajátosságaihoz illeszkedve minden egyes megállónak külön-külön beiratkozási naplója és munkanaplója van. A beiratkozási napló első része a felnőtt, a második része a gyermek olvasók beírására szolgál. Az egyes megállókban az olvasók kölcsönzőjegyének számozását ötszáz as ugrószámmal választották el. (Pl. Szilágyi E. fasor 1–500, Ördögárok u. 500–1000 stb.) Ezzel lehetővé vált, hogy az egyes megállók olvasóit a kölcsönzőjegyek számának alapján is megkülönböztessék. Az olvasók kölcsönzőtasakját megállónként külön-külön lejárati dobozban tartják, s a mozgókönyvtár mindig csak az adott napra esedékes dobozokat viszi magával. A havonkénti forgalmi statisztika készítésekor annyi helyről összesítenek, ahány kölcsönzőhely van. A beiratkozási díjat összesítve egy pénztárnaplóba vezetik.

A nyilvántartó és adminisztrációs munkák megkönnyítésére beszerettek egy Hunor 81/b típusú számológépet, egy Rotex kiíró gépet. Az olvasók igényének megfelelően elemes órát szereltek a bibliobuszba, így megszűntek a kölcsönzési idő befejezésével kapcsolatos viták.

Az olvasók száma az évek folyamán egyenletesen növekedett:

	Felnőtt	Gyermek	Összesen
1973	966	890	1.856
1974	1.116	912	2.028
1975	1.162	942	2.104
1976	1.577	1.379	2.956

Minden évben valamivel több volt a felnőtt, mint a gyermek olvasó, nagyjából 55–45 százalékos a megoszlás. Ez az arány megállónként változó, vannak határozottan gyermek, ill. felnőtt profilú megállók.

A GYERMEK OLVASÓK KOR ÉS NEM SZERINT

Év	6–10 éves	11–14 éves	Koron aluli	Fiú össz.	Leány össz.	Összesen
1973	315	570	5	476	414	890
1974	401	504	7	459	453	912
1975	426	513	3	460	482	942
1976						
1.sz. mozgókv.	206	276	4	244	242	486
2.sz. mozgókv.	524	365	4	478	415	893
Össz.:	730	641	8	722	675	1.379

A második autóbusz beállításával a régi állomáshelyek is megoszlának a két jármű között. Az 1.sz. mozgóknyvtár olvasói megoszlásának alakulásánál ezt a tényt figyelembe kell venni.

1975 végéig a felső tagozatos tanulók voltak többségben. Szerepet játszott ebben az is, hogy ők hamarabb találták meg a nekik szánt irodalmat a könyvtár polcain. A kisebbeknek csak később készült böngészőláda, a nagyméretű képes- és meséskönyvek elhelyezésére. A második autóbusz beállása megváltoztatta ezt az arányt, egyrészt az általános iskoláknál létesített új megállók révén, másrészt a speciális méretű, kedvező elhelyezésű polcok hatására ugrásszerűen megnőtt az alsó tagozatos igénybevevők száma.

Tanulságos megvizsgálni a felnőtt olvasók foglalkozás és kor szerinti összetételét. A tervezési időszakban az volt az elképzelés, hogy az olvasók zöme várhatóan a háziasszonyok, a nyugdíjasok, az iskolások közül verbuválódik. Ezek az elképzelések csak részben váltak valóra.

Év	Munkás		Vezető, szakalkalmazott		Középiskolás		Főiskolás		Szakmunkás- tanuló	
	mozgó	hálózat	mozgó	hálózat	mozgó	hálózat	mozgó	hálózat	mozgó	hálózat
1973	24,6	19,9	9,0	12,5	5,8	16,9	1,7	3,8	2,5	4,4
1974	22,0	19,7	13,2	13,3	8,2	15,4	1,3	3,9	2,1	3,9
1975	26,3	19,4	16,7	13,8	9,1	14,5	1,5	4,2	0,9	3,3
1976	24,0	21,9	19,7	14,6	8,4	14,4	1,4	4,2	2,0	3,0

Kevés a könyvtár olvasói között az egyetemista és a középiskolás. Az egyes foglalkozási, illetve korcsoportok tekintetében azonban érdekesen alakult a megoszlás. Szemlélteti a képet az egybevetés a FSZEK hálózati átlagával. A munkás olvasók aránya túlhaladja a hálózati átlagot. A vezető, szakalkalmazott csoport alacsony százalékról indult, de 1976 végére sokkal magasabb, mint a hálózati átlag.

Év	15–19		20–24		25–29		30–39		40–49		50–59		60 éves és idősebb	
	mozgó	hálózat	mozgó	hálózat	mozgó	hálózat	mozgó	hálózat	mozgó	hálózat	mozgó	hálózat	mozgó	hálózat
1973	12,5	26,5	14,1	16,0	14,6	8,9	15,4	9,2	9,7	8,6	11,7	7,6	22,0	23,2
1974	13,5	23,8	11,7	17,2	10,9	9,3	17,9	9,9	10,2	8,7	9,7	7,6	26,1	23,5
1975	13,9	21,5	11,5	17,5	11,9	9,7	16,6	10,6	9,5	8,6	10,8	7,8	25,8	24,3
1976	12,9	20,9	11,5	17,1	11,4	10,1	18,0	11,2	10,9	9,0	8,5	8,6	26,8	23,1

A kor szerinti csoportosításnál megfigyelhető, hogy az ún. „aktív korosztály”, 25–59 év minden csoportja a hálózati átlagnál magasabb százalékkal jelentkezik, sőt némely aktív korcsoport tekintetében egyetlen olyan könyvtár sincs a hálózatban, amely ilyen magas százalékot érne el. Ennek a gyakorlat, a tapasztalat magyarázza okát. E csoportokba tartozó olvasók nagy része nem járja közművelődési könyvtárba, ha nem kölcsönözne ott a bibliobusz. A legtöbbnek ugyanis a napi munkája után nincs kedve már villamossal, esetleg autóbusszal megállókát menni, hogy könyvtárat találjon. Sürgeti otthon a munka, vagy a család, a gyerek; különféle szórakozás, hobbi között választhat stb. A mozgókönyvtár előnye az, hogy nem kell messzire menni, ki lehet szaladni otthoni öltözköztetésben, az egészhez 10–15 perc elegendő, még kevesebb is, ha siet.

Az olvasók zöme kb. 500 méteres körzetben lakik. Többen tagjai különféle tudományos könyvtárnak, munkahelyi szakkönyvtárnak is, a mozgókönyvtárba azért iratkoztak be, mert szépirodalmi igényeiket innen elégíthetik ki. Bár felmérés nem készült erről, de a gyakorlatban tapasztalható, hogy a beiratkozottakon kívül mások is olvassák a kikölcsönzött könyveket. Gyakori, hogy a szülő gyermekének is választ a saját olvasójegyére, és ugyanez fordítva is így van.

Jelentőségét mégis főként abban látjuk, hogy az olvasási kultúra a mozgókönyvtár által olyan helyekre is eljutott, ahová addig nem. Példázza ezt a Külső Bécsi úti iskola cigány osztálya. Közülük az egyik gyerek mondta, hogy a kikölcsönzött könyvekből otthon minden este ő szokott felolvasni a többieknek.

Az első év felmérése alapján az olvasók 58 százaléka korábban sehol sem volt könyvtári tag.

A KÖNYVTÁR HASZNÁLATA

A mozgókönyvtár létesítésekor előre terveztük a forgalom adatait is. A heti két órás kölcsönzés mellett egy-egy megállóban 250 olvasóra becsültük a beíráható létszám legmagasabb értékét. Ezt a számot 1975-ben három helyen is túllépték:

II. k. Szilágyi E. fasor	—	254 olvasó
XVI. k. Bekecs u.	—	262 olvasó
XI. k. Fráknó u.	—	262 olvasó

A hálózat kölcsönzési rendszerét alkalmazzuk a mozgókönyvtárban is. Ennek alapján feltételezve, hogy az olvasók három hetenként jönnek, egy-egy alkalommal kb. 80 kölcsönzőre számítottunk. Az egyes megállókban a beiratkozottak számát tekintve szélsőséges értékek is adódtak, így a forgalom mérésére a legbiztosabb támpont a kölcsönzési esetek összevetése a kölcsönzött kötetek számával. Kétségtelen, hogy a több olvasó többet is kölcsönöz, ez azonban nem ilyen egyértelmű, ha megközelítően azonos olvasószámú megállókát vetünk össze. A számításnál az 1.sz. mozgókönyvtár 1975-ös adatait használtuk fel, amikor tevékenysége, olvasótábora kialakult. 1975-ben 232 napot kölcsönzött a mozgókönyvtár, egy-egy megállóban átlagosan 46 alkalommal.

A forgalmi adatokat abszolút számokban és átlagosan az alábbi táblázat szemlélteti:

Megállók	Olvasók száma	Kölcsönzési eset egész évben	Kölcsönzési eset átlag egy alkalommal	Kölcsönzött kötet egész évben	Kölcsönzött kötet átlag egy alkalommal
1. II. Szilágyi E. kölcsönzési idő: 3 óra	254	3 064	66,6	13 257	288
2. II. Ördögárok u.	68	823	17,9	3 845	83
3. II. Pusztaszeri út	225	2 346	51	9 374	203
4. XX. Millenium-telep	74	705	15,3	2 429	52
5. XXI. Vasmunkás tér	71	736	16	2 984	64
6. XI. Sasadi út	134	1 474	32	5 539	120
7. III. Külső Bécsi út	200	1 858	40,4	5 935	129
8. XV. Tarpai tér	132	1 557	33,8	6 930	150
9. XVI. Bekecs u.	262	2 728	59,2	8 363	181
10. X. Sibrik M. út	108	1 059	23	4 233	92
11. XVII. Micsurin u.	184	2 143	46,6	5 620	122
12. XVII. 525-ös tér	130	1 143	24,8	4 180	90
13. XI. Fraknó u. kölcsönzési idő: 4 óra	262	3 157	68,6	7 726	167

AZ 1.sz. MOZGÓKÖNYVTÁR 1976-os ÖSSZESÍTETT STATISZTIKAI ADATAI

Megállók	Olvasók száma				Kölcsönzők száma				Kölcsönzött kötet				Napok
	Felnőtt	Gyerek	Összesen		Felnőtt	Gyerek	Összesen		Felnőtt	Gyerek	Összesen		
1. Szilágyi E. fasor	220	23	243	498	2260	127	2387	4417	10474	466	10940	19634	Hétfő
2. Pasaréti út	34	22	56		385	149	534		2040	453	2493		
3. Pusztaszeri út	141	58	199		1076	420	1496		4779	1422	6201		
4. Millenium-telep	42	7	49	155	297	75	372	1125	1096	190	1286	4048	Kedd
5. Marx K. u.	15	28	43		62	192	254		199	646	845		
6. Vasmunkás tér	30	33	63		259	240	499		1041	876	1917		
7. Zugligeti út	12	49	61	182	42	237	279	1241	134	496	630	4802	Csütörtök
8. Ördögárok u.	53	4	57		533	10	543		2567	25	2592		
9. Ady-liget	48	16	64		311	108	419		1269	311	1580		
10. Kasztl A. tér	26	19	45	298	186	165	351	2761	593	469	1062	8751	Péntek
11. Micsurin út	52	104	156		415	961	1376		1613	2473	4086		
12. 525-ös tér	59	38	97		589	445	1034		2266	1337	3603		
13. Fraknó u.	142	85	227	227	1434	1153	2587	2587	7036	4269	11305	11305	Szombat
Összesen	874	486	1360	1360	7849	4282	12131	12131	35107	13433	48540	48540	

A 2.sz. MOZGÓKÖNYVTÁR 1976-os ÖSSZESÍTETT STATISZTIKAI ADATAI

Megállók	Olvasók száma				Kölcsönzők száma				Kölcsönzött kötetek				Napok
	Felnőtt	Gyerek	Összes		Felnőtt	Gyerek	Összes		Felnőtt	Gyerek	Összes		
1. Bekecs u.	81	125	206	441	1046	1457	2503	4171	4213	5393	9606	15121	Hétfő
2. Cinkota	24	82	106		94	489	583		297	1478	1775		
3. Szegedi út	84	45	129		634	451	1085		2281	1459	3740		
4. Testvériség tér	24	47	71	358	186	230	416	2671	786	632	1418	10224	Szerda
5. Keresztúri u.	70	4	74		445	40	485		1338	123	1461		
6. Sibrik telep	112	101	213		962	808	1770		3945	3400	7345		
7. Külső Bécsi út	59	114	173	274	723	784	1507	2561	2711	1993	4704	8646	Csütörtök
8. Tarpai tér	41	60	101		425	629	1054		1654	2288	3942		
9. Budafoki tér	13	109	122	326	64	458	522	2155	247	1501	1748	7468	Péntek
10. Mezőkövesdi u.	28	48	76		157	271	428		551	813	1364		
11. Sasadi út	78	50	128		751	454	1205		2771	1585	4356		
12. Tátrafüred tér	27	26	53	197	151	205	356	1427	655	657	1312	5177	Szombat
13. Est u.	62	82	144		445	626	1071		1879	1986	3865		
Összesen	703	893	1596	1596	6083	6902	12985	12985	23328	23308	46636	46636	

A MINTAVÉTELI HÓNAPOK FORGALMA

– felnőtt –

Év	Társ.tud.	Term.tud.	Műszaki	Mezőgazd.	Művészet	Irod. és nyelv- tud.	Egyéb ismeret- terjesztő	Összes ismeret- terjesztő	Szépirod.	Mindösszesen
1973	564	235	277	63	—	—	1072	2211	7464	9675
1974	706	368	454	121	505	169	757	3080	9819	12899
1975	554	228	300	80	274	98	624	2158	7341	9499
1976	883 ⁴⁾	422	670	121	537	175	1164	3972	14126	18098

– gyermek –

Év	Társ.tud.	Term.tud.	Technika	Művészet	Egyéb	Összes ismeret- terj.	Szépirod.	Vál. a felnőttek irod.-ból	Együtt
1973	211	344	364	252	498	1669	5062	181	6731
1974	296	358	495	308	544	2001	5568	999	7569
1975	156	191	340	151	309	1147	3228	212	4375
1976	422 ⁴⁾	809	713	281	676	2901	6521	1270	10692

4) 1. és 2.sz. mozgókönyvtár együtt

A MINTAVÉTELI HÓNAPOK FORGALMA %-BAN

– felnőtt –

Év	Társ.tud.	Term.tud.	Műszaki tud.	Mezőgazd.	Művészet	Irodalom és nyelvtud.	Egyéb ismeret-terj.	Összes ismeret-terj.	Szépirod.	Mindösszesen
1973	25,5 ⁵⁾	10,7	12,5	2,8	–	–	48,5	22,8	77,2	100
1974	22,9	11,9	14,4	3,9	16,3	5,4	25,2	23,8	76,2	100
1975	25,7	10,6	14,4	3,7	12,7	4,5	28,4	22,7	77,3	100
1976	22,2	10,6	16,8	3,0	13,5	4,4	29,5	21,5	78,5	100

– gyermek –

Év	Társ.tud.	Term.tud.	Technika	Művészet	Egyéb ismeret-terj.	Összes ismeret-terj.	Szépirod.	Mindösszesen
1973	12,6	20,6	21,8	15,0	30,0	24,8	75,2	100
1974	14,8	17,9	24,7	15,4	27,2	26,3	73,7	100
1975	13,5	16,6	29,5	13,1	27,3	26,2	73,6	100
1976	14,5	27,9	24,5	9,6	23,5	27,1	72,9	100

5) Az ismeretterjesztő témakörök százalékát az összes ismeretterjesztőhöz viszonyítottuk, azt tekintettük 100 %-nak.

A táblázat (152–153 l.) adataiból kimutatható, hogy

- egy-egy helyen átlagosan hány olvasót kell ellátni egy kölcsönzés alkalmából. A kölcsönzési idő egy alkalommal 2 óra, ebből következik, hogy a 3-as, 9-es megállóban egy-egy olvasóra alig jut két perc, vagy még annyi sem, másutt pedig pl. a 4-es, 5-ös megállóban 8 perc vagy esetleg annál is több.
- A kb. azonos létszámú 6-os, 8-as, 12-es megállóban sem azonos a kölcsönzés gyakorisága, az egyik helyen gyakrabban jönnek az olvasók, a másik helyen ritkábban.

A táblázatból viszont nem derül ki, hogy a gyakorlatban korántsem ilyen átlagos a forgalom, mert pl. egy-egy ünnep vagy műszaki hiba miatti zárva tartás után, egy alkalommal 80-100-an is jönnek kölcsönözni.

Azt is megállapíthattuk, hogy egyes megállóban a kölcsönzési esetek száma, másutt pedig a kikölcsönzött kötetek száma a magasabb.

Az átlagszámítások szerint a kölcsönzött kötetek mennyisége – amint a táblázat mutatja – nem függ teljesen a kölcsönzők számától. A 13-as állomáson a 68 kölcsönző 167 kötetet vitt el, míg a 9-es állomáson 59 kölcsönző 181 kötetet.

Négy év mintavételi statisztikája (154–155 l.), mind a felnőttek, mind a gyermekek esetében azt mutatja, hogy a mozgókönyvtárban magasabb a szépirodalmi művek olvasottsága és alacsonyabb az ismeretterjesztőé, mint a telepített könyvtárakban. Ennek a jelenségnek számos oka a könyvtár egyedi sajátosságaiból fakad.

- Az igénybevevők között kezdettől fogva nagy számban vannak teljesen kezdő olvasók, akik először iratkoztak be könyvtárba. Ők elsősorban szépirodalmat választanak.
- A könyvtáros gyakran olyan túlterhelt, hogy nem tud érdemben tájékoztatni, és így az olvasók választása elsősorban a szépirodalom köréből történik.
- Az olvasó nem figyel fel a hangos tájékoztatásra, nem tekinti át az új kiadványokat, mert siet a kölcsönzéssel.
- A gyakori kölcsönzők nagy része idős ember, akinek van ideje egy hét alatt végigolvasni az elvitt könyveket. Közülük többen választanak nagyjából csak szépirodalmat.

A gyermek olvasók kölcsönzésénél is tapasztalható ez a jelenség, bár ott sokkal jobb a helyzet és észrevehetően állandóan javuló tendenciát mutat.

Az igények kielégítését gondos előjegyzéses rendszer is szolgálja. Mivel egy-egy úton csak kb. 2500 kötet áll az olvasók rendelkezésére, könnyen előfordul, hogy éppen az a könyv nincs a buszon, amit keresnek. Az előjegyzéseket speciálisan a mozgókönyvtárra tervezett kériőlapra írják. Később felhasználható az igények elemzésekor, szerzeményezéskor stb.

Az előjegyzett művet a könyvtáros a raktárban kikeresi, előkészíti és a következő kölcsönzés alkalmával magával viszi. Az első félévben 555 könyvet jegyeztek elő, amelynek a 30,5 százaléka ismeretterjesztő mű volt. Az alapállomány viszonylagos teljességére enged következtetni az a tény, hogy a 169 előjegyzett ismeretterjesztő mű közül csupán négyet kellett más könyvtárból beszerezni, a 368 előjegyzett szépirodalmi mű közül csak hatot, ezek jórészt 1965 előtt jelentek meg.

TÁJÉKOZTATÁS, PROPAGANDA

Feliratok, irányítótáblák, szemléltető eszközök.

Telepített könyvtárban bőséges hely és alkalom nyílik arra, hogy különféle feliratokat helyezzenek el, amelyek útbaigazítják, orientálják a könyvtárba beiratkozó olvasót. Ezt a feladatot nehezebb volt megoldani a bibliobuszon. Az ablakokra merőlegesen álló polcokon a járóköz felé eső részére lehetett felerősíteni azokat a táblákat, amelyek közlik, hogy a polcon milyen könyvek találhatók. Az első bibliobusznál ezeket a polc felső vastartójára akasztották. A második bibliobuszon az egyes polcok végére kis tartó berendezést szereltek, amelybe a könyvtáros maga írja meg és helyezi el a megfelelő szövegű táb-

lát. Így színben és szövegben variálható a felirat. A második járműben a mennyezetre 5 db fehér-pirosra festett táblát szereltek fel, állandó jellegű feliratokkal: regények, elbeszélések; gyermek-szépirodalom stb. Így a könyvek helye könnyen megváltoztatható a táblák cseréjével. Mind a két könyvtárba speciális méretű lengőkusztozokat készítettek, mert a készen kaphatók a polczáró szerkezet miatt az autóbuszban használatlanok voltak.

Az olvasóknak szánt időszaki tájékoztatásokat (pl. a menetrend módosítását ünnepek alkalmával, zárva tartás közlését, felszólítást a beiratkozás meghosszabbítására... stb.) a könyvtáros melletti üvegfalra ragasztják.

Az új könyvek bemutatásához felhasználták a katalóguslapokat, oly módon, hogy csík alakban egymáshoz ragasztották a cédulákat és a bejáratnál kifüggesztették. Mindkét bibliobuszon megfelelő méretű hungarocell tábla van kiállítás, szemléltetés céljára.

KATALÓGUSOK

Az első bibliobusz állományának kialakítása után, gondos vita eredményeként kötetkatalógus készült. Anyaggyűjtése 1972. december 31-én zárult. A vaskos kötet három fő fejezetre bontva tartalmazza a könyvtár teljes (induló) állományát.

- felnőtt-szépirodalom – szerzők szerinti betűrendben
- gyermek- „ – téma szerinti bontásban, azon belül betűrendben
- ismeretterjesztő irodalom – felnőtteknek és gyermekeknek együtt, a gyermekek számára ajánlott művek előtt „+” jelzéssel.

A kötetkatalógus hálózati munkaeszközként is használatos, és országosan is elég széles körű igény mutatkozott iránta a közművelődési könyvtárak részéről. A bibliobusz induló állománya összetételének dokumentumaként mindenképpen van utólagos haszna is. Idővel elavult, hiszen az új szerzeményekkel és törlésekkel nem lehetett bővíteni ill. szűkíteni. Pótkötet megszerkesztése a könyvtár munkatársai részéről elvégezhetetlen feladat volt, a munkával és papírral való takarékoság szempontjai is közrejátszottak.

A második bibliobuszra már az első tárgyalások alkalmával cédulakatalógus elhelyezését javasolták a munkatársak.

A cédulakatalógus egyelőre három részre tagolódik:

- felnőtt-szépirodalom – betűrendben
- gyermek-szépirodalom – tematikus bontásban
- ismeretterjesztő irodalom, ETO szerinti bontásban.

A későbbiekben kiegészítő katalógusok elhelyezését is tervezik.

A KÖNYVTÁRI HANGOS PROPAGANDA

A bibliobusz felszereléséhez tartozó technikai eszközök (rádió, magnetofon) használhatók a tájékoztatásra is. Az indulásakor magnószalagra vették a beiratkozással kapcsolatos tudnivalókat és a könyvtár használatának ismertetését. Ez az első hetekben állandóan „fél hangerővel” szólt, így nem zavarta a kölcsönzést, de akinek szüksége volt rá, a kölcsönzőtér bármelyik pontján végighallgathatta a számára lényeges információt. Csoportos könyvtárlátogatásoknál még inkább megkönnyítette a könyvtáros munkáját. Természetesen nemcsak így történt felvilágosítás, hanem előszóval és az írásos propagandaanyagokkal is.

A mikrofon az azonnali tájékoztatásra szolgál akkor, ha a könyvtárosnak általános közölnivalója van. Pl. figyelmeztetni az olvasókat, hogy hamarosan itt a kölcsönzési idő vége, emlékeztetni a beiratkozás megújítására, közérdekű tájékoztatást mond el... stb. A második bibliobuszon jobban lehet használni ezt az eszközt, mert a könyvtáros asztalánál oldották meg az átkapcsolást. Szalagra vesznek fel könyvajánlásokat is, hiszen a könyvtárosnak nem áll mindig módjában személyesen könyvet ajánlani, s a hangos anyagokkal egyszerre több olvasó figyelmét tudja ráirányítani bizonyos könyvekre, témakörökre.

A hangzó anyagok között vannak állandó jellegűek. Pl. időről időre könyvajánlás készül a heti rádió- és televízió-műsorokhoz, azokból a művekből, amelyek a bibliobusz állományában megtalálhatók. Ez a tevékenység az első bibliobuszon kezdődött el, egy évig folyamatosan készültek az anyagok. Egyes megállók olvasói megszerették és később már igényelték is. Az állandó jellegű műsorok mellett készültek alkalmiak, egy-egy évfordulóhoz kapcsolódva. Pl. a Csokonai-évfordulóra a rádió műsorai alapján vagy a Rákóczi-évfordulóra, amelyet a könyvtárosok válogattak, szerkesztettek és ők voltak az előadói is.

Felhasználható ez a módszer pl. mezőgazdasági könyvek, háztartási könyvek vagy egyéb, a megálló „profiljának” megfelelő irodalom népszerűsítésére is.

A MOZGÓKÖNYVTÁR NÉPSZERŰSÍTÉSE

Az első jármű indulásakor a propagandaanyagokkal szélesebb körben tájékoztatták a mozgókönyvtár hatósugarában élő lakosságot az új szolgáltatásról. Készült 1000 plakát, amely feltüntette a könyvtár összes megállóhelyét. Ezeket a kerületi tanácsok kapták meg, gondoskodtak kifüggesztésükről közforgalmi helyeken, SZTK- várótermekben, megállóban, iskolákban stb. A plakáttal egy időben elkészült 24 000 szórólap, ennek egyik oldala egységes volt, a bibliobusz fényképe és rövid szöveg látható rajta, a másik oldalán térkép az egyes megállóhelyekkel, szövegesen is feltüntetve a megálló címét és a kölcsönzési időt. Ezt a szórólapot is elsősorban a tanácsok terjesztették, az összekötőkön keresztül. Végül készült egy négyoldalas tájékoztató is, amelynek a belső két oldala tartalmazta a beiratkozással, a kölcsönzéssel és a könyvtárral kapcsolatos tudnivalókat. Az első oldalán a megálló neve, a kölcsönzés ideje szerepelt, az utolsó oldalán pedig a megállóhoz legközelebb eső telepített Szabó Ervin könyvtár címe és nyitvatartási ideje. Ezt a tájékoztatót már a könyvtárosok terjesztették aktíváik segítségével és minden újonnan beiratkozott olvasó is kapott belőlük. Mindegyik propagandaanyagból elegendő készült, a könyvtárosok később is folyamatosan használták munkájuk során. Idővel egyes megállók címe, adatai változtak, lassan az anyag elavult, egy része felhasználhatatlanná vált.

A második bibliobusz indulásakor ezért olyan tájékoztatót terveztünk, amely hosszabb ideig élő marad. A szórólap feleslegessé vált, hiszen az első busz működése, híre, már közismertté tette a mozgókönyvtárat.

Külön készült színes-rajzos tájékoztató a gyermekeknek 5000 példányban. A felnőttek tájékoztatójának „képes” része fotomontázsokból áll, fekete-fehér. Szöveges részében közli a könyvtár igénybevételehez szükséges tudnivalókat. Ebből is 5000 készült, továbbá 500 plakát, a két mozgókönyvtár megállóit és kölcsönzési idejét ismerteti, Budapest térképére bejelölve. A kerületi tanácsok időben megkapták a terjesztésre szánt anyagokat, de lényegesen kevesebbet, mint az első mozgókönyvtár előkészítése idején.

KAPCSOLATOK

A mozgókönyvtár kapcsolata a kerületi tanácsokkal már az első bibliobusz állomáshelyeinek kijelölésével elkezdődött, folytatódott a kölcsönzőhelyek feltételeinek biztosításával, a propagandaanyagok előállításához szükséges pénzbeli támogatással és a propaganda közvetlen segítségével.

Az első időszakban legalább egy alkalommal minden kerület részéről működés közben is meglátogatták a bibliobuszt.

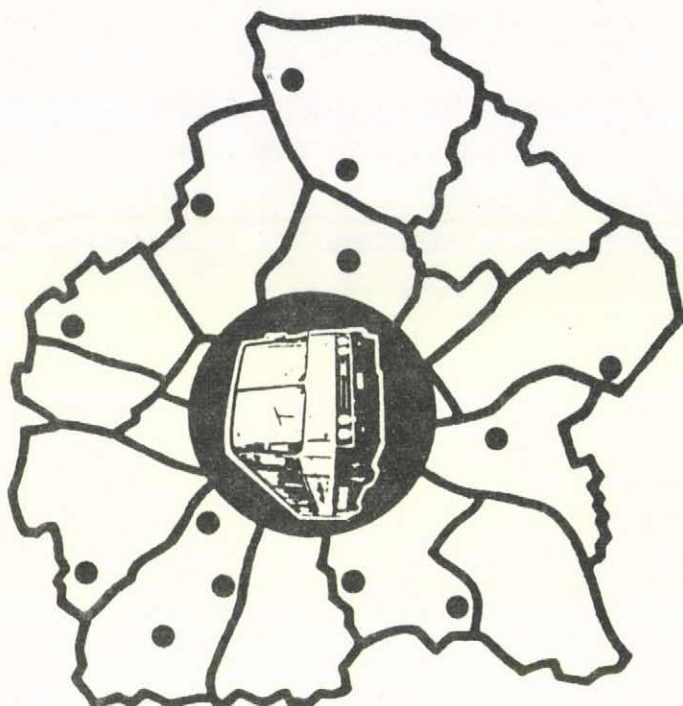
A II. kerületben a tanács művelődési osztálya a tanácsi összekötőkön keresztül konkrét segítséget nyújtott az olvasószervezéshez. A XI. kerületi tanács mind a két megállóhelyén gondozott, kulturált külső körülményeket teremtett és segített a Fraknó utcai újabb megállóhely későbbi kialakításában is. A XV. kerületi tanács és KISZ-szervezete társadalmi munkában fedett váróhelyiséget épített a megállótábla mellé. A XVII. kerületi Micsurin úti megállót hetenként látogatta a kerületi tanács és a körzeti pártalapszervezet képviselője. Amikor – egyeztetve a lakosság és a könyvtár igényeit – a megállót az újonnan

MOZGÓKÖNYVTÁR

ÜNNEPÉLYES ÁTADÁSA
1973

MEGHÍVÓ

8.sz.ábra. Az 1.sz. Mozgókönyvtár átadásakor készült meghívó

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
1. SZ. MOZGÓKÖNYVTÁRA A NEMZET-
KÖZI KÖNYVÉVBEN KÉSZÜLT EL ÉS 1973-
BAN BUDAPEST EGYESÍTÉSÉNEK 100 É-
VES ÉVFORDULÓJÁN KEZDI MEG SZOLGÁL-
TATÁSAIT. AZ IKARUS KAROSSZÉRIA
ÉS JÁRMŰGYÁR KONSTRUKCIÓJA. - A
BELSŐ TÉR KIVITELEZÉSE, BERENDEZÉ-
SE KUMOR GYULA MÉRNÖK TERVEI SZE-
RINT KÉSZÜLT. INDULÓ KÖNYVÁLLOMÁ-
NYA 15.000 KÖTET. BUDAPEST KILENC
KERÜLETÉBEN TIZENHÁROM HELYEN KÖL-
CSÖNÖZ. AZ ELSŐ BIBLIOBUSZRA A FŐ-
VÁROS 1.500.000 FORINTOT FORDÍTOTT.

FSZEK Soksz. 73/21

A XI. KER. TANÁCS VÉGREHAJTÓ
BIZOTTSÁGA
ÉS A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
MEGHÍVJA ÖNT

AZ 1.sz. MOZGÓKÖNYVTÁR

ÜNNEPÉLYES ÁTADÁSÁRA

1973. FEBRUÁR 6-ÁN 11 ÓRÁRA

(XI. SASADI UT - TÖMÖS UTCA SAROK
megközelíthető az 53-as autóbusszal)

A KÖNYVTÁRAT ÁTADJA

Hantos János

A Fővárosi Tanács V.B. elnökhelyettese

A KERÜLETI TANÁCS ÉS A LAKOSSÁG

NEVÉBEN ÁTVESZI

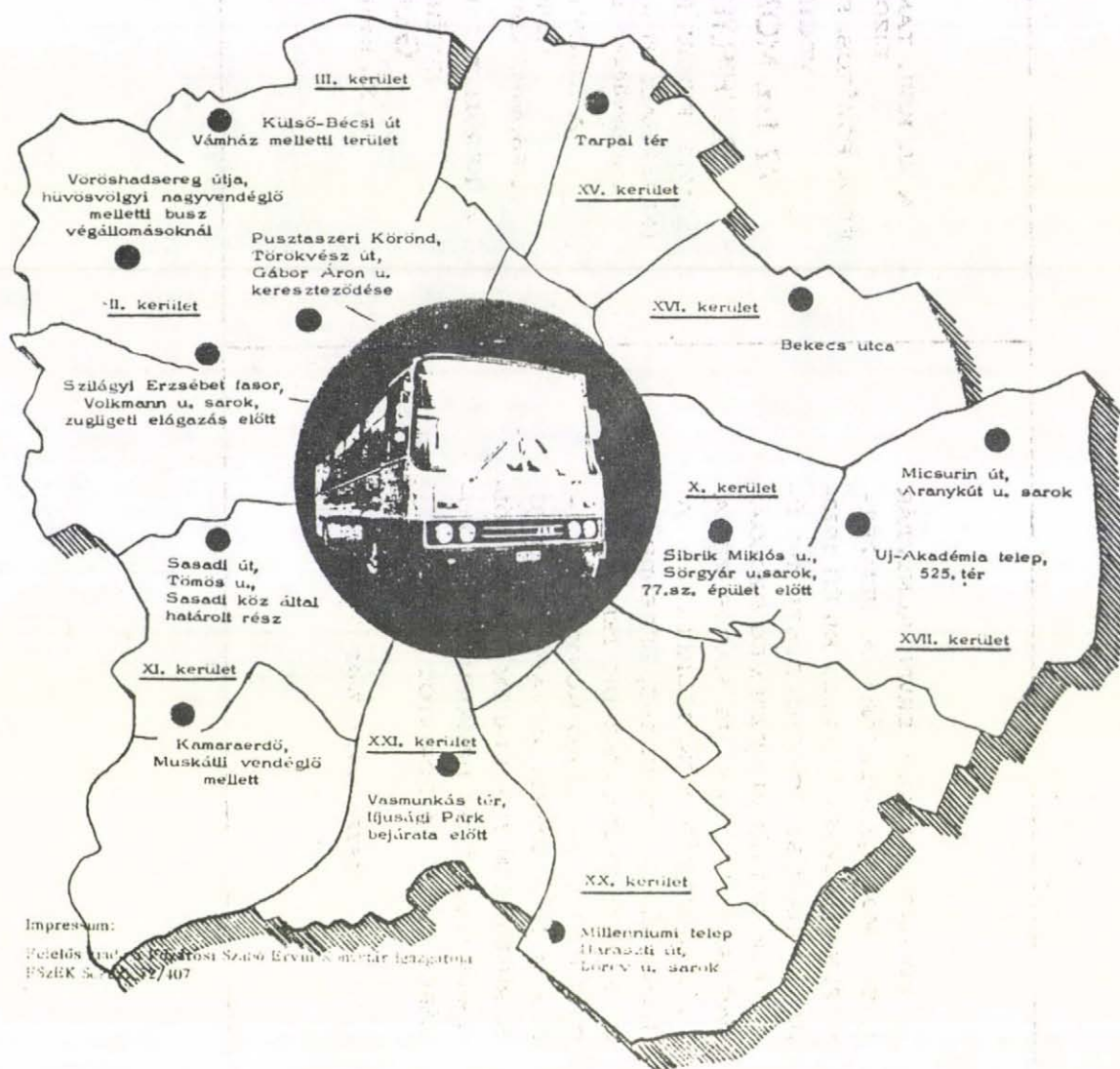
Grubics István

A XI. kerületi Tanács elnöke

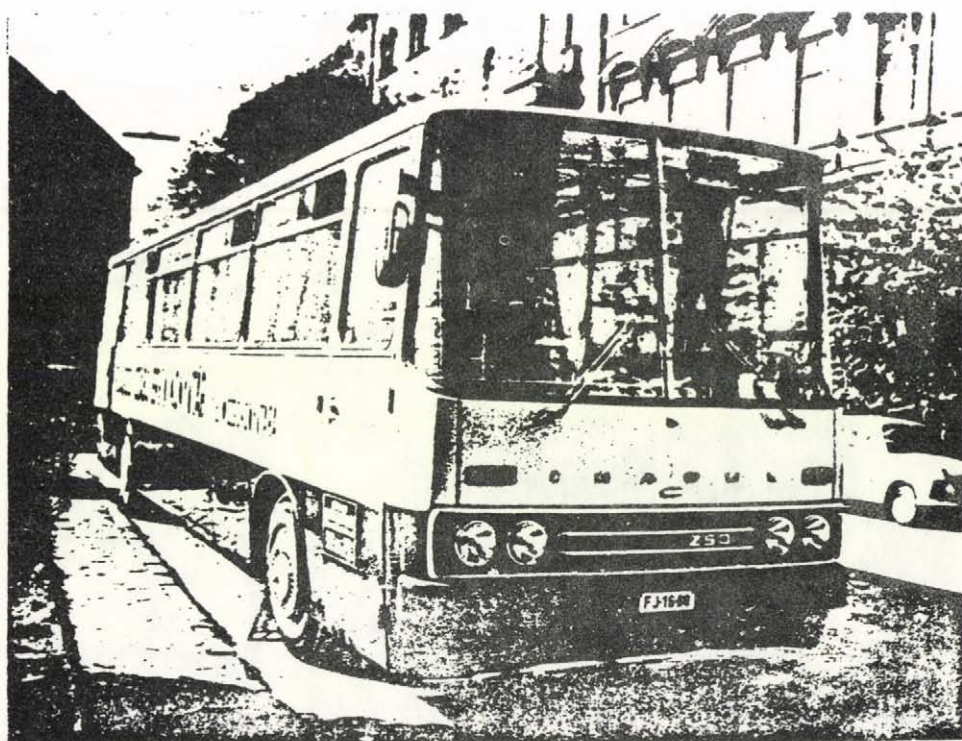
MOZGÓKÖNYVTÁR

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR ÚJ SZOLGÁLTATÁSA

9.sz. ábra. Plakát

MOZGÓKÖNYVTÁR

Felhívjuk figyelmét, a lakóhelyéhez legközelebb eső Szabó Ervin könyvtára:

32.sz.könyvtár XVI. Sasfalom, Szabadság u. 79.

Hétfő: 14-19 óráig
 Kedd: 9-14 "
 Szerda: 14-19 "
 Csütörtök: 12-16 "
 Péntek: 14-19 "
 Szombat: -

Gyermekrészleg:

Hétfő: 14-19 óráig
 Kedd: 9-12 "
 Szerda: 14-19 "
 Csütörtök: 12-16 "
 Péntek: 14-19 "
 Szombat: -

FSZEK Soks. 72/698.

MOZGÓKÖNYVTÁR

MEGÁLLÓHELY:

XVI. Árpádföld, Bekecs utca

KÖLCSÖNZÉSI IDŐ:

MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN

17-19 óráig

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR

Hétfő
10^h-13^h II. Szilágyi E. té.
14^h-16^h II. Pásztori út 169.
17^h-19^h II. Pusztaszeri út
Kedd
10^h-12^h XX. Málnás utca
13.30-16^h XX. Marx K. u. 240/B.
17^h-19^h XXI. Vasvári tér
Szerda
Szerviz nap
Csütörtök
10^h-12^h II. Szilágyi E. té.
13^h-14^h XII. Zuglói út 113.
15^h-16.30 II. Ördögárok
17^h-19^h II. Ady liget
Péntek
10^h-12^h XVII. Kasztl. A. tér
14^h-16^h XVII. Mészáros ut.
17^h-19^h XVII. 525-os tér
Szombat
10^h-14^h XI. Farkas u.

Hétfő
10^h-12^h XVI. Bekecs utca
13.30-16^h XVI. Csikós,
Kulturális u. 12
17^h-19^h XIII. Szeged út- Mautner sz. út
Kedd
Szerviz nap
Szerda
10^h-12^h XV. Rostornyai út
13.30-16^h X. Keresztúr u. 37
17^h-19^h X. Sibirik M. út
Csütörtök
10^h-12.30 III. Külső Bécsi út
14^h-16^h XV. Tarpai tér
17^h-19^h XVI. Bekecs utca
Péntek
10^h-12^h XXII. Budafoki tér 14.
14^h-16^h XI. Mezőkövesd u. 10.
17^h-19^h XI. Sasadi út
Szombat
10^h-11.30 XVIII. Tűzoltó tér
12^h-14^h XVIII. László u. 1.

MOZGÓKÖNYVTÁRAI

Régi megállók ■

Új megállók ■

MOZGÓKÖNYVTÁR

ODA!

GYERE TE IS.

épített pártház mellé helyezték, a terepet egy héten belül rendezték. A pártházban kiállítást készített a mozgókönyvtár: felszabadulásunk 30 éve és a Jókai-évforduló alkalmából.

Az általános iskolákkal kölcsönösen igényelt szoros együttműködés alakult ki már az első időszakban.

A II. kerületben a Vöröshadsereg úti nevelőotthon tanulói látogatták csoportosan a mozgókönyvtárat az első időszakban, később több tanuló beiratkozott a kíséretükben levő tanárral együtt.

A III. kerületben már az első kölcsönzések alkalmával igény mutatkozott, hogy az iskola előtt is állomásozzon a könyvtár. Amikor ez a lehetőség létrejött, az iskola növendékeinek mintegy a fele beiratkozott a könyvtárba. Az igazgató és a tanárok, tanítók ma is szoros kapcsolatot tartanak a könyvtárossal. Előre közlik a kötelező vagy ajánlott irodalmat és a napközis csoport foglalkozásához szükséges könyvigényüket.

A X. kerületben a Sibrik M. úti iskolánál is hamarosan igény mutatkozott, hogy a könyvtár az iskola előtt is álljon meg. Ezt figyelembe véve a mozgókönyvtár húsz perccel hamarabb érkezett ebbe a megállóba, és közvetlenül az iskola előtt kölcsönzött. Tanítási óra keretében itt gyakran látogatták meg a bibliobuszt a tanulók.

A XI. kerületi Érdi úti iskola tanulói az állomás felavatásakor látogatták meg csoportosan a bibliobuszt.

A XV. kerületi Alagi téri iskola tanulói, napközis csoportjai gyakran keresték fel a könyvtárat és rendszeresen vittek tanórákra is kiegészítő irodalmat.

A XVI. kerületi Bekecs utcai iskolából nemcsak a felső tagozatosok látogatták csoportosan a könyvtárat, hanem az első osztályosok is beiratkoztak a tanító nénivel együtt. A pedagógusok itt lelkesen támogatják a könyvtárat, szinte minden tantárgyhoz adtak irodalomjegyzéket, kutatnivalót. A könyvtáros és az iskola tanárainak vállalkozókedvét dícséri egy sikeres rajzverseny mintegy 60 gyerek részvételével. A legjobb rajzokat könyvjutalommal díjazták és kiállították a buszon.

A XVII. kerületi Micsurin úti általános iskolából is nagy létszámban iratkoztak be tanulók és rendszeresen használták a könyvtár állományát tanulmányi célra is.

A XXI. kerületi Katona J. úti iskola is szervezett csoportos könyvtárlátogatást.

A második mozgókönyvtár kölcsönzőhelyeinek már a tervezésekor felkerestük az egyes iskolákat, ezzel is előkészítve a hatékony együttműködést.

Ennek következtében 1976-ban több alkalommal került sor csoportos könyvtári bemutatásra a XI. Mezőkövesdi úti, a XII. Zúgligeti úti, XV. Testvériség téri, XVI. Kultúrház utcai és a XXII. Budafoki téri megállóban. A könyvtár bemutatását csoportos beiratkozások követték. Nyári táborokból is látogatták a mozgókönyvtárakat (pl. a Mezőkövesdi úti nyári tábor).

Szocialista brigáddal is alakított ki kapcsolatot a mozgókönyvtár, amelyet szocialista szerződésben rögzítettek. 1976 szeptemberében a BKV Récsey garázs 7. szocialista brigádjával kötött szerződésben a könyvtár kollektívája vállalta:

- kulturális programok szervezését,
- továbbtanulóknak konzultációkat,

a szocialista brigád tagjai pedig több alkalommal helyettesítették szabad szombatokon a mozgókönyvtár gépkocsivezetőit. Tevékenységüket a szakszervezeti bizottságuk is támogatja.

A könyvtárosok 1976 novemberében részt vettek a Récsey garázs brigádgyűlésén, könyvajándékkal kedveskedtek a brigád nyugdíjba menő tagjainak.

1976 őszén újabb szocialista szerződés jött létre a BKV Óbudai Autóbusz üzemegység KISZ-szervezetével, melyet a FSZEK KISZ-szervezete is patronál.

Az üzemegység KISZ-szervezete társadalmi munkában vállalta:

- a bibliobuszkok esetenkénti futó javítását,
- a közúton történő meghibásodáskor segítségnyújtást.

A mozgókönyvtár kollektívája vállalta:

- minden szerdán kölcsönzést az üzemegység területén, az üzem dolgozói számára
- műszaki könyvek biztosítását
- könyvismertetéseket, könyv-, olvasáspropagandát
- kiállítások rendezését az üzemegység területén (1976- ban nyomdatörténeti és Jókai-emlékkiállítás rendeztek)
- segítséget nyújt az üzemegység szakszervezeti könyvtárának rendezéséhez.

Mindkét fél vállalta egymás kulturális és sporttevékenységének népszerűsítését és támogatását.

Mintegy négy éve tevékenykednek az autóbusszkönyvtárak a fővárosban, úgy véljük azonban, hogy még csak a kezdetekről adtunk számot. Az eddigiek azt tanúsítják, hogy szükséges e szolgáltatás további szélesítése alkalmasabb járművek felhasználásával, ill. a berendezés tipizálásával. Nem tekinthető lezárt-nak a már működő bibliobuszok munkatapasztalatainak összegezése sem.

HIRADÁSOK A FSZEK AUTÓBUSZ-KÖNYVTÁRAIRÓL:

Indul a budapesti könyvtáratóbusz. = Hétfői Hírek. 16. évf. 1972. 44. sz. 3. l.

–mi– A megállóba begördül a könyvtár. Ha kedd, akkor ez Kelenföld. = Esti Hírlap. 17. évf. 1972. 208. sz. 2. l.

SZŐKE Tiborné: Mozgókönyvtár. = Könyvtári Híradó. 16. évf. 1972. 3. sz. 9–13. l.

–bel– Ma indul az első mozgókönyvtár. Jó utat, bibliobusz. = Esti Hírlap. 18. évf. 1973. 31. sz. 2. l.

Elindult az első fővárosi bibliobusz. = Népszabadság. 31. évf. 1973. 31. sz. 4. l.

GYŐRI György: Bibliobusszal a főváros peremén. = Magyar Hírlap. 6. évf. 1973. 145. sz. 6. l.

KENESSEI András: Házhöz guruló könyvtár. = Tükör. 9. évf. 1973. 17. sz. 10. l.

R.A.: Bibliobusz járja a főváros peremkerületeit. = Magyar Hírlap. 6. évf. 1973. 37. sz. 6. l.

SZŐKE Tiborné: Az első magyar bibliobusz. = Könyvtáros. 23. évf. 1973. 2. sz. 61–66. l.

Tizenhárom kölcsönkönyvtár egy autóbuszban. = Magyar Nemzet. 29. évf. 1973. 31. sz. 4. l.

Tizenötezer kötettel. Február 6-án indul az első fővárosi mozgókönyvtár. = Népszabadság. 31. évf. 1973. 23. sz. 6. l.

ZSIGMONDI [Mária]: A piros autóbusz „utasai” = Nők Lapja. 25. évf. 1973. 18. sz. 8. l.

MAGYAR Judit: Megfelezték a térképet. A bibliobusz egy napja. = Magyar Nemzet. 30. évf. 1974. 83. sz. 4. l.

CZIBOLY Józsefné – SZŐKE Tiborné: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár mozgókönyvtári szolgálata. = Könyvtáros. 26. évf. 1976. 6. sz. 321–326. l.

A második bibliobusz. = Magyar Hírlap. 9. évf. 1976. 78. sz. 9. l.

(m.p.): Átadták Budapesten a második bibliobuszt. = Magyar Nemzet. 32. évf. 1976. 78. sz. 4. l.

Cziboly Józsefné – Szőke Tiborné

FIATALOK OLVASÓI PORTRÉI A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁRBAN¹

A szépirodalmi izlés milyenségét, fejlesztésének módszereit sokféleképpen kutatta már a több évtizedes múltú visszatekintő fővárosi könyvtárhálózat. E munkák egymásra épülnek, s a háború előtti és az azt követők is elsősorban az érdeklődés megnyilvánulásait, a könyvválasztás alakulását vizsgálták. Az okokat, az összefüggéseket ezekből az adatokból vagy a kérdőívvel kideríthető ismeretekből próbálták megállapítani.

Az érdeklődés meghatározását általánosságban a pszichológia és szociológia még nem dolgozta ki, az olvasói magatartásformák külső jegyeinek regisztrálása és a köztük fellelhető kapcsolatok keresése mellett az olvasás-szociológia is alig jutott túl a kezdeti lépéseken. Ezért sokfajta kutatómunkára van szükség ahhoz, hogy a jelen helyzetet pontosan fel tudjuk térképezni.

Annak érdekében, hogy elkerülhessük a buktatókat, amelyeket a helyzet irreális megítélése, az olvasottság túl- vagy aláértékelése okozhat, tudnunk kell, hogy munkánkat milyen közegben végezzük.

Az érdeklődés alakulását, ennek egyik fontos szociológiai meghatározóját a szükségletet – amely természetesen az „érdek” társadalmi, gazdasági fogalmán alapszik –, csak az előbbi alapos ismeretében tudjuk szembevetni a társadalmi elvárásokkal. A helyzetet az a tény is bonyolítja, amit a napjainkban Magyarországon napvilágot látó szociológiai vizsgálati eredmények számos adattal és bizonyítékkal támasztanak alá, hogy „a társadalmi tudatban szívósan átörökítődnék, „tradicionalizálódnak” érzelmi- intellektuális elemek, magatartásmódok.”² Anélkül, hogy ezek figyelembevételét a tudatformálás egyetlen színterére szűkíthetnénk, a könyvtári nevelőmunkában mindenképp kiindulópontnak kell tekinteni.

Az e téren folyó tevékenység annál is hatásosabb lehet, mert fontos, legfelsőbb szintű párt- és kormányhatározatok születtek a tudatformálás megítélésére, irányítására.

Bár valamennyi faktor egymást erősítő – esetleg gyengítő – hatása együttesen eredményezi az adott rétegek vagy egyedek jellemzőit, a könyvtárban elsősorban az ott jelentkező olvasói megnyilvánulások megfigyelésére, rögzítésére, alakítására, befolyásolására van mód. Közművelődési könyvtárhálózatunk igen különböző feltételekkel dolgozó egységeiben természetesen a lehetőségekhez alkalmazkodva igen eltérő formák között.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár történetéből és egyéb intézeti kiadványaiból ismert elemzések, rétegvizsgálatok és olvasónevelési módszerek közül néhányra szeretném felhívni a figyelmet, jelezve az utat, mely az itt ismertetésre kerülő mérésig és azon túl vezet.

Történeti visszapillantás

Az utóbbi tizenöt év során végzett hálózati szintű vizsgálódások közül vázlatosan kettőről ejtenék szót, – mint a portrévizsgálat közvetlen előzményeiről.

1 A tanulmány első változata megjelent a szocialista országok olvasáskutatói szakembereinek konferenciájára 1974-ben.

2 KOVALCSIK József: Közművelődés Budapesten. = Valóság, 1974. 1. sz. 24. l.

1959-ben kérdőíves kutatás tárt fel 600 munkásolvasó irodalmi igényeire vonatkozó kérdéseket, számszerűen első ízben dokumentálva, hogy az olvasmányok megválasztásában milyen fontos szerepe van az iskolai végzettségnek. Ez a felmérés a vizsgálati módszerek finomítására is támpontot adott. Alkalmat arra a megállapításra, hogy „az igény- és ízléskutatás és hatásvizsgálat kombinatív módszerének kidolgozására van szükség.”¹

E tanulságokat már felhasználta az 1964-ben végzett hálózati felmérés, amely egy 1934-es vizsgálat ismételése, azonban módszereiben továbblép. Méreteit tekintve: 5 kölcsönzési napon 12 könyvtár forgalma, tehát 8241 olvasó és 27291 kötet könyv képezte a vizsgálat tárgyát. Egy összefoglaló és három résztanulmány látott napvilágot az anyagból.

E munka kapcsán indult el a hatásvizsgálati beszélgetések gyakorlatának kialakítása. Két pszichológus magnós beszélgetéseket folytatott olvasókkal egy-egy regényről. Ezek meghallgatása után néhány könyvtáros is kipróbálta e módszert, igen jó eredménnyel. Képet lehetett alkotni a megértés fokáról, a befogadás mélységéről és tisztázni lehetett a félreértéseket. E beszélgetések – amelyeket jobbra fiatal olvasókkal folytattak – figyelmeztettek arra, hogy mélyebb és szélesebb körű ismeretekre van szükségünk a szépirodalmi ízlés könyvtári megjelenéséről. Körvonalazódott az olvasói típusok keresésének terve.

15–24 évesek olvasmányainak vizsgálata

E munkában az egyes olvasók megismerése útján kerestük a típus jellemző jegyeit. A kutatómunkát a 15–24 éves korosztályra vonatkozó ismeretek gyűjtésére és az olvasókkal való egyéni foglalkozás egy új módszerének kidolgozására indítottuk el.

Témánk beleillik az ifjúságkutatás programjába is. Az ifjúság önálló szociális csoporttá alakulása világszerte e réteg problémáit középpontba állította. A szocialista országokban természetesen más módon jelentkezik ez a folyamat, egyfajta önálló ifjúsági kultúra jelei mutatkoznak. Ennek pedagógiai konzekvenciáit az elkövetkezendő években feltétlenül le kell vonnia az oktatásnak és a közművelődésnek egyaránt.

A bevezetőben említetteken túl munkánkat indokolja az egyéni foglalkozás fontossága, amely mindenkor a könyvtárügy alapvető része, továbbá az az általános érdeklődés is, amely a személyiségvizsgálatok körül kialakult. Ez nem spontán jelenség, hanem a szocializmus fejlődésének természetes velejárója. Társadalmunkban megnőtt a pszichikai tényezők jelentősége, mert a gazdasági és kulturális építőmunkában a személyiség tulajdonságai kiemelkedő szerepet kapnak.

Minthogy a könyvtár igen szűk, körülhatárolt lehetőségeket ad a személyiségvizsgálathoz, inkább a fiatalok ízlésének könyvtári megnyilvánulásairól beszélhetünk, ismét egy komoly elméleti problémába ütközve, az ízlés tekintetében, „... mert nem ismerjük belső szerkezetét. Feltételezzük, hogy a releváns ízlés megnyilvánulása mögött ott áll a teljes személyiség a maga „hozott” jellemzőivel és a beépült társadalmi hatásokkal.”²

Utóbbiban döntő szerepet kell juttatnunk a sok fontos kommunikációs forma között a szépirodalomnak, amely a pszichológus szerint „alkotó és befogadó közötti kommunikáció.”³

1 DOBOS Piroska: A munkásolvasók irodalmi ízlése a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. Bp., FSZEK, 1964. 65 l.

2 GONDOS Ernő: Ízléstípusok a magyar olvasók körében. = Valóság, 1972. 7.sz. 60.l.

3 HALÁSZ László: Művészet és pszichológia. Bp., 1964. Gondolat. 145 l.

Az irodalom és az olvasó viszonyának kutatásában tehát tovább akartunk lépni bizonyos igény-, szokás- és hatásmotívumok keresésével. Nem tekintettük célkitűzésnek az irodalmi mű befogadásának pszichológiai vizsgálatát, de a választás érvényesülésének és az olvasási szokásoknak összevetésével típusjegyek, tendenciák feltárását igen.

Módszertani kérdések

OLVASÓI TIPUS VIZSGÁLATOK, A PORTRÉVIZSGÁLAT ISMERTETÉSE

Néhány megelőző kutatásra utalok, mielőtt a portrék készítésének módszereit ismertetném.

Egyik fontos vizsgálat filozófiai kiindulású, spekulatív úton jut el egy ízléspiramishoz, amelyben lépcsőzetesen épülnek egymásra a nem olvasóktól a „vájtfülű” professzionistákig a különböző szinten olvasók.¹

A másik jelentős munka olvasmányok alapján képez csoportokat, hatalmas mintát gyűjtve egy könyvjegyzék segítségével, amelyben az olvasó aláhúzással jelzi, hogy mit olvasott és hogy ezek közül mely mű tetszett neki.²

A FSZEK jelen vizsgálatának tervezése és irányítása a módszertani osztályon történt – egy szakértői testület segítségével, s többféle módszer összeötvöztetésével folyt. Az olvasók portréját két kérdőíves interjú, egy – az előbbieken említett rendszerű – *könyvjegyzék* és fél éves *olvasmányfigyelés* alapján rajzoltuk meg. Az interjúk felvétele között mintegy két hónap telt el.

Az első interjú, az olvasó könyvtári tagságának történetéről, a könyvtárból kölcsönzötteken kívül az utóbbi hónapban olvasott könyvekről, olvasmányai kiválasztásának módjáról, olvasmányairól folytatott beszélgetésekről, más forrásból történő könyvbeszerzésről és a demográfiai adatokról érdeklődött. (Néhány más kérdésre is kitért, amelyeket azonban csak részben tudtunk felhasználni, ezért itt nem sorolom fel.) Ezzel egyidőben jelölték ki a könyvjegyzéket is, amely 120 művet tartalmazott alfabetikus rendben. E művek között régi és modern irodalom és lektűr arányosan keveredett egymással.

A második interjú részben kontrollja, részben elmélyítése volt az elsőnek. Igények, ízlésbeli vonások és a könyvek hatásának bizonyos megnyilvánulásait kutatta és elég részletesen kitért az olvasási szokásokra is. Az olvasás elkezdésének időpontjára is kérdezett.

Ebben az időszakban – egy fél évig – valamennyi kölcsönzött könyvet feljegyezték, a portréba azonban csak példa, illusztrációképpen kaptak helyet cím szerint. A teljes címmennyiség a kérdőíven említettekkel együtt egy erre a célra készült számítási kulcs segítségével százalékos átszámításra került a mű megírásának időpontja (rég irodalom – kortárs irodalom)³ és értéke szerint.

Az így nyert számszerű adatokat és a kérdőívek válaszaiból nyert információkat a könyvtárosok egy megadott vázlat alapján összegezték, s fogalmazták olvasói portrévá. A portrék sokszínűségét korlátozta, hogy e vázlat egységes szempontjaihoz ragaszkodniuk kellett azért, hogy a portrék egymással összevethetők és összegezhetők legyenek.

Amíg a könyvtáros eljutott a portré megírásához, módja volt az olvasó alapos, sokirányú megismerésére. A két kérdőíves interjú mellett a folyamatos könyvkölcsönzések alkalmával is találkozhattak.

1 MIKLÓS Pál: *Olvasás és értelem*. (Tanulmányok.) Bp., (1971), Szépirod. Kiadó. 244 l.

2 GONDOS Ernő: i.m.

3 A régi irodalom csoportjába a már nem élő írókat soroltuk.

Mindez a könyvtáron belüli személyiségformálás lehetőségét segítette. Ebben közrejátszott, hogy a vizsgálatban résztvevők körében jó volt az interjúk visszhangja, szívesen vették a könyvtárosok érdeklődését, a feltett kérdéseken túl is sok mondanivalójuk volt kulturális fejlődésük, környezetük problémáiról.

Természetesen a feldolgozásba csak a pontos adatok kerültek be, hogy nyert anyagunk lehetőség szerint hiteles legyen.

A módszer időigényes, ezért nehéz az olvasók nagy számára kiterjeszteni, azonban időről időre feltétlenül haszonnal alkalmazható, részben kontrollálni a fejlődést, részben a fiatalok ízlésének jobb megközelítésére.

A portrék összegezése, olvasói típusok

A hálózat 15 könyvtárában véletlenszerű kiválasztással 15–60 olvasó portréjához gyűjtöttek anyagot az adott korosztályból. 322 portrét összesítünk, néhány főbb adatból típusonként a jellemző vonásokat értékeljük.

A portrékat a felmérést végző könyvtárosok készítették a vázlat alapján. A megírásnál, az olvasó minősítésénél a kérdőívekre és a régebben és újabban olvasott könyvek teljességére építettek. A vázlat 10. pontja sorolja fel azt a 6 féle lehetőséget, amelyet mint előfeltevést fogalmaztak meg a vázlat készítői abból a szempontból, hogy „Milyen funkciót tölt be az olvasó életében az irodalom?” E típusba sorolás a megadott vázlat e szempontjai szerint történt. A csoportok a vizsgálat menetközbeni tapasztalatai és elvi megfontolások alapján körvonalazódtak – azonban mindenképp előfeltevéseknek tekinthetők – a számszerű összegezés feladata, hogy néhány lényeges momentum segítségével verifikálja azokat.

A módszer jobb megismerése és a későbbiek világosabbá tétele érdekében mellékeljük a portré teljes vázlatát.

1. Az olvasó adatai (nem, kor, foglalkozás).
2. Az olvasott könyvek számszerű értékelése. Abszolút számban és a táblázat szerinti százalékok kiszámítása.
3. Fedik-e és mennyiben a kérdésekre adott válaszok az olvasott könyvek jellegét és színvonalát?
4. Milyen mértékben szerzi be olvasmányait más forrásból és milyen típusúakat?
5. Mióta olvas folyamatosan (könyvtári tagság története, olvasás elkezdéséről mondtak alapján)?
6. Rendszeres olvasó, vagy alkalmilag jár a könyvtárba?
7. A könyvkiválasztás módja tudatos-e vagy spontán, milyen tényezők befolyásolják? (Kialakult esztétikai szempontok vezetik-e, vagy egyéb pl. tematikai stb.)
8. Vannak-e az olvasással kapcsolatban előzetes követelményei? (Naiv elvárások; pl. cselekvésigény, happy end, szerelmes téma stb. Teljesebb esztétikai igény: reális ember- és társadalomábrázolás, intellektualitás, stílus stb.). Van-e előnyben részesített műfaja? Tesz-e különbséget az értékes és nem értékes irodalom kedvelésében?
9. Milyen olvasási szokások jellemzik? Mikor olvas, (mindig olvas-e) egy vagy több könyvet egyszerre, mindent végigolvas-e, megnézi-e a végét? Lehet-e ebből valamilyen következtetést levonni?
10. Milyen funkciót tölt be az olvasó életében az irodalom?
  - a) egyszerű, igénytelen szórakozás (nem emlékszik szerzőre, nem érdekli a szerző személye, kritikát nem olvas, csak a cselekmény érdekli stb.).
  - b) A válaszok és az olvasmányok magasabb fokú törekvésekre utalnak. Ismeretszerzés, művelődési igény. (Dokumentumok, tényanyag iránti igény stb.)

- c) Átmeneti típus, értékesebb irodalmat is olvas, azonban nem tudatosan választja olvasmányait, kialakulatlan.
- d) Az olvasó életében a könyv művészi funkciót tölt be. Közepes vagy magas fokon. Az olvasó tudatosan értékeli a könyv hatását, többször elolvas egy részletet, foglalkozik a szereplőkkel, a mondanivalóval, beszél róla stb. Az értékelésben szerepet kapnak az esztétikai szempontok.
- e) Nyitott típus, a szórakozási, ismeretszerzési és művészi igény megtalálható nála, azonban nem differenciál kellőképpen.
- f) Ismeretterjesztő művek iránti érdeklődésű.

11. A könyvtáros egyéb megjegyzései.

oOo

A mintasokaság 48%-a nő, 52%-a férfi.

A foglalkozási és kormegoszlás a következő:

Középisk.	Szaktanmunk.	Egy.hallg.	Segéd munk.	Szaktanmunk.	Egyéb dolg.
46%	17%	13%	0,5%	13%	10,5%
14-16	17-18	19-20	21-22		23-24
31%	32%	17%	11%		9%

Az anyag feldolgozásakor kitűnt, hogy a típusokon belüli demográfiai bontás elaprózódáshoz vezet, ezért nem alkalmaztuk.

Azonban az egyes típusoknál jelezzük, hogy a kor vagy foglalkozás milyen befolyást gyakorolhat a csoport ízlésének alakulására.

Az eredetileg kialakított hat típus közül csak ötöt bizonyított a vizsgálat. Kizárólag ismeretterjesztő műveket olvasók mindössze ketten akadtak mintánkban, a többiek szépirodalmat is olvastak különböző mértékben és szinten. Így nem lehet a kettőt önálló csoportnak tekinteni, hiszen az ismeretterjesztő művek iránti igény valamennyi típusban megtalálható.

Gondos Ernő is utal rá, hogy az érdeklődés fiatalabb korban változékonyabb, vizsgálatunk tapasztalatai is rámutatnak, hogy az alapirány mellett számtalan variációs lehetőség van. Hangsúlyozni kell, hogy a fiatalok körében, főleg 19 év alatt, kialakulatlan ízlést, az ítéletalkotásban sok bizonytalanságot találtunk. Ezek az okok késztettek arra, hogy ne a variánsok sokféleségét, hanem a lényeges irányt keressük meg az érdeklődésben. A típusok tehát az olvasási kultúrában mutatkozó figyelemre méltó tendenciákban jelentkeznek, amelyek a fejlődés útjait is magukban rejtik.

A könyvmennyiség értékelése a felhasznált kód alapján 5 csoportban határértékek között mutatja ki az időben régi, illetve az értékes művek előfordulási arányát.

A teljes mintára jellemző, hogy az egész – tehát a régebben olvasott és a kérdőíveken előforduló műveket is magába foglaló – könyvmennyiségben dominál a régi irodalom, a kölcsönzésben egyértelműen kimutatható a kortárs irodalom felé fordulás.

E művek között az érték arányában tudunk különbséget tenni.

Összegző számadatok típusonként

	a	b	c	d	e
<i>Foglalkozás szerint:</i>					
Középiskolás	26	42	48	35	44
Szaktanuló	32	17	17	9	17
Egyetemi hallgató	2	25	6	22	10
Szaktanuló	23	6	15	4	10
Szaktanuló	7	2	—	2	—
Egyéb dolgozó	10	8	14	28	19
<i>Kor szerint:</i>					
14–16 éves	38	28	31	6	24
17–18 éves	37	38	42	44	36
19–20 éves	12	17	15	22	22
21–22 éves	5	5	6	17	11
23–24 éves	8	12	6	11	7
<i>Fedik-e a kérdőívre adott válaszok az olvasott könyvek jellegét?</i>					
igen	64	75		84	59
részben	22	23		16	29
nem	14	2		—	12
<i>Más forrásból történő könyveszerzés:</i>					
nincs	14	9	7	11	10
kismértékű	77	73	74	65	66
nagymértékű	9	18	19	24	24
<i>A beszerzett könyv jellege:</i>					
krimit szerez be	29	19	38	15	15
egyéb szépirodalmat	32	23	43	55	57
verset, drámát	3	5	11	22	22
ismeretterjesztő irodalmat	6	7	8	11	5
szakirodalmat	8	7	8	9	7
<i>Mióta olvas rendszeresen?</i>					
amióta megtanult	35	63	48	44	57
felső tagozatos kor	56	23	45	37	27
gyermekkönyvtárba járt	64	57	65	62	57
más könyvtárnak tagja	3	19	3	15	5
<i>Az olvasás módja:</i>					
rendszeresen olvas	80	93	79	92	88
alkalmilag	20	7	21	8	12
Ismeretterjesztő műveket is olvas	31	50	21	28	27

	a	b	c	d	e
<i>A könyvválasztás módja:</i>					
spontán	59	19	56	20	30
téma szerinti	48	55	38	68	52
szerző szerinti	20	42	19	26	55
esztétikai szempontú	—	13	1	24	12
<i>Olvasási elvárásai:</i>					
Naiv elvárásai vannak	89	30	57	20	32
esztétikai igényei	—	36	5	46	22
kedvenc műfaja regény	50	32	39	13	18
vers, dráma	8	13	19	24	22
minden műfajt olvas	5	27	15	44	20
értékes és értéktelen kedvelésében különbséget tesz	—	19	5	22	16
nem differenciál	24	13	30	2	18
<i>Olvasási szokásai:</i>					
mindig olvas	77	73	72	86	77
hét végén	—	5	7	6	5
egyszerre egy könyvet	56	50	60	51	49
egyszerre több könyvet	10	21	15	28	18
megnézi a végét	10	5	6	2	10
kihagy a könyvből	20	9	12	10	5
mindent végigolvas	11	23	13	17	12

A felsorolt típusok %-ában a kölcsönzött könyvek

	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
	régi irodalom aránya					értékes irodalom aránya				
30% alatt	31	36	37	27	34	43	21	10	5	1
31–40%	20	10	14	16	8	20	4	13	2	10
41–60%	20	27	32	28	34	23	23	34	24	27
61–80%	20	21	20	24	24	6	27	29	33	31
81–100%	9	6	4	5	—	8	25	14	36	31

A felsorolt típusok %-ában az összes könyv (régebben és a vizsgálat folyamán olvasott, kedvelt)

	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
	régi irodalom aránya					értékes irodalom aránya				
30% alatt	6	5	5	2	—	49	9	10	—	2
31–40%	18	8	8	5	2	15	5	14	5	5
41–60%	29	43	42	46	42	29	47	44	13	39
61–80%	34	39	39	36	47	7	31	29	64	46
81–100%	10	5	6	11	9	—	8	3	18	8

Az öt típust a következőképpen jellemezhetjük a számok tükrében:

Az első típusnál röviden kitérek a fontos típusképző jegyek magyarázatára és időnkénti összevetésére, hogy szemléletesebbé váljon az egyezőség és különbözőség. A csoportokat mindvégig az abécé első öt kisbetűjével jelölöm, mint a vázlatban és a táblázatban, hogy az azonosítás egyszerű legyen.

- a) E csoportba tartoznak, akik az olvasást pusztán unaloműzésnél nem tartják többnek. Az irodalomtól kizárólag azt várják, hogy szórakoztassa őket. A szórakozást nemcsak mint pszichológiai motivációt, hanem egyedüli célt tekintik. Ennek megfelelően a fordulatossá cselekményű történeteket kedvelik. Kedvenc műfajuk a regény – amelyben csak a „story” köti le a figyelmüket –, más műfajt nem, vagy alig olvasnak. Szeretik, ha a mű „jól végződik”. Előre megnézik a végét és ha unalmasnak tűnik, kihagynak részeket, vagy félbehagyják az olvasást. A könyvvel szemben támasztott igényeik és rájuk gyakorolt hatása egyaránt mutatja, hogy az irodalmat nem tekintik művészetnek és nem kívánnak erőfeszítéseket tenni megértése érdekében. (Legfeljebb a logikai játék szintjéig a kriminél, s ez igen távol esik a művészi befogadás szférájától.)

Ez a csoport a vonásokban meglehetősen egységes, noha természetesen kisebb-nagyobb kilengések itt is mutatkoznak. Az egyéni jellemzőket a számok elfedik, azok tükrében az általános „tűn” látható, amely az előbbieket támasztja alá. 31%-uk ismeretterjesztő műveket is gyakran olvas, ami arra mutat, hogy az ő esetükben elsősorban a szépirodalom és nem az olvasás szerepének megítélésével van gond. A típusnak ezt a részét lehet leginkább mobilizálni, feltehetően a következő típushoz közelíteni. 72% férfi, 28% nő tartozik a csoporthoz. Jellemző, hogy míg az összes olvasó 66% a 19 éven aluli, a csoportbeli arányuk 75%. A kamaszkodás, a kalandos könyvek bűvölete is a magyarázatok közé tartozik. Ennél szemléletesebb az iskolai végzettséggel való összefüggés. A szakmunkástanulók, akik a mintasokaságban 15%-ot, a csoportban 32%-ot képviselnek. A korösszetétel mutatja, hogy túlnyomó többségükben az általános iskolát követően vesznek részt ebben az oktatási formában, mely rendkívül problematikus.

A hitelesség próbája volt az a kérdés, amely választ keresett a kérdőívekből nyert adatok és a kölcsönzött könyvek egybeesésének, illetve különbségének mértékére. Feltételezhetjük, hogy az eltérések az ítéletalkotás tévedéseiből fakadnak, de az is szerepet játszhat, hogy az olvasó jobb színben akar feltűnni a könyvtáros szemében. Ha az öt csoport adatait összevetjük, vegyes képet kapunk, az a) típusnál az eltérést mégis soknak tekinthetjük.

Az eltérés okaira a portré ugyan nem derít fényt, az egybeesést jelző adatok azonban arra mutatnak, hogy megközelítően pontosak az adataink.

A könyvtáron kívüli könyvbeszerzés mértéke is összefügg az igényekkel, ily módon típusonként változó. Minden csoportra jellemző más források kismérvű igénybevétele. A nagymérvű igénybevétel az a) típusnál 9%, ami a többi kategóriához viszonyítva kevés. A krimi aránya igen magas, más szépirodalom – beleértve a verseket is – csekély. Az ismeretterjesztő és a szakirodalom aránya a többi típus viszonylatában magas, s ez az előbb említett információs igényekkel szinkronban van. Más könyvtárba 3% jár, tehát a könyvbeszerzési lehetőségek között alig jön számításba. Gondolhatunk vásárlásra, – a csoport 40% a dolgozó – a kérdőívek válaszai azonban zömmel barátoktól kölcsönkérést jeleznek.

Összefüggést kerestünk az olvasás elkezdése és a könyvtári tagság időpontja meg az olvasási szint között. A 18 éven aluliak – a felső tagozatban vagy azután, az általános iskola befejezésekor olvasni kezdők – nagyobb arányát figyelembe véve, nincs szó hosszú könyvtári tagságról, a gyermekkönyvtári látogatottság magas aránya ellenére sem. Ezek az adatok alátámasztják a könyvtári nevelőmunka törekvéseit a 15 évesek körében. A könyvtárnak fontos szerepe van az olvasás rendszeressé válásában, a színvonal emelésében és általában a szellemi munka „technikájának” elsajátításában.

Az olvasnivaló kiválasztásának módjában több lehetőséget is jelöl az olvasó – amint a százalékos arányok is mutatják. Az esetlegesség dominál leginkább e típusnál, a szerző szerinti keresés is viszonylag csekély, esztétikai szempontok szerinti keresés pedig egyáltalán nem fordul elő.

Jellemző típusképző elemet tartalmaz az a kérdéscsoport, amely az irodalommal szembeni elvárásokat, a kedvelt műfajokat sorolja fel, és utal rá, ha az olvasó értékes és értéktelen irodalom kedvelésében konzekvensen különbséget tesz, illetőleg, ha nem differenciál. Az adatok a naív elvárások – vidám legyen a könyv, szerelmes téma, izgalmas stb. – döntő fölényét mutatják.

Az olvasási szokások közül a rendszerességben csak a legzártabb csoport (d) ért el 80% fölötti arányt, a teljes mintára – így az a) típusra is – jellemző a közel 80%. Ez mutatja, hogy a vizsgálatban résztvevők zöme valóban mindig olvas.

A korosztály jellemzője lehet, hogy csekély számban olvasnak párhuzamosan több művet. (Csak a magasabb szinten olvasóknál találunk gyakoribb jelölést. Ez ott az életkorral is összefüggésbe hozható.) A kölcsönzésben legkisebb a régi irodalom aránya, érték tekintetében a lektűrök, bűnügyi regények alkotják az olvasmányok nagyobb részét. Az összes könyv arányát ez a szám természetesen befolyásolja, azonban a gyermekkönyvtárban olvasott romantikus regények és izgalmas történelmi könyvek mégis a régi irodalom túlsúlyát eredményezik.

- b) E típus fő jellemzőjének tekintettük, hogy mind a válaszok, mind az olvasmányok művelődési igényt tükröznek. Az ide sorolt fiatalok az irodalom fő funkciójának az ismeretszerzést tekintik. Ők olvasnak legnagyobb arányban ismeretterjesztő irodalmat is. (50%) Legmagasabb (19) százalékban járnak más könyvtárba, s ugyancsak első helyen állnak abban is, hogy amióta megtanultak olvasni, rendszeres olvasókká is váltak. Mindössze 2% -nál van eltérés az olvasott könyvek és a kérdőívre adott válaszok között. A mindent végigolvasók száma is vezet a többi típushoz tartozókhoz képest. 93%-uk rendszeresen jár könyvtárba. Ezek az adatok tudatos informálódási törekvésre utalnak.

Az egyéni portrék tanúsága szerint gyakori a dokumentumok, a tényanyag iránti érdeklődés, a téma és szerző alapján a könyvválasztás, s esztétikai szempontok figyelembevétele.

Ennek a típusnak a pszichológiai motivációi az olvasáslelektan tárgykörébe tartoznak. A dokumentumirodalom széles körű terjedése, az irodalom eszköztárának az oknyomozó módszer irányában való bővülése és ez a befogadói igény összefüggésben van egymással. Az elmondottakhoz adalék a vers és dráma iránti alacsonyabb érdeklődés is.

- c) Átmeneti típusba soroltuk azokat az olvasókat, akiknél a tudatos igények jelentkezése kismértékű, az olvasmányok között azonban több az értékes alkotás, mint az a) csoportban. Ezek kiválasztása nem tervszerű, meggondolt, legtöbbszöri véletlenül múlik. Az olvasók döntő többsége 18 éven aluli, 48%-uk középiskolás. Az olvasmányok alakulásában tehát az iskola hatása is érezhető. Az értékes művek a kölcsönzött olvasmányok között is viszonylag magas arányban szerepelnek. Ebben kötelező olvasmányok is előfordulhatnak, egy fél év választékában azonban az egyéni érdeklődés feltétlenül szerepet kap.

A naív elvárások – az előbbi csoportnál – lényegesen alacsonyabb aránya és a könyvválasztás spontaneitásában a majdnem azonos szint, a versek és drámai művek nagyobb kedveltsége és a magas krimibeszerzés a típus tagjainak kialakulatlanságára is fényt vet. A részletek kihagyása csökken, többen vannak, akik mindent végigolvasnak, azonban legmagasabb azok aránya, akik az értékes és értéktelen művek között nem differenciálnak.

A gyermekkönyvtári tagság tekintetében csoportjuk a legmagasabb arányt érte el.

A kerületi könyvtáron kívül ugyancsak nagyon gyér a más könyvtárat is felkeresők száma, a más forrásból történő beszerzés azonban elég sok, itt ismét a kölcsönkérésre gondolunk, tekintve a tanulók magas számát. (Kereset hiánya.)

Néhány százalékban találunk olvasókat, akik a hét végén olvasnak inkább. Az egész mintában elenyésző ezek száma, itt a tanulás miatti elfoglaltságot jelezheti.

d) Erre a csoportra az irodalom megválasztásának és befogadásának magas színvonala jellemző. Az olvasmányok összetételén kívül is valamennyi adat erre mutat. A könyvtárosok az interjúk során is szereztek ilyen tapasztalatokat, amelyeket a portrékban megfogalmaztak. A könyvek értékelése, a tudatos – magas arányban esztétikai szempontú – választás s ezzel egy időben a negatív jelenségek csekély előfordulása, a műfajok között a vers és dráma nagyarányú kedveltsége, minden műfaj olvasásának magas aránya ezekkel az írásba foglalt megállapítással összecseng.

Az a) típusnál jeleztük e csoport magas arányát a párhuzamosan több könyv olvasásában. Az előfeltételek megállapításakor felvetődött az a vélemény, hogy pozitívabb egyszerre egy könyv olvasása, jobban biztosítja a könyvben való elmélyülést, a koncentráltabb olvasást. A számadatok ennek ellentmondani látszanak, bár e portrék minden kétséget kizáró bizonyítékát nem adják egyik vagy másik változat előnyének, hátrányának.

A d) típusra zárt, irodalomcentrikus érdeklődés jellemző. Az irodalmi érték tekintetében itt a legmagasabb a differenciálni tudók aránya. A kialakult ízlésben a kategóriára jellemző magasabb életkornak és a foglalkozási megoszlásból következő műveltségi szintnek (egyetemi hallgatók és egyéb dolgozók, értelmiségiek) van döntő szerepe. A 2% segédmunkás érettségi után átmenetileg állást vállaló fiatal.

e) E „nyitott típus”-ba azokat az olvasókat soroltuk, akiknél az irodalom funkciójának megítélésében a szórakozási, ismeretszerzési törekvések esztétikai igényességgel együtt megtalálhatók, az értékek megítélésében azonban kisebb a tudatosság, mint az előbbi csoportnál.

A kategória 60%-a 19 éven aluli, magas a középiskolások aránya. Ez is alátámasztja az életkor szerepét és a tanulmányok döntő hatását. Az egyéb dolgozók között az érettségi után hivatalban, különösebb szakképzettséget nem igénylő munkakörben foglalkoztatottak vannak túlsúlyban.

Az összes olvasott mű 98%-a magas arányban tartalmaz régi irodalmat, amely ugyanilyen arányban értékes mű, tehát a klasszikus magyar és világirodalomba tartozik. A kölcsönzésben itt is a modern irodalom javára fordul a kocka, az érték tekintetében jó az eredmény.

Tanulságok

A dolgozat keretei nem teszik lehetővé a típusok részletesebb elemzését sem a portrékészítés mozzanatainak pontos leírását. Utóbbira bővebben kitér az az 1974-ben megjelentetett gyűjtemény, amely 50 olvasó anyagát adja közre, a felmérés menetének és segédleteinek bemutatásával.

A típusok vázlatos rajza után az egész munka elvi és gyakorlati tanulságairól kell még néhány szót ejteni.

Utaltam rá, hogy a portrékészítés igen sok energia- és időráfordítást igénylő feladat, amelynek feltétele, hogy könyvtáros és olvasó hosszabb ideig tartó kapcsolatára épüljön. Egyszersmind ebben van legfőbb ereje is, ezért tudhat mélyebbre ásni a széles körű közvélemény-kutatások egyszeri interjúinál. Funkciója is más, mert a könyvtár a kutatásban is arra a célra alapoz, hogy miközben megismeri, próbálja meg is változtatni az olvasó igényét, ízlését. Ezért sok könyvtárosra van szükség az ilyen jellegű vizsgálatokhoz. Számos akadály is felmerül, amely nehezíti vagy gátolja – a pusztán statisztikai mérésekre épülőknél komplikáltabb – olvasáskutatókat. (Itt elsősorban a könyvtárak kedvezőtlen munkafeltételeire utalok, de az is gondot okozhat, hogy nem mindig ugyanaz a könyvtáros találkozik az olvasóval.) A könyvtárpedagógia azonban újra és újra felveti az egyes olvasók jobb megismerésének és a típusok megajzolásának igényét. Ha nincsenek számokkal alátámasztott, kimunkált kutatási eredmények, akkor a könyvtári nevelőmunka gyakorlatából kerül ki egyfajta tipológia, az olvasó egy-egy könyvtári „tulajdonságát” alapul véve, pl. „kezdő olvasó”, „új olvasó” stb. S a dialektikus egyensúly annyiban érvénye-

sül e területen is, hogy a feltáró munka sürgető igénye az olvasási kultúra fejlesztéséért születik, a kutatás pedig erjesztő hatással van a könyvtáron belüli interszónális kapcsolatokra.

Nagyon fontos — és a legnehezebben megvalósítható — a portrék időnkénti kontrollja. Ez az egyén fejlődésének figyelemmel kísérését és az ízlésnevelés általános tapasztalatainak gyűjtését eredményezheti.

Az említett akadályok miatt ezt széles körben nem tudtuk elvégezni. Egy könyvtár nézett utána, hogy a vizsgálatban szereplők közül hányan maradtak olvasóik. A 15 főből néhány elköltözött vagy éppen nem köcszlöszött a kontroll hónapjában. Hat fiatal olvasmányait rögzítették és néhány kérdéssel tájékozódtk jelenlegi érdeklődési körükről. Anélkül, hogy hat ember esetéből általánosítani akarnánk, néhány szóban utalunk olvasói fejlődésükre.

Az akkori átmeneti típusba tartozó szakmunkástanuló, ma lakatos, most fejezi be a dolgozók gimnáziuma IV. osztályát. Érdeklődési köre szélesedett és a versek iránt fogékonyabb lett. Kedvelt műfajának nevezi. Irodalmi folyóiratokat rendszeresen olvas. Esztétikai igényességgel választja meg olvasmányait.

Egy akkor gimnáziumot végző fiú, ma orvostanhallgató. Változatlanul a fantasztikus regények érdeklík és ezzel párhuzamosan a természettudományok. Szépirodalom tekintetében ízlése nem fejlődött.

A szépirodalomban széles körben érdeklődő egyetemista, ma közgazdász, figyelme a szociográfia felé fordult, beszűkült.

Egy tisztviselő, aki közgazdasági pályán tanul tovább, matematikai érdeklődése mellett rendszeres versolvasóvá vált. Részt vesz, sőt szerepet is vállal a könyvtár irodalmi estjein.

Általában annyi szögezhető le, hogy akik kötődnek a könyvtárhoz és könyvtárosokhoz, ízlésükben alakíthatók, fejlődésükért az intézményrendszer személyi és tárgyi feltételek biztosításával sokat tehet. Ennek egyik kulcsa, módszere a leírt kutatás is.

Gálné Ballagi Ágnes

IRODALOM

DOBOS Piroska — Dr. VARSÁNYI Livia: Mit olvas a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtárainak közönsége = A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve. 1964—1965. Bp., FSZEK, 1966.

GAZSÓ Ferenc — PATAKI Ferenc — VÁRHEGYI György: Diákéletmód Budapesten. Bp., Gondolat, 1971.

GEREBEN Ferenc: A középiskolás fiatalok és a könyv. Bp. KTK. Piackutató Csop. soksz., 1968.

KAMARÁS István: Egy olvasáskutató mérőműszer és hibahatárai. = Könyvtári Figyelő, 1972. 2.

50 fiatal olvasói portréja Bp., (FSZEK), 1972. Olvasáselemző vizsgálatok 7.

RUDAS KLÁRA: A társ. tud. művek forgalma könyvtárainkban. = A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve. 1966—67. Bp., FSZEK, 1968.

SZECSŐDI János: A természettudományos és műszaki könyvek forgalma hálózatunkban. = A FSZEK Évkönyve 1966—67. Bp., FSZEK, 1968.

TÁNCZOS Gábor: Mit olvasnak a fiatalok? Művelődésszociológiai vizsgálat dolgozó középiskolások körében. Bp., Tankönyvkiadó, 1970.

ZSOLNAI József: A könyvtárpedagógia körvonalai. = Könyvtári Figyelő, 1972. 1.sz.

KÖNYVTÁRI SZAKFELÜGYELET A FŐVÁROSBAN 1974–75.

Állandó felügyeletre, rendszeres ellenőrzésre valamennyi intézményrendszerben szükség van. Ez a megál-
lapítás természetesen érvényes a könyvtárakra is, hiszen csak igen összetett társadalmi kapcsolatrend-
szer kiépítésével, fenntartásával és fejlesztésével tehetnek eleget feladataiknak.

A 156/1973. (M.K.15.) MM számú utasítás szabályozza a közművelődési könyvtárak felügyeletét.
„Egyike azoknak a jogszabályoknak, amelyek az új tanács törvény szellemében és megvalósítása érdeké-
ben születtek” írja Futala Tibor: Általános felügyelet, szakfelügyelet című cikkében a Tolnai Könyvtáros
1976/1. számában.

Az utasítás a közművelődési könyvtárak felügyeletében *általános felügyeletet és szakfelügyeletet*
különböztet meg. Az *általános felügyelet* eddigi szervezete nem változott, de hatóköre bővült; kiterjed
a szakszervezeti könyvtárakra is. Ez az intézkedés jelentős mértékben növeli az általános felügyelet fele-
lősségét, mert a területén működő valamennyi könyvtár munkáját egységben látja és értékeli. Az általános
felügyelet nem vállal szakmai jellegű részfeladatokat, hanem a szakfelügyelet és a módszertani tevékeny-
ség útján informálódik a könyvtárakról és a szakigazgatás eszközeivel érvényesíti a könyvtárpolitikai ér-
dekeket.

Fővárosi szintű közművelődési *könyvtári szakfelügyelet* eddig nem működött, de az 1956. évi
5.sz. törvényerejű rendelet alapján álló hálózati, módszertani és ellátó tevékenységen belül szükségkép-
pen kialakult a szakfelügyelet több fontos mozzanata és munkamódszere. Az új utasítás az eddigi gya-
korlat szakfelügyeleti elemeit – napjaink követelményeinek megfelelően – fogalmazta újra, s ennek alap-
ján olyan rendszert ír elő, amely egyértelmű tanácsi illetékességet biztosít a szakfelügyelet megszervezé-
sében és működtetésében és kiterjed a szakszervezeti könyvtárakra is.

A budapesti közművelődési könyvtárak szakfelügyeletének szervezése és irányítása a Fővárosi Ta-
nács VB művelődésügyi főosztályának feladata lett. A főosztály kísérleti jelleggel 1975. december 31- ig,
a szakfelügyeleti ellátás két formáját indította el:

1. Megbízott szakfelügyelő vizsgálta és elemezte – szakemberek bevonásával – rendszeres célvizsgá-
latok formájában a könyvtárpolitikai feladatok végrehajtását a tanácsi és szakszervezeti könyvtári
hálózatokban.
2. A két hálózatra kiterjedő állandó szakfelügyeletet a főosztály a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárra
bízta. Itt a hálózati és módszertani osztály keretében a szakfelügyelet szerves részévé vált az osztá-
ly szakmai-módszertani irányító munkájának, a szakfelügyelők beépültek az osztály szervezeti
rendszerébe, és tevékenységüket az osztály felügyeleti módszerei szerint gyakorolták.

A felügyelet három fő szakmai területe:

- a) Olvasószolgálat, állományépítés,
- b) Könyvtári propaganda, olvasómozgalom,
- c) Ifjúsági szolgálat.

A hálózati és módszertani osztály e területek szakfelügyeleti vizsgálatával 1–1 munkatársat bízott
meg. Kidolgozta a szakfelügyeleti munka két formájának elvi szempontjait, összeállította a másfél évre
szóló munkaprogramot, elkészítette a szakfelügyelők munkaköri leírását. A munkaprogramokat a Szak-
szervezetek Budapesti Tanácsán keresztül eljuttatta az egyes szakmák hálózati központjának,

majd szakmai értekezleten megvitatta az SZBT és hálózati központi könyvtárak vezetőivel. A munkaterv szerint kialakított szakfelügyeleti formák:

1. Általános vizsgálat területi jelleggel, egy-egy kerületben együttesen vizsgálva a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak munkáját.
2. Állandó, szakterületek szerinti felügyelet a kiemelt üzemek könyvtárait érintve, a megfelelő hálózati központokon keresztül.

A szakfelügyelők három szakszervezet (Vasas, Vegyipari, Textilipari) központi könyvtárának vezetőjével tanácskoztak a szakfelügyeleti vizsgálatok módszereinek kialakításáról. Javasataikat figyelembe véve dolgozták ki a szakszervezeti könyvtárak felülvizsgálatának tervezetét. Megállapodtak, hogy az illetékes hálózati központokkal egyetértésben, s közreműködésével folyik a szakfelügyeleti tevékenység. Minden munkaprogramot egyeztetnek az SZBT könyvtárügyi előadójával, illetőleg az érintett hálózati központ vezetőjével.

A szakfelügyeleti munka elvi, szervezeti és személyzeti kereteinek kialakítása után 1974 szeptemberében kezdődött meg a tényleges munka. A másfél éves időszakban a vizsgálatokat különböző formában, de közös céllal, tartalommal végezték: területi elvet érvényesítve a tanácsok és a szakmai hálózatok irányító tevékenységét kívánták segíteni.

Célvizsgálat keretében 1974 november–decemberében ún. „olvasószóródási” vizsgálatot végzett a szakfelügyelet a két könyvtári hálózatban (ld. táblázat). A felmérésben csak a 14 éven felüli olvasók adatait szerepeltették, összesen 339.012 olvasót. A felmérést a két hálózat munkatársai, főhivatású, tiszteletdíjas és társadalmi munkás könyvtárosok bonyolították le. A munka szervezését, a nyert adatok összesítését hét tagú bizottság végezte. A bizottságban szakszervezeti és tanácsi könyvtárosok vettek részt.

A felmérés feladata annak megállapítása volt, hogy a szakszervezeti és tanácsi könyvtárak olvasói lakóhely szerint hogyan alakulnak. Egy-egy könyvtár olvasói közül mennyien laknak abban a kerületben, ahol a könyvtár működik és mennyien más kerületben, vidéken vagy munkásszállón. Más oldalról egy-egy kerület 14 éven felüli lakosságából hányan olvasnak tanácsi, ill. szakszervezeti könyvtárakban. E kérdésre a korábbi adatokból választ nem kaphattunk, a szakszervezeti könyvtárak adatait szakmai hálózatonként összesítik, kerületi bontást nem készítenek. A két hálózat eltérő adatszolgáltatása sem adott lehetőséget a kerületenkénti feltárássra. A szóródási vizsgálat a jelenlegi helyzet alaposabb ismeretét szolgálta, a közeli és a távoli feladatokhoz is eligazítást ad. Adatbázisára évekig támaszkodhatnak a szakfelügyeleten kívül a fenntartó szervek, a kerületi tanácsok is, és a tömegszervezetek szintén felhasználhatják munkájukban.

Mind a szakfelügyeletnek, mind a kerületi tanácsoknak gondot okoz a szakszervezeti könyvtárak kerületenkénti csoportosítása. A felmérés kimutatja, milyen szakma, milyen típusú könyvtárai vannak az egyes kerületekben.

Ilyen méretű és a könyvtárosokat ennyire igénybe vevő vizsgálatra előreláthatóan sokáig nem kerül sor. A hálózati és a területi elv együttes érvényesítése érdekében szükséges volt, hogy végre valós képünk legyen a főváros egésze és az egyes kerületek olvasótáboráról. Úgy véljük, a szerzett ismeretek alapját képezhetik a további komplex olvasószervező munkának is.

1975-ben a szakfelügyelet vizsgálta a hálózatfejlesztési, irányítási elvek és a gyakorlat összefüggéseit a Vegyipari Dolgozók Szakszervezetének központi könyvtárában. A megbízott szakfelügyelők tanulmányozták a könyvtári dokumentumokat (tervek, jelentések, módszertani levelek stb.). Többszöri helyszíni látogatással ismerték meg a hálózatirányítási tevékenységet, tapasztalataikat részletes jelentésben összegezték és javaslatokat adtak a könyvtárhálózat egészére vonatkozóan.

Állandó szakfelügyeleti keretben a hálózati és módszertani osztály munkatársai felülvizsgálták a vasas szakszervezet csepeli könyvtárhálózatát. Foglalkoztak a hálózat mai helyzetével, a statisztikai adatok és helyszíni vizsgálódás alapján elemzték az egyes könyvtári egységekben elért eredményeket, figyelembe véve a SZOT normatíváit. A szakfelügyeleti vizsgálatról szóban és írásban értesítették az illetékes könyvtárvezetőket, a Csepel Művek Szakszervezeti Tanácsának agit.prop. titkárát és az SZBT-t, akikkel a vizsgálat célját, tartalmát, valamint az elkészített jelentést a helyszínen is megbeszélték.

A felülvizsgálat során Budapest egyik legnagyobb szakszervezeti könyvtárhálózatának rendkívül sokrétű munkáját ismerték meg a szakfelügyelők. Megállapították, hogy az elmúlt években a hálózat munkája felfelé ível, új vezetése a régi hagyományokra támaszkodva megalapozott távlati terv alapján végzi munkáját. Mind a fenntartói gondoskodás, mind a könyvtárhálózat egész tevékenysége kiemelkedően jó és példamutató. A szakfelügyelők helyes törekvéseket tapasztaltak az állományalakítás és feltárás területén is.

A szakfelügyeleti jelentés többek között javasolta, hogy a könyvtárosok a törzst vezetőinek segítségével kísérletezzenek a továbbiakban is a szakszervezeti és a műszaki könyvtárhálózat szorosabb együttműködése érdekében. A munkások szakirodalmi ellátását végezzék közösen, egymást kiegészítő ellátási rendszerben.

A csepeli könyvtárhálózat a fővárosi üzemi munkásság könyvtári ellátásában kiemelkedő jelentőségű; megkülönböztetett szerepe, szervezettsége figyelemre méltó tapasztalatokat nyújthat a tanácsi közművelődési könyvtáraknak is.

Csepelen eredményes vizsgálati módszert sikerült kialakítani és 1975-ben már a nyert tapasztalatok felhasználásával kezdték elemezni a szakfelügyelők a XIII. kerületi tanácsi és szakszervezeti könyvtárak munkáját. Átfogóan, a könyvtári munka minden jelentős területére kiterjedően vizsgálták a Lánggyár és a Magyar Hajó- és Darugár szakszervezeti könyvtárát, meglátogatták a kerület 6 kisebb szakszervezeti könyvtárát és feljegyzést készítettek munkájukról. A helyi illetékesekkel egyeztetett program szerint folyt a vizsgálat és a jelentéseket a könyvtárosokkal, a fenntartókkal, a Vasas Szakszervezet munkatársával, a kerületi tanács és a pártbizottság képviselőivel közösen vitatták meg.

A tanácsi könyvtárak vizsgálati jelentéseinek és a szakszervezeti könyvtárak szakfelügyeleti anyagainak felhasználásával elemző, összefoglaló jelentés készült a XIII. kerület közművelődési könyvtárainak helyzetéről.

A szakfelügyelők megállapították, hogy amíg a fővárosban a 14 éven felüli lakosok 17,6 százaléka könyvtártag, Angyalföld lakóinak csak 16,2 százaléka olvas a két könyvtári hálózatban. Ennek oka elsősorban a megfelelő nagyságú könyvtárak hiánya. A 146 ezer lakosú Angyalföldön 672 m² a könyvtári alapterület, Tatabányán, ahol 72 ezren laknak, 1880 m². A meglevő tanácsi könyvtárak zsúfoltak és területi elhelyezkedésük sem minden esetben megfelelő, sok a fehér folt a kerületben. Az üzemi könyvtárak nagysága sem közelíti meg a tervezéshez előírt normatívákat. Különösen elfogadhatatlan, hogy az egész kerületben nincs a könyvtáraknak olvasótermük. A tanulók 40-50 százaléka fizikai dolgozók gyermeke és számukra különösen fontos volna a nyugodt körülmények biztosítása tanulásra, önművelésre.

A lakóterület könyvtári ellátottságának áttekintésével, a tanácsi és szakszervezeti könyvtárak egyidejű vizsgálatával hozzájárultak a szakfelügyelők az egységes könyvtárügyi szemlélet kialakításához. A jelentést megvitatták a tanácsi vezetővel, akik határozatot hoztak a kerület könyvtári ellátásának javítására.

A hálózati központokkal történt megállapodás alapján a szakfelügyelők a kiemelt üzemek könyvtárainak vizsgálatát is tervezték. Másfél év alatt 27 kisebb szakszervezeti könyvtárát látogattak meg. Egy-egy könyvtárát általában 2-3 alkalommal kerestek fel, összehasonlították az „Alapelvek” követelményeit a könyvtári mutatókkal. Megvizsgálták a működési feltételeket, a személyi ellátottságot, a könyvtárosok szakmai és politikai felkészültségét. Ellenőrizték a költségvetésből a könyvvállomány gyarapítására fordított összegek mértékét, az állomány tartalmi összetételét, feltárásának milyenségét.

A könyvtári munka elemzésében különös gondot fordítottak a munkásolvasóknak a létszámukhoz viszonyított arányára és a szocialista brigádmozgalommal való könyvtári kapcsolat alakulására.

Az olvasószolgálati munka színvonaláról reprezentatív vizsgálattal tájékoztak, a könyvtárak propaganda tevékenységében a szóbeli és a szemléltető módszerekkel, a hangos-képes eszközök használatával és a rendezvényekkel foglalkoztak a szakfelügyelők.

A kísérleti időszak másfél évének tapasztalatai a szakfelügyeleti munkában kedvezőnek bizonyultak. A szakfelügyelők jól tudták hasznosítani a sokéves módszertani tapasztalatokat, szakértelmet, mind a vizsgálati szempontok összeállítása, mind az ellenőrizve segítő munka során.

Helyes célkitűzés volt az SZBT-vel és az érintett hálózati központi könyvtárak vezetőivel a munkatervi feladatok egyeztetése, segítségük kérése a vizsgálatokhoz, s a jelentések együttes vitája.

A könyvtárak látogatása, tanácsadó jellegű ellenőrzése és a nagyobb szakmai felülvizsgálatok során is az volt a tapasztalat, hogy a szakmai észrevételeket, javaslatokat egyaránt jól fogadták, értékelték a könyvtárosok és a fenntartók. A látogatások, vizsgálatok a tanácsi és szakszervezeti könyvtárak együttműködésére is jótékonyan hatottak.

Pásztor Eta

A SZÓRÓDÁSVIZSGÁLAT ADATAI
1974.

Kerület	Könyvtárak	Felnőtt lakosság	Munkás lakosság	Felmért olvasók	MUNKÁS OLVASÓK			EGYÉB OLVASÓK			munkás szervezett-ség	egyéb szervezett-ség	össz. olvasói szervezett-ség
					30 éven alul	30 éven felül	összesen	30 éven alul	30 éven felül	összesen			
	Tanácsi Szakszerv.			2.609 3.438	157 286	107 470	264 756	997 782	1.348 1.900	2.345 2.682			
I.	összesen:	39.765	7.912	6.047	443	577	1.020	1.779	3.248	5.027	12,9	15,8	15,2
	Tanácsi Szakszerv.			5.306 7.330	544 627	306 1.229	850 1.856	1.905 1.599	2.551 3.875	4.456 5.474			
II.	összesen:	89.063	21.028	12.636	1.171	1.535	2.706	3.504	6.426	9.930	12,9	14,6	14,2
	Tanácsi Szakszerv.			4.878 9.231	634 1.279	536 2.585	1.170 3.864	1.881 1.833	1.827 3.534	3.708 5.367			
III.	összesen:	66.804	26.172	14.109	1.913	3.121	5.034	3.714	5.361	9.075	19,2	22,3	21,1
	Tanácsi Szakszerv.			4.163 9.322	769 1.874	551 2.370	1.320 4.244	1.387 1.938	1.456 3.140	2.843 5.078			
IV.	összesen:	68.792	29.821	13.485	2.643	2.921	5.564	3.325	4.596	7.921	18,7	20,3	19,6
	Tanácsi Szakszerv.			4.015 5.515	388 546	291 746	679 1.292	1.268 1.336	2.068 2.887	3.336 4.223			
V.	összesen:	54.456	13.872	9.530	934	1.037	1.971	2.604	4.955	7.559	14,2	18,6	17,5
	Tanácsi Szakszerv.			5.041 8.162	669 851	369 1.442	1.038 2.293	1.787 1.971	2.216 3.898	4.003 5.869			
VI.	összesen:	76.685	23.841	13.203	1.520	1.811	3.331	3.758	6.114	9.872	14,0	18,7	17,2
	Tanácsi Szakszerv.			7.862 8.691	1.099 1.176	757 2.070	1.856 3.246	2.535 1.812	3.471 3.633	6.006 5.445			
VII.	összesen:	101.817	34.287	16.553	2.275	2.827	5.102	4.347	7.104	11.451	14,9	17,0	16,4
	Tanácsi Szakszerv.			7.726 10.707	953 1.588	799 2.474	1.752 4.062	2.577 2.356	3.397 4.289	5.974 6.645			
VIII.	összesen:	117.845	40.915	18.433	2.541	3.273	5.814	4.933	7.686	12.619	14,2	16,4	15,6
	Tanácsi Szakszerv.			7.836 8.618	1.192 1.326	822 2.271	2.014 3.597	2.584 1.727	3.238 3.294	5.822 5.021			
IX.	összesen:	91.872	31.311	16.454	2.518	3.093	5.611	4.311	6.532	10.843	17,9	17,9	17,9
	Tanácsi Szakszerv.			3.845 7.777	638 1.397	508 2.232	1.146 3.629	1.330 1.579	1.369 2.569	2.699 4.148			
X.	összesen:	61.746	26.683	11.622	2.035	2.740	4.775	2.909	3.938	6.847	17,9	19,5	18,8

Kerület	Könyvtárak	Felnőtt lakosság	Munkás lakosság	Felmért olvasók	MUNKÁS OLVASÓK			EGYÉB OLVASÓK			munkás szervezett-ség	egyéb szervezett-ség	össz. olvasói szervezett-ség
					30 éven alul	30 éven felül	összesen	30 éven alul	30 éven felül	összesen			
	Tanácsi Szakszerv.			8.476 14.705	602 1.819	653 2.655	1.255 4.474	4.124 3.329	3.097 6.902	7.221 10.231			
XI.	összesen:	129.463	35.157	23.181	2.421	3.308	5.729	7.453	9.999	17.452	16,3	18,5	17,9
	Tanácsi Szakszerv.			5.405 5.917	362 561	241 956	603 1.517	2.402 1.292	2.400 3.108	4.802 4.400			
XII.	összesen:	66.457	15.201	11.322	923	1.197	2.120	3.694	5.508	9.202	13,9	18,0	17,0
	Tanácsi Szakszerv.			8.090 12.634	979 1.897	732 3.222	1.711 5.119	2.468 2.478	3.911 5.037	6.379 7.515			
XIII.	összesen:	128.251	45.973	20.724	2.876	3.954	6.830	4.946	8.948	13.894	14,9	16,9	16,2
	Tanácsi Szakszerv.			8.418 13.818	1.047 1.883	980 3.119	2.027 5.002	3.028 3.232	3.363 5.584	6.391 8.816			
XIV.	összesen:	116.047	38.368	22.236	2.930	4.099	7.029	6.260	8.947	15.207	18,3	19,6	19,2
	Tanácsi Szakszerv.			4.788 7.480	859 1.260	608 2.123	1.467 3.383	1.720 1.521	1.601 2.576	3.321 4.097			
XV.	összesen:	52.283	21.407	12.268	2.119	2.731	4.850	3.241	4.177	7.418	22,7	24,0	23,5
	Tanácsi Szakszerv.			4.271 4.862	728 838	531 1.434	1.259 2.272	1.561 1.103	1.451 1.487	3.012 2.590			
XVI.	összesen:	51.451	21.621	9.133	1.566	1.965	3.531	2.664	2.938	5.602	16,3	18,8	17,8
	Tanácsi Szakszerv.			3.102 3.990	531 759	355 1.332	886 2.091	1.342 704	874 1.195	2.216 1.899			
XVII.	összesen:	40.880	18.248	7.092	1.290	1.687	2.977	2.046	2.069	4.115	16,3	18,2	17,3
	Tanácsi Szakszerv.			4.145 7.682	681 1.401	496 2.493	1.177 3.894	1.789 1.390	1.179 2.398	2.968 3.788			
XVIII.	összesen:	74.444	32.210	11.827	2.082	2.989	5.071	3.179	3.577	6.756	15,7	16,0	15,9
	Tanácsi Szakszerv.			4.001 5.723	648 1.009	330 1.716	978 2.725	1.496 991	1.527 2.007	3.023 2.998			
XIX.	összesen:	56.050	20.042	9.724	1.657	2.046	3.703	2.487	3.534	6.021	18,5	16,7	17,3
	Tanácsi Szakszerv.			5.185 11.047	962 2.099	694 2.828	1.656 4.927	1.812 2.945	1.717 3.175	3.529 6.120			
XX.	összesen:	89.747	40.352	16.232	3.061	3.522	6.583	4.757	4.892	9.649	16,3	19,5	18,1
	Tanácsi Szakszerv.			1.949 9.734	336 1.827	225 2.393	561 4.220	945 2.417	443 3.097	1.388 5.514			
XXI.	összesen:	59.331	29.171	11.683	2.163	2.618	4.781	3.362	3.540	6.902	16,4	22,7	19,6

Táblázat folytatása

Kerület	Könyvtárak	Felnőtt lakosság	Munkás lakosság	Felmért olvasók	MUNKÁS OLVASÓK			EGYÉB OLVASÓK			munkás szervezett-ség	egyéb szervezett-ség	össz.olvasói szervezett-ség
					30 éven alul	30 éven felül	összesen	30 éven alul	30 éven felül	összesen			
	Tanácsi Szakszerv.			2.299 4.196	343 845	329 1.292	672 2.137	884 818	743 1.241	1.627 2.059			
XXII.	összesen	33.744	14.796	6.495	1.188	1.621	2.809	1.702	1.984	3.686	19,0	19,5	19,4
kerü- letek	Tanácsi Szakszerv.			113.410 180.579	15.121 27.148	11.220 43.452	26.341 70.600	41.822 39.153	45.247 70.826	87.069 109.979			
össz.	összesen	1.667.493	588.388	293.989	42.269	54.672	96.941	80.975	116.073	197.048	16,5	18,3	17,6
Vidéki olvasó	Tanácsi Szakszerv.			3.219 41.804	886 17.202	322 13.237	1.208 30.439	1.665 6.692	346 4.673	2.011 11.365			
	összesen:			45.023	18.088	13.559	31.647	8.357	5.019	13.376			
Mind-össz.	Tanácsi Szakszerv.			116.629 222.383	16.007 44.350	11.542 56.689	27.549 101.039	43.487 45.845	45.593 75.499	89.080 121.344			
	összesen:			339.012	60.357	68.231	128.588	89.332	121.092	210.424			
Ebből munkás-szállás	Tanácsi Szakszerv.			372 11.511	224 6.932	56 2.752	280 9.684	90 1.619	2 208	92 1.827			
	összesen:			11.883	7.156	2.808	9.964	1.709	210	1.919			

A KÖNYVTÁR SZEREPE A TOVÁBBTANULÓ MUNKÁSOK MŰVELŐDÉSÉBEN*

A közművelődésben való részvétel állampolgári jog: egyben minden állampolgárnak – képessége, képzettsége és érdeklődése szerint – önmaga és a társadalom iránti kötelessége.(1)

Az Országgyűlés 1976. évi V. törvényének ez a paragrafusa a jogok és kötelességek tükrében körvonalazza az egyén feladatát. Ez a feladat óriási, mert „Magyarországon, nagyon szerényen számolva, kb. 250 000 analfabéta van. Ez azt jelenti, hogy az összlakosságnak 2,5%-a nem tud írni-olvasni.” (2) A munkások 35%-a nem rendelkezik az általános iskola 8 osztályával. Szociológiai kutatások szerint kb. 18%-nak magas a műveltsége, míg 46% tájékozódási és művelődési készsége rendkívül alacsony.(3) A közművelődés és elsősorban a munkásság elfoglalt helye a közművelődésen belül tehát lényeges kérdés.

A felnőttkori művelődés kérdése

Mindenfajta művelődési készség alapja a tudni, ill. haladni vágyás, egyik sem nélkülözheti a tanulást. Mindazoknak, akik a tanköteles koron túl akarják elsajátítani az alapvető ismereteket – tanulniuk kell. Az egy osztályba, tanulócsoporthoz tartozó „diákok” nem egykorúak, közöttük 16 éves kortól felfelé szinte minden korosztály megtalálható. Ebből következik, hogy sem tudás, sem műveltségi szintjük nem egységes. Nem egységes tanulási indítékuk sem. Az egyetlen, ami alapján mégis egy csoportba kerülnek, az a tény, hogy valamikor, valami miatt megszakították tanulmányaikat, és ezt a hiányt éppen most pótolják. Ebből következik, hogy nehéz helyzetben van a pedagógus és a „tanuló” is, amikor a munkásművelődéshez az alapot, a 8 osztályos általános iskola nyújtotta ismereteket elsajátíttatni és elsajátítani akarja. A tanítás folyamán fel kell figyelni egy – a munkásművelődés szempontjából nem a legszerencésebb – jelenségre: a dolgozók iskolájában tanulók közül nagyon sokan megelégednek a még elfogadható osztályzattal, mert a lényeg csupán maga a végzettséget igazoló bizonyítvány. Ez a bizonyítvány nem utolsósorban egzisztenciális előbbrelépést is jelent a dolgozóknak. A gyárak, üzemek magasabb bérrel, más – sokszor jobb – munkaköri beosztással jutalmazták azokat a dolgozókat, akik bemutatják az óhajtott „papírt”. A pedagógus ismeri ezt a problémát. Célja, hogy a „papíron” kívül olyan is-

* Szerk. megj.

A felnőttoktatás jelentősége, a könyvtár lehetséges szerepének bemutatása az önálló ismeretszerzés kialakításában indokolja a nem nagy terjedelmű tanulmány közzétételét. A FPI díjnyertes pályázatának átdolgozott változata.

1 Törvény a közművelődésről. 1. fejezet – Általános rendelkezések.

2 Eke Károly: A ma hullámhosszán. A kultúra és a modern munkás. A Magyar Rádió vitasorozata alapján. Bp. 1975. Táncsics. – Pándi (Kardos) Pál hozzászólása.

3 A számszerű adatokat Eke Károly: A ma hullámhosszán c. kötetéből, Pándi (Kardos) Pál hozzászólásából vettük.

mereteket adjon át, amelyek alapul szolgálhatnak a további művelődéshez, az önműveléshez. A pedagógus tudja, hogy ebben a törekvésében nem csupán magára van utalva: rendelkezésére állnak a közművelődés különböző intézményei, közöttük a közművelődési könyvtárak.

A továbbiakban arról számolunk be, miképpen kapcsolódhat a könyvtár az iskolarendszerű oktatáshoz, az állandó, rendszeres önművelésnek milyen lehetőségét rejti magában ez a kapcsolat.

Kapcsolat az iskola és a könyvtár között

Az iskolában a pedagógus ismerteti az anyagot, megadja a szakirodalmat és a kötelező olvasmányok jegyzékét. A diák ezek után – elvben – természetesen megy a könyvtárba, hogy a kijelölt irodalmat megkap hassa. Ezt követően a könyvtárosra hárul a feladat, hogy jó propagandával, a megfelelő ismeretanyagot tartalmazó könyv kézbeadásával rendszeres könyvtárlátogatóvá, olvasóvá nevelje az érkezőt. A gyakorlatban ez a folyamat kissé módosul. Az irányítás ellenére sem jut el minden tanuló odáig, hogy igénybe vegye a könyvtár hasznos szolgáltatásait. De még ha igénybe is veszi egyszer vagy többször, vagy akár tanulóévei során mindig, még nem biztos, hogy állandó olvasóvá válik. A tanácski közművelődési könyvtárak beiratkozott olvasóinak kor szerinti statisztikája azt bizonyítja, hogy az aktív olvasók köre többnyire a tanuló diákokból, illetve a nyugdíjas korosztályból tevődik össze. Vegyük példának a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtárainak 1976. évi összesítő jelentését, melyben a beiratkozott olvasók kor szerint a következőképpen oszlanak meg:

Összes olv.	15–24 év	25–49 év	50 – év
111 503	38,0%	30,3%	31,7%

A táblázatból arra következtethetünk, hogy a munkában potenciális korosztály – a 25–49 évesek – kevesebbet olvas. Természetesen nem szabad elfelejteni, hogy ezek az adatok a tanácski közművelődési könyvtárakban jellemzőek. Az üzemek szakszervezeti könyvtáraiban az ilyen jellegű statisztikai táblázatok másképp alakulnak, hiszen ott az olvasótábor éppen az ott dolgozókból tevődik össze. Számunkra mégis a saját adataink érdekesek.

Amikor kiemelten foglalkozunk azokkal a dolgozókkal, akik nem végezték el tanköteles korukban az általános iskola 8 osztályát, alapvető művelődéspolitikai feladatunkat teljesítjük. Legtöbbjüknel – szándékosan nem úgy mondjuk, hogy valamennyiüknel, mert igazi kivételek vannak – elmarad az olvasóvá nevelés szempontjából legtermékenyebb korszak, a serdülőévek. Ők akkor „folytatják” tanulmányaikat, amikor korosztályuk többsége már régen befejezte azt. Ezért nagyon sokat kell tennünk azért, hogy a tanulóévek újrakezdése meg hozza a könyvtárlátogatás igényét is.

A dolgozók iskolájában a tananyag tömörebb, sűrítettebb formában jelenik meg. Nagyobb a valószínűsége, hogy inkább válik adathalmazzá, mint a nappali iskolákban. Ilyen körülmények között szinte magától értetődő lenne, hogy a kötelező tananyagot hozzáolvasással tegyék színesebbé. A dolgozó azonban este már fáradtan érkezik az „iskolába” és ott végezvén, folytatja munkáját az otthoni „második műszakban”. Mikor marad idő a kiegészítő olvasmányokra? Egyáltalán mikor jut el ez a munkás a könyvtárba, s felmerül-e benne az igény a rendszeres olvasásra?

Mégis, e nehézségek ismeretében is elérheti a pedagógus, s a könyvtáros közös erőfeszítéssel, hogy az esti iskola hallgatói vagy legalább azok egy része a bizonyítvány kézhezvételével az önképzést, a tanulást ne fejezze be.

A ma társadalmának szinte minden területe kívánja a rendszeres fejlődést. Soha többé nem lesz elég egy szakma jó gyakorlásához csak a szakmunkásbizonyítvány. Fejlődésre, művelődésre bíz, köz-

életünk minden megnyilvánulása is: a sajtó, a rádió stb. Ha valaki nem képezi rendszeresen magát, hiába veszi kezébe a napilapokat: csak keveset ért meg belőlük, lemarad. A lemaradás érzése nyugtalanító. Ez az a nyugtalanság, ami végül is továbblépésre készíti az embert, és ezt az érzést tartja ébren a pedagógus.

A közművelődési könyvtár profiljából adódik, hogy állományának alakításánál, fejlesztésénél felméri nemcsak olvasótáborának igényeit, hanem a körzetébe tartozó iskolákét, gyárakét, üzemekét is. A gondos felmérés következménye, hogy megtalálja a dolgozók iskoláját, felkészül hallgatói fogadására.

Rendkívül sokat tehetnek, tesznek a kerületi tanácsok művelődésügyi osztályai, hogy a dolgozók iskolái és a könyvtárak egymásra találjanak

Szempontok a kapcsolatfelvétel idején

Az iskola és a könyvtár találkozásának egyetlen közös célja van: minél jobb módszerekkel, minél hasznosabb és több ismeretanyagot nyújtani a tanulóknak. Az ismeretek úgy ötvöződjenek a tananyaggal, hogy az alapul szolgálhasson később az egyéni művelődéshez. Ennek a célnak az érdekében a pedagógus konkrét igényeit meghatározza egyrészt a kötelező tanterv, másrészt az a tény, hogy a „diákok” felnőtt emberek, pontosabban anyák, apák, nagyapák stb. A könyvtárosnak tudnia kell, milyen nagy lehetőség rejlik abban, hogy az iskolából irányítottan szervezett körülmények között is eljutnak a könyvtárba, akik más módon talán soha nem keresnék meg ezt a közművelődési intézményt. Úgy kell fogadnia e felnőtt tanulókat, hogy a diákként megnyert olvasó a későbbiek folyamán szükségét érezze az olvasásnak, a művelődésnek, s ennek legjobb keretét továbbra is a könyvtárban találja majd meg. A tanítványok érezzék, hogy a szervezeten, osztályával érkező pedagógus és a könyvtáros jó kollegiális viszonyban áll egymással, hogy céljuk közös, s hogy ezt a célt együtt kívánják szolgálni és elérni éppen az ő érdekükben.

Órák a könyvtárban

A Mester utcai Dolgozók Általános Iskolája és a 39.sz. Szabó Ervin könyvtár kapcsolata azzal kezdődött, hogy dr. Szabadkay Gyuláné magyar szakos tanárnő és egyben osztályfőnök felkereste a könyvtárat, megismerkedett a könyvtár vezetőjével, a könyvtárosokkal és magával a könyvtárral. A könyvtár alkalmasnak bizonyult a tanórák megtartására: nagy, világos olvasóterme van jól válogatott kézikönyvtári anyaggal. Nyitvatartási rendje lehetővé teszi a hallgatók fogadását és az óraterv lebonyolítását. Az első könyvtárlátogatás forgatókönyvét a pedagógus elkészítette és azt megbeszélte a könyvtárosokkal. Erre azért volt szükség, hogy a tanulók a környezetváltozás szokatlan voltán kívül ne érezzék semmi rendellenest, az óra lefolyása akadálymentes és természetes legyen. Az „akadálymentesség” nem jelenti azt, hogy a diákok ne vegyék észre: most valami élményszerűbbet kapnak, mint a megszokott iskolapadokban.

Miután mi a 39.sz. könyvtárban meghatároztuk a tanóra témáját, kidolgoztuk programszerű végrehajtásának tervét is. A program kialakításánál figyelembe vettük Knowles ma már szabályként is elfogadható követelményeit, melyet „A felnőttek tanításának, tanulásának anyaga” c. munkájában határozott meg:

- az új érdeklődés a már meglevő érdekeken alapszik,
- két, egymásnak ellentmondó vélemény érdekesebb, mint egy vélemény,

- ismert személyek már önmagukban is érdekesek,
- a problémák érdekesebbek, mint a fogalmak. (4)

Az elkészített forgatókönyv az óra levezetéséhez a könyvtári környezet diktálta lehetőséggel élve elvetette a szokásos előadási formát.

A mi programunk szerint az első könyvtárlátogatás egybeesett egy költészet napi–könyvheti rendezvénnyel. A tanulók ekkor még csak hallgatók és nézők voltak. Megismerkedtek magával a könyvtárral és a könyvtárosokkal. Az előadás keretében egy ismert író vallott életéről és munkásságáról úgy, hogy egy beszélgetésvezető tette fel neki folyamatosan a kérdéseket. A válasza váró kérdéseket úgy állította össze a pedagógus, a könyvtáros és a kérdező, hogy azok kapcsolódjanak az esti iskola „mai magyar irodalom” tananyagához. Az érdekesebb, lényegesebb művekből egy meghívott előadóművész illusztrált is. Látszólag minden úgy zajlott le, ahogy azt az író–olvasó találkozóknál már eddig is megszoktuk. A tanulók szinte észre sem vették, hogy egy meghatározott irodalmi anyagot „dolgoztak” fel. Az „óra” végeztével a könyvtárosok felhívták a résztvevők figyelmét arra, hogy azok a művek, amelyekből az illusztrációk elhangzottak – az író egyéb műveivel együtt – megtalálhatók a könyvtárban, s ha valaki beiratkozik, ki is kölcsönözheti azokat. Az üdvözlő szavakon kívül ez volt a könyvtáros első „hangos” megnyilvánulása a hallgatók előtt. Erre az előadásra meghívtuk az Á.K.V. közeli, 15.sz. könyvesboltjának munkatársait is. Ők magukkal hoztak néhány csomagnyi könyvet, s a kölcsönzőtér pultján kiállították. A tanulók ott helyben, a meghívott író műveiből és más, mai irodalmi életünket bemutató könyvekből tömegesen vásároltak. Ez a kezdeményezés azt a célt szolgálta, hogy a dolgozók vásároljanak is színvonalas irodalmat, lehetőleg olyanokat, amelyeket egy kicsit már ismernek, s ami egyszer már maradandó élményt nyújtott nekik.

A következő alkalommal ismét egy meghívott íróval való találkozásra jöttek el a könyvtárba a tanulók. Előtte színházban közösen megtekintették az író egy darabját, amely szerepelt magyar irodalmi tananyagukban. A foglalkozáson megadott szempontok szerint ők maguk kérdezhették az íróat, a darab rendezőjét és egy ismert színészt, aki a főszerepet alakította. A megadott szempontok azt jelentették, hogy a pedagógus elmondta nekik, hogy mi lesz a számonkérő óra anyaga, minek nézzenek utána. A „diákok” ezek alapján már önállóan állították össze és fogalmazták meg kérdéseiket. Maga a pedagógus és a könyvtárosok is a hallgatóság körében foglaltak helyet, s a beszélgetést ugyancsak kérdésekkel igyekeztek irányítani a megfelelő válasz felé. Ezzel a foglalkozással egyszerre kettős célt ért el a tanár és a könyvtáros: a tanulók először oldottak meg önálló feladatot és ezt könnyedén, csupán egy óra leforgása alatt teheték, míg ugyanezt a feladatot házi feladat formájában nehezebben és talán kevesebb élvezettel végezték volna el.

Még néhány, hasonló jelleggel megtartott foglalkozás után következett a tanterv szerinti „összefoglaló” óra (irodalomról, helyismeretről, művészetekről), amit szintén a könyvtárban tartottak meg. Ezen a foglalkozáson mutattuk be eredeti funkciója szerint is a kézikönyvtárat. A kitűzött cél kettős volt: egyrészt a kézikönyvtár megismerése – ezen belül a kézikönyvek ismerete és használatuk elsajátítása –, másrészt az összefoglaló óra megtartása, az eddig tanultak összegezése. A foglalkozás első részében a könyvtárosok ismertették a kézikönyvtár jelentőségét. Ezután következett a polcokon található kézikönyvek, lexikonok, szakkönyvek, gyűjteményes munkák, albumok stb. külön-külön történő bemutatása. Ez igen időigényes, gondos megfogalmazást és körülhatárolást igénylő feladat volt. Külön ki kellett emelni az általános, külön a szaklexikonok tájékoztatási feladatát, használatuk módját. A bennük rögzített információkat példákon keresztül kikeresni, a könyveket kézbeadni, s nem utolsósorban megismertetni a „keresés művészetét”. A könyvtárosok előadása után a hallgatók egy kicsit még ismerkedtek a

4 Knowles, N.S.: Az USA felnőttoktatásának kézikönyve. Chicago. 1960. 7. és 9. fejezet. = A felnőttek tanításának, tanulásának anyaga. 82–96. l.

könyvekkel, majd a tanárnő feladatlapokat osztott ki közöttük. Nem egyformákat, hanem mindenkinek névre szólóan lehetőleg úgy összeállítva a kérdéseket, hogy azok kiterjedjenek az egész tananyagra, és megfeleljenek a tanuló tudásszintjének. A feladatlapokat a teremben található kézikönyvek segítségével lehetett és kellett megoldani, önállóan. Eligazítást kérhettek a tanulók a könyvtárosoktól, akik a feladatlapok kitöltésénél mindvégig közöttük „munkálkodtak”. A kész, kitöltött lapokat közösen értékelték úgy, hogy a tanulók felolvasták a kérdéseket, a válaszokat és ismertették azt a kézikönyvet, amelyben a megoldást megtalálták. Egy-egy kérdés megválaszolása valóságos kis dolgozat volt. A hallgatók egymás válaszaiból nyertek egységes képet egész évi irodalmi tanulmányaikról, elhelyezve azt a korszak társadalmi és művészeti keretében. A feladatlapok kérdései helyenként fedték egymást, így a válaszok ismertetésénél felfigyelhettek egymás véleményére, elbírálhatták azt. A kérdéseket mindenki többé-kevésbé jól válaszolta meg, s ez az eredmény a tanárnő véleménye szerint is a kézikönyvek helyes használatának köszönhető. Néhány kiemelkedően jó dolgozatot a pedagógus a könyvtárosok nevében is, egy-egy könyvvel jutalmazott. Ezzel tulajdonképpen véget is ért a foglalkozás, a tanulóknak lezárult utolsó oktatási évük is. Vajon lezárult tanulási, művelődési igényük is, vagy a pedagógus és a könyvtáros együttes munkája elindította-e őket az önművelés útján?

oOo

Szabadkay tanárnő felmérést készített egy 15 tanulóból álló, végzett osztály körében.* A 14 férfi és egy nő tanulási indítékát és véleményét a közművelődési program keretében történt eseményekről a következőkben ismertetjük:

47 éves munkás, a Pécsi Bőrgyár Bp.-i Kirendeltségének dolgozója

- „... továbbtanulásomhoz szükségem volt az általános iskola 7–8. osztályának elvégzésére.”
- „... 1948-tól különböző városokban és könyvtárakban jártam, és váltam rendszeres olvasóvá. A közművelődési programban szervezett valamennyi program céltudatos és helyes volt, véleményem szerint ez az elkövetkezőkben is hasznos lenne.”

22 éves munkás, a CENTRUM Nagykereskedelmi Váll. dolgozója

- „... munkahelyemen való munkám, meg a családra való tekintettel, a magam akaratából akartam tanulni.”
- „... a színház és a mozi tetszett. Jobban érzem magam színházban és moziban, mint pl. múzeumban és pincetárlaton.”

35 éves munkás, az Építő Vegyi Anyagokat Gyártó Váll. dolgozója

- „... továbbtanulás céljából jelentkeztem az iskola elvégzésére.”
- „... legjobban a 39.sz. könyvtárban Bárány Tamás: A vihar c. novella ismertetése tetszett és a szép mintázatú fafaragások a Mester utcai pincetárlaton.”

43 éves munkás, munkahelyét nem nevezte meg

- „... én azért jelentkeztem a 7–8. osztály elvégzésére, mivel 1953-ban géplakatos szakmát szereztem, s amikor 1950-ben ipari tanulónak jelentkeztem, csak 6 osztály volt kötelező.”
- „... olvasó vagyok az erzsébeti művelődési ház könyvtárában. Legjobban az író-olvasó találkozások és a múzeumok tetszettek.”

* A felmérés rendelkezésünkre bocsátását ezúton is köszönjük.

42 éves munkás, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem dolgozója

- „... a feleségem kérésére, saját érdekében jelentkeztem a 7–8. osztályba.”
- „... a múzeum és az író–olvasó találkozók tetszettek, mert ebből tanultunk meg sokmindent, a történelmet és a magyar irodalmat.”

28 éves munkás, az Építőipari Gépjavító Váll. dolgozója

- „... a 7–8. osztályra a vállalat beszélt rá és én is tervbe vettem.”
- „... könyvtárba jártam a Boráros térre, pár hónapig. Legjobban a Fekete gyémántok c. film tetszett.”

34 éves munkás, a 43.sz. Építőipari Váll. dolgozója

- „... ma már mindenkinek szüksége van a 8 általánosra, én is a magam jószántából végeztem el.”
- „... szoktam könyvet is vásárolni, s tagja vagyok a Boráros téri könyvtárnak. Több más is tetszett, de legjobban az Egri csillagok c. film.”

43 éves munkás, az Oxigén és Disszousgázgyár dolgozója

- „... önelhatározásból jelentkeztem a 8 általános elvégzésére.”
- „... a múzeumlátogatás, történelmi múltunk megismerése tetszett a legjobban.”

42 éves munkás, az Épület Asztalosipari Váll. dolgozója

- „... saját magam akartam elvégezni az iskolát.”
- „... a múzeumok tetszettek a legjobban.”

43 éves előadónő, a Bp. –i XXI. és XXII.ker. Bíróság dolgozója

- „... az iskolát saját akaratomból akartam elvégezni.”
- „... rendszeresen olvasok a 39.sz. Szabó Ervin Könyvtárban. A színházlátogatás tetszett a legjobban.”

35 éves munkás, az Egyesült Izzó Rt Konverta Gyárának dolgozója

- „... önszorgalomból végeztem el a 7–8. osztályt.”
- „... régen jártam könyvtárban.” – semmiféle programot nem nevezett meg.

32 éves munkás, a Vörös Október Mgtsz. dolgozója

- „... a 7–8. osztályt azért végeztem el, mert erős elhatározásom volt, meg mert most volt időm.”
- „... régen is jártam könyvtárba és állandó olvasója vagyok a Kulich Gyula téri könyvtárnak. Az Ősi Peru kiállítás tetszett a legjobban.”

16 éves segédmunkás, a Duna Csokoládégyár dolgozója

- „... én azért akartam elvégezni a 8 osztályt, mert tovább szerettem volna tanulni.”
- „... én nem voltam még könyvtárban. Nagyon tetszett a múzeumlátogatás, mert sok érdekeset láttunk.”

31 éves munkás, a Posta Központi Anyaghivatalának dolgozója

- „... a továbbtanuláshoz szükségem volt a 8 általánosra.”
- „... a múzeumlátogatások tetszettek nagyon...”

49 éves munkás, – nem válaszolt a kérdésekre

A 15 megkérdezettből hárman még egyáltalán nem jártak könyvtárban, kivéve a foglalkozásokat. Rendszeresen könyvtárba jártak már a tanulás előtt is öten, üzemi könyvtárba, művelődési házba, a FSZEK 44.sz. könyvtárába. A 39.sz. könyvtárba a tanulás folyamán heten iratkoztak be, ketten olvasók maradtak a tanulmányok befejezése után is.

oOo

A fentiek egy éves együttműködési programtervezet szűk leírását tartalmazták. A kapcsolatteremtésnek és a munkástanulók segítésének ez azonban csupán egy formája.

Általában irodalom órákat rendeznek a könyvtárakban. Ezt látszik igazolni a kerületi könyvtárak 1975-ös és 1976-os munkájáról szóló jelentés is. Megemlíti azokat a könyvtárakat, ahol eredményes kapcsolatot építettek ki a könyvtár és a dolgozók általános vagy középiskolája között. A Lehel úti 4.sz. kerületi könyvtárban irodalmi órákat tartottak, illetve érettségire készítették fel a hallgatókat; Soroksáron a 35.sz. könyvtárban a kézikönyvtár rendeltetésével és használatával ismertették meg a tanulókat. A XII. kerületben a 38.sz. könyvtár irodalom és történelem órákat tartott. Figyelemre méltó a kőbányai 12.sz. könyvtár törekvése: ún. „komplex órák” keretében, zenével, diafelvételekkel illusztrálva egy adott korszak irodalmi, képzőművészeti, zenei és szellemi életét mutatták be a hallgatóknak. Érdemes lenne követnünk ezt a jó módszert, és a foglalkozások témáját kiterjeszteni a művészetek, a társadalom és a természettudományok körére is. Ebben az esetben jobban átmenne a köztudatba, hogy az irodalom népszerűsítése mellett a könyvtárak az ismeretek minden területére kiterjedő tájékoztatást és érdekes élményt tudnak nyújtani. Tudunk más meglevő jó kapcsolatokról is, ahol a könyvtárt nem tanórák keretében, hanem a tanítás utáni szórakozás, művelődés lehetőségeinek egy konkrét példaként mutatják be pl. az olvasóköri, művelődési körök keretében.

Nekünk itt most az volt a célunk, hogy a kapcsolatteremtés szükségét vizsgáljuk meg, és megnézzük azokat a legfontosabb követelményeket, amelyek ennek a kapcsolatteremtésnek a kezdetén jelentkeznek. Bármilyen módszert választanak is, csak a tartós együttműködés eredményezheti a munkások olvasóvá nevelését és a könyvtár adta lehetőségek kihasználásával műveltségi szintjük emelését.

A népművelőknek pedig megvan az a felemelő érzésük, hogy hivatásukat teljesítik, amikor olyan embereknek nyitják meg a művelődés útját, akik eddig – bármilyen okból is – nem jártak azon.

Harmat Ferencné – Pobori Ágnes

MELLÉKLET

Egy 42 éves munkás kedves fogalmazványa a könyvtár dolgozói számára egy irodalom óra után.

Ülök a könyvtárban...

...ülök, nézem a rendezett polcokat, az egymás mellett sorakozó könyveket. A falon egymás mellett a nagy humanisták képei. Köztük Gorkijnak a „Keserűnek” markáns, paraszti arca. Okos, sokat láttott, bizakodó tekintete. Róla szól dolgozatom. Róla: az egyik legnagyobbról. Róla, ki nemcsak a hibákat értő és érző, jobb sorsú kesergő publicista, de valódi forradalmár, igazi szocialista ember volt!

Ahogy szorgoskodnak körülöttem a könyvtár – a tudás egyszerű katonái, a könyvtárosok; segítve nekem, nekünk, hogy általuk is gyarapíthassuk kulturális ismereteinket – Rá, a „Keserűre” gondolok. Talán él Ő a képen, talán hajdani mosolya nekünk, a könyvtárosoknak, a mának szól! Talán látja, hogy a harc, melyet Ő és Ők vívtak a Nagy Októberben – íme, nem volt hiábavaló fáradozás, nem volt egyszerű, szűk határok közé szorított nemzeti ügy, hanem az egész emberiséget felrázó, csodálatos, szent üggyé vált!

Ezekre kell gondolnom most, és itt – a könyvtárban.

Egy hallgató

MELLÉKLET

Ezt és hasonló tesztlapokat töltötték ki a tanulók a foglalkozáson.

KÉRDÉSEK

1. Mi a realizmus?
2. Mi az irodalmi realizmus?
3. Soroljon fel a világirodalomból néhány író, aki realista stílusban alkotott.
4. Mi a vendégoldal?
5. Mi a korc?
6. Hol és mikor született József Attila?
7. Soroljon fel néhány József Attila-kötet címeit és megjelenési éveit feltüntetve.
8. Nevezzen meg néhány kulturális intézményt a fővárosban, amely József Attila nevét viseli.
9. Nevezzen meg egy jellegzetes tájleíró verset József Attilától, és néhány mondatban elemezze mondanivalóját.
10. Mi a dráma?
11. Mi a szonett?
12. Mi a humanizmus?
13. Kik a művészetekben az európai humanizmus legfőbb képviselői?
14. Hogyan jelentkezik a humanizmus gondolata a festészetben? (Néhány mondatos fogalmazás.)

A DOLGOZÓK SZAKMAI, TUDOMÁNYOS ÉS TÁRSADALMI TEVÉKENYSÉGE

AGICS KATALIN

Portugália. = Eseménynaptár. 1976. 1.sz.
Könyvismertetések az Új Könyvek számára.

AKNAY TIBOR

100 éve született H.G. Wells. = Eseménynaptár. 1976. 3.sz. Témafigyelés, anyaggyűjtés, szerkesztés, és fordítás az MRT TK, az MTA Szociológiai Intézete, a Magyar Televízió, a MAFILM Híradó- és Dokumentumfilm Stúdió és a Pannónia Filmstúdió részére.

AKNAYNÉ BENJÁMIN JUDIT

Könyvek házhoz szállítása az idős olvasók részére. = Könyvtáros. 1974. 4.sz. 112–113. l.
Hasznos tapasztalatok. = Könyveink. 1976 szeptember.

BAÁN MAGDOLNA

Különböző kölcsönzési módok, olvasó nyilvántartások, katalógus szerkesztés. Előadás. A XX. kerületi iskolai könyvtárosoknak. 1974.
A két típusú gyermekkönyvtár gyűjtőköre. Előadás. A XX. kerületi iskolai könyvtárosoknak. 1975.
Különböző iskolai órák a könyvtárban. Előadás. A XX. kerületi iskolai könyvtárosok és a magyar tanári munkaközösségek számára. 1976.
Művelődési lehetőségek a XX. kerületben. Előadás. A HPS Soroksári Gyára egy pártcsoportjának. 1976.
A Magyar Mezőgazdasági Múzeum délpesti baráti körének vezetőségi tagja.
A HNF XX. kerületi helytörténeti szakbizottságának vezetőségi tagja.
A MUSZ XX. kerületi kulturális bizottságának tagja.

BÁRÁNY ÉVA, V.

Ifjúsági szolgálat a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár XIII. kerületi könyvtáraiban. = Fiatalok a könyvtárban. 1973. 59–77. l.
Érdeklődés a fantasztikus irodalom iránt. = Könyvtáros. 1975. 7.sz. 413–414. l.
A Magyar Könyvtárosok Egyesülete ifjúsági szekciójának tagja.
A KISZ XI. kerületi bizottságában olvasási felelős.

BÁRÁNY LAJOS

A HNF XX. kerületi bizottsága soroksári csoportjának vezetőségi tagja.

BARDÓCZ ANTALNÉ

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete olvasásszociológiai bizottságának tagja.
A II. kerületi tanács közművelődési bizottságának tagja. 1976.

BARTA ANDRÁS

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete gyermekkönyvtáros szekciójának vezetőségi tagja.

BEBESI IRÉN

A HNF XX. kerületi helytörténeti bizottságának tagja.

BENCZIK VILMOSNÉ

- Repertórium a „Literatura Mondo,, 1929–1949. évfolyamaihoz. = Literatura Mondo, (fakszimile kiadás), Tokio (Japán), 1976. 6. köt. 1–92. l. (különszámozás).
- Sciencfikciaj verkoj en Esperanto (Sci -fi eszperantóul). Bibliográfia. = Hungara Vivo, Bp. 1976. 2. sz. 14. p.
- Verkoj de Ferenc Szilágyi (Szilágyi Ferenc művei). Bibliográfia. = Hungara Vivo, Bp. 1975. 5.sz. 7.l.
- Verkoj de Lajos Tárkony (Tárkony Lajos művei). Bibliográfia. = Hungara Vivo, Bp. 1975. 6.sz. 13. l.
- Eszperantó könyvtárak. = Eszperantó Magazin Évkönyve. Bp. 1974. 206. l.
- Szathmári Sándor. = Eszperantó Magazin Évkönyve. Bp. 1974. 221–222. l.
- Eszperantó nyelvтанfolyam. = Eszperantó Magazin Évkönyve. Bp. 1974.
- Juan Antonio Llorente: Az inkvizíció áldozatairól. (fordítás). = Ibéria, Bp. 1974, Móra Kiadó. 57–60. l.
- Teljes katonai anarchiában. (fordítás). = u.o. 172–173. l.
- Dolores Ibárruri: No pasarán! (fordítás). = u.o. 177–179. l.
- Benedek Elek: La soldato kaj la tajloro. (fordítás). = Ŝercoj, rakontoj. Bp. 1974, Tankönyvkiadó. 12–17. l.

BENDE MAGDA

A Fővárosi Népi Ellenőrzési Bizottság tagja.

BERZA LÁSZLÓ

Irodalmi előadások a Magyar Rádióban:

Magyar utazók a nagyvilágban c. sorozatban egy-egy órás előadások:

Szepsi Csombor Márton 1975.

Körösi Csoma Sándor 1975.

Reguly Antal 1976.

Vámbéry Ármin 1976.

Magyar László 1976.

Remenyik Zsigmond 1976.

Levelek a világirodalomból c. sorozat 1974–1976- ban havonta egy alkalommal előadás.

Adaptációk, összeállítások a Magyar Rádióban.

Gogol: Bulyba Tarasz I –IV. rész. Dramatizálás. 1976.

Kurt Tucholsky szatírái. Irodalmi összeállítás. 1976.

Csurka István karcolatai. Összeállítás. 1976.

A Magyar Rádió kiadásában:

Rádiószínház Irodalom Szórakozás. 1976. megj. kéthavonta.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteménye. = Budapest Helytörténeti Konferencia. 2. 1975.

Jelentés a fővárosi helytörténeti mozgalom helyzetéről és a tudományos intézmények helytörténeti tevékenységéről 1971–1975. Szerzők: Berza László, Czétényi Piroska stb. Bp. 1976. 33–44. l.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteménye. = Könyvtáros. 1976. 4.sz. 191–195. l.

Fényképgyűjtemény a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében. = Könyvtáros. 1976. 10.sz. 607–610. l.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteménye hogyan segíti a helytörténeti kutatást. = Honismeret. 1976. 2–3.sz. 106.l.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteménye. = Vezetői Tájékoztató. 1976. 6.sz. 23–26.l.

A képi ábrázolás jelentősége a helytörténeti kutatásban. Bevezető előadás a szentendrei helyismereti konferencián. 1976.

A Budapest gyűjtemény feladata a vidéki könyvtárak helyismereti tevékenységének támogatása. Előadás. II. Országos Honismereti Konferencia. Kecskemét. 1975.

A Hazafias Népfront Budapesti szervezete helytörténeti bizottságának tagja.

BUZÁSNÉ VARGA ZSUZSANNA

A XIV. ker. Tanács tagja.

CZIBOLY JÓZSEFNÉ

— — Szőke Tiborné: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár mozgókönyvtári szolgálata. = Könyvtáros. 1976. 6.sz. 321–326. l.

CSÉPATILÁNÉ

Hogyan tanítottam a kézikönyvtár használatát. = Klubfoglalkozások a könyvtárban. OSZK KMK. 1976. 68–78. l.

CSERNUS LÁSZLÓNÉ

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete gyermekkönyvtárosok szekciójának tagja.

CSOMOR TIBOR

Környezetünk védelmében. = Könyvtáros. 1976. 2.sz. 105–107. l.

A környezetvédelem könyvei. = Könyvtáros. 1976. 3.sz. 171–173. l.

Budapesti füzetek. = Könyvtáros. 1976. 4.sz. 243–244. l.

Természettudományi kisenciklopédia. = Könyvtáros. 1976. 7.sz. 435–436. l.

Város, ember, környezet. = Könyvtáros. 1976. 12.sz. 746–747. l.

Urbanizáció — környezetvédelem. = Vezetői Tájékoztató. 1976. 7.sz. 39–46. l.

Száz éves a Sugárút. = Vezetői Tájékoztató. 1976. 8.sz. 27–33. l.

Utazzunk metróval. Történelmi visszapillantás az új vonalszakasz átadása előtt. 1–2. = Vezetői Tájékoztató. 1976. 11.sz. 17–28., 12.sz. 19–26. l.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete könyv- és könyvtártörténeti szakbizottságának tagja.

DEVECSERI LÁSZLÓNÉ

„Anyá Városunk” történetírásának kezdetei. = Budapest. 1974. 10.sz. 40–43. l.

Az Országos Kiállítás 1885- ben. = Budapest. 1975. 6.sz. 40–43. l.

Az 1876- os árvíz. = Budapest. 1976. 2.sz. 41–43. l.

Előadások a Fazekas Mihály Gyakorló Iskolában. A könyvtár és a tanítás kapcsolata — bemutató foglalkozásokkal a Kulich Gyula téri 44- es gyermekkönyvtárban.

Történetek az újkorból. Történelmi olvasókönyv az ált.isk. 7. oszt. számára. Bp. Tankönyvkiadó, 1974. 263 l.

Devecseri Lászlóné — Kislaki Károly szerzőpár tankönyvének — Történelem az ált. isk. 7. oszt. számára — átdolgozása. Bp. Tankönyvkiadó, 1975. 199 l.

DOBOS PIROSKA

Az angyalföldi beszélgetéshez. = Kritika. 1974. 2.sz. 21.

A tömegpolitikai munka és az olvasás. = Pártélet. 1975. 1.sz. 82–83. 1.

A felnőttoktatás segítése a Szabó Ervin könyvtárakban. = Kezdeményezések a főváros felnőttoktatásában. 1975. 101–112. 1.

A fővárosi szakszervezeti könyvtárak munkájának elemzése 1970–1974. A KMK részére. 1975. 35. 1. Kézirat.

Az olvasóhelyek. = Élet és Irodalom. 1976. 17.sz. 2. 1.

A fővárosi tanácsi és szakszervezeti könyvtárak együttműködésének lehetőségei. = Könyvtáros. 1975. 8.sz. 454–455. 1.

Az OKDT tagja. A Budapesti Népművelő szerkesztőbizottságának tagja.

ECSEDY ANDORNÉ

Makszim Gorkij. = Eseménynaptár. 1976. 2.sz.

Könyvismertetések az Új Könyvek számára.

A bibliográfiák, mint a tájékoztató munka eszközei. Ajánló bibliográfiák. Előadások iskolai könyvtárosoknak 1976.

ERDŐDY FERENCNÉ

A HNF XX. kerületi könyvbarátok körének vezetőségi tagja.

FARKAS JÓZSEFNÉ

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete könyv- és könyvtártörténeti szekciójának tagja.

FENYVES MÁRIA

A Kossuth Könyvkiadó könyveiről a Szabó Ervin Könyvtár 23- as fiókjában. = Tollal és Szóval. 1976. aug. 7–8. 1.

FORGÁCS TIBORNÉ

A VIII. kerületi közművelődési bizottságának tagja.

A HNF VIII. kerületi közművelődési bizottságának tagja.

A Józsefvárosi Művelődési Ház társadalmi vezetőségének tagja.

FORGÁCS ZSUZSA

A francia sajtó figyelése, dokumentáció a Magyar Rádió és Televízió Tömegkommunikációs Kutató Központja részére.

FRIEDRICH LAJOSNÉ

Könyvtárbeutató mintatanítás a Tanítóképző Intézet tanárainak és hallgatóinak. 1974.

Könyv- könyvtár használat az őskor tanítása kapcsán. Bemutató foglalkozás a XII. kerületi iskolai könyvtárosoknak. 1975.

A könyvtár használhatósága az osztályfőnöki munkában. Előadás. A XII. kerületi osztályfőnöki munkaközösség vezetőinek. 1975.

A XII. kerületi Úttörőelnökség tagja. 1974.

A XII. kerületi közművelődési bizottság tagja. 1975.

GÁLICZKY ÉVA

Bolsevikok ifjúsága. (K.J. Vorosilov és A.J. Mikojan memoárjairól.) = Társadalmi Szemle. 1974. 7.sz. 98–100. l.

Afrika új politikai térképe előtt. (Sík Endre: Fekete Afrika története. 3–4. köt.) = Népszabadság. 1974. márc. 7. 7. l.

Bonyolult politikai életmű. (Jean Jaures: Válogatott beszédek és írások.) = Népszabadság. 1974. márc. 28. 7. l.

A demokráciától az ökológiaig. (Vályi Zsuzsa: Forradalom és ellenforradalom Chilében.) = Népszabadság. 1974. okt. 31. 7. l.

Közösségek történeti demográfiája. (E.A. Wrigley: Népesedés és történelem.) = Népszabadság. 1974. szept. 5. 7. l.

Politikai könyvszemlék a Budapesti KISZ Életben. 1974. 6.sz. 35–37. l., 1974. 7–8.sz. 61–63. l., 1974. 10.sz. 44–46. l.

Glosszák az Élet és Irodalomban: Rangdagály. 1974. aug. 10., Öröm – százért. 1974. aug. 31., Folytassa riporter. 1974. szept. 7., Vigasztaló tudomány. 1974. okt. 12., Cserbenhagyás. 1974. nov. 9., Shave our souls. 1974. dec. 7.

Lektorálta a „Föld és ég” c. antiklerikális bibliográfiát. (Kiad. a Szegedi Városi Könyvtár. Szerk. Reguli Ernőné.) 1974-ben.

Valerij Kakovlevics Brjuszov. = Eseménynaptár. 1974. 4.sz.

A fejlett szocialista társadalom munkásosztálya. (Tanulmánykötet.) = Társadalmi Szemle. 1975. 8–9.sz. 110–114. l.

Mihail Alekszandrovics Solohov. = Eseménynaptár. 1975. 2.sz.

Churchill – legendák nélkül. (V.G. Truhanovszkij: Winston Churchill.) = Népszabadság. 1976. szept. 30. 7. l.

A nemzetközi munkásmozgalom története. 1945–1974. = Pártélet. 1976. 8.sz. 90–92. l.

Politikai könyvszemle. = Pártélet. 1976. 11.sz. 90–92. l.

Könyvismertetések az Új Könyvek számára.

A Nemzetközi Munkásmozgalmi Évkönyv szerkesztőbizottságának tagja, a könyvismertetések rovat szerkesztője.

GÁLNÉ BALLAGI ÁGNES

Órák a könyvtárban. = Könyvtáros. 1975. 7.sz. 435. l.

Irodalomjegyzék a Mindenki iskolája c. TV-sorozathoz. = Könyvtáros. 1976. 10.sz. 599–600. l.

A dolgozók általános iskolái és a közművelődési könyvtárak. = Budapesti Népművelő, 1975. 1.sz. 37. l.

Olvasói portrék. Előadás a szocialista országok olvasáskutatási szakembereinek konferenciáján. 1974.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete ifjúsági szekciójának vezetője tagja.

GELLÉRI JÓZSEFNÉ

A III. kerületi Úttörőelnökség kulturális szakbizottságának tagja.

GODÁNYI ÁKOSNÉ

A VII. kerületi Úttörőelnökség kulturális szakbizottságának tagja.

A VII. kerületi Úttörőelnökség kisdobos szakbizottságának tagja.

Az Erzsébetvárosi Művelődési Ház társadalmi bizottságának tagja.

GUJGICZER IMRÉNÉ

30 éve alakult meg az úttörőmozgalom. = Eseménynaptár. 1976. 2.sz. (Bánhegyi Gyulánéval közösen).

Könyvtárhaználtati foglalkozás. Forgatókönyv. = Úttörővezető. 1974. (Szabó Emesével közösen).
Gyermekkönyvtári katalógusok. Előadás. Nyíregyházi megyei könyvtár. 1975.
A MUSZ Budapesti Elnöksége mellett működő kulturális bizottság tagja.

GYÖRI PÉTER

Bűnügyi regény és irodalmiság. (Doktori disszertáció). 1975. 130 l. Kézirat.

H. DRECHSLER ÁGNES

Eseménynaptár lektorálása, bibliográfiák készítése, a Látóhatár részére cikkbibliográfiák összeállítása és szerkesztése rendszeresen.

Élet és Tudomány részére irodalomjegyzékek összeállítása időszakosan.

A SZU 16 köztársasága c. sorozat bibliográfiáinak összeállítása az MSZBT részére.

Események – évfordulók c. kiadványhoz adat- katalógus összeállítása, szerkesztése a KMK részére.

HARGITAI NÁNDORNÉ

A harmincéves úttörőmozgalom és a fővárosi könyvtárak. = Könyvtáros. 1976. 8.sz. 457–460. l.

A MUSZ Budapesti Tanácsának tagja.

A Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó tanácsának tagja.

HEVESI ANDRÁS NÉ

A József Attila Művelődési Központ társadalmi vezetőségének tagja.

HIRIPI LAJOS NÉ VÁGH MÁRIA

Három könyv a patriarchális családi értékrend bomlásáról. Ism. = Szociológia. 1974. 1.sz. 133–137. l.

Selected bibliography 1970–1974. [A magyar szociológiai irodalom vál. bibliográfiája 1970–74. Összeáll. Arató Vera, az anyaggyűjtésben közreműködött–,] = Szociológia. 1974. 5. különszám. [161]–[176].

Testvérlapunk, a Sociolický Časopis. = Szociológia 1976. 2.sz. 355–368. l.

A szociológiai irodalom feltárásának problémái. Előadás. Az MKE bibliográfiai bizottsága szervezésében Szentendrén. 1976.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete társadalomtudományi szekciójának tagja.

HORVÁTH GYÖRGYNÉ

A II. ker. közművelődési bizottságának tagja 1975 végéig. Politikai vitakört vezetett a 37-es könyvtárban 1976 májusáig.

INDALI GYÖRGY

A Kereskedelmi Alkalmazottak Szakszervezetének könyvtára 1924-ben. = Magyar Könyvszemle. 1974. 3–4.sz. 339–343. l.

Kultsár István és a komáromi könyvtár. = Könyvtáros. 1974. 12.sz. 732–734. l.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete könyv- és könyvtártörténeti szekciójának tagja.

KEPES ÁGNES

A Könyv és Nevelés c. folyóirat szerkesztőbizottságának tagja.

A VI. kerületi iskolai könyvtárosok munkaközösségének tagja.

A VI. kerületi Úttörőelnökség tagja.

KEREKES PÁLNÉ

Gyermekeknek kölcsönző könyvtárak szakfelügyelete. (Módszertani segédanyag). Összeáll. — és Vargha Balázs. Bp. 1975. OSZK-KMK. 22 l.

75 éve született Kästner. = Eseménynaptár 1974. 1.sz.

— Sándor Ottóné: Nyári hobbyk. = Eseménynaptár. 1975. 3.sz.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete gyermekkönyvtárosok szekciójának titkára 1974–1975-ben, elnöke 1975–1976-ban.

KERTÉSZ PÁL

A Közalkalmazottak Szakszervezete budapesti bizottsága kulturális bizottságának tagja.

KIRÁLY LÁSZLÓNÉ

Új munkaszervezet a kerületi könyvtárakban. = Könyvtáros. 1974. 2.sz. 82–84. l.

Kézikönyvtár otthon. = Nagyító. 1974. 4.sz.

— Sándor Ottóné: Kézikönyvtári ajánlójegyzék klubok részére. Bp. OKISZ. 1976. 63 l.

— Szőke Tiborné: A FSZEK hálózatának tevékenysége. 1970–1975. A KMK részére. 1976. 35 l. Kézirat.

Az OKDT képzési és továbbképzési szakbizottságának tagja.

A Budapesti Népművelő szerkesztőbizottságának tagja.

KIRSCHNER PÉTERNÉ

A VII. kerületi KISZ Bizottság kulturális bizottságának tagja.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete ifjúsági szekciójának tagja.

KLEIN JUDIT

Életmódkérdésekről. Jónás a cethal gyomrában. Előadás — csoportos foglalkozás. Olvasótábor. Bakonyoszló. 1976.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete ifjúsági szekciójának vezetőségi tagja.

Az ELTE Balassa Bálint szavalóköreinek tagja. 1975 óta előadóművész.

KLINDA MÁRIA

A bibliográfiai leírás szabályainak tárgyában az MSZ 3424 revíziójára alakult szakbizottság tagja.

KOLOZSVÁRI BÁLINTNÉ

A HNF XI. kerületi könyvbarát körének vezetőségi tagja.

KOPRÉ JUDIT

A Közalkalmazottak Szakszervezete budapesti bizottságának tagja.

A Szakszervezetek Budapesti Tanácsa kulturális bizottságának tagja.

KÖVÉR GYÖRGYNÉ

A HNF XV. kerületi bizottságának tagja.

KUSNYÁR LÁSZLÓNÉ

Munkásolvasók a 6.sz. Szabó Ervin kerületi könyvtárban. = Könyvtáros. 1975. 7.sz. 410–412. l.

LAKATOS JÓZSEFNÉ

A XII. kerületi tanács közművelődési bizottságának tagja.

A XII. kerületi Üttörőelnökség tagja.

LIPCSEY ÁKOSNÉ

A társas élet szabályai. Előadások a Híradástechnikai Gépgyár szakmunkástanulóinak. 1975.

MÁRFFY ISTVÁN

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete társadalomtudományi szekciójának elnökségének tagja.

MARUSZKI JÓZSEF

Munkafényképezés a Fővárosi Szabó Ervin könyvtárakban. = Könyvtáros. 1976. 3.sz. 140–141. l.

Cikkek a Budapesti KISZ Életben, 1976 júliusától folyamatosan.

Az olvasáskutatás szemléleti és metodikai problémái. Előadás a MKE vándorgyűlésén. Nyíregyháza. 1976.

Előadássorozat az angyalföldi Diáklklubban. 1974–1976.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete olvasáskutató és pedagógiai szakbizottsága vezetőségi tagja.

A Budapesti KISZ Bizottság kulturális bizottságának vezetője 1976–ig.

MEISZNER TAMÁSNÉ

Luxus vagy szükséglet. Idegen nyelvű könyvek egy közművelődési könyvtárban. = Könyvtáros. 1974. 3.sz. 134–136. l.

Bevezető ajánlás Csőregh Éva: A hal jegyében c. tanulmányához. = Csepel Művek Munkásotthona. Műhelyfüzetek VII.

Az V. kerületi tanács közművelődési bizottságának tagja.

A HNF V. kerületi helytörténeti bizottságának tagja.

MÉSZÁROS JÁNOSNÉ

Hogyan segíti a FSZEK a kulturális szakbizottság tevékenységét? Előadás az 1976/77. úttörőévben a XIII. kerületben.

A MUSZ XIII. kerületi kulturális szakbizottságának tagja.

MIKÓ ZOLTÁN

Az Eseménynaptár felhasználása a könyvtári szemléltető propagandában. Előadás. Sárospatak. 1974.

A könyvtári propaganda módszereiről. Előadás. Sátorajújhely. 1975.

A szemléltető propaganda eszközei és módszerei. Előadás. Nyíregyháza, Szentendre. 1976.

Képes történelem. Vetélkedő kidolgozása, vezetése. Pest megye. 1976.

Művelődési kör vezetése. Kerepesi úti munkásszállás. 1975/76.

Az Eseménynaptár felelős szerkesztője.

Mai magyar irodalom, Illyés Gyula, Móra Ferenc, Soós Zoltán stb. Előadások a TIT irodalmi szakosztályának tagjaként. 1974–1976.

A TIT budapesti szervezete mellett működő módszertani bizottság tagja.

MOHÁCSI JÓZSEFNÉ

A KMK olvasásszociológiai szakbizottságának tagja.

NÉMETH MARGIT

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete társadalomtudományi szekciójának tagja.

NITSCH LÁSZLÓNÉ

A VII. kerületi tanács kulturális bizottságának tagja.

PÁSZTOR ETELKA

Fővárosi könyvtári szakfelügyelet. = Könyvtáros. 1975. 7.sz. 402–404. l.

A Közalakalmazottak Szakszervezete budapesti bizottsága mellett működő nőbizottság tagja.

PESTI ERNŐ

Európai biztonsági értekezlet. = Eseménynaptár. 1976. 1.sz.

Húsz éve lépett életbe a Munka Törvénykönyve. = Eseménynaptár. 1976. 1.sz.

200 éve született Berzsenyi Dániel. = Eseménynaptár. 1976. 2.sz.

175 éve született Victor Hugo. = Eseménynaptár. 1976. 3.sz.

75 éve született Werner Heisenberg. = Eseménynaptár. 1976. 4.sz.

Könyvismertetések az Új Könyvekben.

A Fővárosi Népi Ellenőrzési Bizottság tagja.

PÓKA MÁRIA

— Vukán Viktória: Műszaki részleg egy közművelődési könyvtárban. = Könyvtáros. 1975. 1.sz. 29–31. l.

A KMK olvasásszociológiai szakbizottságának tagja.

RADVÁNY TIBORNÉ

A Zuglói Könyvbarátok Körének tagja.

REGULI ERNŐ

Albert Schweitzer. = Eseménynaptár. 1975. 1.sz.

Jack London. = Eseménynaptár. 1976. 1.sz.

Tartalommutatók a Tiszatáj irodalmi és kulturális folyóirat 1974. és 1975. évfolyamaihoz.

Megbízás alapján két ízben részt vett a Népi Ellenőrzési Bizottság vizsgálataiban.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete műszaki könyvtáros szekciójának tagja.

REMETE LÁSZLÓ

Olvasóból könyvtáros. = Könyvtáros. 1974. 4.sz. 187–189. l.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár mint a szociológia országos szakkönyvtára. = Könyvtáros. 1974. 10.sz. 548–587. l.

Kőhalmi Béla. = Könyvtáros. 1975. 1.sz. 13–17. l.

Madzsar József. = Könyvtáros. 1976. 3.sz. 132–135. l.

Magyar szakemberek részvétele az Institut International de Bibliographie munkájában. = Tudományos és Műszaki Tájékoztató. 1975. szept. 635–548. l.

Teilnahme ungarischer Fachleute. Bp. MTA Közgazd. Inf. oszt. kiad. 1976. 26.l. (ang.- orosz kiv.)

Új adatok Szabó Ervin és a Nemzetközi Bibliográfiai Intézet kapcsolatáról. = Könyvtáros. 1976. 5.sz. 269–273. l.

A könyvtártörténetírás néhány módszertani kérdéséhez. = A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Évkönyve. 1975. 71–82. l.

Előadások Szabó Ervinről 1976-ban. (A 37-es kerületi könyvtárban és az Országos Vakok Intézete iskolájában.)

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központjának ritkaságairól. Előadás Nagy Piroskával folytatott interjú keretében. Magyar Rádió Petőfi adó. 1974. okt. 30-án.

Opponensi vélemény Soós Pál: Szabó Ervin pályakezdő éveiről, különös tekintettel művelődési törekvéseire c. kandidátusi vitáján. (MTA 1975. dec. 14.)

Örök május. (Két tanulm. és irodalmi szöveggyűjt.) (Ill.) Bp. Kossuth. 1975. 515 l.

Rákosi Jenő széljegyzetei egy Ady kötetben. = Irodalomtörténeti közlemények. 1974. 3.sz. 224–225. l.

L.Longo – C.Salinari: Tra reazione e rivoluzione. Roma. 1972. = Magyar Munkásmozgalmi Évkönyv. 1975. 217–220. l.

Visszatérő májusok. Forgatókönyv a M. Televízió 1975. ápr. 28- i adásához.

RÉVÉSZ FERENC

Az MSZMP KB tagja.

Lektorált több – a magyar munkásmozgalom történetéről szóló – könyvet, tanulmányt.

A Costa Rica- i párt kongresszusán a magyar delegáció vezetője volt.

Az Eseménynaptár főszerkesztője.

Az OKDT tagja.

Felszólalt a berlini (NDK) városi könyvtár alapítása 75. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségsorozaton 1976- ban.

Interjút adott több napilapnak, folyóiratnak és a rádiónak a FSZEK- ről.

A Kulturális Minisztérium társadalomtudományi információs munkacsoportjának tagja.

A Budapest c. folyóirat szerkesztőbizottságának tagja.

A Budapest története c. mű szerkesztőbizottságának tagja.

A Budapest Lexikon szerkesztőbizottságának tagja 1975- ig.

Tagja a Fővárosi Tanács közművelődési bizottságának, idegenforgalmi munkabizottságának, a fővárosi tudományos- közművelődési intézmények koordinációs bizottságának, a IV. kerületi Tanács közművelődési bizottságának.

RIETH JÓZSEFNÉ

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete gyermekkönyvtárosok szekciójának tagja.

A II. kerületi Úttörőtanács tagja.

ROSTÁS JENŐNÉ

A Lobogó c. hetilap rovatvezetője 1975–1976-ban.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete gyermekkönyvtárosok szekciójának tagja.

SAMU GIZELLA

A XII. kerületi tanács közművelődési bizottságának tagja.

SÁNDOR OTTÓNÉ

Ifjúsági olvasószolgálati tapasztalatok a budapesti kerületi könyvtárakban. = Könyvtáros. 1975. 3.sz. 136–140. l.

Ifjúsági művelődési körök a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. = Stúdió. 1974. 3.sz. 11. l. (A Fővárosi Ifjúsági Művelődési Központ módszertani kiadványa.)

Király Lászlóné–: Kézikönyvtári ajánlójegyzék klubok részére. Bp. OKISZ. 1976. 63 l.

Folyóiratszemlék. = Budapesti Néművelő. 1974. 1–4.sz., 1975. 1–4.sz. = Budapesti Tájékoztató. 1976. 1–4.sz.

Budapest „A Volgától az Elbáig” olvasó- és rejtvénypályázattal kapcsolódik az országos olvasási programhoz. = Eseménynaptár. 1975. 2.sz.

Kerekes Pálné –: Nyári hobbyk. = Eseménynaptár. 1974. 3.sz.

Ifjúsági olvasó szolgálat a FSZEK-ben. Előadás. Nyíregyházi megyei könyvtár. 1975.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete szervező titkára.

A HNF BB művelődéspolitikai munkabizottságának tagja.

SANKÓ ISTVÁNNÉ

A XI. kerületi Tanács lakóbizottsági felelőse – tanácsi összekötő.

SIPOS GYÖRGY

Az 1495. évre szóló érvágó kalendárium ismertetése az Orvostörténeti Társaság ülésén. 1976.

SÓLYOM KÁROLYNÉ

A III/18. MSZMP alapszervezet vezetőségi tagja.

A III. ker. Tanács mellett működő koordinációs bizottság tagja.

SUGÁR JENŐNÉ

Az MSZMP VI. kerületi bizottsága közművelődési bizottságának tagja.

A VI. kerületi Tanács művelődésügyi és ifjúsáspolitikai bizottsága népművelési albizottságának tagja.

SZABÓ ERVIN KÁROLY

A Csepeli Utcaszínház tagja.

A Győztesek és a Kommunista műszak c. TV dokumentumfilm riportere.

A KISZ VIII. kerületi bizottsága kulturális bizottságának tagja.

SZABÓ ILDIKÓ

A XIII. kerületi Úttörőház vezetőségének tagja.

SZABÓ JÁNOSNÉ

Kiegészítő katalógusok a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatában. = Könyvtáros. 1975. 8.sz. 468–470. l.

SZABÓ JÓZSEFNÉ

Ajánló bibliográfia az I. ker. Művelődési Ház szocialista brigádvezetőknek szervezett előadássorozatához.

I. ker. Tanács közművelődési albizottságának tagja 1974–1975.

SZALAI ÁGNES

Tanfolyamszervező a KMK zenei könyvtáros továbbképző tanfolyamán, a szakirodalom- ismeret és az olvasószolgálat – tájékoztatás tárgyak előadója.

A Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége (AIBM) bizottsági tagja.

Az AIBM magyar nemzeti bizottságának alelnöke.

SZÁSZ ILONA

A MOM amatőr színjátszó csoportjának tagja.

SZEDERKÉNYI OLGA

A KNEB társadalmi munkatársa.

SZER KÁLMÁNNÉ

A Lobogó c. hetilap rovatvezetője. 1976.

SZIGETINÉ MAGYAR MÁRIA

Fodorné Magyar Mária (néven publikált)

Zenei gyűjtemény – zenei élet. = Könyvtáros. 1975. 3.sz. 156. l.

Tények és remények. Ex libris gyűjtés a Szegedi Somogyi Könyvtárban. = Kisgrafika. 1974. 3.sz. 23–27. l.

A Kisgrafika Barátok Köre délmagyarországi titkára és az országos vezetőség tagja.

A Bartók Béla Művelődési Ház ex libris gyűjtő klubjának vezetője.

SZILÁGYI ZOLTÁNNÉ

Az MSZMP XV. kerületi bizottsága művelődési és propaganda bizottságának tagja.

A XV. kerületi tanács közművelődési bizottságának tagja.

A HNF XV. kerületi bizottságának tagja.

SZÖKE TIBORNÉ

— — Cziboly Józsefné: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár mozgókönyvtári szolgálata. = Könyvtáros. 1976. 6.sz. 321–326. l.

Király Lászlóné — —: A FSZEK hálózatának tevékenysége 1970–1975. A KMK részére. Kézirat. 35 l.
A FSZEK szervezete és szolgáltatásai. Előadások szakszervezeti könyvtárosok tanfolyamán. 1974, 1975, 1976.

Könyvtárak és művelődési házak együttműködése. Előadás a Fővárosi Tanács művelődésügyi főosztálya szervezésében a budapesti tanácsai művelődési házak és a FSZEK könyvtárvezetői részére. 1976.

Az MSZMP VIII. kerületi bizottsága vezető propagandistája; a marxista esti középiskola iskolavezetőségének tagja.

A Könyvtáros szerkesztőbizottságának tagja.

A Fővárosi Művelődési Ház igazgatói tanácsának tagja.

TALPASNÉ VINCZE GABRIELLA

A XIV. kerületi Tanács művelődési állandó bizottsága közművelődési albizottságának tagja. 1975-től.

TÁTRAI ZSUZSANNA

A MUSZ VI. kerületi Elnökségének tagja.

A XVI. kerületi kulturális szakszervezet tagja.

Instruktor a Békés Imre utcai általános iskolában.

TOMPEK LÁSZLÓNÉ

Az I. kerületi Üttörőelnökség kulturális szakszervezetének tagja.

Az I. kerületi Művelődési Ház társadalmi vezetőségének tagja.

TONGORI IMRÉNÉ

A nődolgozók helyzete a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. = Könyvtáros. 1976. 3.sz. 134–136. l.

TÓTH ENDRÉNÉ

Thomas Mann. = Eseménynaptár. 1975. 2.sz.

Pablo Casals. = Eseménynaptár. 1976. 4.sz.

Lektorálás és bibliográfiai kiegészítés a Világirodalmi lexikon számára.

Könyvismertetések az Új Könyvekben.

TÓTH SÁNDORNÉ

A könyvtári propaganda eszközei. Előadás. Zebegény, KISZ vezetőképző tábor. 1975.

A szakmunkásképző intézetek és a közművelődési könyvtárak együttműködése. Előadás. Pest megyei könyvtár. 1976.

VARGA SAROLTA

A MUSZ XVIII. kerületi Elnökségének tagja.

VÉGHÉLYI GUSZTÁVNÉ

Lakóbizottsági elnök.

VINCZE GYULÁNÉ

A XV. kerületi Tanács közművelődési bizottságának tagja.

VUKÁN VIKTÓRIA

— — Póka Mária: Műszaki részleg egy közművelődési könyvtárban. = Könyvtáros. 1975. 1.sz. 29–31.l.

A KMK olvasásszociológiai szakbizottságának tagja.

A Közalkalmazottak Szakszervezete budapesti nőbizottságának tagja.

WEISZ SÁNDORNÉ

Közös nyelven beszélni. = Könyvtáros. 1976. 12.sz. 726–727. l.

Ampère. = Eseménynaptár. 1975. 1.sz.

Einstein. = Eseménynaptár. 1975. 2.sz.

Marconi. = Eseménynaptár. 1974. 2.sz.

ZENGŐ GÁBORNÉ

Az első zenei részleg a Szabó Ervin Könyvtár hálózatában. = Könyvtáros. 1975. 3.sz. 158–160. l.

Ajánló jegyzék. = Stúdió. A Budapesti Népművelő melléklete. 1975. 1.sz. 28–30. l.

A soroksári könyvtár fonotékájának hároméves tapasztalatai, különös tekintettel a gyerekorientáltságra. Előadás. Magyar Könyvtárosok Egyesülete zenei szekció. 1976.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete zenei szekciójának tagja.

ZIMÁNÉ LENGYEL VERA

75 éve született Szabó Lőrinc. = Eseménynaptár. 1975. 1.sz.

Kezdődik az új tanév. = Eseménynaptár. 1975. 3.sz.

Zelk Zoltán. = Eseménynaptár. 1976. 4.sz.

Irodalomjegyzék a Mindenki iskolája c. rádiósorozathoz. = Könyvtáros. 1976. 7.sz. 413–416. l.

Könyvismertetések az Új Könyvek számára.

HALOTTAINK

BUK PÁLNÉ
Istráb Eszter
(1928–1974)

A felszabadulás adta meg számára annyi más sorstársával együtt a lehetőséget, hogy értelmiségivé váljon, hogy aktív részese legyen új történelmünknek.

Eszter nyolcgyermekes ceglédi parasztcsalád irodalom, színművészet és népitánc iránt érdeklődő gyermeke volt.

Tudásszomja hozta Budapestre, a népi kollégiumba, a kórházba, ahol ápolónő volt, s aztán 1954-ben a könyvtárba. Érettségizett, tanfolyamot végzett, egyetemen tanult.

Igazi népkönyvtáros volt és maradt. Olyan ember, akinek az olvasószolgálat mindig azt jelentette, hogy az olvasót valóban szolgálni, segíteni, nevelni kell. És ezt a munkát mindig kommunista meggyőződéssel végezte. 1956-ban lett párttag.

Családi okokból néhány esztendeig Pécsen dolgozott, ott is könyvtárosként a Tanárképző Főiskolán.

1971-ben tért vissza a fővárosba, a Szabó Ervin Könyvtárba.

Öszinte és igazmondó, önfeláldozó kollégát veszítettünk.

FALUDI GÉZÁNÉ
(1910–1974)

A mindig derűs, jókedélyű Erzsike először mint olvasó az albertfalvai könyvtárfiókban segített a könyvtárosnak. Nyugdíjba menetele után került a 6-os könyvtárba, s 5 évig mint ruhatáros dolgozott. Munkáját szívesen és lelkiismeretesen végezte. A kollégák, az olvasók nagyon kedvelték, becsülték.

Emlékét szeretettel megőrizzük.

SCHWERTNER GÁBOR
(1900–1974)

Tanítószülei korán elhaltak. 1935-ben lett fővárosi tisztviselő. 1936-tól a 60-as évek elején történt nyugdíjazásáig dolgozott a Szabó Ervin Könyvtárban, de éveken át visszajött még, ha szükség volt munkájára. Közel 40 év kötötte össze életét intézményünkkel.

Egyéniségének, finom humorának varázsa mindannyiunk egyik legkedvesebb kollégájává, barátjává tette. Megjelenése, kiegyensúlyozott, derűs nyugalma az olvasókban is tiszteletet és szeretetet váltott ki. Soha nem kért, de mindig tudott segíteni. Soha nem panaszkodott, de mindig megértette mások problémáit. Készen állt a komoly munkára, de ha úgy adódott, fiatalos lendülettel vett részt minden derűt, felüdülést jelentő megmozdulásban.

Különleges szín tűnt el vele azok életéből, akikkel együtt dolgozott és akik nagyon szerették.

TYROLER GYULA
(1913–1974)

Nyugdíjba vonulása után alig néhány hónappal, súlyos szenvedés után hunyt el Tyroler elvtárs anélkül, hogy akár egy kevés ideig is élvezni tudta volna hosszú évek munkája után megérdemelt pihenését.

Temetése napján volt 22 éve annak, hogy a könyvtár dolgozója lett. Egyéni adottságaira gyorsan felfigyelt a könyvtár vezetősége, előbb az egyik régi angyalföldi fiókban dolgozott, majd személyzeti munkát végzett. 1956 után az erzsébetvárosi új 22-es könyvtár vezetésével bízták meg. Ott vált a korszerű közművelődési könyvtári kölcsönzés, a szabadpolcrendszer úttörőjévé.

Részt vett a fiatal könyvtáros-generáció oktatásában is.

1958-ban lett igazgató, s mint ilyen vezette a könyvtár tudományos osztályait. Az intézmény egészét érintő ügyek és az aprómunka közötti összefüggést sohasem tévesztette szem elől. Az ő vezetése idején történt az új raktári terek beépítése és a szociológiai csoport létrehozása. Az emberektől soha nem tagadta meg a baráti segítséget, a figyelmet.

Pártszervezetünk kiváló aktivistáját, s a könyvtári közélet tevékeny részesét vesztette el. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökségének és a Közalkalmazottak Szakszervezete Könyvtári Bizottságának volt tagja. Érdemeit a Szocialista Kultúráért, a Szocialista Munkáért érdemérem ezüst fokozata és a Munka Érdemrend ezüst fokozata kitüntetésekkel ismerték el.

Barátai, munkatársai őszinte szívvel gyászolják.

KOVÁCS LAJOSNÉ
Fogarasi Márta
(1935–1975)

Nagyon rövid élet jutott osztályrészül, de ő ez alatt a rövid idő alatt is teljes emberi életet élt meg. Egész emberként tett eleget vállalt feladatainak és kötelességeinek munkahelyén és magánéletében.

Tízennyolc éves kora óta dolgozott intézményünknel, sokáig az újpesti könyvtárban, utóbb, mint a Lehel úti 4-es könyvtár vezetője. Foglalkozása haláláig hivatása maradt. Mindent a legjobban igyekezett elvégezni, nem tűrte a megalkuvást, a félmegoldásokat. Új ötletekkel, módszerekkel tökéletesítette állandóan az olvasók és a közművelődés szolgálatát.

Nagyon fog hiányozni lelkes, mozgékony egyénisége.

Dr. NOVÁK JÓZSEFNÉ
dr. Czéh Irén
(1919–1975)

Tisztviselőcsaládban nőtt fel, a kolozsvári egyetemen tanult, Szegeden doktorált. Háromgyermekes családanya, amikor 1961 januárjában a 9-es könyvtár munkatársa lesz. 1965-től a 7-es könyvtár fiókját vezette, ahol sok a nyugdíjas látogató. Szerette az olvasókat, különösen az idősebbekre fordított nagy gondot. Megértette közlésvágyukat, oldotta magányukat. Nem kímélte magát, hirtelen érte a halál. Olvasói, munkatársai nem felejtik.

CSENEY IVÁNNÉ
Mikszáth Edit
(1917–1976)

Mikszáth Kálmán unokája volt, s talán ez a körülmény is hozzájárult, hogy élete utolsó szakaszát egy nagy könyvtár falai között töltse. 1964. januártól dolgozott nálunk többféle beosztásban. A perlési csoportnak 11 éven át volt szorgalmas, odaadó, lelkiismeretes munkatársa.

Jó kolléga volt, igyekezett mindenkinek segíteni. Nyugdíjba vonulása előtt, hirtelen támadt súlyos betegsége ragadta ki körünkből.

Emlékét megőrizzük.

KÁRPÁT PÁL
(1890–1976)

Több mint fél évszázadot töltött a könyvtár falai között, becsukott szemmel is eligazodott a palota minden zegzugában, óvta természeti csapásoktól, felelőtlen elemek kártevésétől.

A központi könyvtár őrzője, az olvasók első számú barátja volt, portás, s egyszersmind a könyvtárosok segítőtje. A rábízott értéket, a könyvtár rendjét önfeláldozóan védte. Mindenek felett valónak tartotta az olvasók udvarias eligazítását.

Nemcsak kollegái, hanem a központ látogatóinak egymást követő generációi fogadták őt szívükbe és őrzik emlékét.

KENDŐL KATALIN
(1924–1976)

10 évig volt munkatársunk.

1966-ban került átmenetileg a kispesti, majd az újpesti 28-as könyvtárba, a műszaki részleg vezetőjének. Matematika- fizika szakos tanári képesítését nagyon jól hasznosította. Szigorú volt önmagához és mindenkihez. A munkája töltötte be életét.

Legjobbik énje abban mutatkozott meg, ahogyan a fiatalokat a könyvtárban érettségire, felvételire készítette elő. Kipirult arccal, lelkes izgalommal járt- kelt asztalaik közt, papírjaik fölé hajolt és fáradhatatlanul magyarázott nekik...

Volt tanítványai ma is bejárnak a könyvtárba, beszámolnak arról, hol tartanak; az ő eredményeikben csakúgy, mint a mi emlékezetünkben tovább él Kendől Kati.

MÁTÉ ISTVÁN
(1902–1976)

Máté István sokgyermekes munkáscsaládból hozta magával a teremtő munka hitét, s majd egy emberöltőn át értékesítette az ő keze nyomán is rohamosan nagyra növekedett könyvtárunk javára.

1941 óta dolgozott a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. Hosszú időn át az intézmény központjának és szaporodó fiókjainak egyetlen avatott kezű gondozója, villany- és vízvezetékszerelő, asztalos és lakatos egyszemélyben. Első szóra jelent meg mindenütt, ahol valami akadozott a könyvtári üzem gépezetében. Vezetése alatt népesült be a központi műhely, s olyan utódokat nevelt, akik példája nyomán igazodnak feladataikhoz. Nem felejtjük el.

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR ÉS A HÁLÓZAT

1976. dec. 31.

Központi könyvtár
Gazdasági főosztály
Mozgókönyvtár

VIII. Szabó Ervin tér 1.
VIII. Baross u. 18.
XIII. Katona József u. 3.

I. kerület

11. sz. könyvtár
1. fiók
11. sz. gyermekkönyvtár
20. sz. könyvtár
20. sz. gyermekkönyvtár

Krisztina krt. 87/89.
Országház u. 13.
Krisztina krt. 91.
Fő u. 11/13.
Szilágyi Dezső tér 5.

II. kerület

37. sz. könyvtár
1. fiók
26. sz. gyermekkönyvtár

Török u. 7/9.
Dimitrov u. 80.
Marcibányi tér, Ifjúsági Ház

III. kerület

8. sz. könyvtár
8. sz. gyermekkönyvtár
21. sz. könyvtár
1. fiók

Fő tér 2.
Fő tér 5.
Bajáki Elemér u. 5/7.
Ezüsthegy 41. (Békásmegyer)

IV. kerület

28. sz. könyvtár
1. fiók
2. fiók
3. fiók

Bajcsy-Zsilinszky u. 8.
Csokonai u. 38.
Izzó lakótelep
Váci u. 65.

V. kerület

Zenei gyűjtemény
1. sz. könyvtár
14. sz. könyvtár
14. sz. gyermekkönyvtár
5. sz. gyermekkönyvtár

Fehérhajú u. 5.
Vadász u. 42.
Királyi Pál u. 11.
Királyi Pál u. 18.
Aulich u. 4/6.

VI. kerület

10. sz. könyvtár
1. sz. gyermekkönyvtár

Népköztársaság útja 52.
Liszt Ferenc tér 6.

VII. kerület

2. sz. könyvtár
22. sz. könyvtár

Rottenbiller u. 10.
Kertész u. 20.

VIII. kerület

9. sz. könyvtár
9. sz. gyermekkönyvtár
44. sz. könyvtár
44. sz. gyermekkönyvtár

Gutenberg tér 3.
Somogyi Béla út 23.
Kulich Gyula tér 12.
Kulich Gyula tér 13.

IX. kerület

39. sz. könyvtár
26. sz. könyvtár
23. sz. könyvtár
1. fiók
7. sz. gyermekkönyvtár
48. sz. könyvtár

Boráros tér 2.
Mester u. 53/55.
Füleki út 8. (Aszódi úti Pártház)
Gubacsi út 89.
Hámán Kató u. 27. Uttörőház
Börzsöny u. 9/11.

X. kerület

12. sz. könyvtár
1. fiók
1. gyermekfiók

Pataky István tér 7–14.
Gergely u. 68.
Keresztúri út 7/9.

XI. kerület

6. sz. könyvtár
2. fiók
6. sz. gyermekkönyvtár

Karinthy Frigyes u. 11.
Alabástrom u. 27. (Kelenvölgy)
Karinthy Frigyes u. 11.

XII. kerület

38. sz. könyvtár
1. fiók
2. fiók
38. sz. gyermekkönyvtár

Böszörményi út 13/15.
Hollós út 5.
Törökbálint út 2.
Böszörményi út 34/a.

XIII. kerület

7. sz. könyvtár
1. fiók
19. sz. könyvtár
4. sz. könyvtár
2. sz. gyermekkönyvtár
3. sz. gyermekkönyvtár
10. sz. gyermekkönyvtár

Rajk László u. 83.
Rajk László u. 40.
József Attila tér 4.
Lehel út 31.
Sallai Imre u. 52.
Lehel u. 7/a.
Tomori köz 7.

XIV. kerület

18. sz. könyvtár
1. fiók
5. sz. könyvtár
43. sz. könyvtár
43. sz. gyermekkönyvtár

Bosnyák u. 1/a.
Uzsoki u. 57.
Ilka u. 36.
Lumumba u. 1/3.
Kerepesi út 76/c.

XV. kerület

29. sz. könyvtár
1. fiók
34. sz. könyvtár
1. fiók

Arany János u. 29. (Rákospalota)
Kozák téri Ifjúsági Ház
Mosolygó Antal u. 36. (Pestújhely)
Gorkij tér 2.

XVI. kerület

32. sz. könyvtár
1. fiók
45. sz. könyvtár

Szabadság út 79. (Sashalom)
Petőfi tér 1. (Petőfi kert)
Rákosi u. 129. (Rákosszentmihály)

XVII. kerület

36. sz. könyvtár
1. fiók
2. fiók
3. fiók
4. fiók

Pesti út 119.
Wesselényi u. 1. (Rákoshegy)
Hősök tere 1. (Rákosliget)
Zrinyi u. 14.
Sugár u. 14.

XVIII. kerület

31. sz. könyvtár

Vörösfény u. 163. (Pestimre)

XIX. kerület

25. sz. könyvtár
1. fiók
2. fiók
3. fiók
16. sz. könyvtár

Vöröshadsereg útja 93–95.
Zrinyi u. 145.
Zalaegerszeg u. 106.
Kossuth Lajos u. 8.
Petőfi tér 15.

XX. kerület

- 27. sz. könyvtár
- 27. sz. gyermekrészleg
  - 1. fiók
  - 2. (gyermek) fiók
  - 3. fiók
  - 4. fiók
- 35. sz. könyvtár

Ady Endre u. 86. (Pesterzsébet)
Jókai Mór u. 106.
Marót u. 9.
Ősz Szabó J. u. 5.
Trök Flóris u. 245.
Pacsirta u. 157/b.
Marx Károly u. 128. (Soroksár)

XXI. kerület

- 30. sz. könyvtár
- 46. sz. könyvtár
- 4. sz. gyermekkönyvtár
- 17. sz. gyermekkönyvtár

Kalamár u. 230. (Királyerdő)
Vénusz u. 2. (Csillagtelep)
Rakéta u. 24. (Csillagtelep)
Rákóczi F. u. 96/98.

XXII. kerület

- 13. sz. könyvtár
  - 1. fiók
  - 2. fiók
  - 3. fiók

Tóth J. u. 36. (Budafok)
Nagytétényi u. 264. (Nagytétény)
Kísérleti Lakótelep (Budafok)
Baross Gábor telep, Dózsa Gy. u. 94/b.

TARTALOM

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1974–1976. évi jelentése	5
A központi könyvtár tevékenysége	7
Táblázatok	13
A kerületi könyvtárak tevékenysége	30
Táblázatok	37
Együttműködés	52
A könyvtár gazdasági tevékenysége	54
A könyvtár szervezeti és személyzeti ügyei	58
Remete László: Szabó Ervin levelezése német könyvtári szakemberekkel	74
Berza László: Budapest-gyűjtemény	88
Sugár Ágnes: A terézvárosi 10-es számú könyvtár 50 éves története	97
Király Lászlóné – Szőke Tiborné: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatának fejlődése 1970–1975	112
Cziboly Józsefné – Szőke Tiborné: Bibliobuszok a fővárosi könyvtárhálózatában	138
Gálné Ballagi Ágnes: Fiatalok olvasói portréi a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban	181
Pásztor Etelka: Könyvtári szakfelügyelet a fővárosban 1974–1975	192
Harmat Ferencné – Póbori Ágnes: A könyvtár szerepe a továbbtanuló munkások művelődésében . .	199
Dolgozóink szakmai, tudományos és társadalmi munkássága 1974–1976	207
Halottaink	220
A központi könyvtár és a hálózat 1976-ban	224
Tartalommutató (orosz, francia, angol, német)	229
Melléklet	I – XXIV.

СОДЕРЖАНИЕ

Годовой отчет Столичной библиотеки им. Эрвина Сабо за 1974—1976 годы	5
Деятельность центральной библиотеки	7
Таблицы	13
Деятельность районных библиотек	30
Таблицы	37
Сотрудничество	52
Экономическая деятельность библиотеки	54
Организационные и кадровые дела	58
Ласло Ремете: Переписка Эрвина Сабо с выдающимися немецкими специалистами	74
Ласло Берза: Собрание „Будапешт”	88
Агнеш Шугар: 50-летняя история районной библиотеки № 10.	97
Ласло Кирай — Тиборнэ Секе: Развитие филиальной сети Столичной библиотеки им.	112
Эрвина Сабо за 1970—1975 годы	138
Йожефнэ Цибой — Тиборнэ Секе: Библиобусы в филиальной сети столицы.	181
Агнеш Галнэ Баллаги: Молодые читательские портреты в Столичной библиотеки им.	
Эрвина Сабо	192
Этелка Пастор: Инспектирование в столице в 1974—1975 годы	199
Ференцнэ Хармат — Агнеш Побори: Роль библиотеки в образовании учащихся дальше	
рабочих	207
Профессиональная, научная и общественная деятельность наших сотрудников в 1974—1976	
годы.	220
Некрологи	224
Центральная библиотека и филиальная сеть в 1976-ом году.	228

SOMMAIRE

Rapport de la Bibliothèque „Szabó Ervin”, 1974—1976	5
Activité de la bibliothèque centrale	7
Tableaux récapitulatifs	13
Activité des bibliothèques d'arrondissement	30
Tableaux récapitulatifs	37
Coopération	52
Activité économique de la bibliothèque	54
Affaires concernant l'organisation et le personnel	58
Correspondance d'Ervin Szabó avec des experts proéminents allemands. (László Remete)	74
La Collection Budapest. (László Berza)	88
Histoire cinquantenaire de la bibliothèque No 10 à Terézváros. (Ágnes Sugár)	97
Le développement du réseau de la Bibliothèque Municipale „Szabó Ervin” 1970—1975. (Rózsa Király — Vera Szőke)	112
Les bibliobus au réseau de bibliothèque de la capitale. (Anikó Cziboly — Vera Szőke)	138
Caractères de lecteur des jeunes à la Bibliothèque Municipale „Szabó Ervin”. (Ágnes Ballagi)	181
Surveillance professionnelle des bibliothèques de la capitale 1974—1975. (Etelka Pásztor)	192
Le rôle de la bibliothèque dans le progrès intellectuel des travailleurs continuant leurs études. (Livia Harmat — Ágnes Póbori)	199
Activité professionnelle, scientifique et sociale de nos bibliothécaires 1974—1976.	207
Nécrologie	220
La bibliothèque centrale et le réseau de bibliothèque en 1976	224
Sommaire	228

CONTENTS

Report of the „Szabó Ervin” Municipal Library of the years 1974–1976.	5
Activity of the central library	7
Synoptic tables.	13
Activity of the district libraries	30
Synoptic tables.	37
Cooperation.	52
Economic work of the library	54
Rules of organization and personal matters.	58
Ervin Szabó's correspondence with prominent German experts. (László Remete).	74
The Budapest Collection. (László Berza)	88
The 50 years history of the district library No 10, Terézváros. (Ágnes Sugár)	97
Development of the Municipal „Szabó Ervin” 1970–1975.(Rózsa Király– Vera Szőke)	112
Bibliobuses in the library network of the capital. (Anikó Cziboly – Vera Szőke).	138
Reader-portraits of young people in the Municipal „Szabó Ervin” Library. (Ágnes Ballagi)	181
Professional supervision of libraries in the capital 1974–1975.(etelka Pásztor).	192
The library's role in the continued education of workers. (Livia Harmat – Ágnes Póbori)	199
Professional, scientific and social activity of our staff 1974–1976.	207
Obituary	220
The central library and the library network in 1976.	224
Contents	228

INHALT

Bericht der Hauptstädtischen Ervin Szabó Bibliothek über die Jahre 1974—1976.	5
Tätigkeit der Zentralbibliothek	7
Tabellarische Ausweise	13
Tätigkeit der Bezirksbibliotheken	30
Tabellarische Ausweise	37
Zusammenarbeit	52
Wirtschaftstätigkeit der Bibliothek	54
Organisationsangelegenheiten und Personaldaten der Bibliothek	58
Ervin Szabó's Briefwechsel mit eminenten deutschen Spezialisten. (László Remete).	74
Die Budapest Sammlung. (László Berza)	88
Geschichte der fünfzigjährigen Bezirksbibliothek No 10 in Terézváros. (Ágnes Sugár).	97
Die Entwicklung des Netzes der Hauptstädtischen Ervin Szabó Bibliothek 1970—1975.(Rózsa Király — Vera Szőke).	112
Bibliobuse im Bibliotheksnetz der Hauptstadt. (Anikó Cziboly — Vera Szőke)	138
Leserportraits von Jugendlichen in der Hauptstädtischen Ervin Szabó Bibliothek. (Ágnes Ballagi). . .	181
Fachaufsicht in der Bibliotheken der Hauptstadt 1974—1975.(Etelka Pásztor)	192
Die Rolle der Bibliothek in der Bildung der weiterlernenden Arbeiter. (Livia Harmat — Ágnes Póbori).	199
Die berufliche, wissenschaftliche und gesellschaftliche Tätigkeit unserer Bibliothekare 1974—1976. .	207
Nekrologe	220
Die Zentralbibliothek und das Bibliotheksnetz in 1976.	224
Inhalt	228

ISSN 0 139 - 2085

Felelős kiadó a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatója
Szedés és nyomóforma a Főinform,
a nyomás a FSZEK sokszorosítójában készült
Táskaszám: 79/524 ívterj.: 24 A/5 ív + XXIV. tábla
Példányszám: 500

